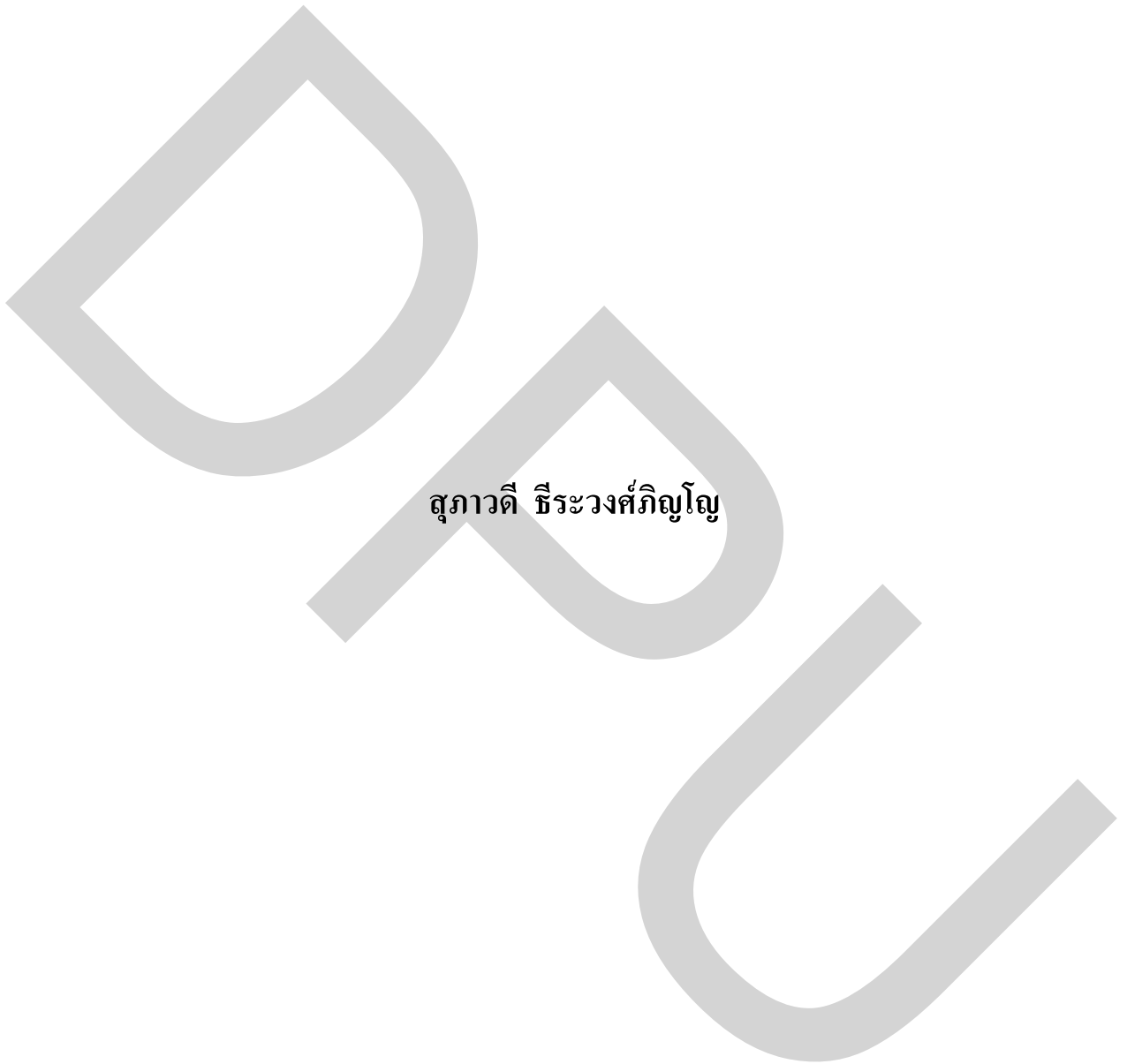

ปัญหาการรับฟังพยานบุคคลที่มีได้กระทำต่อหน้าศาลที่เป็นเจ้าของคดี

สุภาวดี ชีระวงศ์ภิญโญ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2556

Problems hearing the witnesses before the court without a trial.

SUPAWADEE TEERAWONGPINYO

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

For the Degree of Master of Law, Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law,

Dhurakij Pundit University

2013

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฅ นคร ที่ให้ความกรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาใช้เวลาอันมีค่ายิ่งให้คำปรึกษา แนะนำ และชี้แนะผู้เขียนในเรื่องหัวข้อการทำวิทยานิพนธ์ ตลอดจนแนะนำหนังสือ เอกสารต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งส่งผลให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านศาสตราจารย์ ดร. อุดม รัฐอมฤต ที่ให้ความกรุณาได้รับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และได้ให้แนวคิดในการศึกษาค้นคว้า ได้ชี้แนะให้เห็นถึงปัญหาเพื่อนำมาแก้ไข ตลอดจนคำแนะนำต่างๆ ซึ่งทำให้ข้าพเจ้าสามารถนำคำแนะนำนั้นมาเป็นแนวทางในการหาข้อมูลและคิดวิเคราะห์ตอบประเด็นปัญหาของเรื่องในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนสำเร็จขึ้นมาได้ และขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ ดร. อุทัย อาทิวะช ท่านรองศาสตราจารย์ อัจฉริยา ชูตินันท์ ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์รวมทั้งได้ให้คำแนะนำให้แก่ผู้เขียนจนทำให้ผู้เขียนสามารถจัดทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาที่ได้สนับสนุนและช่วยเหลือในการศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้จนสำเร็จ หากวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีข้อผิดพลาดหรือบกพร่องประการใดผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และขออภัยเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

สุภาวดี ชีระวงศ์ภิญโญ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	6
1.5 วิธีการศึกษา.....	6
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
2. ระบบ แนวคิด ทฤษฎี หลักการตรวจสอบค้นหาความจริง จิตวิทยาทำให้การ พยานบุคคล และความสำคัญของพยานบุคคล.....	8
2.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา.....	8
2.1.1 ระบบการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวน.....	9
2.1.2 ระบบการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา.....	11
2.2 แนวความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อย.....	12
2.2.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ.....	13
2.2.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน.....	15
2.2.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน.....	16
2.3 หลักการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ในคดีอาญา.....	16
2.3.1 แนวความคิดของอำนาจรัฐในการค้นหาความจริงจากพยานหลักฐาน.....	17
2.3.2 หลักการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ในระบบ common law.....	17
2.3.3 หลักการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ในระบบ civil law.....	19
2.4 หลักเกณฑ์วิธีพิจารณาความอาญา.....	20
2.4.1 หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา.....	20
2.4.2 หลักทวงถาม.....	22

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.4.3 หลักพยานโดยตรง.....	23
2.4.4 หลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน.....	24
2.5 จิตวิทยาทำให้การพยานบุคคล.....	25
2.5.1 เหตุผลทางจิตวิทยา.....	25
2.5.2 กระบวนการในการรับรู้.....	26
2.5.3 การแบ่งแยกประเภทของพยานบุคคล.....	28
2.5.4 บทสรุปเกี่ยวกับพยานบุคคล.....	30
2.6 ความสำคัญของพยานบุคคล.....	31
2.6.1 ความหมายของพยานบุคคล.....	32
2.6.2 พยานบุคคลกับบทบาทในคดี.....	33
2.6.3 หน้าที่ของพยานบุคคล.....	36
2.6.4 สิทธิของพยานบุคคล.....	37
3. บทบาทของศาลชั้นต้นต่อการสืบพยาน การรับฟังพยานบุคคล การชั่งน้ำหนักพยานและองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีในต่างประเทศ.....	38
3.1 ประเทศฝรั่งเศส.....	38
3.1.1 หลักทั่วไป.....	38
3.1.2 หลักการดำเนินคดีอาญาและระบบศาล.....	40
3.1.3 บทบาทของศาลชั้นต้นในการสืบพยานหลักฐาน.....	41
3.1.4 การรับฟังพยานบุคคลและการชั่งน้ำหนักพยาน.....	49
3.1.5 องค์คณะผู้พิพากษาที่ทำการพิจารณาและพิพากษาคดี.....	50
3.2 ประเทศเยอรมัน.....	52
3.2.1 หลักทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาและระบบศาล.....	52
3.2.2 บทบาทของศาลชั้นต้นในการสืบพยานหลักฐาน.....	55
3.2.3 การรับฟังพยานบุคคลและการชั่งน้ำหนักพยาน.....	60
3.2.4 องค์คณะผู้พิพากษาที่ทำการพิจารณาและพิพากษาคดี.....	61
3.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	64
3.3.1 หลักทั่วไป.....	64

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.3.2 หลักการดำเนินคดีอาญาและระบบศาล.....	66
3.3.3 บทบาทของศาลชั้นต้นในการสืบพยานหลักฐาน.....	71
3.3.4 การรับฟังพยานบุคคลและการชั่งน้ำหนักพยาน.....	76
3.3.5 องค์คณะผู้พิพากษาที่ทำการพิจารณาและพิพากษาคดี.....	78
4. วิเคราะห์บทบาทของศาลชั้นต้นต่อการสืบพยาน การรับฟังพยานบุคคล การสัมผัสพยานบุคคลกับการชั่งน้ำหนักพยานและองค์คณะ พิจารณาพิพากษาคดีของศาลไทย.....	80
4.1 บทบาทของศาลชั้นต้นในการสืบพยาน.....	80
4.1.1 บทบาทของศาลชั้นต้นในการรับฟังพยานบุคคล.....	88
4.1.2 วิเคราะห์ปัญหาเรื่องการส่งประเด็น ไปให้ศาลอื่นสืบพยานหลักฐานแทน.....	91
4.1.3 วิเคราะห์ปัญหาเรื่องการสืบพยานบุคคลก่อนฟ้องคดีอาญา.....	96
4.2 วิเคราะห์ปัญหาเรื่องการส่งประเด็นไปสืบกับการสืบพยาน ก่อนฟ้องคดีอาญาตามหลักพยาน โดยตรงและหลักวาจา.....	104
4.3 วิเคราะห์การชั่งน้ำหนักพยานในคดีอาญา.....	106
4.4 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับองค์คณะที่ทำการพิจารณาและพิพากษาคดี.....	112
4.4.1 สิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะได้รับการพิจารณาที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม.....	113
4.4.2 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาครบองค์คณะ และพิพากษาคดีโดยผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดี.....	116
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	118
5.1 บทสรุป.....	118
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	122
บรรณานุกรม.....	123
ประวัติผู้เขียน.....	128

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัญหาการรับฟังพยานบุคคลที่มีได้กระทำต่อหน้าศาลที่เป็นเจ้าของคดี
ชื่อผู้เขียน	สุภาวดี ชีระวงศ์ภิญโญ
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์ ดร. อุดม รัฐอมฤต
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2555

บทคัดย่อ

ในคดีอาญาพยานบุคคลมีความสำคัญยิ่งในการที่ศาลจะใช้ชี้แจงน้ำหนักคำพยานเพื่อพิจารณาและพิพากษา ศาลซึ่งเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีจึงสมควรที่จะต้องได้เป็นผู้สังเกตอาการปฏิกิริยาของพยานบุคคลดังกล่าวด้วยตนเองตั้งแต่แรกเริ่มกระบวนการจนถึงที่สุดการพิจารณา เพราะกรณีการส่งประเด็นไปสืบตามมาตรา 230 และกรณีการสืบพยานบุคคลไว้ก่อนฟ้องตามมาตรา 237 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ทำให้ศาลที่เป็นเจ้าของเรื่องไม่ได้สืบพยานด้วยตนเอง ในกรณีการสืบพยานก่อนฟ้องคดีอาญาศาลผู้สืบพยานอาจจะไม่ได้อยู่ในศาลนั้นแล้วขณะที่มีการนำคดีนั้นๆ มาฟ้องต่อศาลในชั้นพิจารณาไม่ได้มีโอกาสสังเกตพยานหลักฐานและอาการปฏิกิริยาหรือท่าทางของพยานบุคคลด้วยตนเอง เพียงแต่อ่านจากสำนวนของศาลที่ได้บันทึกไว้แทนซึ่งขัดต่อหลักพยานโดยตรง เพราะความน่าเชื่อถือของพยานที่เป็นบุคคลเป็นสาระสำคัญของเรื่อง และความน่าเชื่อถือนั้นจะได้มากี่ต่อเมื่อได้เห็นตัวและจากการสังเกตการให้การทำนั้นพยาน โดยตรงคือ การพิสูจน์ข้อเท็จจริงจากบุคคลที่รู้ข้อเท็จจริงนั้น จากประสาทของตนเอง หากศาลที่พิจารณาสืบพยานเป็นคนละองค์คณะกับศาลที่พิพากษาคดีแล้วย่อมมีผลต่อการใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัยชี้แจงน้ำหนักพยานของศาล เมื่อพิพากษาคดีลงโทษแก่จำเลยอาจเกิดความคลาดเคลื่อนและไม่น่าเชื่อถือ จนอาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่กรณีได้

ฉะนั้น โดยหลักการสืบพยานบุคคล ผู้ที่เป็นพยานต้องมาเบิกความต่อหน้าศาลที่พิจารณา แต่หากเกิดกรณีจำเป็นพยานไม่สามารถมาเบิกความที่ศาลได้ ศาลเจ้าของคดีจำเป็นต้องไปเดินเผชิญสืบพยานบุคคลนั้นๆ เป็นกรณีๆ ไป เพื่อศาลจะได้สัมผัสกับพยาน โดยตรงพร้อมทั้งยังได้สังเกตอาการปฏิกิริยาของพยานด้วยตนเอง และกรณีการสืบพยานบุคคลไว้ก่อนฟ้อง หากไม่ใช่ศาลเจ้าของคดีศาลควรจะต้องยอมรับในวิธีการสอบสวนของเจ้าพนักงาน และต้องรับฟังคำเบิกความของพนักงานสอบสวนที่มาให้การต่อศาลด้วย เนื่องจากว่าการรับฟังพยานกับการชี้แจงน้ำหนักพยานเป็นคนละเรื่องกัน

ตามหลักกฎหมายนั้น การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษานั่งครบองค์คณะและผู้พิพากษาซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีจะทำคำพิพากษาหรือวินิจฉัยคดีนั้นไม่ได้ หลักกฎหมายดังกล่าวตรงกับหลักการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน คือ ผู้ที่จะชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานได้ต้องเป็นผู้ที่สัมผัสพยานหลักฐานต่างๆ มาด้วยตนเอง

Thesis Title	Problems hearing the witnesses before the court without a trial.
Author	Supawadee teerawongpinyo
Thesis Advisor	Professor Dr. Udom Rathamarit
Department	Law
Academic Year	2012

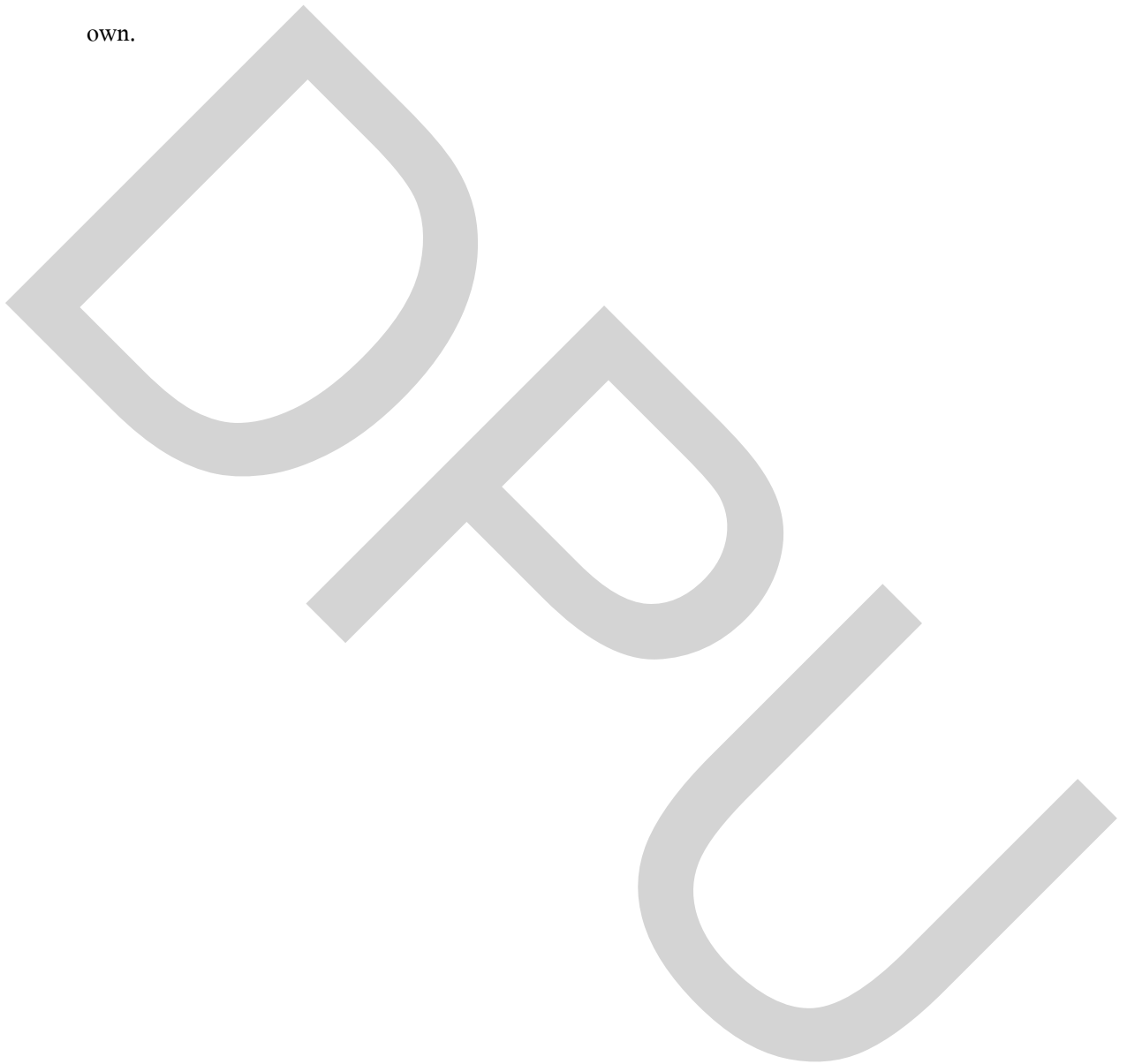
ABSTRACT

Witnesses in criminal cases is of paramount importance for the court to weigh the evidence and judge for consideration. Court, the trial judge considered it advisable to have a witness who observed the demeanor of the self from the beginning until the end of the process.

Case because the issue of investigating the case under Section 230 and the examination of witnesses before a person charged under Section 237 bis of the Code of Criminal Procedure. The court that a witness is not their own. In the case of the prosecution witnesses before the court, the witness may be not in the trial court that, while it has brought to the court in considering the evidence and did not have the opportunity to observe the demeanor of the witnesses or pose their own. But the court's reading of the phrase, which has recorded the main witness against direct. Because the credibility of the witnesses that are the essence of the subject. And reliability when it comes to seeing and observing that the only is a direct witness. The fact of a person to know that fact. Of his own nerves. If a court hearing to consider a different tribunal with the court case and the judge shall have the discretion to weigh the testimony of the court in a diagnosis. Defendant may be punished on judgment accuracy and reliability. It can cause unfairness to the parties.

So by the testimony individuals. Witnesses who have testified before the court to consider but if a witness is unable to testify at the court. A trial court must examine the person to walk the face of the case go to court to have direct contact with witnesses observing the demeanor of the witnesses and also manually. Parties and witnesses before filing the case. If the owner is not the case. Courts should be established in the official investigation. And listen to the testimony of the officers who came to the court with Because hearing witness testimony and weighing a different story.

Under the law. Sitting trial court judge must have a seat at the panel and the judges who did not take any judicial decree or decision to be made is not the case. Law applies to the weighing of evidence is to weigh the evidence and testimony to a person who is exposed to their own.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพิจารณาคดีของศาลในปัจจุบันต้องอาศัยข้อเท็จจริงที่ได้มาจากพยานหลักฐาน ศาลอาศัยเพียงความรู้สึกของตนเองหรือเสียงวิพากษ์วิจารณ์มาใช้ในการตัดสินใจใดๆ ไม่ได้ พยานหลักฐานที่จะนำมาใช้ในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ด้านหนึ่งต้องอาศัยสิ่งที่กฎหมายสารบัญญัติได้กำหนดไว้ในแง่ของการเป็นองค์ประกอบแห่งข้อเท็จจริงที่นำมาสู่การวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิ และหน้าที่ของบุคคลหรือคู่ความ ศาลไม่อาจนำเอาสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องหรือขัดกับสิ่งที่กฎหมายสาร บัญญัติกำหนดไว้มาพิสูจน์หรือแสดงถึงข้อเท็จจริงให้เป็นที่ยุติอีกด้านหนึ่ง กระบวนการพิสูจน์ ข้อเท็จจริงในศาลจะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้หรือที่เรียกว่า “กฎหมายลักษณะ พยานหลักฐาน”¹

ดังนั้นกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานจึงเป็นกฎหมายที่ว่าด้วยวิธีการค้นหาข้อเท็จจริง และเสนอข้อเท็จจริงต่อศาลเพื่อให้ศาลรับฟังเป็นแนวทางที่จะชี้ขาดถึงสิทธิและหน้าที่ของบุคคล ตามกฎหมายสารบัญญัติ² ฉะนั้นโดยเนื้อแท้ของกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานจึงถือเป็นส่วนหนึ่ง ของกฎหมายวิธีพิจารณาความ ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติถึงส่วนที่ว่าด้วยพยานหลักฐาน โดยเฉพาะ ใน ปัจจุบันระบบกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานหรือระบบการค้นหาความจริงในทางคดีนั้น อาจแบ่ง ออกได้เป็น 2 ระบบ คือ

(1) ระบบกล่าวหา (Accusatorial system) เป็นระบบวิธีพิจารณาคดีที่มีลักษณะเป็นการ ต่อสู้ของบุคคลสองฝ่ายภายใต้กฎระเบียบที่แน่นอนตายตัว ซึ่งต้องกระทำต่อหน้าผู้พิพากษาที่ ปราศจากอคติต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยผู้พิพากษาจะต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ดังนั้นผู้ พิพากษาจึงมีดุลพินิจเกี่ยวกับการดำเนินคดีอย่างจำกัด ศาลจะไม่เริ่มค้นหาข้อเท็จจริงด้วยตนเอง แต่ ปล่อยให้เป็นที่ของคู่ความที่จะนำพยานหลักฐานเข้าสืบ

(2) ระบบไต่สวน (Inquisitorial system) เป็นระบบที่พัฒนาต่อมาจากระบบกล่าวหา โดยอิทธิพลของระบบกฎหมายโรมัน มีการยกเลิกวิธีการให้ผู้เสียหายเป็นผู้กล่าวหาเอง และให้

¹ อุดม รัฐอมฤต. (2555). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. หน้า 20.

² ไอสด โคสิน. (2538). คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน. หน้า 3-4.

เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ดำเนินการแทน ผู้พิพากษาเปลี่ยนสถานะจากการเป็นคนกลางมาเป็นผู้ไต่สวน³ เป็นระบบการสืบพยานที่เน้นความจริงแท้ (Truth) มิได้จำกัดอยู่ที่การนำเสนอพยานหลักฐานของคู่ความเท่านั้นแต่เปิดให้ศาลแสวงหาข้อเท็จจริงได้อย่างเต็มที่

ในปัจจุบัน ระบบการพิจารณาคดีและการสืบพยานของไทยได้นำหลักจากระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนมาใช้ผสมผสานกัน แต่การดำเนินคดีในศาลโดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของผู้พิพากษาและการสืบพยานหลักฐานยังยึดหลักของระบบกล่าวหาอยู่เป็นส่วนใหญ่ ศาลจะใช้เวลาระมัดระวังอย่างยิ่งหากจะสืบพยานโดยพลการเอง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 9 กำหนดให้ศาลวางตัวเป็นกลาง ศาลจึงรับฟังได้แต่เพียงพยานหลักฐานที่คู่ความนำขึ้นสู่ศาลนั้น⁴

การที่ศาลชั้นต้น(ผู้ส่งประเด็น)วินิจฉัยความน่าเชื่อถือและความสามารถในการจดจำของพยานจากสำนวนคดีของศาลชั้นต้น (ผู้รับประเด็น) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230 เท่านั้นย่อมไม่ได้ความจริงที่ถูกต้องเพราะเป็นการมองข้ามความสำคัญของข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐานไปโดยสิ้นเชิงซึ่งในการดำเนินคดีอาญาของไทยเราใช้หลักการตรวจสอบ นอกจากศาลจะต้องค้นหาความจริงแล้ว ศาลควรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักจิตวิทยาทำให้การพยาน จิตวิทยาทำให้การพยานบุคคลเป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินคดีอาญา เพราะการชี้ขาดคดีอาญาต้องอาศัยความจริง ย่อมมีหลักเกณฑ์ที่พิสูจน์ได้เช่นเดียวกับศาสตร์อื่น ซึ่งเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานโดยตรงด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐานที่จะทำให้ศาลเห็นชัดถึงน้ำหนักพยานหลักฐานชนิดต่างๆ เป็นต้นว่า ความน่าเชื่อถือพยานความสามารถในการจดจำของพยานบุคคล อากัปกริยาของพยาน เป็นต้น ซึ่งศาลต้องนำหลักการเหล่านี้มาใช้ในกรณีที่ต้องเข้าถึงข้อเท็จจริงด้วยตนเองด้วย คือ นั่งพิจารณาและอยู่กับเรื่องที่ตนเองพิจารณาจึงจะตัดสินใจคดีได้อย่างถูกต้องแท้จริง

ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของไทย การสืบพยานบุคคลตามปกติทั่วไปพยานจะต้องมาศาลเพื่อเบิกความถึงข้อเท็จจริงที่ตนได้รู้ได้เห็นมาให้ศาลทราบเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในคดี ในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์หรือความผิดของจำเลยโดยต้องเบิกความต่อหน้า

³ โสภณ รัตนกร. (2553). *คำอธิบายพยาน*. หน้า 3.

⁴ ประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ ข้อ 9 “ผู้พิพากษาพึงระลึกว่าการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและการซักถามพยานควรเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความแต่ละฝ่ายที่จะกระทำ ผู้พิพากษาพึงเรียกพยานหลักฐาน หรือซักพยานด้วยตนเองก็ต่อเมื่อจำเป็น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือกฎหมายบัญญัติไว้ให้ศาลเป็นผู้กระทำเอง”

ศาลและจำเลย การค้นหาความจริง ศาลไม่ผูกมัดกับแบบ หรือคำร้องขอของผู้ใด ศาลมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงจนเป็นที่พอใจ หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา คือ การที่ศาลพิจารณาหลักฐานจะต้องค้นหาความจริงด้วยตัวศาลเอง ทั้งนี้โดยพิจารณาจากพยานหลักฐานทั้ง โจทก์และจำเลย และพยานที่ศาลเรียกมาให้การด้วย เพื่อให้ได้ความจริง ดังนั้น พยานบุคคลจึงมีบทบาทสำคัญอย่างมากในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา และมีความสำคัญต่อการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ศาลจะไม่พิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิด แม้จำเลยจะรับสารภาพ ศาลก็ไม่อาจรับฟังว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ศาลก็จะรับฟังพยานจำเลยร่วมกับพยาน โจทก์เพื่อให้พอฟังลงโทษจำเลยไม่ได้ ดังนั้นคดีอาญาพยานบุคคลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่ศาลจะใช้ชั่งน้ำหนักคำพยาน เพื่อพิจารณาและพิพากษาคดี

เมื่อพยานบุคคลมีความสำคัญต่อกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเช่นนี้ ศาลผู้พิจารณาพิพากษาคดีควรที่จะได้สัมผัสกับพยานโดยตรงด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน แต่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 230 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบพยานแทนได้ แม้เป็นกรณีที่มีเหตุจำเป็นไม่อาจนำพยานหลักฐานมาสืบที่ศาลและการสืบพยานด้วยวิธีอื่น ไม่สามารถกระทำได้ ศาลจึงส่งประเด็นให้ศาลอื่นสืบพยานหลักฐานแทน โดยกำหนดให้ศาลที่รับประเด็นมีอำนาจหน้าที่ดังศาลเดิม รวมถึงมีอำนาจส่งประเด็นต่อไปยังศาลอื่น ซึ่งการส่งประเด็น ไปสืบยังศาลอื่นนั้น ถือว่าเป็นการทำผิดหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ดีคือ ผิดหลักจาก หมายความว่า ในการดำเนินการในศาลต้องมีการสอบวาทกันในทุกๆ เรื่อง การพิจารณาคดีต้องกระทำด้วยวาจา จำเลยต้องให้การด้วยวาจา แม้จำเลยจะให้การเป็นหนังสือแต่ก็ต้องมีการสอบวาทกันอีก การสืบพยานก็ต้องทำด้วยวาจา และเฉพาะสิ่งที่ได้กระทำด้วยวาจากันมาแล้วเท่านั้นที่จะยกมาวินิจฉัยคดีได้ ผิดหลักพยานโดยตรงคือ การสืบพยานต้องกระทำโดยตรง การสืบพยานเป็นหน้าที่ของศาล พยานโดยตรง หมายความว่า ศาลต้องวินิจฉัยคดีตามเหตุผลที่ได้มาจากการสืบพยาน ผิดหลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน คือ การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ศาลมีหน้าที่ต้องกระทำเอง ดังนั้น ในทางปฏิบัติของศาลปัจจุบัน การส่งประเด็นจึงเป็นเรื่องที่ผิดหลักการดังกล่าวข้างต้นทั้งหมด ซึ่งไม่ถูกต้องทั้งในหลักกฎหมายและหลักตรรกวิทยา

นอกจากนี้ การส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่นอาจใช้ระยะเวลาานาน ซึ่งถือว่าเป็นการขัดต่อสิทธิในกระบวนการยุติธรรมของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเร็ว ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ซึ่งการส่งประเด็นไปสืบดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาหลายประการตามมา ดังนี้

ศาลที่เป็นผู้ส่งประเด็นไปสืบไม่สามารถสังเกตพยานหลักฐานและอาภักปกริยาหรือท่าทางของพยานบุคคลที่ได้ส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่นได้ด้วยตนเอง ศาลที่เป็นผู้ส่งประเด็นเพียง

แต่อ่านจากสำนวนจากศาลที่รับประเด็น ได้จัดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่ได้ส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่นและเตือนความจำโดยการอ่านจากสำนวน เป็นเหตุให้การใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัยชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานของศาลเพื่อพิพากษาคดีลงโทษแก่จำเลย อาจเกิดความคลาดเคลื่อนและไม่น่าเชื่อถือ จนอาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่กรณี

การส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น ทำให้ห้องคณะผู้พิพากษาที่รับประเด็นกับองค์คณะผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีพิพากษาเป็นคนละองค์คณะกัน และทำให้ห้องคณะที่พิจารณาพิพากษาคดีไม่อาจใช้ดุลพินิจในการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานที่ส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่นได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากองค์คณะที่พิจารณาพิพากษาคดีไม่ได้เป็นผู้ที่ทำการสืบพยานหลักฐานดังกล่าว แต่ได้ทำการพิพากษาคดีนั้น โดยนำพยานหลักฐานที่ได้มาจากการส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น ซึ่งผู้พิพากษาที่เป็นผู้ส่งประเด็นจะนำพยานหลักฐานที่ได้จากองค์คณะผู้พิพากษาที่รับประเด็นเพื่อสืบพยานหลักฐานมาประกอบการตัดสินใจเพื่อลงโทษจำเลย การพิจารณาพิพากษาในกรณีนี้ จึงทำให้ศาลไม่อาจใช้ดุลพินิจในการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานที่ส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น เพื่อวินิจฉัยคดีได้อย่างถูกต้องและน่าเชื่อถือ ทั้งนี้เพราะศาลไม่ได้เห็นอากัปกิริยาของพยาน เพียงแต่ตรวจดูจากสำนวนซึ่งศาลจะจดเฉพาะประเด็นที่สำคัญ ซึ่งขัดต่อหลักการรับฟังและการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐาน

และกรณีของมาตรา 237 ทวิ ที่ให้สืบพยานไว้ก่อนฟ้องคดีเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคลกำลังจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลที่มีที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยตรงหรืออ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า ให้พนักงานอัยการ หรือผู้ต้องหายื่นคำร้องต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานนั้นไว้ทันที เป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลสืบพยานบุคคลไว้ทันที โดยที่ยังไม่ได้มีการฟ้องคดีอาญาต่อศาล

การสืบพยานก่อนฟ้องคดีอาญา เป็นการสืบพยานโดยศาล ซึ่งมาตรา 2(1) ศาล หมายถึงศาลยุติธรรมหรือผู้พิพากษาซึ่งมีอำนาจทำการอันเกี่ยวกับคดีอาญา และมาตรา 229 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติว่า “ศาลเป็นผู้สืบพยานจะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้แล้วแต่เห็นควรตามลักษณะของพยาน” ซึ่งเมื่อมีการดำเนินคดีอาญาขึ้นพิจารณาในศาลหลังจากที่ศาลสั่งประทับฟ้องแล้ว ศาลที่หมายถึงผู้พิพากษาซึ่งมีอำนาจทำการเกี่ยวกับคดีอาญา อาจจะไม่ใช้ผู้พิพากษาที่ทำการสืบพยานไว้ก่อนฟ้องตามมาตรา 237 ทวิ ในทางปฏิบัติของศาล กรณีการสืบพยานไว้ก่อนฟ้อง หากปรากฏว่ามีการฟ้องคดีนั้นในเวลาต่อมาและผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่สืบพยานไว้ก่อนฟ้องยังคงปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่ศาลที่ได้มีการสืบพยานดังกล่าว ก็จะทำให้ผู้พิพากษานั้นเป็นเจ้าของสำนวนในชั้นพิจารณาด้วย ซึ่งย่อมขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่าหลังจากที่มีการสืบพยานบุคคลไว้ก่อน

ฟ้องแล้วจะใช้ระยะเวลาานเพียงใดในการที่จะฟ้องคดีนั้นต่อศาล และย่อมมีโอกาสเป็นไปได้ว่า เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ผู้พิพากษาที่เคยเป็นผู้สืบพยานไว้ก่อนฟ้องจะมีการโยกย้ายหรือไม่ได้ อยู่ปฏิบัติหน้าที่ในศาลในชั้นพิจารณา ซึ่งคำพยานที่เบิกความล่วงหน้าสามารถนำมารับฟังได้ตาม กฎหมาย มาตรา 237 ทวิ วรรคห้า โดยไม่ต้องติดตามตัวพยานบุคคลนั้นมาเบิกความในชั้นพิจารณา อีก การนำคำพยานที่เบิกความไว้ก่อนฟ้อง เป็นการนำคำเบิกความที่ได้มีการจดบันทึกไว้นอกศาลที่ พิจารณาคดีมารับฟังในชั้นพิจารณาในศาล โดยไม่ต้องมีการติดตามตัวพยานที่เคยเบิกความไว้ก่อน ชั้นพิจารณามาเบิกความในชั้นพิจารณาของศาลอีก คำเบิกความดังกล่าวได้มีการจดบันทึกไว้ก่อน ชั้นพิจารณา เมื่อนำมารับฟังในชั้นพิจารณา จึงเป็นเพียงข้อความที่ศาลอ่านตรวจดูจากลายลักษณ์ อักษรที่จดบันทึกคำเบิกความของพยานไว้ ไม่ได้รับฟังคำเบิกความของพยานด้วยตนเอง ไม่สามารถ ที่จะสังเกตอาการปฏิกิริยาของพยานที่เคยเบิกความไว้ก่อนฟ้อง ไม่สามารถที่จะรู้ข้อเท็จจริงจาก ประสาทของตนเองเนื่องจากไม่ได้นั่งพิจารณาคดีและสืบพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรง จึงไม่เป็นไป ตามหลักพยาน โดยตรงและหลักทนายที่กล่าวไว้ข้างต้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษา ความหมาย ประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการค้นหา ความจริงตามระบบวิธีพิจารณาคดีอาญาของไทย
2. เพื่อศึกษาหลักการค้นหาความจริงของศาลชั้นต้นในการดำเนินคดีอาญาที่ใช้หลักการ ตรวจสอบ และจิตวิทยาทำให้การพยานบุคคล
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์วิธีพิจารณาความอาญาของไทยว่าด้วยกระบวนการค้นหาความจริงกับ ศาสตร์จิตวิทยาทำให้การของพยานบุคคลของศาลชั้นต้นเปรียบเทียบกับต่างประเทศ
4. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการในการ ค้นหาความจริงที่ศาลชั้นต้นต้องทำการสืบพยานด้วยตนเอง คือนั่งพิจารณาและอยู่กับเรื่องที่ตนเอง พิจารณาตั้งแต่แรกจนถึงกระบวนการในการทำคำพิพากษา

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

พยานบุคคลมีบทบาทสำคัญอย่างมากในกระบวนการพิจารณาคดีอาญา และมีความสำคัญ ต่อการชี้หน้าหนักพยานหลักฐาน ศาลควรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักจิตวิทยาทำให้การพยาน จิตวิทยาทำให้การพยานบุคคลนับเป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินคดีอาญา เพราะการชี้ขาดคดีอาญาต้องอาศัยความจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความน่าเชื่อถือพยาน ความสามารถในการจดจำของพยานบุคคล อาการปฏิกิริยาของพยาน เป็นต้น ซึ่งศาลต้องนำหลักการเหล่านี้มาใช้ใน

กรณีที่ต้องเข้าถึงข้อเท็จจริงด้วยตนเองด้วย คือ นั่งพิจารณาและอยู่กับเรื่องที่ตนเองพิจารณาจึงจะตัดสินใจได้อย่างถูกต้องแท้จริง

ศาลซึ่งเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีที่น่าที่ควรได้เป็นผู้ที่สังเกตอาการปฏิกิริยาของพยานบุคคลดังกล่าวด้วยตนเองตั้งแต่เริ่มพิจารณาจนถึงกระบวนการทำคำพิพากษาเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวจำเลยมากที่สุด และเพื่อให้ถูกต้องเป็นไปตามหลักทฤษฎี หลักพยาน โดยตรง หลักความเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน หากศาลที่เป็นผู้สืบพยานเป็นคนละคนกับศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีเสียแล้ว ศาลซึ่งเป็นผู้พิจารณาพิพากษาไม่ได้เห็นอาการปฏิกิริยาของพยานด้วยตนเองเลยแม้แต่น้อย เพียงแต่อ่านจากสำนวนที่จดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเตือนความจำจากการอ่านสำนวนเป็นเหตุให้การใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัยน้ำหนักพยานหลักฐานของศาลเพื่อพิพากษาลงโทษจำเลยอาจเกิดความคลาดเคลื่อนและไม่น่าเชื่อถือได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ได้นำมาศึกษาในวิทยานิพนธ์เล่มนี้

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้มุ่งเน้นหลักการดำเนินคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยระบบการค้นหาความจริง การสืบพยานหลักฐานของศาลชั้นต้น การส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบพยานหลักฐานแทน การสืบพยานก่อนฟ้องคดีอาญา รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบการสืบพยานหลักฐานของศาลชั้นต้นในไทยและต่างประเทศ ตลอดจนศึกษาวิเคราะห์ถึงปัญหาของการส่งประเด็น การสืบพยานก่อนฟ้องคดีอาญา ความสำคัญและหลักของวิธีพิจารณาความอาญาที่ดี รวมทั้งแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบพยานหลักฐานแทน การสืบพยานก่อนฟ้องคดีอาญา เพื่อที่ได้นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมเป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติที่ถูกต้องต่อไปในอนาคต

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

เป็นการศึกษาจากเอกสาร (Document Research) โดยการค้นคว้าจากเอกสารภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ เช่น ประมวลกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา หนังสือ บทความในวารสาร วิทยานิพนธ์ และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อสรุปและแก้ไขอันเป็นแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงหลักการของวิธีพิจารณาความอาญาที่ดี ระบบการค้นหาความจริงของศาล ระบบกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน และการสืบพยานหลักฐานในคดีอาญาตามหลักการตรวจสอบของศาลไทย
2. ทำให้ทราบถึงศาสตร์จิตวิทยาทำให้การของพยานบุคคลที่มีความสำคัญต่อการพิจารณาคดีอาญาตามหลักตรวจสอบ
3. ทำให้ทราบถึงช่องว่างของกฎหมาย รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการส่งประเด็น ไปให้ศาลอื่นสืบพยานหลักฐานแทน และปัญหาการสืบพยานก่อนฟ้องคดีอาญา
4. ทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษามาพิจารณาและกำหนดแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการค้นหาความจริงของศาลที่ต้องทำการสืบพยานด้วยตนเอง ตั้งแต่ต้นจนเสร็จการพิจารณาพิพากษาคดี

บทที่ 2

ระบบ แนวคิด ทฤษฎี หลักการตรวจสอบค้นหาความจริง จิตวิทยา ทำให้การพยานบุคคล และความสำคัญของพยานบุคคล

การพิจารณาคดีและการค้นหาความจริงในคดีอาญา เป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะเรื่องการรับฟังข้อเท็จจริงของศาลจากการเบิกความของพยานบุคคลต่อหน้าผู้พิพากษาในศาล ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจและจิตวิทยาของศาลในการรับฟังพยานหลักฐานและการชี้แจงนำพยานหลักฐาน ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะได้ศึกษาเกี่ยวกับ ระบบ แนวคิด ทฤษฎี หลักการตรวจสอบ จิตวิทยาทำให้การพยานบุคคล ความสำคัญของพยานบุคคล และองค์คณะผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป

2.1 ระบบการดำเนินคดีอาญา

ระบบการดำเนินคดีอาญามีวิวัฒนาการจากระบบการดำเนินคดีอาญาที่มีการดำเนินคดีเป็นการดำเนินการ โดยไม่คำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ไปสู่ระบบการดำเนินคดีอาญาที่มีการดำเนินคดีเป็นการดำเนินการ โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ ตามแนวความคิดของพวกเขาเสรีนิยม¹

ระบบการดำเนินคดีอาญา เป็นกระบวนการในการค้นหาความจริงของแต่ละองค์กรในกระบวนการยุติธรรมที่มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ เพื่อเป็นการค้นหาความจริงและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ถูกต้องและรวดเร็วที่สุด ด้วยเหตุผลที่ว่า การอำนวยความสะดวกที่ล่าช้าย่อมเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม เท่ากับว่าเป็นการสูญเสียความเท่าเทียมกันหรือเป็นการริดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งระบบกฎหมายในภาคพื้นยุโรปมุ่งที่จะค้นหาความจริง พนักงานอัยการไม่มีฐานะเป็นคู่ความ แต่จะร่วมกันทำงานกับศาล มีลักษณะการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นระบบไต่สวน ซึ่งจะมีความแตกต่างกับระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษที่การดำเนินกระบวนการพิจารณาพนักงานอัยการอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกับจำเลย โดยศาลวางตัวเป็นกลาง มีลักษณะเป็นการดำเนิน

¹ คณิศ ณ นคร ก (2555). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 60.

กระบวนการพิจารณาเป็นระบบกล่าวหา การดำเนินคดีอาญาของประเทศต่างๆ มีวิวัฒนาการมาจากระบบการดำเนินคดีอาญาที่สำคัญ 2 ระบบ ดังนี้²

2.1.1 ระบบการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน

ระบบไต่สวนมีวิวัฒนาการมาจากระบบกล่าวหา มีที่มาจากกลุ่มประเทศภาคพื้นยุโรป เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน เป็นต้น ซึ่งใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือระบบประมวลกฎหมาย (civil law) ซึ่งมีที่มาจากระบบกฎหมายโรมัน ในระบบไต่สวนไม่ใช้วิธีการให้ผู้เสียหายซึ่งเป็นราษฎรทำหน้าที่เป็นโจทก์ฟ้องกล่าวโทษผู้กระทำผิด แต่จะให้เจ้าหน้าที่รัฐทำหน้าที่เป็นโจทก์แทน ซึ่งปัจจุบันก็คือ พนักงานอัยการนั่นเอง สาระสำคัญของระบบไต่สวนสรุปได้ ดังนี้

ในทางทฤษฎียอมรับกันว่าระบบไต่สวนมีที่มาจากศาลของคริสต์ศาสนา นิกายคาทอลิก ในสมัยกลาง ซึ่งทางศาสนาจักรโดยเฉพาะอย่างยิ่งสันตะปาปาแห่งกรุงโรม มีอิทธิพลเหนือฝ่ายอาณาจักรคือ กษัตริย์หรือเจ้าครองนครต่างๆ ในสมัยกลาง ศาสนาของยุโรปมีวิธีการพิจารณาคดีผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายของทางศาสนาด้วยวิธีการซักฟอกพยานในรูปของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับคดีโดยตรง คือ พระผู้ทำการไต่สวนกับผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ถูกไต่สวนโดยไม่ต้องมีผู้พิพากษาเป็นคนกลาง ตามระบบไต่สวน ศาลไม่ได้ทำหน้าที่วางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดเหมือนระบบกล่าวหาแต่จะทำหน้าที่ค้นหาความจริงด้วยตนเอง การที่มุ่งแต่จะค้นหาความจริงเพื่อเอาผลที่จะได้รู้ถึงข้อเท็จจริงเพื่อเอาผลที่จะได้รู้ถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจึงนำไปสู่การใช้วิธีทรมานจำเลยด้วยประการต่างๆ เช่น กู้ความจะทำการพิสูจน์แบบดำนํ้า ลุยไฟ บวงสรวง สาบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือจำนวนพยานว่าใครจะมากกว่ากัน เพื่อให้จำเลยยอมรับสารภาพและเล่าข้อเท็จจริงทั้งหมดให้ผู้ชำระความฟัง การพิจารณาอาจกระทำกลับหลังจำเลย คือ การสืบพยานอาจทำโดยจำเลยไม่มีโอกาสรู้เห็นก็ได้ เพราะถือว่าผู้ชำระความสามารถให้ความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิให้จำเลยอยู่แล้ว

ระบบไต่สวน คือ ระบบการดำเนินคดีอาญาที่ไม่มีการแยก “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” และ “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกันในห้องจักรในการดำเนินคดีที่ต่างหากจากกันเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ แต่การดำเนินคดีอาญาทั้งหมดตกอยู่ในมือของบุคคลหรือองค์กรเดียว กล่าวคือ การดำเนินคดีอาญาทั้งหมดตกอยู่ในมือของผู้พิพากษาหรือศาลและในการดำเนินคดีอาญาตามระบบไต่สวนนี้ผู้ถูกไต่สวนแทบจะไม่มีสิทธิอะไรเลย เขามีสภาพไม่ต่างอะไรกับวัตถุชิ้นหนึ่ง กล่าวคือ เป็น “กรรมในคดี”³

² กุลพล พลวัน ก (2544). การบริหารกระบวนการยุติธรรม. หน้า 12.

³ คณิต ฌ นคร. ก เล่มเดิม. หน้า 60-61.

ต่อมาเมื่อระบบการทรมานจำเลยหมดไป นักกฎหมายเริ่มค้นหาความจริงโดยทางพยานหลักฐานระบบนี้ก็คลี่คลายไปในทางค้นหาความจริงโดยมีการนำพยานมาสืบ แต่ยังคงเอกลักษณ์เดิมอยู่ คือศาลมีหน้าที่ค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานต่างๆ ทั้งที่คู่ความนำเสนอต่อศาลหรือศาลเห็นสมควรเรียกมาเอง ดังนั้น ในระบบไต่สวนศาลจึงมีบทบาทอย่างสูงในการแสวงหาพยานหลักฐานและควบคุมการไต่สวนเอง คนอื่นหากจะซักถามพยานต้องได้รับอนุญาตจากศาลเสียก่อน การพิจารณาคดีในระบบไต่สวนมิใช่การต่อสู้คดีกันระหว่างคู่ความ แต่เป็นการต่อสู้กันระหว่างจำเลยกับรัฐปกติการพิจารณาคดีมิได้กระทำโดยเปิดเผย และใช้การพิจารณาจากเอกสารมากกว่าการเบิกความของพยานบุคคล

ในระบบไต่สวนนี้ศาลจะมีบทบาทในการดำเนินคดีอย่างสูง ผิดกับระบบกล่าวหาที่ศาลมีบทบาทน้อยมาก เพราะต้องวางตัวเป็นกลาง กล่าวคือ ในระบบไต่สวนศาลจะทำหน้าที่ค้นหาความจริงด้วยตนเองตั้งแต่ชั้นสอบสวนตลอดจนกระทั่งการดำเนินคดีในศาล การฟ้อง การต่อสู้และให้การปกปิดกระทำโดยศาลซึ่งจะให้พยานบอกเล่าเรื่องจนจบแล้วศาลจะซักถามเพิ่มเติมในภายหลัง ทนายจะซักถามพยานได้ก็โดยขอให้ศาลเป็นผู้ถามให้ โดยที่ระบบไต่สวนเน้นเรื่องการค้นหาความจริงเป็นหลัก ดังนั้น กฎเกณฑ์ในการดำเนินคดี เช่น การสืบพยาน การดำเนินการต่างๆ ในศาลจึงยืดหยุ่นกว่าระบบกล่าวหาและไม่ได้ให้ความสำคัญในหลักการเท่าเทียมกันระหว่างโจทก์และจำเลยในศาล เพราะเป็นการต่อสู้คดีระหว่างจำเลยกับรัฐโดยตรง ดังนั้นการฟ้องคดีอาญาจึงต้องกระทำในนามของรัฐ ราษฎรมีบทบาทในการฟ้องคดีอาญาเองอย่างจำกัด

ตามระบบไต่สวนถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐแสวงหาความจริง และให้ความเป็นธรรมแก่จำเลยอยู่แล้ว ดังนั้น การพิจารณาคดีจึงอาจทำกลับหลังจำเลยได้ และคู่ความคือทนายจำเลยและอัยการมีบทบาทในคดีอาญาน้อยมาก เพราะบทบาทจะตกอยู่กับผู้พิพากษาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นทนายความจึงมีบทบาทจำกัดยิ่งในการซักถามพยาน ซึ่งต่างกับระบบกล่าวหาที่พนักงานอัยการซึ่งเป็นทนายแผ่นดินกับทนายความของเอกชนมีบทบาทอย่างสูงในการดำเนินคดีและซักถามพยานในศาล⁴

ปัจจุบันนานาประเทศเลิกใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาแบบไต่สวนแล้ว เพราะเห็นกันว่าการดำเนินคดีอาญาตามระบบนี้ผู้พิพากษามีอำนาจมากเกินไป มักมีอคติความลำเอียง และมักรู้สึกว่าเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ปราบปราม เพื่อลดอำนาจของผู้พิพากษาและจัดข้อผิดพลาดดังกล่าว จึงได้มีการตัดอำนาจผู้พิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับการสอบสวน ฟ้องร้อง มาให้องค์กรอีกองค์กรหนึ่งคือ พนักงานอัยการเป็นผู้ใช้ ส่วนศาลก็คงเหลือแต่อำนาจพิจารณาพิพากษาคดี

⁴ กุลพล พลวัน. ก. เล่มเดิม. หน้า 14-15.

2.1.2 ระบบการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา

หลักการของระบบกล่าวหา มีวิวัฒนาการจากการแก้แค้นกันระหว่างผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหายโดยผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยตนเอง แล้วรวบรวมพยานหลักฐานมานำสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลยในศาล ส่วนศาลหรือผู้พิพากษาจะวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัด

ระบบกล่าวหา คือ ระบบการดำเนินคดีอาญาที่มีการแยก “หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง” และ “หน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี” ออกจากกัน ให้องค์กรในการดำเนินคดีอาญาที่ต่างหากจากกัน เป็นผู้ทำหน้าที่ทั้งสองนั้น และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหา (ผู้ต้องและจำเลย) จากการเป็นกรรมในคดีขึ้นเป็นประธานในคดี

ที่กล่าวว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็น “ประธานในคดี” นั้นก็เพราะว่าในการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหา กฎหมายไม่ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นวัตถุแห่งการชักฟอกหรือเป็นกรรมในคดีแต่ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นคนและเป็นส่วนหนึ่งของวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายจึงให้สิทธิต่างๆ แก่ผู้ถูกกล่าวหา เปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และห้ามการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่มีขอบ⁵

ดังนั้น ในระบบกล่าวหาจึงแบ่งบุคคลในคดีออกเป็น 3 ฝ่าย คือ ผู้เสียหายซึ่งทำหน้าที่เป็นโจทก์ จำเลย และศาล เหตุผลที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะมีแนวความคิดมาจากการพิจารณาคดีสมัยโบราณซึ่งใช้วิธีการทรมาน และให้สองฝ่ายต่อสู้คดีกันเอง ส่วนศาลจะทำหน้าที่เป็นคนกลางหรือกรรมการต่อมาได้วิวัฒนาการมาเป็นการเอาพยานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย โดยฝ่ายโจทก์จะเอาพยานที่เป็นพรรคพวกของตนมาเบิกความกล่าวหาจำเลยส่วนจำเลยก็เอาพวกตนมาเบิกความรับรองความบริสุทธิ์ของตนให้ศาลฟังและตัดสินคดีไปตามน้ำหนักพยานของแต่ละฝ่าย

จากการที่ใช้วิธีการต่อสู้คดีกันเอง ระบบกล่าวหาจึงให้ความสำคัญอย่างสูงต่อหลักเกณฑ์ต่อไปนี้ คือ หลักการสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ให้ศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริง จำเลยมีสิทธินำสืบพยานหลักฐานหักล้างพยานโจทก์เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน ถือหลักสำคัญว่าโจทก์และจำเลยมีฐานะในศาลเท่าเทียมกัน แม้โจทก์จะเป็นพนักงานอัยการซึ่งทำหน้าที่ในนามของรัฐก็มีฐานะเท่ากับจำเลยซึ่งเป็นราษฎร ศาลหรือลูกขุนจะวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัด การปฏิบัติผิดหลักเกณฑ์อาจถูกศาลพิพากษายกฟ้องได้ มีหลักคุ้มครองสิทธิของจำเลยอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาคดีต้องกระทำต่อหน้าจำเลย การให้สิทธิซักค้านพยานโจทก์และการให้สิทธิจำเลยจะมีทนายคอยช่วยเหลือในการดำเนินคดี ศาล

⁵ คณิต ฒ นคร. ก. เล่มเดิม. หน้า 62.

จะมีบทบาทในการค้นหาความจริงน้อย เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของคู่กรณีจะต้องแสวงหาพยานหลักฐานมาแสดงต่อหน้าศาลด้วยตนเอง ดังนั้น บางครั้งในทางวิชาการจึงเรียกกันว่าระบบคู่ความ

การดำเนินคดีระบบกล่าวหาที่มีมาจากประเทศอังกฤษและกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ เช่น สหรัฐอเมริกา นิวซีแลนด์ แคนาดา รวมทั้งกลุ่มประเทศอาณานิคม ดังนั้น ประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหา โจทก์ที่เป็นราษฎรผู้เสียหายหรือที่มีอัยการทำหน้าที่เป็น โจทก์จะมีบทบาทอย่างสูงในการดำเนินคดี เพราะต้องทำหน้าที่และหาพยานหลักฐานแล้วนำมาสืบพยานในศาลตั้งแต่ต้นจนจบ

ในปัจจุบันสามารถกล่าวยืนยันได้ว่าในระบบการดำเนินคดีอาญาของแต่ละประเทศไม่มีระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวนบริสุทธิ์อีกต่อไปแล้ว แม้แต่ละระบบจะยังคงลักษณะเฉพาะที่ตกทอดมาจากประวัติศาสตร์หรือการได้รับอิทธิพลของระบบวิธีพิจารณาความอาญาที่เป็นแม่แบบ (Model law) ไม่ว่าจะเป็นระบบจารีตประเพณีหรือระบบประมวลกฎหมายก็ตาม แต่ละประเทศต่างได้นำเอาลักษณะที่ดีและเหมาะสมกับสภาพปัญหา สถานการณ์ และความจำเป็นในการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของตนเข้าไปประยุกต์ใช้ ตัวอย่างเช่น ในประเทศที่มีวิธีพิจารณาความแบบไต่สวน มีหลายประเทศที่ได้นำแนวคิดและหลักการของการดำเนินคดีในระบบกล่าวหาที่สำคัญบางประการมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินคดีอาญา เช่น ในประเทศฝรั่งเศสได้มีการนำเอาระบบลูกขุนของอังกฤษมาใช้ในศาลลูกขุน หลังจากที่มีการปฏิวัติใหญ่ในประเทศฝรั่งเศสและประเทศอิตาลีก็ได้มีการนำเอามาตรการต่อรองคำรับสารภาพ (Plea bargaining) ในระบบอเมริกันมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญาของตนด้วย ทั้งที่การค้นหาความจริงในระบบไต่สวนนั้น ไม่มีแนวคิดที่ยินยอมให้มีการเจรจาต่อรองกันในคดีอาญา⁶

2.2 แนวความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อย

การรักษาความสงบเรียบร้อยจัดเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งภารกิจหนึ่งของรัฐ อย่างไรก็ตาม แม้การรักษาความสงบเรียบร้อยของรัฐในทุกรัฐจะมีเป้าหมายที่ตรงกัน คือ การทำให้เกิดความสงบและสันติสุขในรัฐ แต่โดยที่ประเทศต่างๆ ในโลกมีประวัติความเป็นมาของชนในชาติที่แตกต่างกันไป ความผูกพันของสมาชิกในสังคมประเทศต่างๆ จึงผิดแผกแตกต่างกันไปด้วย

ข้อนี้ส่งผลโดยตรงต่อแนวความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมทีเดียว⁷

⁶ อุทัย อาทิวา. ก. (2554). คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. หน้า 8-9.

⁷ คณิต ฌ นคร. ข. (2552). ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ. หน้า 304-305.

2.2.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public prosecution) เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นใหม่ เดิมทีเดียวการดำเนินคดีอาญาเป็นเรื่องของเอกชนที่ตกเป็นผู้เสียหาย การดำเนินคดีอาญาเดิมจึงปะปนกับการดำเนินคดีแพ่งจนแยกแทบไม่ออก ก่อนที่หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐจะเกิดขึ้น นอกจากจะมีหลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private prosecution) แล้ว ยังมีหลักการดำเนินคดีอาญาอีกหลักหนึ่งเรียกว่า หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular prosecution) ซึ่งเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิมของประเทศอังกฤษ

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ได้รับอิทธิพลจากหลักค้นหาความจริงในระบบไต่สวนรวมทั้งแนวคิดของ ซีซาร์ เบ็คคาเรีย นักอาชญาวิทยาผู้คิดค้น กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง “ความผิดและโทษ” ว่าเมื่อเกิดการกระทำความผิดขึ้นความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับนั้น ไม่จำกัดแต่เพียงเฉพาะผู้เสียหายและบุคคลที่ใกล้ชิดเท่านั้น แต่ถือว่าประชาชนและสังคมส่วนรวมได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน รัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามาจัดการเรื่องดังกล่าว แม้ผู้เสียหายจะละเว้นไม่ดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดด้วยสาเหตุประการใดก็ตาม ไม่ว่าจะให้อภัยแก่การกระทำความผิดนั้นหรือได้รับการชดเชยค่าเสียหายจนเป็นที่พอใจแล้ว ก็ไม่สามารถจะเป็นเหตุห้ามรัฐมิให้ดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดนั้นได้

ตาม “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหายและเจ้าพนักงานของรัฐผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญา คือ พนักงานอัยการ อย่างไรก็ตาม รัฐไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่ผู้เดียวโดยเด็ดขาด แม้ในประเทศที่ถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐโดยเคร่งครัดก็มีการผ่อนคลายเป็นเอกชนฟ้องคดีได้บ้างเช่นกัน เพียงแต่จะจำกัดประเภทและฐานความผิดไว้สำหรับในประเทศไทยเรานั้นผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวางมาก⁸

สำหรับในประเทศที่มีแนวความคิดว่ารัฐมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยรูปแบบของการดำเนินคดีอาญาจะเป็น “การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” (Public prosecution) ประเทศต่างๆ ในภาคพื้นยุโรปดำเนินคดีอาญาตามหลักการนี้ การดำเนินคดีอาญาในประเทศภาคพื้นยุโรปจึงไม่มีลักษณะของการต่อสู้ระหว่างคู่ความสองฝ่ายอย่างเช่นการดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษ หากแต่ศาลก็ตี อัยการก็ตี หรือแม้แต่นายความ ต่างก็มีหน้าที่ค้นหาความจริงในคดีอาญาทั้งสิ้น ผู้เกี่ยวข้องในคดีอาญาทุกฝ่าย หรือองค์กรในการดำเนินคดีอาญาทุกองค์กรจะต้องร่วมมือกันในการค้นหาความจริงอย่างจริงจังและการค้นหาความจริงจะไม่ถูกจำกัดตามแบบพิธีอย่างเช่นในประเทศอังกฤษ กล่าวคือ เมื่อไม่มีการต่อสู้ก็ไม่อาจมีหลักเกณฑ์ในเรื่องพยานหลักฐานที่หยาบหยาบอย่างเช่น

⁸ อุทัย อาทิวา. ข. (2554). คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา. หน้า 15.

⁹ คณิศ ฅ นกร. ก. เล่มเดิม. หน้า 66.

ในประเทศอังกฤษได้อยู่ดี ในการค้นหาความจริงในประเทศภาคพื้นยุโรปมีหลักเกณฑ์เพียงว่าจะใช้วิธีการทำให้ผู้ถูกกล่าวหาตกเป็น “กรรมในคดี” ไม่ได้เท่านั้น นอกจากนั้นวิธีการค้นหาความจริงในศาลตามระบบการถามค้าน (cross examination) อันเป็นผลพวงของการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ประเทศเยอรมันได้รับเอามาบัญญัติไว้ในกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติก็ไม่ปรากฏว่ามีการใช้กันแต่ประการใด ทั้งนี้ก็เพราะระบบการถามค้านเป็นเรื่องของการต่อสู้กันในคดี ก็เมื่อการดำเนินคดีอาญาของประเทศเยอรมันไม่เป็นการต่อสู้ระหว่างคู่ความเสียแล้ว ระบบการถามค้านในตัวของมันเองจึงเข้ากันไม่ได้กับการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้น การดำเนินคดีอาญาเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ รัฐมีสิทธิและหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา หน้าที่นี้คือหน้าที่อำนวยความยุติธรรม รัฐไม่ถือว่ารัฐเป็นปรปักษ์กับประชาชนในรัฐ องค์กรต่างๆซึ่งมีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญาของรัฐ อันได้แก่ศาล อัยการ และตำรวจต่างมีหน้าที่อำนวยความยุติธรรม องค์กรต่างๆดังกล่าวมีหน้าต้องร่วมมือกันและช่วยกันค้นหาความจริง นิติสัมพันธ์ในทางวิธีพิจารณาความอาญาของการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐจึงเป็นนิติสัมพันธ์สองฝ่าย คือ รัฐฝ่ายหนึ่งกับผู้ถูกกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่ง

การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นกระบวนการในการดำเนินคดีอาญาโดยการที่รัฐจัดให้มีองค์กรของรัฐที่ทำหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหนึ่ง และทำคำชี้ขาดในที่สุด การดำเนินคดีอาญาในประเทศที่การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐในเนื้อหาจึงต้องถือว่าไม่ใช่การพิพาทกันในศาล ฉะนั้น คดีอาญาจึงถือไม่ได้ว่าเป็นเรื่องระหว่างคู่ความ กล่าวคือ รัฐในฐานะที่เป็นผู้รักษากฎหมายและอำนวยความยุติธรรมย่อมไม่อาจถูกมองว่าเป็น “คู่ความ” กับประชาชนในรัฐได้เลย ทั้งนี้ผู้ที่อยู่ตรงข้ามกับเอกชนนั้นไม่ใช่องค์กรของรัฐ หากแต่เป็นตัวรัฐเอง

ในประเทศภาคพื้นยุโรปอัยการและตำรวจมีความเป็นภาวะวิสัย (Objectivity) อย่างแท้จริงกล่าวคือ อัยการและตำรวจมีหน้าที่ค้นหาความจริงแท้ของเรื่องและความจริงแท้ในเนื้อหา ทั้งนี้โดยไม่ผูกมัดกับคำร้องขอของผู้ใดทั้งสิ้น ศาลเองก็มีหน้าที่ต้องกระตือรือร้น (active) ในการค้นหาความจริง ในประเทศภาคพื้นยุโรปศาลจึงเป็นผู้ถามพยานเอง และจะค้นหาความจริงจนเป็นที่พอใจ ในเรื่องพยานหลักฐาน อัยการและจำเลยจะเป็นผู้กระตุ้นให้ศาลดำเนินการ โดยการอ้างการร้องขอให้ศาลสืบพยานต่างๆ และศาลเองก็มีหน้าที่สืบพยานเพิ่มเติมเองโดยผลการช่วยในการดำเนินคดีอาญาในประเทศภาคพื้นยุโรปจึงไม่มีเรื่องหน้าที่นำสืบอย่างเช่นการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ทั้งนี้เพราะการดำเนินคดีอาญาในประเทศภาคพื้นยุโรปไม่มีการต่อสู้และไม่มีคู่ความ¹⁰

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่าพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญานั้น หมายความว่า พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ การสอบสวนฟ้องร้อง อันเป็นหลักเกณฑ์ของระบบ

¹⁰ คณิต ฅ นคร. ข. เล่มเดิม. หน้า 308-313.

อัยการที่สมบูรณ์ กล่าวคือ ตามระบบอัยการที่สมบูรณ์ถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียวที่แบ่งแยกไม่ได้ เจ้าพนักงานตำรวจเป็นเพียงเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ช่วยเหลืออัยการ แต่การดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้องในไทยทางปฏิบัติแยกความรับผิดชอบออกเป็นกรดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวน แล้วต่อด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ และแยกความรับผิดชอบนี้เป็นการแยกที่ค่อนข้างเด็ดขาด ซึ่งผิดระบบ¹¹

2.2.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน

การดำเนินคดีอาญาตาม “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน” นั้น ถือว่าการรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นของประชาชนทุกคน ประชาชนทุกคนจึงฟ้องคดีอาญาได้โดยไม่คำนึงว่าผู้ฟ้องจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่

ตามหลักการดำเนินคดีอาญาที่ดั้งเดิมของอังกฤษนั้น ถือว่าประชาชนทุกคนต่างมีความรับผิดชอบในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ประชาชนทุกคนจึงเป็นผู้เสียหายและมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้โดยไม่คำนึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ เมื่อประชาชนคนหนึ่งฟ้องคดีอาญากับประชาชนอีกคนหนึ่ง ผู้ฟ้องกับผู้ถูกฟ้องจึงมีความเท่าเทียมกัน การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนจึงเป็นเรื่องของการต่อสู้ของกลุ่มความที่ไม่ต่างไปจากการดำเนินคดีแพ่ง

แม้ว่าการดำเนินคดีอาญาดั้งเดิมของอังกฤษจะเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติของอังกฤษส่วนมากตำรวจดำเนินคดีขึ้นมาก่อน โดยอยู่ภายใต้การควบคุมของ “Director of Public Prosecutions” (D.P.P) และในบางกรณี D.P.P ก็เข้าดำเนินคดีเองหรือเข้าควบคุมคดีอย่างใกล้ชิด ส่วนในศาลก็ใช้ barrister เป็นผู้แทนแผ่นดิน D.P.P ดังที่กล่าวมานี้ไม่ใช่พนักงานอัยการ แต่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ได้สร้างขึ้นมาเพื่อควบคุมการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชนและการเกิดขึ้นของเจ้าพนักงานตำแหน่งนี้เป็นผลที่สืบเนื่องมาจากความพยายามที่จะนำการฟ้องคดีโดยรัฐเข้ามาใช้ในเทศนั้น¹² จริงอยู่ในเวลาต่อมาหลังจากที่ได้มีการจัดตั้ง “Director of Public Prosecutions” (D.P.P) ขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1879 อันมีผลทำให้การฟ้องคดีอาญาของประชาชนความผิดบางประเภทจะต้องได้รับความยินยอมอนุญาตจาก D.P.P แต่ในพื้นฐานของความคิดแล้ว D.P.P หาได้กระทำแทนรัฐไม่แต่กระทำแทนประชาชน และแม้เมื่อ D.P.P จะเห็นควรดำเนินคดีอาญาใดเองก็จะมีกรให้ทนาย (barrister of law) เป็นผู้ฟ้องคดีให้

การดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษมีลักษณะเป็นการต่อสู้ ศาลซึ่งเป็นผู้ชี้ขาดจึงต้องวางเฉย (passive) หน้าที่ของศาลคือการควบคุมการต่อสู้มิให้ผิดกติกา ทำนองเดียวกับกรรมการตัดสินฟุตบอล และศาลมีบทบาทที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพยาน

¹¹ คณิต ฒ นคร. ก. เล่มเดิม. หน้า 66.

¹² แหล่งเดิม.

หลักฐานเพื่อมิให้มีการเอาเปรียบกันในการต่อสู้คดี ระบบการถามค้านก็มีลักษณะของการต่อสู้ ฉะนั้นการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนกับระบบการถามค้านในเนื้อหาจึงย่อมเป็นของคู่กันในประเทศอังกฤษการฟ้องคดีก็คือการกล่าวอ้างของโจทก์ว่าจำเลยได้กระทำความผิดและในเมื่อศาลต้องวางเฉยตามแบบเฉพาะของประเทศอังกฤษ โจทก์ผู้ฟ้องจึงมีหน้าที่นำสืบให้ศาลเห็นว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงตามที่กล่าวอ้าง หน้าที่นำสืบอันนี้มีพื้นฐานของการต่อสู้ทำนองเดียวกับคดีแพ่ง จึงเป็นของคู่กันของการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนเช่นเดียวกัน

ในประเทศอังกฤษกฎหมายพยานมีบทบาทสำคัญเป็นพิเศษ และแยกศึกษาเป็นอีก ลักษณะวิชาต่างหากจากกฎหมายวิธีพิจารณาความ ซึ่งข้อนี้แตกต่างจากประเทศ ซวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งถือว่า พยานหลักฐานเป็นมาตรการในการดำเนินคดีอย่างหนึ่งและจะศึกษากฎหมายร่วมกับกฎหมายวิธีพิจารณาความ¹³

2.2.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยเอกชน (Private prosecution) หลักนี้เป็นหลักการดำเนินคดีดั้งเดิมของผู้คนซึ่งรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นแคว้น เป็นอาณาจักร หรือประเทศ รูปแบบของการดำเนินคดีตามหลักการนี้ก็จะเป็นเรื่องระหว่างเอกชนผู้เสียหายกับผู้กระทำละเมิด โดยการฟ้องหรือร้องทุกข์ต่อผู้มีอำนาจหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นคนกลางชี้ขาด การดำเนินคดีมีลักษณะของการต่อสู้ความกันระหว่างเอกชนสองคน โดยมีคนกลางเป็นผู้ชี้ขาด รูปแบบของการดำเนินคดีอาญากับการดำเนินคดีแพ่งจะไม่แตกต่างกัน¹⁴

2.3 หลักการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ในคดีอาญา

การดำเนินคดีอาญาในประเทศต่างๆ ไม่ว่าจะประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย common law หรือใช้ระบบกฎหมาย civil law ต่างก็ได้เปลี่ยนจากระบบไต่สวนมาเป็นระบบกล่าวหา อาจแตกต่างกันเพียงเฉพาะวิธีการค้นหาข้อเท็จจริง กล่าวคือ หลักการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาทั้ง 2 ระบบ มีข้อสันนิษฐานที่เหมือนกันคือ จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ แต่การค้นหาความจริงในระบบ civil law ได้นำทฤษฎีการค้นหาความจริงมาใช้ โดยให้ศาลมีอำนาจทำการสืบพยานหลักฐานเพื่อค้นหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลยได้ด้วยตนเอง ในระบบกฎหมาย common law นั้น คู่ความในคดีอาญามีหน้าที่นำสืบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลย โดยศาลจะวางตัวเป็นกลางในคดี การค้นหาข้อเท็จจริงนี้เป็นการค้นหาข้อเท็จจริงตามทฤษฎีการต่อสู้

¹³ คณิต ฒ นคร. ข. เล่มเดิม. หน้า 307-311.

¹⁴ อุทัย อาทิวา. ข. เล่มเดิม. หน้า 14.

2.3.1 แนวความคิดของอำนาจรัฐในการค้นหาความจริงจากพยานหลักฐาน

ข้อเท็จจริงเป็นสิ่งที่ศาลสามารถวินิจฉัยได้โดยไม่ต้องพิจารณาตัวบทกฎหมาย ข้อเท็จจริงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงๆ โดยผู้ที่เกี่ยวข้องในคดี เป็นผู้ที่น่าเชื่อถือมาสู่ศาลในรูปแบบของพยานหลักฐานในคดี (evidence) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ สถานการณ์ที่ถูกยืนยันโดยคู่ความฝ่ายหนึ่งและถูกปฏิเสธจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งศาลจะเป็นผู้ ตัดสินจากพยานหลักฐานในคดี การค้นหาข้อเท็จจริงจึงอาจมีการเปลี่ยนแปลงและศาลสามารถ ค้นหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง หรือสั่งให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานหลักฐานนำส่ง พยานหลักฐานเพิ่มเติม ส่วนข้อกฎหมายเป็นสิ่งที่ศาลสามารถรับรู้ได้เอง อย่างไรก็ตามเป็นหน้าที่ ของศาลที่จะต้องเป็นผู้พิจารณาข้อเท็จจริงที่ปรากฏในคดีเพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่คู่ความในคดี ทั้งหมด

ความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย คือ เรื่องของกฎหมายเป็นเรื่องของ หลักการ (principle) หรือ หลักเกณฑ์ของหน้าที่ที่บุคคลพึงปฏิบัติ ส่วนข้อเท็จจริงนั้นเป็น สถานการณ์ (event) ที่เกิดขึ้นหรือความแท้จริงของสิ่งที่เกิดขึ้น โดยเป็นไปตามหรือฝ่าฝืนต่อ กฎหมาย¹⁵

2.3.2 หลักการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ในระบบ common law

ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ วิธีการค้นหาความจริงจะใช้ระบบ ต่อสู้ระหว่างคู่ความ การฟ้องคดีต่อศาลเป็นไปตามระบบการฟ้องคดีโดยประชาชน (Popular prosecution) ซึ่งเป็นการต่อสู้ระหว่างฝ่ายโจทก์ และฝ่ายจำเลย ส่วนสืบพยานในศาลนั้นศาลจะ วางตัวเป็นกลางหรือวางเฉย โดยปล่อยให้ทำหน้าที่ของฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยที่จะตีแผ่พยานต่อ ศาล

ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ เป็นระบบการค้นหาความจริงที่เป็นระบบต่อสู้ ระหว่างคู่ความจึงเป็นระบบพัฒนาขึ้นในประเทศกลุ่มคอมมอนลอว์ คือ ประเทศอังกฤษ แล้วต่อมา พัฒนาไปยังประเทศ สหรัฐอเมริกา และประเทศในเครือจักรภพ อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าระบบการ สืบพยานแบบการค้นหาความจริงตามแบบการต่อสู้กันนี้ เป็นวิธีการค้นหาความจริงหนึ่ง ซึ่งมุ่ง โดยตรงต่อการพิจารณาของศาล ศาลจะวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัดและทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุม การพิจารณาคดีให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์เกี่ยวกับพยานหลักฐานอย่างเคร่งครัดเพื่อมิให้มีการเอารัด เอาเปรียบกันในการต่อสู้คดีในชั้นศาลผู้พิพากษา จะไม่มีหน้าที่ในการสืบพยานหลักฐานในการ วินิจฉัยความจริงในคดีและไม่มีหน้าที่กำหนดประเด็นข้อกฎหมายที่ได้แย้งกัน เพราะหน้าที่ในการ

¹⁵ กุลธิดา คันธวิวัฒน์. (2552). การปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยาน : ศึกษากรณีการสืบพยานในชั้นศาล. หน้า 29-30.

พิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ เป็นหน้าที่ของคู่ความซึ่งจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือตามที่ศาลสั่ง ถ้าคู่ความใดไม่พิสูจน์ข้อเท็จจริงใดซึ่งตามหน้าที่ ก็ย่อมแพ้ในประเด็นข้อนั้น การค้นหาความจริงของระบบสืบพยานในลักษณะนี้จะเข้าไปในทำนองที่ว่า เมื่อบุคคลใดมากล่าวหาฟ้องร้องผู้อื่นว่ากระทำความผิด บุคคลผู้กล่าวอ้างนั้นจะต้องนำสืบให้ได้ความตามที่กล่าวหาไว้ แต่อีกฝ่ายหนึ่งก็สามารถนำสืบหักล้างได้ โดยโจทก์และจำเลยในคดีจะมีฐานะเท่าเทียมกันในการนำเสนอพยานหลักฐานเหมือนในคดีแพ่ง ซึ่งการค้นหาความจริงในคดีแพ่งนั้นคู่ความเป็นผู้กำหนดข้อเท็จจริงและต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้นด้วยพยานหลักฐานเป็นบทบัญญัติบนพื้นฐานของหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจึงเรียกหลักการดำเนินคดีแพ่งนี้ว่า “หลักความตกลง”¹⁶ ศาลในคดีแพ่งมีบทบาทที่วางเฉย (passive) เมื่อได้รับพยานหลักฐานที่เพียงพอต่อการพิจารณาพิพากษาคดี คู่ความจะถูกตัดคดีต่อเมื่อได้ให้การต่อศาลแล้ว หรืออย่างน้อยมีโอกาสในการเสนอข้อเท็จจริงของตนต่อศาลแล้ว อันเป็นหลักที่เรียกว่า หลักฟังความทุกฝ่าย ซึ่งสาระสำคัญตั้งอยู่บนหลักเสรีภาพในการดำเนินคดี การพิจารณาประเด็นที่จะฟ้องร้องหรือต่อสู้คดี การดำเนินคดีแพ่งตั้งอยู่ภายใต้หลักของความเป็นกลาง หรือการวางเฉยของศาล คู่ความจะกระตือรือร้นในการดำเนินคดี และมีอิสระในการเสนอพยานหลักฐานที่ตนเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อตน และศาลจะต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานเหล่านี้ จะค้นหาพยานหลักฐานด้วยตนเองอันเป็นประโยชน์ในการค้นหาความจริงมิได้ หากแต่ต้องรับฟังการตกลงกันของคู่ความที่เรียกว่า ความจริงตามรูปแบบ ข้อดีของการสืบพยานตามระบบนี้ คือ ความไว้วางใจ แต่ถ้ามุ่งการต่อสู้กันมากเกินไปคู่ความชอบกฎหมายที่ผิดเพี้ยนไป หรือปิดบังซ่อนเร้นข้อเท็จจริงที่พิจารณา อาจเรียกได้ว่าเป็นการต่อสู้เชิงแข่งขันกัน อันจะทำให้ระบบการสืบพยานในลักษณะนี้ บทบาทของคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณามีความเด่นชัด ยิ่งกว่าบทบาทของศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณา¹⁷

ในระบบ common law นี้พนักงานอัยการ โจทก์และทนายจำเลยเป็นผู้กำหนดประเด็นข้อกฎหมายที่ได้แย้งและทำหน้าที่สืบพยานหลักฐานต่างๆ ในคดีเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลย คู่ความสองฝ่ายมีฐานะเท่าเทียมกันในการค้นหาข้อเท็จจริงเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดีโดยโจทก์มีหน้าที่นำสืบพยานหลักฐานก่อนเสมอเป็นไปตามข้อสันนิษฐานที่ว่า จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าการกระทำความผิดและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น ศาลเป็นผู้ทำหน้าที่ในการควบคุมกฎระเบียบในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับพยานหลักฐานและเป็นผู้พิพากษาชี้ขาด

¹⁶ วรณชัย บุญบำรุง และคณะ. (2548). *หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 1*. หน้า 72-74.

¹⁷ สมชาย วิมลสุข. (2549). *บทบาทของศาลชั้นต้นในการค้นหาความจริง*. หน้า 10-11.

ในที่สุดตามคำตัดสินข้อเท็จจริงของคณะลูกขุน โดยพิจารณาพิพากษาคดีตามพยานหลักฐานที่
คู่ความนำมาแสดงเท่านั้น ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความยุติธรรมของคู่ความเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ แนวคำพิพากษาของศาลที่ตัดสินจะถือเป็นบรรทัดฐานต่อการฟ้องคดี
ประเภทเดียวกันนั้นในอนาคต คือ หากศาลมีแนวโน้มที่จะพิพากษาไม่ลงโทษแก่คดีประเภทใด
เป็นผลให้พนักงานอัยการและเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สนใจคดีประเภทดังกล่าวอีกต่อไป¹⁸

2.3.3 หลักการตรวจสอบค้นหาความจริงแท้ในระบบ civil law

การค้นหาความจริงในคดีอาญาในระบบประมวลกฎหมาย ดำเนินไปในระบบ
ตรวจสอบข้อเท็จจริง การฟ้องคดีต่อศาลเป็นไปตามระบบการฟ้องคดีโดยรัฐ (state prosecution) ซึ่ง
ตามระบบนี้รัฐเป็นผู้ดำเนินการค้นหาความจริงในกรณีที่มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น ทำให้
องค์กรต่างๆ ของรัฐมีหน้าที่อำนวยความสะดวกไม่ว่าจะเป็นในชั้นก่อนฟ้องเป็นหน้าที่ของ
พนักงานอัยการในการค้นหาความจริงโดยเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนฟ้องร้อง รวบรวม
พยานหลักฐาน โดยมีตำรวจเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่วนในชั้นพิจารณาพิพากษาคดีบทบาทในการค้นหา
ความจริงเป็นหน้าที่ของศาล

หลักทั่วไปในการค้นหาความจริงในระบบประมวลกฎหมายจะใช้ระบบการตรวจสอบ
ข้อเท็จจริง ซึ่งหากศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี ศาลต้องมีความกระตือรือร้นในการ
ค้นหาความจริง ศาลพิจารณาพยานหลักฐานจะต้องค้นหาความจริงด้วยตัวเอง ทั้งนี้โดยพิจารณา
จากพยานหลักฐานของทั้ง โจทก์และจำเลย กระบวนการพิจารณาคดีสืบพยานในชั้นศาลนั้นการ
สืบพยานจะต้องพิจารณาโดยเปิดเผย เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสรับรู้การดำเนินกระบวนการพิจารณา
โดยเข้าไปฟังการพิจารณาในห้องพิจารณาของศาล หรือรับรู้ผ่านทางสื่อมวลชนซึ่งมีสื่อข่าวไปฟัง
แล้วนำมาถ่ายทอดออกสู่สาธารณชน ศาลจะเป็นผู้ซักถามพยานให้ได้ความจริงด้วยตนเอง เพราะ
ความน่าเชื่อถือของพยานเป็นสิ่งสำคัญและจะเชื่อถือได้ก็ต่อเมื่อเห็นตัวหรือสังเกตจากการกระทำ
เท่านั้น การรับฟังพยานหลักฐาน ศาลเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายทั้ง โจทก์และจำเลยได้มีโอกาสต่อสู้คดี
กันได้อย่างเท่าเทียมกัน ในการรับฟังพยานหลักฐานทุกชนิดศาลต้องใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนัก
พยานหลักฐานทั้งสิ้น โดยศาลจะใช้เหตุผลทางตรรกวิทยาและศาสตร์ต่างๆ ประกอบการใช้ดุลพินิจ
พิจารณาจากพยานหลักฐานอย่างเต็มที่

ระบบการตรวจสอบข้อเท็จจริงนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วิธีการค้นหาความจริงแบบไม่
ต่อสู้ หรือการค้นหาความจริงในเนื้อหา ระบบการตรวจสอบข้อเท็จจริงนี้ไม่มีลักษณะต่อสู้กัน

¹⁸ กุลธิดา กัณฐวิวัฒน์. เล่มเดิม. หน้า 30.

ระหว่างคู่ความ 2 ฝ่าย หากแต่เป็นหน้าที่โดยตรงของผู้พิพากษาที่จะพิจารณาคดี จะเป็นผู้รับผิดชอบในการค้นหาข้อเท็จจริงจากการสืบพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงของการกระทำความคิด¹⁹

การค้นหาข้อเท็จจริงในระบบ civil law องค์กรทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นศาล พนักงานอัยการ และทนายของจำเลยจะต้องร่วมมือกันค้นหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา โดยมีหลักเกณฑ์ว่าจะใช้วิธีการที่ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยตกเป็นกรรมในคดีไม่ได้เท่านั้น²⁰

2.4 หลักเกณฑ์วิธีพิจารณาความอาญา

การดำเนินคดีอาญาย่อมกระทบสิทธิและเสรีภาพของบุคคล แม้การกระทำความคิดอาญาจะเป็นการกระทำที่กระทบต่อสังคมโดยรวมก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติต่อผู้ถูกกล่าวหาที่จะต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในฐานะที่เขาเป็นส่วนหนึ่งในสังคมด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องคำนึงถึงหลักการแบ่งแยกอำนาจอริปไตย ดังนั้น การใช้มาตรการต่างๆ ในการดำเนินคดีอาญาจะต้องมีหลักเกณฑ์ที่เป็นนิติรัฐ ด้วยเหตุนี้ วิธีพิจารณาความอาญาที่ดีนั้นในประการแรกจึงต้องมี “ความเป็นเสรีนิยม” การพิจารณาคดีต้องกระทำโดยเปิดเผย การพิจารณาคดีอาญาที่กระทำกันเป็นการลับข่มไม่ชอบ การกระทำโดยเปิดเผยในการพิจารณาคดีนี้แสดงถึงความโปร่งใสอันเป็นหลักการของประชาธิปไตย ฉะนั้น วิธีพิจารณาความอาญาที่ดีจะต้องมีคุณลักษณะของ “ความเป็นประชาธิปไตย” ในประการต่อมาด้วย การดำเนินคดีอาญาที่ทำให้คนไม่สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อีกนั้น ในปัจจุบันในนานอารยประเทศเห็นกันว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง วิธีพิจารณาความอาญาที่ดีจึงต้องมีลักษณะที่เปิดโอกาสให้บุคคลสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อีก กล่าวคือ ต้องมีคุณลักษณะเป็น “การกระทำเพื่อสังคม” อีกประการหนึ่งด้วย²¹

2.4.1 หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา

การที่ศาลจะค้นหาความจริงในคดีอาญา ซึ่งต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานที่นำเข้ามาสู่การพิจารณาไม่ว่าจะเกิดจากการนำเสนอของกลุ่มความหรือพยานที่ศาลเรียกเข้ามาในคดี อาจแยกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ การค้นหาความจริงตามแบบ และการค้นหาความจริงตามเนื้อหา

โดยพิจารณาว่า พยานหลักฐานนั้นยื่นมาโดยชอบหรือไม่ และเท่าที่ปรากฏหลักฐานที่นำเสนอ นั้นวินิจฉัยได้ว่า การกระทำของจำเลยมีหลักฐานน่าเชื่อถือหรือไม่ว่าเป็นผู้กระทำความผิด การค้นหาความจริงตามแบบนี้ พยานหลักฐานอาจได้มาโดยการยอมรับของกลุ่มความทั้งสองฝ่ายว่านำมาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีได้

¹⁹ สมชาย วิมลสุข. เล่มเดิม. หน้า 12-13.

²⁰ กุลธิดา คันธวิวัฒน์. เล่มเดิม. หน้า 31.

²¹ คณิต ฅ นคร ก. เล่มเดิม. หน้า 46-47.

การค้นหาคำความจริงตามเนื้อหา หมายถึง การที่ศาลพิจารณาหลักฐานจะต้องค้นหาคำความจริงด้วยตัวเอง ทั้งนี้โดยพิจารณาจากพยานหลักฐานทั้งโจทก์และจำเลยและนอกจากพยานที่กล่าวมาแล้ว ศาลอาจพิจารณาพยานที่ศาลเรียกมาให้การด้วย เพื่อให้ได้ความตามความเป็นจริงว่าข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร ดังนั้น ศาลจะเป็นผู้ซักถามพยานให้ได้ความจริงด้วยแทนที่จะเป็นการนำเสนอและซักถามจากโจทก์หรือจำเลย

ในทางปฏิบัติบทบาทของศาลไทยมีลักษณะค้นหาคำความจริงกึ่งเนื้อหา กล่าวคือ ศาลมีอำนาจพิพากษาโดยอาศัยคำรับสารภาพของจำเลยได้บางคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 โดยไม่ต้องค้นหาคำความจริงจากพยานหลักฐานอื่น แต่ในขณะเดียวกัน ศาลก็มีอำนาจที่จะเรียกพยานมาสืบเอง หรือเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาประกอบการวินิจฉัยได้ ตามมาตรา 228 และ มาตรา 175 ตามลำดับ ซึ่งบทบัญญัติที่กล่าวมาข้างต้น มิได้บังคับให้ศาลต้องพิพากษาในกรณีจำเลยรับสารภาพ หรือต้องเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมในฐานะพยานศาล เพื่อให้เกิดความชัดเจนในข้อเท็จจริง ดังนั้น จึงถือได้ว่าเป็นการค้นหาคำความจริงกึ่งเนื้อหา²²

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเราเป็นไปตาม “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” ทั้งนี้ จะเห็นได้จากบทบัญญัติในมาตรา 32 ที่บัญญัติว่า

มาตรา 32 เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็น โจทก์ร่วมกัน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าผู้เสียหายจะทำให้คดีของอัยการเสียหาย โดยกระทำหรือละเว้นกระทำการใดๆ ในกระบวนการพิจารณาพนักงานอัยการมีอำนาจร้องต่อศาลให้สั่งผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นกระทำการนั้นๆ ได้

บทบัญญัติแห่งมาตราดังกล่าวนี้ นอกจากแสดงชัดถึงการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเราว่าเป็นไปตาม “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” แล้ว ยังแสดงถึงบทบาทของรัฐอีกด้วยว่า แม้ตามกฎหมายผู้เสียหายจะดำเนินคดีอาญาได้ด้วย แต่ผู้เสียหายจะทำให้ “คดีของอัยการ” กล่าวคือ “คดีของรัฐ” เสียหายไม่ได้ ซึ่งแสดงว่ารัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานอัยการยังเป็นผู้รับผิดชอบที่สำคัญในการดำเนินคดีอาญาอยู่นั่นเองหรือแม้ศาลเองก็จะทำให้คดีของรัฐเสียหายไม่ได้

ตัวอย่าง ศาลจะยกฟ้องคดีที่พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนคดีไม่ปรากฏตัวในศาลไม่ได้ เพราะคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์นั้นเป็น “คดีของอัยการ” หรือ “คดีของรัฐ” หากใช้ของพนักงานอัยการคนใดคนหนึ่งไม่²³

²² ณรงค์ ใจหาญ. ก. (2555). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. หน้า 36-37.

²³ คณิต ณ นคร. (2544, มกราคม-มิถุนายน). “บทบาทของศาลในคดีอาญา.” *วารสารกฎหมายธุรกิจ บัณฑิตย, 1(1)*. หน้า 49.

ในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้นทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงานนั้น เจ้าพนักงานมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงโดยไม่ผูกมัดกับคำขอหรือคำร้องของผู้ใด และในการดำเนินคดีอาญาชั้นศาลทุกฝ่ายต่างมีหน้าที่ต้องกระตือรือร้นในการตรวจสอบค้นหาความจริง ศาลเองก็จะวางเฉย (passive) ไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติในปัจจุบันศาลวางเฉยโดยสิ้นเชิง อันเป็นการปฏิบัติทำนองเดียวกับศาลในประเทศที่มีการดำเนินคดีอาญาเป็น “การดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน” ซึ่งทางปฏิบัตินี้ไม่มีกฎหมายสนับสนุน

ในการทำหน้าที่ตรวจสอบค้นหาความจริงของศาลนั้น ศาลไม่ผูกมัดกับแบบหรือคำร้องคำขอของผู้ใดเช่นเดียวกัน ศาลมีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงจนเป็นที่พอใจซึ่งการตรวจสอบค้นหาความจริงในลักษณะนี้เรียกว่าการตรวจสอบค้นหาความจริงใน “หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหา”

แม้ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยเราศาลอาจพิพากษาคดีโดยอาศัยเพียงคำรับสารภาพของจำเลยได้ แม้กระนั้นก็ตาม หากศาลยังมีความสงสัยในคำรับสารภาพศาลก็มีหน้าที่ต้องตรวจสอบค้นหาความจริงต่อไป ศาลจะละเลยไม่ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้ไม่ได้

หลักการค้นหาความจริงในเนื้อหาเป็นคนละเรื่องกับการดำเนินคดีอาญาระบบไต่สวน และจากความสับสนในเนื้อหาของเรื่องสองเรื่องนี้ จึงทำให้นักกฎหมายในประเทศคอมมอนลอว์ เข้าใจกันว่าการดำเนินคดีอาญาในประเทศยุโรปภาคพื้นใช้ ระบบไต่สวน ซึ่งเป็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน²⁴

2.4.2 หลักวาจา

หลักวาจา หมายความว่า ในการดำเนินการในศาลต้องมีการสอบวาจากันในทุกๆ เรื่อง การพิจารณาคดีในศาลต้องกระทำด้วยวาจา หมายความว่า พยานที่นำมาสืบในศาลต้องมาบอกความต่อหน้าศาล หรือข้อเท็จจริงบางอย่างที่มีอยู่ในพยานเอกสารต้องนำมาอ่านหรือแถลงในศาลเพื่อให้เข้าใจกันทุกฝ่าย หลักนี้ตรงข้ามกับหลักลายลักษณ์อักษร ซึ่งศาลจะพิจารณาข้อความที่เขียนไว้ในสำนวนเท่านั้น²⁵ และจะนำข้อเท็จจริงนอกสำนวนมาวินิจฉัยไม่ได้ แม้ว่าข้อเท็จจริงนั้นจำเลยจะยอมให้นำมาเป็นพยานก็ตาม²⁶

การพิจารณาคดีต้องกระทำโดยวาจา จำเลยต้องให้การด้วยวาจา แม้จำเลยจะให้การเป็นหนังสือได้แต่ก็ต้องมีการสอบวาจากันอีก การสืบพยานก็ต้องทำด้วยวาจาและเฉพาะสิ่งที่กระทำ

²⁴ คณิต ฅ นคร ก. เล่มเดิม. หน้า 66-69.

²⁵ หยุค แสงอุทัย. (2507). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา : ศึกษาทางคำพิพากษาศาลฎีกา*. หน้า 16.

²⁶ ณรงค์ ใจหาญ ก. เล่มเดิม. หน้า 38.

ด้วยวาจากันมาแล้วเท่านั้นที่จะยกมาวินิจฉัยคดีได้ ความรู้ที่ได้มานอกการพิจารณาของศาลนั้น ศาลจะหยิบยกขึ้นมาวินิจฉัยคดีนั้นไม่ได้ นอกจากนั้นศาลจะหยิบยกเอาสิ่งอื่นใดนอกจากสำนวนมาเป็นข้อวินิจฉัยคดีก็ไม่ได้คู่กัน แม้สิ่งนั้นจะเป็นที่ทราบกันอยู่แก่ทุกคนในคดี และแม้จำเลยเองจะได้ยินยอมเห็นชอบที่จะให้หยิบยกขึ้นวินิจฉัยก็ตาม

หลักกวาง นี้ใช้เฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงที่เป็นข้อสนับสนุนในการพิพากษาคดีเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด เกี่ยวกับความผิด และเกี่ยวกับมาตรการบังคับทางอาญา (โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย หรือมาตรการบังคับทางอาญาอื่น) เท่านั้น หลักกวางนี้ไม่ใช้กับการลงความเห็นในข้อเท็จจริงอื่นที่มีได้เป็นพื้นฐาน โดยตรงของคำวินิจฉัยเกี่ยวกับความผิดและมาตรการบังคับทางอาญา เป็นต้นว่า การวินิจฉัยเกี่ยวกับเงื่อนไขในการที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการวินิจฉัยเรื่อง เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี หรือเงื่อนไขระงับคดี

บทบัญญัติที่แสดงถึงหลักกวางก็มี เช่น มาตรา 11 มาตรา 172 มาตรา 237²⁷

2.4.3 หลักพยานโดยตรง

หลักพยานโดยตรงมีความใกล้ชิดกับหลักกวางในหลักพยานโดยตรงนี้มีเรื่องต่างๆ อยู่ 2 เรื่อง คือ เรื่อง “การสืบพยานต้องกระทำโดยตรง” และเรื่อง “พยานโดยตรง” การสืบพยานต้องกระทำโดยตรงความหมายว่า การสืบพยานเป็นหน้าที่ของศาล ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติแห่งมาตรา 229 ที่ว่า

มาตรา 229 “ศาลเป็นผู้สืบพยาน จะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้แล้วแต่เห็นสมควรตามลักษณะของพยาน”

พยานโดยตรง หมายความว่า ศาลต้องวินิจฉัยคดีตามเหตุผลที่ได้มาจากการสืบพยาน ศาลจะรับฟังคำให้การพยานที่จดไว้ในชั้นสอบสวน หรือได้สวนมูลฟ้องว่าเป็นคำให้การของพยานผู้นั้นแทนการมาเบิกความยอมไม่ได้ ทั้งนี้เพราะความน่าเชื่อถือของพยานที่เป็นบุคคลเป็นสาระสำคัญของเรื่องด้วย และความน่าเชื่อถือนั้นจะได้มาก็ต่อเมื่อได้เห็นตัวและจากการสังเกตการให้การเท่านั้น²⁸

ศาลจะมอบหมายให้ผู้อื่นปฏิบัติหน้าที่แทนตนไม่ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้ศาลได้พิจารณาว่าพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุมีความน่าเชื่อถือเพียงใด หรือแม้แต่พยานผู้ชำนาญการพิเศษซึ่งทำความเห็นเป็นหนังสือ ก็ต้องมาเบิกความประกอบความเห็นนั้นต่อหน้าศาล

จากหลักพยานโดยตรงนี้ ทำให้มีปัญหาที่น่าคิดว่า การพิจารณาคดีอาญาของผู้พิพากษาซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีนั้นโดยตรง เพียงแต่อ่านสำนวนที่บันทึกและลงชื่อเป็นองค์คณะพิจารณา

²⁷ คณิต ฌ นคร ก. เล่มเดิม. หน้า 71-72.

²⁸ แหล่งเดิม.

พิพากษา หรือการพิจารณาคดีที่ยึดเชื่อจากผู้พิพากษาคดีนั้นเปลี่ยนไป เพราะได้รับคำสั่งให้ย้ายไปประจำที่ศาลอื่น หรือเสียชีวิตก่อนการตัดสิน ทำให้ผู้พิพากษาที่พิจารณามีได้เป็นบุคคลคนเดียวกันตลอดคดี จะทำให้กระบวนการพิจารณาคดีเสียไปหรือไม่ ซึ่งในปัญหานี้ ทางวิชาการเห็นว่า น่าจะเสียไป เพราะผู้ที่พิพากษาคดีไม่ได้ชักนำนักพยานนั้นด้วยตนเอง จึงไม่อาจทราบว่าพยานหลักฐานตามที่ปรากฏในสำนวนนั้นมีความน่าเชื่อถือเพียงใด ซึ่งอาจมีผลให้การค้นหาความจริงคลาดเคลื่อนได้²⁹

2.4.4 หลักความเป็นอิสระในการชักนำนักพยานหลักฐาน

หลักความเป็นอิสระในการชักนำนักพยานหลักฐานนี้ หมายถึง การที่ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจอย่างเต็มที่ในการจะวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานที่ได้นำเสนอ หรือปรากฏในคดีมีความน่าเชื่อถือเพียงใด ศาลมีหน้าที่ต้องกระทำเอง ดังนั้น กฎหมายจึงไม่มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการชักนำนักพยานในกฎหมายนอกจากนี้ศาลไม่มีความผูกพันที่จะต้องเชื่อความเห็นของพยานผู้ชำนาญการพิเศษว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเสมอไป ทั้งๆ พยานผู้นั้นจะมีความรู้ความชำนาญในเรื่องที่ให้ความเห็น โดยเฉพาะก็ตาม

หลักนี้ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า³⁰

“ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชักนำนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น”

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ หมายความว่า การชักนำนักพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ของศาล ดังเช่นที่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยยืนยันไว้ในคดีหนึ่งว่า “ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงแห่งคดี ศาลจะต้องใช้ดุลพินิจชักนำนักพยานหลักฐานทั้งปวงในสำนวนว่า ควรจะฟังได้เพียงใดหรือไม่ มิใช่ว่าพยานเบิกความอย่างไรแล้วจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามคำเบิกความของพยานเสมอไป และไม่มีกฎหมายบทใดบัญญัติห้ามมิให้ศาลรับฟังคำให้การในชั้นสอบสวนของพยานเป็นข้อประกอบการพิจารณาของศาล ส่วนจะรับฟังได้เพียงใดหรือไม่นั้นก็สุดแล้วแต่เหตุผลเป็นเรื่องราว ไป

ในการชักนำนักพยานหลักฐานนั้น ศาลมีความเป็นอิสระอย่างเต็มที่โดยปราศจากหลักเกณฑ์ผูกมัด แม้คำพยานผู้ชำนาญการพิเศษศาลก็ต้องใช้ดุลพินิจชักนำนักด้วย³¹

²⁹ ณรงค์ ใจหาญ ก. เล่มเดิม. หน้า 38-39.

³⁰ แหล่งเดิม.

³¹ คณิต ณ นคร ก. เล่มเดิม. หน้า 76-78.

2.5 จิตวิทยาคำให้การพยานบุคคล

หลักการค้นหาความจริงและหลักการชี้หน้าพยานหลักฐานเป็นหัวใจของเรื่องพยานหลักฐานซึ่งเป็นเครื่องมือในการดำเนินคดีอาญา การที่จะได้มาซึ่งความจริงจะต้องกระทำอย่างไรนั้นกฎหมายไม่ได้กล่าวไว้ หากแต่ต้องเป็นไปตาม “เหตุผลของเรื่อง” (nature of thing) และในส่วนของคำให้การพยานบุคคลนั้นเป็นเรื่องที่ออกจะยุ่งยากและซับซ้อนอยู่มาก เหตุนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้นหาความจริงในคดีและการชี้หน้าพยานหลักฐานในคดี จึงต้องทราบถึงขั้นตอนการรับรู้พยานบุคคล ซึ่งเรื่องนี้ในทางหลักวิชาการเรียกว่า “จิตวิทยาคำให้การพยานบุคคล” (Aussagepsychologie)

จิตวิทยาคำให้การพยานบุคคลเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินคดีอาญา เพราะการชี้ขาดคดีอาญาต้องอาศัยความจริง หากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการค้นหาความจริงและการชี้หน้าพยานหลักฐานไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ผู้พิพากษา หรือแม้แต่ทนายความไม่มีความรู้เรื่องนี้แล้ว ความคิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาก็ย่อมจะเกิดขึ้นได้โดยง่าย

สิ่งสำคัญสองประการที่ผู้เกี่ยวข้องกับการค้นหาความจริงและชี้หน้าพยานหลักฐานไม่อาจมองข้ามคือ

(1) การชี้ขาดคดีอาญาเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ในรายละเอียดต่างๆ อย่าง แต่โดยทั่วไปขึ้นอยู่กับ การตรวจสอบข้อเท็จจริงที่สำคัญและจำเป็นต่อการตัดสินใจและลงความเห็นเท่านั้น

(2) ในคำให้การทั้งหมดของพยานบุคคลที่มีรายละเอียดที่ไม่ถูกต้องตรงกับความจริงนั้น ตามปกติหากผู้ชี้ขาดได้ใช้วิจารณญาณที่ละเอียดรอบคอบและถี่ถ้วนแล้ว ก็สามารถที่จะค้นพบความถูกต้องแท้จริงที่จำเป็นสำหรับการตัดสินใจที่จะเชื่อหรือไม่เชื่ออย่างมีเหตุมีผลได้ ทั้งนี้ คำให้การของพยานบุคคลหนึ่งอาจเชื่อมโยงกับคำให้การของพยานหลักฐานอื่นที่อาจยืนยันความถูกต้องได้ เหตุนี้ในเรื่องพยานหลักฐานจึงมีข้อเรียกร้องประการหนึ่งคือการนำสืบพยานหลักฐานต้องกระทำให้กว้างขวางมากที่สุด³²

2.5.1 เหตุผลทางจิตวิทยา³³

การที่จะฟังว่าข้อเท็จจริงใดจะจริงหรือเท็จนั้น นอกจากจะอาศัยเหตุผลสามัญและเหตุผลที่พิสูจน์ทางวิชาการแล้วยังมีเหตุผลสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะอาศัยเป็นหลักในการฟังข้อเท็จจริงได้

³² คณิต ฒ นคร ก. เล่มเดิม. หน้า 255-256.

³³ บรรลือ เรื่องตระกูล. (2534). อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ. หน้า 186-187.

คือเหตุผลในทางจิตวิทยาเข้าประกอบการวินิจฉัยข้ออ้างด้วยแล้ว จะกระทำให้การวินิจฉัยถูกต้องตรงกับความจริงเป็นอันมาก

เหตุผลทางจิตวิทยานั้น เป็นเหตุผลอันเป็นตามธรรมชาติของจิตแห่งบุคคลที่จะต้องเป็นไปอย่างนั้น กิจการทั้งหลายของบุคคลนั้นเกิดจากจิตของบุคคลเป็นสมมติฐาน เช่น ข้ออ้างของบุคคลก็ย่อมเกิดจากจิตของบุคคล จิตของบุคคลจึงเป็นสมมติฐานของข้ออ้าง ดังที่กล่าวกันว่า “ในโลกนี้ไม่มีอะไรเลยนอกจากสิ่งที่จิตสร้างขึ้น คือจิตรู้และเห็นถ้าไม่มีจิตเสียอย่างเดียวกันเท่านั้น โลกนี้จะไม่มีอะไรสักอย่างเดียว” ดังนั้นการพิเคราะห์ข้ออ้างว่าจริงหรือเท็จจึงต้องพิเคราะห์จากจิตขึ้นมา วินิจฉัยทั้งปวงจึงจะมีผลดี

จิตวิทยาเป็นวิชาที่ว่าด้วยสิ่งที่เป็นไปอันเกี่ยวแก่จิตและความเป็นไปแห่งวิถีชีวิตของบุคคลตั้งแต่คลอดออกมามีชีวิตรอดอยู่จนถึงวสานแห่งชีวิต จิตวิทยามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสำคัญในการวินิจฉัย คำพยานบุคคลในทางกฎหมายและจิตวิทยานั้นอาจแยกออกพิจารณาได้ในทางผู้พิพากษาและพยานสำหรับผู้พิพากษามีความสำคัญอยู่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังที่จะหลีกเลี่ยงความพลั้งพลาดในความรู้สึกของตน ในเมื่อจะรับฟังคำพยาน และในการที่จะวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงโดยอาศัยคำพยานนั้นการเก็บความรู้สึกของผู้พิพากษาเมื่อได้ฟังคำพยาน มีความสำคัญไม่น้อยกว่าการเก็บความรู้สึกของพยาน เมื่อได้ไปเห็นหรือได้ยินสิ่งหนึ่งสิ่งใดมา ผู้พิพากษาจะต้องพยายามวาดภาพขึ้นในความคิดด้วยความระมัดระวังไม่พลั้งพลาดไปจากความรู้สึกโดยปราศจากเหตุผล นอกจากนี้การชั่งน้ำหนักของคำพยานผู้พิพากษาจะต้องใช้ความสังเกตอย่างถี่ถ้วนในรูปลักษณะของพยาน เช่น สังเกตความรู้สึกของพยาน เมื่อยืนยันให้การต่อหน้าศาล มีสีหน้าท่วงทีและเสียงที่พูดเป็นประการใด สิ่งเหล่านี้อาจช่วยให้ผู้พิพากษาค้นหาความจริงจากพยานได้

ตามตำราจิตวิทยา การที่บุคคลใดกระทำการอันใดโดยเจตนาอย่างไรนั้น ก่อนลงมือกระทำจะต้องมีความคิดอยู่ในใจหลายๆ อย่างแต่ละอย่างโต้แย้งกัน เมื่อได้ไตร่ตรองดูแล้วบุคคลนั้นก็เลือกเอาความคิดอย่างใดอย่างหนึ่งตามความต้องการของตน แล้วดำเนินการตามความคิดนั้น แต่ศาลถือว่าการกระทำย่อมเป็นเครื่องชี้เจตนา วิธีวินิจฉัยชี้ขาดเจตนาของศาลและของนักจิตวิทยาว่าโดยทฤษฎี ย่อมอาจได้ผลผิดกันในบางกรณี

2.5.2 กระบวนการในการรับรู้³⁴

การรับรู้ข้อเท็จจริงประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอน 2 ประการ คือ

- (1) การรับรู้ภายนอก (perception) และ
- (2) การรับรู้ภายใน (apperception)

³⁴ คณิต ฌ นคร ก. เล่มเดิม. หน้า 256-259.

ในทางจิตวิทยา พยานบุคคลเมื่อได้ไปรู้หรือเห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาพร้อมผ่านขั้นทั้งสามต่อไปนี้ คือ พยานเก็บความรู้สึก พยานมีความมั่นใจในความรู้สึก และพยานแสดงความรู้สึกในสิ่งนั้นออกมา

การรับรู้ภายนอก คือการที่ความรู้สึกเกิดขึ้นภายนอกและเก็บความรู้สึกภายนอก ส่วนการรับรู้ภายใน คือการนำการรับรู้ภายนอกเข้าสู่การจดจำ เหตุนี้กระบวนการในการรับรู้ทั้งหมดจึงแขวนอยู่กับเงื่อนไขเบื้องต้น 2 ประการ คือความสามารถในการรับรู้ และความพร้อมในการรับรู้

ความสามารถในการรับรู้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่เป็นเรื่องทั่วไป และเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล ภาวะที่เป็นประสาทสัมผัสจึงมีความสำคัญอย่างแท้จริงต่อความสามารถในการรับรู้ของบุคคล ภาวะที่เป็นประสาทสัมผัสนี้เองที่อาจนำไปสู่การรับรู้ที่ไม่ชัดเจนและการรับรู้ที่บกพร่อง มนุษย์ทุกคนมีความบกพร่องในเรื่องของสายตาและการได้ยินรวมถึงความบกพร่องของประสาทสัมผัสอื่นๆหรือความผิดพลาดในการคาดคะเน นอกจากความบกพร่องทั่วไปของสัมผัสต่างๆแล้ว ความบกพร่องบางอย่างเป็นความบกพร่องที่เกี่ยวกับบุคคลหนึ่งผู้ใด โดยเฉพาะ เช่น การเป็นผู้ที่สายตาสั้น ซึ่งความบกพร่องและผิดพลาดต่างๆ ดังกล่าว เป็นสิ่งที่ผู้ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานจะต้องเอาใจใส่ด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะไม่เกิดความผิดพลาดในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน พยานเบิกความสับสน หรือเบิกความผิดพลาด ซึ่งความสับสนนี้เกิดขึ้นได้กับพยานบุคคลทุกประเภท ความสับสนนี้มีหลายสาเหตุต่างกัน เช่น ความสามารถในการรับรู้และจดจำเหตุการณ์ ความเข้าใจและการถ่ายทอดเวลาเบิกความซึ่งโดยสภาพของพยานบุคคลเป็นมนุษย์ปุถุชนที่มีจุดอ่อนในธรรมชาติของมนุษย์อยู่ 3 ประการ คือ การสังเกต ความจำ การใช้วิจารณญาณ แต่ละบุคคลอาจจะบกพร่องมากน้อยแตกต่างกัน³⁵

การจดจำ

การจดจำเป็นผลผลิตของข้อเท็จจริงที่บุคคลได้รับรู้มา การจดจำจึงเป็นผลผลิตที่ต่อเนื่องกับข้อเท็จจริง ความสามารถในการจดจำประกอบด้วยการคิดทบทวนเหตุการณ์ที่ได้รับรู้มาและการถ่ายทอดเหตุการณ์ที่ได้รับรู้มา การอธิบายที่สมบูรณ์ของกระบวนการนี้เป็นหน้าที่ของนักจิตวิทยาและแพทย์ ปัญญาของกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีเพียงว่าทำอย่างไรจึงจะให้เหตุการณ์ที่พยานได้รับรู้มาแล้วนั้นเป็นเหตุการณ์ที่เห็นจริงเห็นจัง สิ่งนี้นักกฎหมายต้องตระหนักก็คือ ในการรับรู้ที่ดี การทบทวนก็ดี และการถ่ายทอดก็ดี อาจมีความผิดพลาดบกพร่องเกิดขึ้นได้เสมอ การรับรู้ภายนอกอาจไม่นำไปสู่การรับรู้ภายในได้เลย เช่น พยานที่เป็นโรคลมบ้าหมูรับรู้เหตุการณ์ในขณะที่สลิมสลืออยู่

³⁵ ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2537, มิถุนายน). “ศาลกับพยานบุคคล.” *วารสารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 24(2). หน้า 45-51.

การถ่ายทอดโดยคำให้การ

ในคดีอาญาพยานบุคคลจะเบิกความถึงสิ่งที่เขาได้รับรู้มา ซึ่งในการให้การนั้นพยานอาจจะให้การตรงกับความจริงหรือให้การไม่ตรงกับความจริงก็ได้ การให้การไม่ตรงกับความจริงอาจเกิดขึ้นได้แม้พยานจะมีความต้องการที่จะให้ความจริง การที่บุคคลให้การ โดยตนคิดว่าตรงกับความจริงแต่คำให้การของเขาไม่ตรงกับความจริงที่รับรู้มานี้คือความบกพร่องในการถ่ายทอด แต่ถ้าพยานจงใจให้การเท็จก็เป็นการโกหก

ความยากในการถ่ายทอดอาจเป็นข้อบกพร่องในการถ่ายทอดได้อีกประการหนึ่งความยากในการถ่ายทอดอาจเกิดจากเหตุทั้งที่เกี่ยวกับตัวพยานบุคคลเอง หรือเกิดจากเหตุภายนอกอื่นๆ

2.5.3 การแบ่งแยกประเภทของพยานบุคคล³⁶

การแบ่งแยกประเภทของพยานบุคคลในทางชีวิตวิทยา คือ การแบ่งแยกตามวัยและเพศของพยานบุคคล เป็นคำให้การของเด็ก คำให้การของวัยรุ่น คำให้การของชายและหญิง คำให้การของคนสูงอายุ

คำให้การของเด็ก

ในการดำเนินคดีอาญา คำให้การของเด็กมีความสำคัญมากและจะมองข้ามความสำคัญของการให้การของเด็กไม่ได้โดยเด็ดขาด ทั้งนี้ เพราะมีความผิดจำนวนมากไม่น้อยที่เด็กเป็นผู้ถูกกระทำหรือเกี่ยวข้องโดยตรงในความคิดนั้นๆ และความผิดหลายฐานที่เด็กเป็นผู้ถูกกระทำหรือเกี่ยวข้องโดยตรงนั้น เป็นความผิดจรรยาบรรณอีกด้วย เด็กไม่ใช่พยานที่ดีที่สุด และในความเป็นจริงแล้วจะไม่มีใครเป็นพยานที่ดีที่สุดโดยการเปรียบเทียบเอาจากกลุ่มประเภทของพยานบุคคล

คำให้การของบุคคลวัยรุ่น

พฤติกรรมของบุคคลในวัยรุ่นต่างจากเด็ก บุคคลในวัยรุ่นเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และมีความสามารถในการตัดสินใจดีกว่าเด็ก บุคคลในวัยรุ่นจึงรับรู้เหตุการณ์ได้ดีกว่าเด็ก นอกจากนั้น บุคคลในวัยรุ่นยังสามารถถ่ายทอดการรับรู้และการจดจำได้ดีกว่าเด็กอีกด้วย

บุคคลในวัยรุ่นจะมีความคล่องแคล่วในการเคลื่อนไหว มีความสับสนในตัวเองและมีอารมณ์แปรปรวนที่รุนแรง มีความต้องการทางเพศเกิดขึ้น และมักจะไม่ค่อยเชื่อฟังผู้ใหญ่ ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่จะอยู่ในบุคคลวัยรุ่นและอาจสร้างบุคลิกภาพในทางลบแก่บุคคลในวัยรุ่นได้

คำให้การของชายและหญิง

ความน่าเชื่อถือของคำให้การของบุคคลขึ้นอยู่กับปัจจัยทางบุคลิกภาพอันได้แก่ความรู้สึกส่วนตัวของบุคคล แรงขับ ประสบการณ์ชีวิต สภาพของร่างกาย ประโยชน์ความคาดหวัง การรู้และการกำหนดคุณค่าในสิ่งต่างๆ ความแตกต่างโดยทั่วไประหว่างชายหญิงอาจนำไปสู่ความ

³⁶ คณิต ฅ นคร ก. เล่มเดิม. หน้า 259-263.

แตกต่างกันการให้การได้ด้วย อย่างไรก็ตาม ไม่อาจกล่าวได้ว่าคำให้การของชายหรือหญิงดีหรือด้อยกว่ากันแต่ขึ้นอยู่กับลักษณะของเหตุการณ์และเรื่องที่จะให้การ

คำให้การของคนสูงอายุ

ประสาทสัมผัสของคนสูงอายุจะลดความสามารถของตัวเอง ความสังเกตการณ์ก็อาจจะลดลงด้วย คนสูงอายุมักติดยึดกับเหตุการณ์ในอดีต ความสามารถในการจดจำลดลงตามวัย ฉะนั้นในการชั่งน้ำหนักคำให้การของคนสูงอายุ ผู้ชั่งน้ำหนักคำให้การพยานจึงต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงทั้งหมดที่เกี่ยวกับคนสูงอายุดังกล่าวมาแล้วเสมอ

การแบ่งแยกประเภทของพยานบุคคลตามเหตุผลทางด้านบุคลิกภาพ

คำให้การเป็นผลิตผลของบุคลิกภาพของบุคคล ถ้าบุคคลให้การดีและบุคคลนั้นอยู่ในศีลในสัตย์ เป็นคนที่มีอารมณ์มั่นคง สงบ และมีความคิดเป็นสาระ เขาสามารถสังเกตได้ดีถี่ถ้วนและถ่ายทอดดีก็ย่อมเป็นที่เชื่อมั่นในความถูกต้องของคำให้การของเขา แต่ก็ต้องยอมรับว่าบุคคลทุกคนไม่เป็นเช่นที่กล่าวมา บางคนเป็นคนใจดีแต่กลัว ให้การหยาบ ไม่ค่อยเปิดเผยสิ่งที่ตนได้รับรู้หรือปากหนัก เมื่อบุคลิกภาพของบุคคลแตกต่างกันออกไป ในการชั่งน้ำหนักคำให้การพยานบุคคล ผู้ชั่งน้ำหนักจึงต้องพยายามอย่างที่สุดที่จะกำหนดรู้ให้ได้ว่าพยานที่ให้การนั้นเป็นบุคคลเช่นไร

การแบ่งแยกประเภทของพยานบุคคลตามความสัมพันธ์ของพยานกับสังคม

โดยพิจารณาแบ่งแยกประเภทของพยานบุคคลตามความสัมพันธ์ของพยานกับสังคมนี้ สามารถกำหนดพยานบุคคลออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ การกำหนดพยานบุคคลตามกลุ่มอาชีพ และการกำหนดพยานบุคคลตามความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม

พยานบุคคลกับอาชีพของพยาน

อาชีพมีอิทธิพลต่อบุคคล อาชีพของพยานจึงมีความสัมพันธ์กับตัวพยานผู้นั้นด้วย กฎหมายวิธีพิจารณาความบังคับให้มีการถามอาชีพของพยาน เพื่อจะดูว่าอาชีพมีผลต่อการรับรู้ การจดจำ และการถ่ายทอดหรือไม่อย่างไร

พยานกับความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม

บุคคลในกลุ่มสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคมนี้มีหลากหลาย เช่น บุคคลในครัวเรือน เพื่อนบ้าน มิตรหรือศัตรู ผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา บุคคลในอาชีพเดียวกัน เป็นต้น การที่พยานเป็นบุคคลในครัวเรือนของผู้ต้องหาหรือจำเลย ทำให้มีแนวโน้มที่จะให้การช่วยเหลือกัน

การแบ่งแยกประเภทของพยานบุคคลตามความเกี่ยวข้องในคดีของพยาน

การแบ่งประเภทของพยานบุคคลโดยนัยนี้ เช่น แบ่งตามฐานะในคดีของบุคคล อันได้แก่ ผู้ต้องหา คู่ความ พยาน ผู้ชำนาญการพิเศษ

ผู้ถูกกล่าวหาไม่ว่าจะเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย เป็นผู้ที่ถูกอยู่ในฐานะที่ต้องปกป้องตนเอง ในการชั่งน้ำหนักคำให้การของเขา ผู้ชั่งน้ำหนักจะต้องคำนึงถึงความจริงข้อนี้ด้วยเสมอ พยานบุคคลที่เป็นคนพิการ

การที่เป็นคนพิการทำให้บุคคลมีปมด้อย ฉะนั้น ผู้สอบปากคำพยานต้องตระหนักถึงข้อนี้ ในการถามพยานบุคคลที่พิการทางกาย ผู้ถามจะต้องระมัดระวังและหลีกเลี่ยงอย่างที่สุดที่จะไม่ให้คำถามไปกระทบปมด้อยของเขาด้วย เพราะหากไปกระทบแล้วความร่วมมือในการให้การของพยานก็จะไม่สมบูรณ์ หรือพยานอาจจะไม่ให้ความร่วมมือเลยก็ได้

2.5.4 บทสรุปเกี่ยวกับพยานบุคคล³⁷

จากปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับจิตวิทยาคำให้การพยานบุคคลที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่ากรณีมีความยุ่งยากสำหรับผู้ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอยู่มาก กระบวนการในการรับรู้ และประเภทของพยานบุคคลดังกล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เพียงเป็นการที่จะชี้ให้เห็นถึงโอกาสต่างๆ ที่มีอยู่ในเรื่องราวหรือเหตุการณ์ หรือที่มีอยู่ในตัวบุคคลหรือพยานที่อาจเกี่ยวข้องกับ การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเท่านั้น กรณีใดก็ตามที่มีข้อสงสัยในความถูกต้อง ไม่ว่าจะในทางภาวะวิสัยหรืออัตตะวิสัยอันเนื่องมาจากเหตุผลต่างๆ ไป หรือเหตุผลพิเศษเฉพาะเรื่อง กรณีนั้นจะต้องมีการตรวจสอบทบทวนกันอย่างรอบคอบเสมอ

สิ่งที่น่าเป็นประโยชน์ต่อคำให้การของพยานย่อมจะนำไปสู่การปราศจากความขัดแย้งและความไม่ขัดแย้งในคำให้การพยานบุคคลอาจจะเกิดจากการเตรียมการอย่างดีที่จะทำให้หน้าเชื่อถือ และในทางกลับกันพยานที่มีความน่าเชื่อถืออาจนำไปสู่ความผิดพลาดได้ ความสำคัญในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานคือการที่ผู้ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานจะต้องนำคำให้การของพยานบุคคลต่างๆ มาวินิจฉัยถึงความสอดคล้องต้องกัน และถึงความสัมพันธ์กับผลของพยานหลักฐานอื่นที่ฟังเป็นยุติแล้ว การสืบพยานที่กว้างขวางย่อมเป็นที่คาดหวังได้ว่าจะเกิดความผิดพลาดในการวินิจฉัยคดีน้อยที่สุด การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานไม่ใช่การชั่งจำนวนแต่เป็นการชั่งน้ำหนัก ซึ่งการชั่งน้ำหนักนี้ย่อมขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของบุคคล ความสามารถในการให้การและความต้องการในการให้การของพยาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งขึ้นอยู่กับอุปนิสัยใจคอและการยึดถือในทางศีลธรรมของพยาน ซึ่งถ้าจะให้ถูกต้องแล้วผู้ชั่งน้ำหนักคำให้การพยานจะต้องรู้จักบุคลิกภาพหรือรายละเอียดส่วนตัวของพยานอย่างดีที่สุด และต้องการมากกว่าที่เป็นอยู่ในความเป็นจริงในคดีในปัจจุบัน การได้สาบานหรือปฏิญาณตนแล้วของพยานก็ไม่ใช่เครื่องรับรองที่เด็ดขาดว่าพยานจะให้การตามความเป็นจริงหรือไม่โกหก

³⁷ แหล่งเดิม.

คำให้การของพยานเป็นผลงานของผู้สอบปากคำพยานด้วย เหตุนี้คำให้การพยานจึงเป็นการกระทำที่เป็นทั้งของตัวพยานและผู้สอบปากคำพยาน โอกาสหรือสถานการณ์ของคำให้การรูปแบบของการสอบปากคำพยานที่ถูกต้องตามหลักจิตวิทยาคำให้การพยานบุคคลและการชั่งน้ำหนักคำพยานที่ปราศจากความลำเอียงไม่ว่าจะเป็นความลำเอียงต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือแม้แต่ความลำเอียงต่อตนเองย่อมเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

ผู้สอบปากคำพยานต้องคำนึงถึงภาวะในทางจิตใจและทางร่างกายของพยานบุคคลและต้องดูว่ามีความบกพร่องประการใดหรือไม่ ผลงานของผู้สอบปากคำพยานไม่ใช่อยู่ที่การดำเนินการสอบปากคำ หากแต่อยู่ที่การจับให้ได้ว่าอะไรคือความถูกต้องในคำให้การนั้น ตัวผู้สอบปากคำเองก็อาจก่อให้เกิดความผิดพลาดได้ เช่น โอกาสที่ได้ยินได้ฟังมามาก โอกาสของการเข้าใจผิดและการตีความผิด ผู้สอบปากคำพยานจึงต้องมีความพร้อมทางด้านจิตใจที่จะรับรู้ อันตรายสำคัญคือการเชื่อล่วงหน้า การติดยึดกับความเห็นที่มีมาก่อน

สิ่งสำคัญคือจะต้องรู้ให้ได้ถึงโอกาสที่จะทำให้เกิดความผิดพลาด ทั้งนี้เพราะสิ่งนี้เท่านั้นที่จะเป็นประกันความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม ในการศึกษากฎหมายในอดีตมีการเรียนการสอนเรื่องจิตวิทยาคำให้การพยานบุคคล แต่ในปัจจุบันนี้ คุณักกฎหมายทั้งหลายจะห่างไกลจากความรู้เรื่องนี้มากทีเดียว ประกอบทั้งการศึกษากฎหมายลักษณะพยานที่เป็นการศึกษาปะปนเป็นวิชาเดียวกันทั้งในคดีแพ่งและในคดีอาญา ตลอดจนการนำเอาหลักการของต่างประเทศอันไม่สอดคล้องกับหลักการในวิธีพิจารณาความอาญามากกว่าไว้ด้วย³⁸

2.6 ความสำคัญของพยานบุคคล³⁹

ประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญา คือ การที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสามารถบรรลุเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญา นั่นคือ การพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย ดังนั้น การให้ได้มาซึ่งพยานบุคคลซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ จึงมีความสำคัญและพบว่าคดีที่ปราศจากพยานบุคคลอาจนำไปสู่การพิพากษายกฟ้อง ในกรณีที่มีการกระทำความผิด แต่ไม่สามารถหาพยานหลักฐานมาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า บุคคลใดกระทำความผิดนั้น กลไกของรัฐไม่อาจแสดงบทบาทเป็นตัวแทนของสังคมในการดำเนินการฟ้องร้องหรือแสวงหาข้อเท็จจริง กรณีเช่นนี้สังคมย่อมขาดการคุ้มครองเพราะไม่สามารถนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้

³⁸ คณิต ฌ นคร ก. เล่มเดิม. หน้า 256-265.

³⁹ ประชัช เปี่ยมสมบูรณ์. (2535, ตุลาคม-ธันวาคม). “สิทธิที่เหยื่ออาชญากรรมพึงได้รับจากกระบวนการยุติธรรม.” *วารสารสถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์*, 32(4). หน้า 65-72.

การค้นหาคำความจริงเพื่อประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรม จึงจำเป็นที่แต่ละฝ่ายจะต้องแสวงหาพยานหลักฐานต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งในการบริหารและรักษาไว้ซึ่งสภาพของสังคม ทุกรัฐย่อมมีสิทธิที่จะกำหนดภาระหน้าที่ให้กับสมาชิกในสังคมการเป็นพยานของประชาชนนั้นมีความสำคัญมากต่อการบริหารงานยุติธรรม ถ้าไม่มีพยานมายืนยันก็จะเกิดความเสียหายต่อการพิทักษ์ความเป็นธรรมตามกฎหมายได้ อาจจะทำให้คนร้ายไม่ต้องรับโทษ เกิดความขมใจและเป็นภัยต่อสังคมต่อไป แต่หากผู้กระทำความผิดรู้ว่ามิพยานผู้รู้เห็นการกระทำของเขา ก็อาจจะสารภาพความผิด ไม่กล้าสู้คดีทำให้การดำเนินคดีสิ้นสุดลงโดยง่ายและรวดเร็ว หรือในกรณีกลับกัน หากผู้ถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิดมิพยานยืนยันความบริสุทธิ์ของตนก็จะทำให้พ้นผิดได้ ซึ่งก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม

ความสำคัญต่อการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ในคดีอาญาพยานบุคคลเป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการพิสูจน์ความผิดเนื่องจากโดยส่วนใหญ่ความผิดอาญาจะเป็นเรื่องการกระทำของบุคคลต่อบุคคลจึงจำเป็นต้องหาผู้รู้เห็นเหตุการณ์มาให้การในข้อเท็จจริง หากพิจารณาคำพิพากษาว่า มีการลงโทษ โดยให้ความสำคัญต่อการที่โจทก์สามารถนำสืบพยานบุคคลที่สำคัญมาแสดงต่อศาลเพื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เช่น การตรวจเลือด การตรวจ DNA ซึ่งมีความสามารถในการพิสูจน์ความแท้จริงได้ แต่ยังคงอาศัยพยานผู้เชี่ยวชาญในการเบิกความประกอบผลการตรวจสอบดังกล่าว

2.6.1 ความหมายของพยานบุคคล

พยานบุคคล คือ บุคคลที่มาให้การต่อศาลด้วยวาจา ผู้ที่จะต้องเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงโดยการให้ถ้อยคำ การรับรู้ของพยานบุคคลนี้เป็นการรับรู้โดยสัมผัสของตน คือ จากการได้เห็น ได้ฟัง ได้กลิ่น ได้รส และได้รู้สึก พยานบุคคลเป็นผู้ที่ได้รับรู้เหตุการณ์ในอดีต และเฉพาะผู้ที่ได้รับรู้เหตุการณ์นั้นเท่านั้นที่สามารถเป็นพยานบุคคลได้ กล่าวคือ พยานบุคคลไม่อาจทดแทนกันได้ พยานบุคคลโดยปกติจะเบิกความโดยวิธีการเขียนหรือวิธีอื่นที่สามารถสื่อความหมายได้ และกฎหมายถือว่าเป็นคำเบิกความของพยานบุคคล ตัวพยานบุคคลโดยทั่วไปไม่เป็นพยานหลักฐาน แต่ถ้อยคำของพยานบุคคลเป็นพยานหลักฐาน⁴⁰ ฉะนั้นเมื่อกกล่าวถึงพยานชนิดนี้จึงหมายถึงคำเบิกความของพยาน (Testimony) หรือบางทีก็เรียกว่า เป็นพยานถ้อยคำ เพราะถ้าพยานอยู่เฉยๆ ไม่เบิกความศาลก็จะไม่ได้ข้อเท็จจริงอะไร ผิดกับพยานเอกสารหรือพยานวัตถุ ซึ่งตัวอักษรหรือวัตถุตนเองแสดงข้อเท็จจริงต่อศาล หรือศาลตรวจดูเองได้และเนื่องจากศาลต้องบันทึกคำเบิกความของพยานเป็นลายลักษณ์อักษรเก็บรวบรวมไว้ในสำนวนเพื่อเป็นพยานหลักฐานในการวินิจฉัยคดี ดังนั้น พยานบุคคลจึงหมายถึงบันทึกคำพยานที่ปรากฏในสำนวนซึ่งใช้ในการตัดสินคดีนั่นเองด้วย

⁴⁰ คณิต ฅ นคร ก. เล่มเดิม. หน้า 227.

แต่ถ้าบันทึกคำพยานดังกล่าวไปใช้ในอีกคดีหนึ่งก็อาจกลายเป็นพยานเอกสารไป⁴¹ พยานบุคคลนี้ โดยทางปฏิบัติในชั้นศาลเรียกกันว่า พยานโจทก์ พยานจำเลย และเพราะความเข้าใจกันว่าพยานบุคคลเป็นพยานโจทก์พยานจำเลยนี้เองที่ทำให้เข้าใจกันว่าคดีอาญากับคดีแพ่งเหมือนกัน เป็นต้นว่า เข้าใจกันว่าในคดีอาญาก็มีหน้าที่นำสืบและศาลต้องวางเฉย แท้จริงแล้วนิติสัมพันธ์ในทางวิธีพิจารณาความอาญานั้นมี 2 ฝ่าย ซึ่งแตกต่างกับนิติสัมพันธ์ในทางวิธีพิจารณาความแพ่งซึ่งมี 3 ฝ่าย⁴² และมาตรา 229 บัญญัติว่า

“มาตรา 229 ศาลเป็นผู้สืบพยาน จะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้ แล้วแต่เห็นควรตามลักษณะของพยาน”

ดังนั้น แสดงว่าตามกฎหมายแล้ว พยานบุคคลไม่ใช่พยานโจทก์หรือพยานจำเลยแต่ในความจริงพยานบุคคลเป็นพยานบุคคลที่โจทก์หรือจำเลยอ้างหรือนำเข้ามาให้ศาลสืบเท่านั้น เพราะกฎหมายกำหนดให้ศาลเป็นผู้สืบพยาน

2.6.2 พยานบุคคลกับบทบาทในคดี⁴³

เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ไม่ว่าจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตามพนักงานสอบสวนย่อมมีอำนาจและหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งหมดเท่าที่จะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา⁴⁴

บุคคลที่มีส่วนได้รู้เห็นในการกระทำความผิด ซึ่งบางกรณีรวมถึงผู้เสียหายมีหน้าที่ในการเป็นพยานเพื่อให้ถ้อยคำ รวมทั้งส่งมอบพยานหลักฐานต่างๆ และอาจนำไปสู่การชี้ตัวผู้ต้องหา การให้การในชั้นสอบสวน การเบิกความในชั้นพิจารณาคดี ทำให้พยานดังกล่าวมีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบในขณะเดียวกัน โดยเริ่มจากรัฐมีมาตรการทางกฎหมายในการบังคับบุคคลให้มาให้การในฐานะพยาน⁴⁵ ด้วยการใช้หมายเรียก รวมถึงการบังคับให้พยานมาศาลให้กล่าวคำสาบาน และให้เบิกความ นอกจากนี้ รัฐยังกำหนดความรับผิดชอบของพยานที่ไม่มาตามหมายเรียกทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดีไว้อีกด้วย

⁴¹ รัตนกรณ จิระวัฒนชัย. (2550). การคุ้มครองพยานในคดีอาญา : ศึกษากรณีการนำระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ในการสืบพยาน. หน้า 10.

⁴² คณิต ฅ นคร. (2524, มิถุนายน). “วิธีพิจารณาความอาญากับความคิดตามหลักกฎหมายแพ่ง.” วารสารอัยการ หน้า 52.

⁴³ คณิต ฅ นคร ก. เล่มเดิม. หน้า 230.

⁴⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131

⁴⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133

จะเห็นได้ว่า กระบวนการพิจารณาในแต่ละขั้นตอนนั้น พยานบุคคลล้วนเข้าไปมีบทบาทเกี่ยวข้องกับ ทั้งในชั้นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล ซึ่งกว่าบทบาทเหล่านี้จะสิ้นสุดลงได้ บางครั้งต้องใช้เวลานานและอาจส่งผลกระทบต่อภารกิจดำรงชีวิตของพยาน การได้มาซึ่งพยานหลักฐาน จากบุคคลที่ทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด มักจะ ได้มาจากความสมัครใจเหล่านั้นนั่นเอง กล่าวคือ บุคคลที่รู้เห็นการกระทำความผิดจะไม่ถูกเรียกไปเป็นพยาน หากบุคคลดังกล่าวไม่สมัครใจที่จะเป็นพยาน หรือให้ข้อมูลต่อพนักงานสอบสวน เพราะในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายบังคับให้บุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์ต้องให้การเป็นพยาน และหากบุคคลใดไม่ไปเป็นพยานก็ไม่เป็นความผิดตามกฎหมายแต่อย่างใด เว้นแต่ในกรณีบุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์การกระทำความผิด ได้ถูกเรียกให้ไปเป็นพยาน⁴⁶ เป็นกรณีที่พนักงานสอบสวนจะออกหมายเรียกมาให้การเป็นพยาน หรือในชั้นพิจารณาศาลจะออกหมายเรียก โดยพนักงานอัยการเป็นฝ่ายขอหมายเรียกเพื่อส่งให้กับพนักงานสอบสวนนำส่งให้พยานต่อไป และหากบุคคลนั้นไม่ไปเป็นพยานก็จะมีผลผิดตามกฎหมาย

ถ้าคู่ความระบอบ้างพยานคนหนึ่ง จะนำบุคคลอื่นที่ไม่ได้ระบุไว้มาสืบไม่ได้เพราะการเบิกความเป็นกิจเฉพาะตัวของพยานแต่ละคน และไม่อาจมอบหมายให้บุคคลอื่นไปเบิกความแทนได้ และหากไม่มาศาลก็จะมีผลผิดตามกฎหมายเช่นกัน

การแสดงบทบาทของพยานอาจบกร่องลงไปได้ หากพยานเกิดความเครียด หรือขาดโอกาสที่จะเปิดเผยความจริง หรือถูกขัดขวางมิให้ดำเนินการตามรูปคดีโดยทั่วไป ความเครียดนั้นเกิดจากปัจจัยสองประการ ประการแรก จากฝ่ายที่ดำเนินคดีตามขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรม ประการที่สอง เกิดจากสาธารณชน โดยการแสดงออกของหนังสือพิมพ์และผู้เข้าฟังการพิจารณาคดี เหล่านี้ล้วนทำให้เกิดบรรยากาศที่ตึงเครียดจนส่งผลกระทบต่อการแสดงบทบาทของพยานได้

การที่จะให้ความเครียดลดลงได้นั้นย่อมขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพ อาชีพ เชื้อชาติ สัญชาติ ชนชั้นทางสังคม และการนับถือศาสนา โดยเฉพาะปัจจัยที่สำคัญน่าจะได้แก่ บุคลิกภาพ เพราะบุคลิกภาพมีผลต่อความสามารถในการเบิกความได้อย่างแม่นยำและมีประสิทธิภาพ อนึ่ง ฐานะของพยาน ก็มีความสัมพันธ์กับการเบิกความด้วยเหมือนกันเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับฐานะของจำเลย กล่าวคือ หากฐานะของพยานห่างจากของจำเลยมากย่อมก่อให้เกิดความเครียดได้มาก ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโดยตรงเพราะผู้มีฐานะสูงในชุมชนย่อมมีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาทของผู้อื่น ดังนั้น พยานที่มีฐานะต่ำกว่าจำเลยมักจะแสดงบทบาทผิดเพี้ยนไปจากความจริงมาก

⁴⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 52

เนื่องจากมีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อการถ่ายทอดข้อเท็จจริงของพยานที่กระทำต่อศาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทำให้ข้อมูลบิดเบือน หรือไม่ตรงกับความจริงได้อยู่ตลอดเวลา ดังกล่าวมาแล้วโดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจกล่าวได้ว่าสาเหตุสำคัญที่สุดที่ส่งผลกระทบต่อความเบิกความของพยานบุคคลให้ต้องบิดเบือนไป ก็คือ ความหวาดกลัวภัยอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สินของตนเองของบุคคลในครอบครัว หรือบุคคลที่ใกล้ชิด โดยความหวาดกลัวอาจเกิดจากความวิตกกังวล และความรู้สึกไม่ปลอดภัยที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคลนั่นเอง ทั้งๆ ที่ยังไม่มีการอันตรายใดๆ เกิดขึ้นเลย หรือจากปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดความหวาดกลัว เช่น ถูกคุกคาม ข่มขู่โดยเจตนาให้เกิดผลต่อการเบิกความ เป็นต้น⁴⁷

ถึงแม้กฎหมายจะบัญญัติว่า “จำเลยอาจอ้างตนเองเป็นพยานได้” ก็ตาม ผู้ถูกกล่าวหา ก็ไม่เป็นพยานบุคคลในความหมายของกฎหมาย ทั้งนี้ เพราะโดยหลักแล้วผู้ถูกกล่าวหาแม้จะให้การเท็จก็หามีความผิดอาญาไม่ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีผู้ถูกกล่าวหาหลายคนในคดีเดียวกัน ผู้ถูกกล่าวหาคนหนึ่งก็อาจเป็นพยานบุคคลและให้การเกี่ยวกับการกระทำของผู้ถูกกล่าวหาอีกคนหนึ่งได้

สำหรับผู้พิพากษานั้นต้องถือว่าหน้าที่ให้การเป็นพยานบุคคลมาก่อนหน้าที่ผู้พิพากษา กล่าวคือ ในกรณีที่ได้มีการสอบปากคำผู้พิพากษาผู้ใดเป็นพยานบุคคลแล้ว ผู้พิพากษาผู้นั้นจะทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาในคดีนั้นไม่ได้

พนักงานอัยการที่ตกเป็นพยานบุคคลในคดีใดแล้วก็ไม่ชอบที่จะดำเนินคดีนั้นเพราะย่อมจะทำให้เสียความเป็นกลาง ในส่วนพนักงานสอบสวนศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่า

“จำเลยสองคนสมคบกันซื้อ โกงเอาผ้าของปลัดอำเภอไป ปลัดอำเภอร้องทุกข์คดีนั้นต่อตนเอง แล้วสอบสวนเป็นคดีขึ้น ดังนี้ การรับคำร้องทุกข์และการสอบสวนชอบแล้ว” คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้ไม่ถูกต้องเป็นอย่างยิ่ง เพราะขัดต่อ “หลักการขัดกันของหน้าที่” หรือเป็นเรื่องของการขัดกันของผลประโยชน์ ดังนั้น พนักงานสอบสวนที่ตกเป็นพยานบุคคลก็ชอบที่ยึดหลักการทำนองเดียวกับพนักงานอัยการดังกล่าวมาแล้ว เพราะการใช้อำนาจของพนักงานสอบสวนนั้นโดยหลักเป็นการใช้อำนาจสอบสวนฟ้องร้องซึ่งเป็นอำนาจของพนักงานอัยการ

ผู้เสียหายที่เป็น โจทก์ฟ้องคดีอาญาเองย่อมเป็นพยานบุคคลได้ เพราะมิฉะนั้นแล้ว ย่อมจะทำให้เกิดการสูญเสียพยานหลักฐานไปได้

ทนายความโดยทั่วไปเป็นพยานบุคคลในคดีที่ตนทำหน้าที่เป็นทนายความได้ แต่ก็อาจมีกรณีร้ายแรงที่การปฏิบัติหน้าที่ทนายความจะทำให้เสียความยุติธรรม ในกรณีนั้นทนายความชอบ

⁴⁷ รัตนภรณ์ จิระวัฒนชัย. เล่มเดิม. หน้า 24-27.

ที่จะถอนตัวจากการเป็นทนายความหรือไม่รับเป็นทนายความ เพราะทนายความในคดีอาญานั้นเป็นองค์กรที่สำคัญ การปฏิบัติหน้าที่จึงต้องคำนึงถึงความจริงและความยุติธรรม⁴⁸

2.6.3 หน้าที่ของพยานบุคคล⁴⁹

พยานบุคคลมีหน้าที่ 3 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง หน้าที่ต้องไปที่เจ้าพนักงานและศาล

ประการที่สอง หน้าที่ต้องให้ถ้อยคำ และ

ประการที่สาม หน้าที่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตน

หน้าที่ต้องไปที่เจ้าพนักงานและศาล โดยหลักแล้วบุคคลทุกคนที่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของศาลไทย ซึ่งรวมทั้งคนต่างด้าวที่อยู่ในราชอาณาจักร มีหน้าที่ต้องไปที่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล ในกรณีที่พยานบุคคลขัดขืนไม่ไปที่พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล นอกจากจะเป็นความผิดอาญาแล้ว เจ้าพนักงานและศาลอาจใช้ “อำนาจนำตัว” แก่ผู้นั้นได้ อย่างไรก็ตาม มีบุคคลบางคนที่กฎหมายระบุเป็นข้อยกเว้นไว้ว่าไม่มีหน้าที่นี้ อันได้แก่

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระราชินี พระยุพราช หรือผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน

พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา

นอกจากนี้ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ผู้แทนรัฐต่างประเทศที่เข้ามาสู่ราชสำนักก็ไม่มีหน้าที่ไปที่เจ้าพนักงานและศาล

หน้าที่ต้องให้ถ้อยคำ พยานบุคคลทุกคนมีหน้าที่ต้องให้ถ้อยคำ และพยานบุคคลทุกคนโดยหลักมีหน้าที่ต้องให้การตามความสัตย์จริง แต่พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาแม้มาเป็นพยานแต่ก็อาจจะไม่ยอมเบิกความหรือตอบคำถามใดๆก็ได้ นอกจากนั้นมาตรา 234 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า พยานไม่ต้องตอบคำถามซึ่งโดยตรงหรืออ้อม อาจทำให้เขาถูกฟ้องคดีอาญา เมื่อมีคำถามเช่นนั้น ให้ศาลเตือนพยาน บทบัญญัติแห่งมาตรานี้เป็นหลักรัฐธรรมนูญที่เดียว เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 40 (4) บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีสิทธิไม่ให้ถ้อยคำเป็นประปักษ์ต่อตนเอง “หลักการให้การเป็นประปักษ์ต่อตนเอง” เป็นหลักที่มุ่งให้ความเป็นธรรมแก่พยานบุคคลซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่ต้องให้ถ้อยคำต่อศาลหรือต่อเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม และกรณีตกเป็นหน้าที่ของศาลและเจ้าพนักงานที่จะต้องประกันสิทธินี้ของพยานบุคคล กล่าวคือ ต้องเตือนพยานบุคคลนั้นก่อน

หน้าที่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตน พยานบุคคลมีหน้าที่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความ แต่บุคคลสองประเภทดังต่อไปนี้ ไม่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตน คือ

⁴⁸ คณิต ฌ นคร ก. เล่มเดิม. หน้า 231-232.

⁴⁹ แหล่งเดิม

บุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบสี่ปี หรือหย่อนความรู้สึกลึกซึ้งและชอบ

พระภิกษุและสามเณรในพุทธศาสนา

2.6.4 สิทธิของพยานบุคคล⁵⁰

พยานบุคคลมีสิทธิ 3 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง สิทธิที่จะให้การโดยสมบูรณ์ปราศจากการขัดขวางโดยมิชอบ

ประการที่สอง สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองและการปฏิบัติที่เหมาะสม และ

ประการที่สาม สิทธิที่จะได้รับค่าป่วยการ

สิทธิที่จะให้การ โดยสมบูรณ์ปราศจากการขัดขวางโดยมิชอบ มาตรา 133 วรรคสามแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า

“ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนตักเตือน พุดให้ท้อใจ หรือใช้กลอุบายอื่นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดให้ถ้อยคำ ซึ่งอยากจะให้ด้วยความเต็มใจ” ครั้งนี้ สิทธิของพยานบุคคลประการแรก คือ “สิทธิที่จะให้การ โดยสมบูรณ์ปราศจากการขัดขวาง โดยมิชอบ” และเป็นหน้าที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งของศาลที่จะต้องดูแลสิทธิดังกล่าวนี้ของพยานบุคคล

สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองและการปฏิบัติที่เหมาะสม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 40 (4) (5) บัญญัติว่า บุคคลซึ่งเป็นพยานบุคคลในคดีอาญามีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม ได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ สิทธิตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวนี้แม้เดิมจะมีได้บัญญัติรับรองโดยกฎหมาย แต่โดยที่การอำนวยความสะดวกของรัฐต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชน และในฐานะที่พยานบุคคลเป็นมนุษย์ ในการปฏิบัติต่อมนุษย์จึงต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย จึงกล่าวได้ว่า สิทธินี้เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นและมีอยู่ตาม “เหตุผลของเรื่อง” และปัจจุบันสิทธิของพยานบุคคลดังกล่าวนี้ได้รับการยกระดับขึ้นเป็นสิทธิตามรัฐธรรมนูญที่เดียว

สิทธิที่จะได้รับค่าป่วยการ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 40 (5) ได้บัญญัติรับรองสิทธินี้ไว้เช่นเดียวกัน โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติว่า

“ค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” สิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็น หมายเฉพาะกรณีของพยานบุคคลของฝ่ายรัฐเท่านั้น

“ค่าตอบแทนที่จำเป็น” ได้แก่ ค่าพาหนะ ค่าที่พัก และค่าป่วยการพยาน

⁵⁰ แหล่งเดิม.

บทที่ 3

บทบาทของศาลชั้นต้นต่อการสืบพยาน การรับฟังพยานบุคคล การชั่งน้ำหนักพยาน และองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีในต่างประเทศ

สาระสำคัญของระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในคำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานเกือบทุกเล่ม ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของวิธีพิจารณาความอาญาในระบบกล่าวหาไว้ว่า มีลักษณะที่เป็นปรปักษ์ กระทำด้วยวาจา และโดยเปิดเผย ส่วนระบบไต่สวนจะมีวิธีพิจารณาความอาญาที่ตรงกันข้ามกัน คือ ไม่เป็นปรปักษ์ กระทำเป็นลายลักษณ์ และเป็นความลับ ซึ่งในบทนี้จะแสดงให้เห็นถึงรายละเอียดที่เป็นสาระสำคัญของระบบวิธีพิจารณาอาญาทั้งสองระบบ¹

3.1 ประเทศฝรั่งเศส

3.1.1 หลักทั่วไป

การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสนั้น เป็นการดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนซึ่งผู้พิพากษาจะถูกกำหนดให้มีบทบาทอย่างมากในกระบวนการพิจารณาทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นการง่ายขึ้นต่อการที่ผู้พิพากษาจะได้มาซึ่งความจริง²

หลักพื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศสก็คือข้อเท็จจริงทั้งหมดที่เกี่ยวกับการกระทำที่ผิดกฎหมายและที่เกี่ยวกับบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดนั้น จะต้องถูกนำมาเสนอต่อศาล เพื่อที่ว่าข้อเท็จจริงเหล่านั้นจะสามารถนำมาใช้ตัดสินจำเลยได้ (in order that it may judge the person so accused) ความมุ่งหมายดังกล่าวจะเป็นผลสำเร็จได้โดยจะต้องมีกระบวนการสอบสวนในชั้นก่อนการพิจารณาที่มีความละเอียดถี่ถ้วน โดยจะต้องมีการสอบสวนลักษณะบุคคลของจำเลย และจะต้องกำหนดให้ศาลเป็นผู้ทำหน้าที่ในการล้วงเอาความจริง (Eliciting) จากพยานหลักฐานในการพิจารณามากกว่าที่จะให้หน้าที่ดังกล่าวตกอยู่แก่คู่ความในคดี³ ซึ่งเป็นผู้ที่มีผลประโยชน์ในผลของคดีทำให้ในประเทศฝรั่งเศสนั้นศาลจะเป็นผู้ที่แสดงบทบาท

¹ อุทัย อาทิวา, ก. เล่มเดิม, หน้า 19.

² Christian Dadomo and Susan Farran. (1996). *The French Legal System*. p. 160. (อ้างถึงใน สุริชา ม่วงผล, (2552). ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา, หน้า 46)

³ A.V. Sheehan. (1975). *Criminal Procedure in Scotland and France*. p. 24. (อ้างถึงใน สุริชา ม่วงผล, (2552). ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา, หน้า 46.)

ที่มีอำนาจเหนือ (Predominant Role) ในกระบวนการพิจารณาคดีที่มีอำนาจที่จะไต่สวนจำเลยและพยานได้ และมีอำนาจที่จะดำเนินการต่างๆ ที่ศาลเห็นว่าจำเป็นต่อการค้นหาความจริง⁴ ศาลจะไม่แสดงบทบาทที่วางเฉย (Passive) โดยทำตัวเป็นเพียงผู้ชี้ขาดตัดสินในการต่อสู้กันระหว่างอัยการโจทก์และจำเลยเหมือนกับในระบบคอมมอนลอว์ แต่ศาลจะเป็นผู้ไต่สวนจำเลยและพยานเอง และจะสั่งมาตรการการสอบสวนขึ้น โดยการสอบสวนนั้นจะทำทั้งในส่วนของอัยการและในส่วนของจำเลย⁵ ทั้งนี้เพราะเห็นว่าจะไม่เป็นการยุติธรรมหากจะทำการสอบสวนเพื่อให้ได้ความจริงแต่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ในการดำเนินคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสที่ให้ศาลมีบทบาทหลักในการตรวจสอบความจริงนี้ ถือเป็นลักษณะสำคัญที่แตกต่างไปจากการดำเนินคดีอาญาของระบบคอมมอนลอว์ ในช่วงทศวรรษที่ 1990 ประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศสต่างได้พิจารณาระบบการดำเนินคดีอาญาของกันและกันอย่างเป็นทางการ และจากการพิจารณาแล้วก็เห็นว่าเป็นการยากที่จะนำเพียงส่วนใดส่วนหนึ่งของอีกระบบหนึ่งมาใช้ในระบบของตน แต่อย่างไรก็ตามเมื่อได้มีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของยุโรป (The European Convention on Human Right) อนุสัญญานี้ก็ได้นำมาเป็นมาตรฐานร่วมกันท่ามกลางของระบบกฎหมายที่แตกต่างกันของทั้งสองระบบและมีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนากฎหมาย ประเทศฝรั่งเศสนั้นได้พยายามที่จะคงลักษณะเด่นของตนไว้พร้อมกับพยายามที่จะทำให้มาตรฐานตามที่ได้รับรองระหว่างประเทศเกี่ยวกับการปกป้องสิทธิของจำเลยและเหยื่อ (Victim) ดังกล่าวนั้นประสบความสำเร็จด้วย⁶ เพื่อให้เป็นการสร้างความสมดุลระหว่างสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย สิทธิของผู้เสียหาย และสิทธิของสังคม หลักการสำคัญหลายประการในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส จึงเกิดจากหลักการตามรัฐธรรมนูญ และอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และได้ถูกนำมากำหนดไว้ในมาตราอารัมภบทของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส⁷ คือ

- (ก) ลักษณะของความเสมอภาคและโต้แย้งกัน
- (ข) การรวบรวมพยานหลักฐานและหลักประกันสิทธิของผู้เสียหาย
- (ค) ข้อสันนิษฐานความเป็นผู้บริสุทธิ์และสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลย

⁴ Ibid.

⁵ John Bell Sophie Boyron and Simon Whittaker. (1998). *Principles of French Law*. p. 123.

⁶ Ibid.

⁷ อุทัย อาภิเวช. (2550, ตุลาคม). “พนักงานอัยการในวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (Le ministere public dans la procedure penale francaise).” *ข่าวเนติบัณฑิตยสภา*, 20 (219). หน้า 4-5.

นอกจากนี้ยังยึดถือหลักต้องมีการสืบพยานด้วยวาจาต่อหน้าศาล และต้องมีการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่มีมาตั้งแต่สมัยปฏิวัติ ปี ค.ศ. 1789 อีกด้วย ดังนั้น การที่ศาลจะทำการตรวจสอบค้นหาความจริงเพื่อนำมาชี้ขาดคดีใดคดีหนึ่งที่มีการกล่าวหาว่ามีการกระทำความผิดอาญานั้น ศาลจึงต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ดังกล่าวและนำหลักเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้ในการตรวจสอบค้นหาความจริงของศาลด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีพิจารณาความชั้นพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นจะต้องอยู่ภายใต้หลักการของการต่อสู้คดีสองฝ่ายและการต่อสู้นั้นจะต้องกระทำโดยเปิดเผย

3.1.2 หลักการดำเนินคดีอาญาและระบบศาล

ประเภทความผิดอาญา

หลักการพื้นฐานของกฎหมายอาญาประเทศฝรั่งเศสมีที่มาจากปฏิญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Human Right Declaration) ภายหลังจากปฏิวัติฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1789 และมีการแก้ไขปรับปรุงอีกหลายครั้ง โดยในปัจจุบันความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศฝรั่งเศสแบ่งความผิดออกเป็น 3 ประเภท ตามความหนักเบาของจำนวนโทษจำคุกที่กำหนดไว้ คือ

ความผิดลหุโทษ (Contraventions) ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกิน 2 เดือนและโทษปรับไม่เกิน 1500 ยูโร หรือไม่เกิน 3000 ยูโร ในกรณีที่เป็นความผิดฐาน reoffender⁸ ตัวอย่างของความผิดประเภทนี้ได้แก่ ความผิดเกี่ยวกับการฝ่าฝืนกฎจราจรโดยจอดรถในที่ห้ามจอด หรือขับยานพาหนะเกินกว่าความเร็วตามที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น เมื่อมีการกระทำความผิดในหมวดนี้ จะใช้การพิจารณาตัดสินโดยผู้พิพากษานายเดี่ยว หรือ Tribunal de Police โดยไม่ต้องมีการนั่งพิจารณาคดี และไม่ต้องใช้คณะลูกขุนในการพิจารณา

ความผิดมัชฌิมโทษ (Délits) หรือ (Misdemeanours) เป็นความผิดที่อุกฉกรรจ์มากขึ้นได้แก่ ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกมากกว่า 2 เดือนถึง 7 ปี⁹ ตัวอย่างของความผิดชนิดนี้ได้แก่ ความผิดฐานลักทรัพย์ และความผิดเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกายทั่วไป เป็นต้น การพิจารณาคดีประเภทนี้ใช้องค์คณะผู้พิพากษา 3 นาย ที่เรียกว่า Tribunal Correctionnel ซึ่งไม่ต้องใช้คณะลูกขุนในการพิจารณา เช่นเดียวกับ Tribunal de Police

ความผิดมหันตโทษหรือความผิดอุกฉกรรจ์โทษ (Crimes) หรือ (Felony) เป็นความผิดที่อุกฉกรรจ์ที่สุด ได้แก่ความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป ถึงโทษสูงสุดคือ จำคุกตลอดชีวิต¹⁰ ตัวอย่างของความผิดประเภทนี้ได้แก่ การฆาตกรรม การข่มขืน การลักทรัพย์โดยมีอาวุธ เป็นต้น

⁸ Penal code article 131-13.

⁹ The code of criminal procedure article 381.

¹⁰ Penal code article 131-1.

ความคิดในหมวดนี้จะต้องมีการเริ่มต้นไต่สวนในศาลไต่สวน ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 นาย และลูกขุนอีก 9 นาย¹¹

ระบบศาล¹²

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความของฝรั่งเศสได้จัดแบ่งศาลออกเป็น 2 ส่วน คือ ศาลไต่สวน และศาลตัดสิน

ศาลไต่สวน (Jurisdiction d'Instruction) หน้าที่หลัก คือ การสอบสวนอันมีลักษณะใกล้เคียงกับกระบวนการตรวจสอบความจริงในชั้นประทับฟ้องของประเทศอื่นๆ ได้แก่

(ก) ผู้พิพากษาไต่สวน

(ข) ศาลไต่สวนชั้นที่ 2

มีหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์ในกรณีที่มีการอุทธรณ์คำสั่งของผู้พิพากษาไต่สวน นอกจากนี้ แม้ไม่มีการอุทธรณ์ดังกล่าว ถ้าเป็นความผิดคดีมหันตโทษเมื่อผู้พิพากษาไต่สวนทำการสอบสวนเสร็จสิ้นแล้วและเห็นว่าควรจะสั่งฟ้อง จะต้องให้ศาลสอบสวนชั้นที่สอง ทำการตรวจสอบสำนวนการสอบสวนใหม่ เพื่อให้ศาลนี้ตรวจวินิจฉัยเพื่อสั่งฟ้องต่อไป

ศาลตัดสิน (Jurisdiction de jugement) ได้แก่

(ก) ศาล Tribunal de Police หรือ ศาลแขวง

(ข) ศาล Tribunal correctionnel หรือ ศาลมัชฌิมโทษ

(ค) ศาล Cour d' assises หรือ ศาลลูกขุน

(ง) ศาล Chambre des Appels correctionnel

(จ) Cour de Cassation ศาลฎีกา

ศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาความอาญามีอยู่ 3 ศาล คือ ศาลแขวง ศาลมัชฌิมโทษ และศาลลูกขุน

3.1.3 บทบาทของศาลชั้นต้นในการสืบพยานหลักฐาน

ในการหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยนั้น กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฝรั่งเศสได้บัญญัติวิธีการดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นสอบสวนเบื้องต้น การสอบสวนชั้นเตรียมฟ้อง และการดำเนินคดีอาญาขั้นสุดท้าย¹³ ดังนี้ จึงพิจารณาได้ว่าก่อนที่จะมีการนำตัวบุคคลใดเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบเพื่อชี้ขาดในขั้นสุดท้ายโดยองค์กรศาลนั้น บุคคลนั้นจะต้องได้ผ่านการตรวจสอบและชี้ขาดโดยองค์กรอื่นๆมาแล้วเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าผู้นั้นน่าจะ

¹¹ น้ำแท้ มีบุญส้าง. (2554). กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ. หน้า 43.

¹² สุริษา ม่วงผล. (2552). ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. หน้า 49-50.

¹³ ธีรพันธุ์ รัศมีทัต. (2541). กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. หน้า 34.

ได้เป็นผู้กระทำผิดจริงๆ จึงจะส่งตัวมาให้ศาลทำการพิจารณาพิพากษา ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของบุคคลไม่ให้เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลโดยไม่จำเป็น

ศาลแขวง ศาลมัชฌิมโทษ และศาลลูกขุนเป็นศาลตัดสินมีอำนาจตรวจสอบความจริงเพื่อพิจารณาว่าจำเลยมีความผิดตามที่โจทก์ฟ้องหรือไม่ วัตถุประสงค์ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศสนั้น คือ การค้นหาความจริง¹⁴ โดยหลักการมูลฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศฝรั่งเศส คือ ข้อเท็จจริงทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ผิดกฎหมายและที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดจะต้องถูกนำเสนอต่อศาล นักกฎหมายชาวฝรั่งเศสเห็นว่า ความมุ่งหมายในการค้นหาความจริงดังกล่าวจะเป็นผลสำเร็จได้โดยจะต้องทำการสอบสวนในชั้นก่อนการพิจารณาให้มีความละเอียดถี่ถ้วน และจะต้องกำหนดให้ศาลเป็นผู้ทำหน้าที่ในการค้นหาเอาความจริงจากพยานหลักฐานในระหว่างการพิจารณา มากกว่าที่จะให้หน้าที่ดังกล่าวตกอยู่แก่คู่ความของคดี¹⁵

จะเห็นได้ว่าก่อนที่จะมีการตรวจสอบความจริงในชั้นพิจารณานั้น จะมีกระบวนการตรวจสอบความจริงของเรื่องที่มีการกล่าวหามาแล้วอย่างน้อยหนึ่งชั้น คือ ชั้นการสอบสวนเบื้องต้น จะกระทำโดยตำรวจฝ่ายคดี ทำหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงต่างๆเพื่อจะทราบว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงหรือไม่ หรือในบางกรณีก็มีการตรวจสอบความจริงมาแล้วถึงสองชั้น คือ ทั้งในชั้นสอบสวนเบื้องต้นและในชั้นการสอบสวนชั้นเตรียมฟ้องแล้วว่คดีมีมูล การดำเนินการในชั้นนี้อยู่ในความรับผิดชอบของศาลได้สวนเพื่อให้คดีที่มีความยุ่งยาก ซับซ้อนได้กระทำโดยผู้ที่มีความชำนาญทั้งในด้านตัวบทกฎหมาย และเป็นบุคคลที่มีความสามารถที่จะหาสาเหตุของการกระทำความผิดก่อนที่จะนำคดีไปสู่ศาลตัดสินเพื่อตัดสินคดี แต่ศาลได้สวนไม่ได้มีในทุกคดี เฉพาะคดีอาญาที่มีความผิดร้ายแรง หรือคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนเท่านั้นที่การสอบสวนจะต้องได้รับการตรวจสอบความจริงอีกชั้นหนึ่งโดยผู้พิพากษาได้สวน (Juge d' instruction) อำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาได้สวน คือ การรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่จะสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาว่าคดีมีมูลพอที่จะดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาในชั้นพิจารณาคดีของศาลหรือไม่¹⁶ จึงทำให้ศาลชั้นพิจารณาเกิดความมั่นใจที่จะรับคดีดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการชั้นพิจารณาเพื่อทำการพิจารณาพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดจริงหรือไม่และพยานหลักฐานในการพิสูจน์ทั้งความผิดและความบริสุทธิ์ของจำเลยนั้นจะถูกบรรจุอยู่ในสำนวนการสอบสวนที่ได้ยื่นมาพร้อมกับคำฟ้อง ซึ่งสำหรับประเทศฝรั่งเศสแล้วจะให้ความสำคัญกับสำนวนการสอบสวนเพราะถือว่าเป็นสิ่งที่องค์กรของรัฐได้

¹⁴ A.V. Sheehan. Op.cit. p. 28.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ อุทัย อาทิวา. ก. เล่มเดิม. หน้า 29.

แสวงหาพยานหลักฐานเพื่อตรวจสอบความจริงในเรื่องที่มีการกล่าวหามาแล้ว รัฐซึ่งมีหน้าที่ในการร่วมกันตรวจสอบความจริงและกระทำในฐานะที่มีใช้ประโยชน์ต่อประชาชน แต่กระทำเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ศาลจึงใช้จำนวนการสอบสวนมาเป็นแนวทางในการตรวจสอบความจริงในชั้นพิจารณาเสมือนเป็นการร่วมมือกันกับองค์กรตำรวจและอัยการในการตรวจสอบความจริงว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ หรือเป็นผู้กระทำความผิดอีกครั้งหนึ่งในชั้นพิจารณา¹⁷

ศาลมัชฌิมโทยและศาลแขวง¹⁸

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลมัชฌิมโทยนั้น หลังจากที่มีการไต่สวนฟ้องต่อศาลมัชฌิมโทยแล้ว และเมื่อผู้พิพากษาหัวหน้าคณะได้สั่งให้กระบวนการพิจารณาเริ่มต้นขึ้น ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะสอบชื่อ และนามสกุลจำเลยก่อน และตรวจดูว่าโจทก์จำเลยพยานมาพร้อมกันแล้วหรือยัง จากนั้นกระบวนการพิจารณาก็จะเริ่มต้นขึ้น โดยศาลจะเริ่มทำการไต่สวนจำเลยก่อน และในช่วงท้ายของการไต่สวนจำเลยอัยการสามารถถามคำถามจำเลยได้โดยตรง จากนั้นทนายความของผู้เสียหายทางแพ่งและทนายความของจำเลยสามารถถามจำเลยได้โดยแนะนำคำถามให้ศาลเป็นผู้ถามจำเลย อย่างไรก็ตามศาลมีดุลพินิจที่จะถามคำถามดังกล่าวหรือไม่ก็ได้

ในชั้นพิจารณาของศาลมัชฌิมโทย ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะเป็นผู้ไต่สวนจำเลยและพยานบุคคลในการไต่สวนจำเลยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะซึ่งเป็นผู้ครอบครองสำนวนการสอบสวนของศาลสอบสวน หรือบันทึกการสอบสวนของตำรวจ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะสามารถอ่านข้อความที่คัดออกมาจากคำให้การของพยานที่ให้ไว้กับตำรวจฝ่ายคดีหรือให้ไว้แก่ศาลสอบสวนในส่วนที่เป็นข้อสนับสนุนจำเลยและส่วนที่เป็นผลร้ายกับจำเลยเพื่อซักถามจำเลยได้ หากจำเลยไม่เห็นด้วยกับคำให้การของพยานที่ระบุไว้ในสำนวนการสอบสวนดังกล่าว หรือให้การใดๆที่ขัดกับคำให้การพยานนั้น ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะก็จะซักถามจำเลยในประเด็นดังกล่าวอย่างแข็งขันมีพลังในกิริยาอาการทำนองเดียวกับการถามค้านในกระบวนการพิจารณาของประเทศอังกฤษ ทำให้กระบวนการในชั้นพิจารณา ทนายจำเลยไม่ได้ทำการซักค้านพยานโจทก์เลย การถามค้านซักถามละเอียดตามที่ปรากฏอยู่ในศาลเราหรือศาลของประเทศคอมมอนลอว์ เพื่อต้องการให้พยานให้การแตกต่างกันไป จะไม่ปรากฏเลยในกระบวนการพิจารณาของประเทศฝรั่งเศส เพราะถ้าพยานให้การผิดกันก็จะปรากฏตั้งแต่ที่ศาลถามแล้ว ซึ่งศาลจะซักถามพยานโดยละเอียดรวมทั้งการถามค้านให้พยานชี้แจงเหตุผลไปในตัวอยู่แล้ว การถามจำเลยในทำนองเดียวกันกับการถามค้านของประเทศอังกฤษนี้ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะทำในกรณีที่เห็นว่าจำเลยกำลังโกหก หรือกำลังปิดบังพยานหลักฐานได้เช่นกัน ศาลจะทำการไต่สวนจำเลยด้วยความยุติธรรม ตรวจสอบค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานที่สนับสนุน

¹⁷ สุริษา ม่วงผล. เล่มเดิม. หน้า 59.

¹⁸ A.V. Sheehan. Op.cit. p. 70-76.

จำเลยในระดับเดียวกับพยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายกับจำเลย บทบาทของผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะไม่อยู่ในฐานะของผู้ชำระความระหว่างคู่ความในคดี

หลังจากที่ได้ไต่สวนจำเลยแล้ว หัวหน้าศาลจะทำการไต่สวนพยานที่ถูกออกหมายเรียกมาต่อไปการขอออกหมายเรียกพยานบุคคลนั้น ทั้งอัยการ ผู้เสียหายทางแพ่ง และจำเลยต่างก็สามารถร้องขอให้เจ้าหน้าที่ศาลที่เรียกว่า “huissier” คือเจ้าหน้าที่ ที่มีหน้าที่ออกหมายเรียกพยานบุคคล” ออกหมายเรียกพยานบุคคลให้เข้ามาสู่กระบวนการพิจารณาได้ ในการไต่สวนพยานศาลจะถามข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพยาน จากนั้นจะให้พยานสาบานตัว และให้พยานเบิกความแบบเล่าเรื่อง ในช่วงสุดท้ายของการไต่สวนพยานอัยการสามารถถามคำถามโดยตรงไปยังพยานได้ ส่วนคู่ความอื่นในคดีทำได้เพียงแนะนำคำถามให้ศาลถามพยานเท่านั้น วิธีการเหมือนดังเช่นขั้นตอนสุดท้ายของการไต่สวนจำเลย ก่อนที่พยานจะเบิกความนั้น พยานจะถูกจัดให้อยู่ในห้องพักพยานแยกจากพยานที่ให้การแล้วต่อศาลผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ โดยปกติจะเริ่มไต่สวนพยานที่ถูกออกหมายเรียกมาโดยพนักงานอัยการหรือตำรวจก่อน จากนั้นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะทำการไต่สวนพยานของผู้เสียหายทางแพ่งหรือพยานของจำเลยก็ได้ขึ้นอยู่กับผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ส่วนพยานผู้เชี่ยวชาญจะถูกศาลไต่สวนเป็นลำดับสุดท้าย ถ้าคู่ความมีพยานหลักฐานใดคู่ความจะต้องนำมาแสดงต่อศาลในขณะเบิกความ¹⁹

เนื่องจากศาลมีขมิมโทษจะตัดสินคดีโดยพิจารณาพื้นฐานข้อเท็จจริงที่บรรจุอยู่ในสำนวนการสอบสวน หรือบันทึกของตำรวจ ทำให้ในชั้นนี้อัยการมักละเว้นไม่ออกหมายเรียกพยานบุคคลมาในชั้นพิจารณาอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่ผ่านการสอบสวน โดยผู้พิพากษาสอบสวน ทั้งนี้เพราะเห็นว่าศาลสอบสวนได้ทำการสอบสวนคดีมาอย่างสมบูรณ์แล้ว และเห็นว่าการเรียกพยานมาอีกครั้งในชั้นพิจารณาจะเป็นการสร้างความยุ่งยากให้แก่พยาน วิธีการเช่นนี้ทำให้ระยะเวลาในการดำเนินกระบวนการในชั้นพิจารณาของฝรั่งเศสจึงมีความรวดเร็ว แต่อย่างไรก็ตาม ศาลในการไต่สวนสำนวนจำเลยศาลจะต้องอ่านคำให้การของพยานอีกครั้งหนึ่งเพื่อเปิดโอกาสให้จำเลยสามารถโต้แย้งได้ แต่สำหรับคดีที่ไม่ได้ถูกสอบสวนโดยผู้พิพากษาสอบสวน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีความผิดซึ่งหน้า อัยการจะทำการออกหมายเรียกพยานบุคคลที่อัยการประเมินแล้วเห็นว่าคำให้การของพยานคนนั้นจำเลยจะไม่ยอมรับและไม่เห็นด้วย และพยานบุคคลดังกล่าวยังไม่ถูกสอบสวนมาก่อนที่จะทำการพิจารณาในชั้นศาล²⁰

เมื่อทำการไต่สวนจำเลยและพยานเสร็จแล้ว กระบวนการพิจารณาเข้าสู่ช่วงการพิจารณาแถลงปิดคดี โดยเริ่มต้นจากผู้เสียหายทางแพ่ง จากนั้นเป็นหน้าที่ของอัยการที่จะแถลงปิดคดี และ

¹⁹ สุริษา ม่วงผล. เล่มเดิม. หน้า 60.

²⁰ A.V. Sheehan.. Loc.cit.

ท้ายสุดจำเลยจะเป็นผู้แถลงปิดคดี ในการแถลงปิดคดีผู้เสียหายทางแพ่งและอัยการมีสิทธิที่จะตอบจำเลยได้ ในกรณีเช่นนี้จำเลยจะเป็นผู้แถลงการณ์จบ ทั้งนี้เพราะจำเลยจะต้องได้รับสิทธิที่จะพูดปิดท้ายเสมอ

เมื่อศาลได้ไต่สวนจำเลยและพยานทั้งหมดแล้ว ศาลจะเป็นผู้ที่พิพากษาว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่ ถ้าเห็นว่ามีความผิด ศาลจะพิพากษาลงโทษ แต่ถ้าไม่เห็นว่ามีผิด ศาลจะพิพากษาให้ปล่อยตัวจำเลยไป ในการพิพากษาลงโทษนั้นศาลจะพิพากษาถึงค่าเสียหายด้วย²¹

ศาลลูกขุน²²

การพิจารณาคดีของศาลลูกขุน จะแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนคือการดำเนินคดีก่อนวันพิจารณา และการดำเนินคดีในวันพิจารณา ในการดำเนินคดีก่อนวันพิจารณา เมื่อศาลได้ไต่สวนชั้นที่ 2 ได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลลูกขุนแล้ว ศาลลูกขุนมีอำนาจพิจารณาแต่เฉพาะจำเลยที่ศาลสอบสวนชั้นที่ 2 กล่าวมาในคำฟ้องเท่านั้น และพิจารณาคดีไปตามพฤติการณ์การกระทำความผิดตามที่บรรยายมาในคำฟ้อง ส่วนที่จะพิจารณาพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดฐานใดนั้น ศาลลูกขุนมีอำนาจเต็ม²³

พนักงานอัยการจะมอบตัวจำเลยให้แก่ศาลลูกขุน และสำนวนการสอบสวนของศาลได้ไต่สวนชั้นที่ 2 จะถูกส่งมายังเจ้าหน้าที่ของศาลลูกขุน ศาลมิใช่เพียงผู้เดียวที่จะตัดสินว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์และพิพากษาลงโทษเหมือนดังเช่นในศาลมัชฌิมโทและศาลแขวงแต่ผู้ที่ทำหน้าที่ดังกล่าวได้แก่ ศาลและคณะลูกขุนแต่โดยที่หน้าที่ตรวจสอบความจริงเป็นของศาล ศาลจึงเป็นเพียงผู้เดียวที่มีสิทธิที่จะเข้าถึงสำนวนการสอบสวนเพื่อพิจารณาข้อเท็จจริงในสำนวนการสอบสวนและนำมาใช้ประโยชน์ในระหว่างพิจารณา รัฐบัญญัติ ค.ศ. 1941 กฎหมายฉบับนี้สร้างระบบศาลลูกขุนที่เรียกว่า "L'échevinage" ขึ้นมาซึ่งมีลักษณะทำนองเดียวกับศาลที่มีผู้พิพากษาสมทบนั่งพิจารณาพิพากษาคดีร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพตั้งแต่เริ่มการพิจารณาคดีจนกระทั่งการวินิจฉัยการกระทำความผิดและการพิจารณากำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลย²³ คณะลูกขุนแม้จะมีหน้าที่ตัดสินว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ร่วมกับศาลก็ตาม คณะลูกขุนก็ไม่สามารถเข้าถึงสำนวนการสอบสวนได้ เนื่องจากลูกขุนไม่ทราบถึงรายละเอียดของคดีและพยานหลักฐานต่างๆมาแล้วล่วงหน้าดังเช่นศาล ทำให้ในชั้นนี้ พยานหลักฐานทุกชนิดจึงต้องถูกนำมาเสนอในชั้นพิจารณาอีกครั้งโดยทางวาจา พยานบุคคลที่คำให้การของเขาจะต้องนำมาเสนอต่อลูกขุนจึงต้องถูกออกหมายเรียกมายังศาลและถูกไต่สวนในชั้นพิจารณา กระบวนการในการไต่สวนจำเลยและพยานบุคคลในศาลลูกขุนจะเหมือนกับกระบวนการในศาลมัชฌิมโท

²¹ ชีรพันธุ์ รัศมีทัต. เล่มเดิม. หน้า 68.

²² A.V. Sheehan. Op.cit. p. 81-85.

²³ อุทัย อาทิวา. ก. เล่มเดิม. หน้า 53.

พนักงานอัยการจะแจ้งคำฟ้องให้จำเลยทราบ และจะแจ้งให้ทราบรายชื่อลูกขุน และแจ้งให้จำเลยทราบรายชื่อพยานหลักฐานทั้งหมดด้วย ฝ่ายผู้เสียหายจะแจ้งรายชื่อพยานฝ่ายผู้เสียหายให้จำเลยทราบด้วย ในการพิจารณาคดีผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะสอบถามชื่อ และนามสกุลของจำเลย ในการพิจารณาคดีผู้พิพากษาหัวหน้าคณะมีอำนาจที่จะให้สืบพยานเฉพาะที่เห็นว่าสำคัญก็ได้²⁴

จากนั้นจะมีขั้นตอนการดำเนินคดีก่อนวันพิจารณา วัตถุประสงค์ของการดำเนินการขั้นนี้มีเพื่อให้ศาลได้ทำการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลย²⁵ โดยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะสอบถามชื่อ และนามสกุลของจำเลย การไต่สวนจะกระทำในห้องผู้พิพากษา การดำเนินการในขั้นนี้ประชาชนทั่วไปรวมถึงผู้เสียหายทางแพ่งและทนายความของผู้เสียหายทางแพ่งจะไม่ได้รับอนุญาตเข้าไปในห้องของผู้พิพากษาดังกล่าว ส่วนที่ปรึกษากฎหมายของจำเลย และอัยการสามารถเข้าร่วมในการไต่สวนดังกล่าวได้ ถ้าจำเลยยังไม่มีทนายความ หัวหน้าศาลก็จะแต่งตั้งให้

เมื่อเสร็จสิ้นขั้นตอนการดำเนินคดีก่อนวันพิจารณาแล้วจะเป็นขั้นตอนของการดำเนินคดีในวันพิจารณาคดี ก่อนเริ่มทำการพิจารณาคดีอัยการและผู้เสียหายทางแพ่งจะต้องแจ้งให้จำเลยทราบถึงรายชื่อพยานทั้งหมดของฝ่ายตน ส่วนจำเลยก็ต้องแจ้งพยานฝ่ายของตน ไปยังอัยการและผู้เสียหายทางแพ่งให้ทราบด้วย สำหรับผู้เสียหายทางแพ่งนั้นไม่ต้องแจ้งพยานของตนให้อัยการทราบและพนักงานอัยการก็ไม่มีหน้าที่เช่นนั้นต่อผู้เสียหายทางแพ่ง จำเลยแต่ละคนจะได้รับสำเนาคำให้การของพยานสำเนารายงานของผู้ชำนาญการตั้งแต่ก่อนเริ่มการพิจารณาคดี ทนายของจำเลยมีสิทธิที่จะเข้าถึงสำนวนการสอบสวนของศาลไต่สวนได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ต้องมีการแจ้งให้จำเลยทราบถึงรายชื่อของคณะลูกขุนด้วย ลูกขุนของประเทศฝรั่งเศสนับว่ามีความก้าวหน้ากว่าประเทศอื่นๆ เพราะลูกขุนฝรั่งเศสมีอำนาจเพียงชี้ขาดปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้น หากแต่ชี้ขาดในปัญหาข้อกฎหมายและยังพิจารณากำหนดโทษจำเลยอีกด้วย²⁶ แต่ลูกขุนซึ่งเป็นผู้ตัดสินว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์และกำหนดโทษร่วมกับผู้พิพากษาไม่มีสิทธิที่จะเข้าถึงสำนวนการสอบสวนของศาลไต่สวนได้ การพิจารณาคดีต้องกระทำหลังจากผ่านการไต่สวนจำเลยครั้งแรกไปแล้ว 5 วัน แต่หากจำเลยยินยอมจะพิจารณาเร็วกว่านี้ก็ได้

ในชั้นพิจารณา การพิจารณาคดีจะเริ่มขึ้นด้วยการที่ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะสอบถามชื่อนามสกุล วันเดือนปีเกิด สถานที่เกิด และอาชีพของจำเลย จากนั้นเจ้าหน้าที่ศาลจะอ่านรายชื่อของคณะลูกขุนทั้งหมด แล้วผู้พิพากษาจะจับสลากเลือกคณะลูกขุนมา 9 คนแล้วจับสลากเลือกลูกขุนสำรองไว้อีกหนึ่งหรือสองนาย ศาลจะอ่านชื่อลูกขุนที่ถูกคัดเลือก และให้ลูกขุนเหล่านั้นสาบาน

²⁴ ธีรพันธุ์ รัศมีทิต. (2541). เล่มเดิม หน้า 69-70.

²⁵ แหล่งเดิม.

²⁶ โกเมน ภัทรภิรมย์. (2534, กันยายน). “ลูกขุนฝรั่งเศส.” *วารสารอัยการ*, 14(163). หน้า 209.

จากนั้น “huissier” จะอ่านรายชื่อพยานบุคคล แล้วพยานบุคคลทั้งหมดจะถูกนำตัวออกไปจากห้องพิจารณาไปยังห้องพักพยานเพื่อรอเบิกความ เจ้าหน้าที่ของศาลจะอ่านคำฟ้องทั้งหมดอย่างบริบูรณ์ จากนั้นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะเริ่มต้นด้วยการไต่สวนและซักถามจำเลย²⁷ แล้วต่อด้วยการไต่สวนพยานบุคคลเสร็จแล้ว ผู้พิพากษาองค์คณะและคณะลูกขุนคู่ความมีสิทธิซักถามจำเลย และพยานบุคคลได้ ส่วนอัยการและทนายความของคู่ความก็สามารถถามได้เช่นเดียวกัน²⁸

เมื่อจำเลยและพยานเบิกความครบทุกคนแล้วจะมีการแถลงปิดคดี โดยเริ่มจากผู้เสียหายทางแพ่ง ต่อด้วยอัยการแถลงปิดคดี และสุดท้ายทนายความของจำเลยจะแถลงปิดคดี การแถลงปิดคดีในศาลลูกขุนแตกต่างจากศาลมัชมิชโทช เนื่องจากคู่ความจะใช้เวลาในการแถลงปิดคดีต่อศาลมากกว่า และการแถลงจะมีเหตุมีผลมากกว่าการแถลงปิดคดีในศาลมัชมิชโทช

เมื่อทนายความจำเลยแถลงปิดคดี ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะประกาศปิดการพิจารณาคดีแล้วดำเนินการพิจารณาคดีอย่างเป็นทางการ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะถามคำถามต่อผู้พิพากษาองค์คณะอีก 2 นาย และคณะลูกขุนอีก 9 นาย โดยคำถามจะเกี่ยวข้องกับข้อกล่าวหาที่ปรากฏในคำฟ้อง ตลอดจนเหตุต่างๆ ที่จะทำให้มีโทษหนักขึ้น และคำตอบจะมีเพียง ใช่ หรือ ไม่ใช่ เท่านั้น ในการตอบคำถามนั้นศาลและคณะลูกขุนจะต้องพิจารณาจากเฉพาะพยานหลักฐานที่ได้ถูกนำมาเสนอในชั้นพิจารณาด้วยวาจาเท่านั้น พยานหลักฐานใดๆ ที่ไม่ได้ถูกนำมาเสนอต่อศาลโดยทางวาจาในระหว่างพิจารณาจะไม่สามารถนำมาพิจารณาไต่ตรงเพื่อตอบคำถามของหัวหน้าศาลได้²⁹ ภายหลังจากการไต่สวนคดีเสร็จสิ้น ทั้งผู้พิพากษาและคณะลูกขุนจะเข้าห้องประชุมเพื่อพิจารณาคำพิพากษาในการพิจารณาว่ามีความผิดจะต้องประกอบด้วยเสียงส่วนใหญ่จำนวน 8 เสียง จากทั้งสิ้น 12 เสียง ว่าจำเลยมีความผิด ผู้ที่ไม่ออกเสียงให้ถือเป็นเสียงข้างฝ่ายจำเลย หลังจากพิพากษาว่ามีความผิดแล้ว ผู้พิพากษาและคณะลูกขุนจะร่วมลงคะแนนเสียงอีกครั้งเพื่อกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยโดยจะตัดสินจากเสียงข้างมาก³⁰ เมื่อลงมติเสร็จแล้ว ศาลและคณะลูกขุนจะกลับไปที่ห้องพิจารณาอีกครั้ง และอ่านคำถาม และคำตอบ รวมทั้งคำพิพากษาให้จำเลยฟัง ถ้าจำเลยถูกตัดสินว่ามีความผิด หัวหน้าศาลจะแจ้งให้จำเลยทราบถึงขั้นตอน โดยย่อที่จำเลยจะต้องกระทำถ้าเขาต้องการที่จะทำการอุทธรณ์ต่อไป แต่ถ้าตัดสินว่าจำเลยไม่ผิดก็จะปล่อยตัวจำเลยไป

จากที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น ก่อนที่จะมีการตรวจสอบความจริงในชั้นพิจารณาคดีได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบความจริงของเรื่องที่มีการกล่าวมาแล้วอย่างน้อยหนึ่งขั้น คือ ขั้นการ

²⁷ The code of criminal procedure article 328.

²⁸ The code of criminal procedure article 311-312.

²⁹ A.V. Sheehan. Loc.cit. p. 84.

³⁰ น้ำแท้ มีบุญส้าง. เล่มเดิม. หน้า 49.

สอบสวนเบื้องต้น หรือในบางกรณีก็มีการตรวจสอบความจริงมาแล้วถึงสองชั้น คือทั้งในชั้นการสอบสวนเบื้องต้น และในชั้นการสอบสวนชั้นเตรียมฟ้อง

ในประเทศฝรั่งเศสนั้น กระบวนการในชั้นสอบสวนถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในกระบวนการยุติธรรม เจ้าหน้าที่ที่จะทำการสอบสวนอย่างละเอียดและใช้ระยะเวลาที่ยาวนานผลของการสอบสวนในชั้นก่อนการพิจารณามีจุดมุ่งหมายเพื่อนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีของศาล กระบวนการสอบสวนในชั้นก่อนพิจารณาของประเทศฝรั่งเศสเป็นการกระทำที่มีจุดประสงค์ให้เกิดความแน่ใจว่าข้อเท็จจริงโดยส่วนใหญ่ของคดีได้ถูกทำขึ้นเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ในศาลชั้นพิจารณา³¹

และเป็นการสอบสวนในสิ่งต่างๆที่สามารถนำมาแสดงเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณา ส่วนการสอบสวนทั้งหมดพร้อมด้วยคำฟ้องจะถูกนำเสนอต่อศาล ข้อมูลทั้งหมดในสำนวนการสอบสวนจึงถูกนำมาใช้ประโยชน์ในการพิจารณาคดีในศาล โดยศาลสามารถนำข้อมูลทั้งหมดในสำนวนการสอบสวนมาเป็นแนวทางในการตรวจสอบความจริงได้โดยวิธีการซักถามพยานในระหว่างพิจารณา โดยจะอาศัยข้อเท็จจริงจากสำนวนการสอบสวนที่จำเลยและพยานเคยให้การไว้แล้ว หรือที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ และศาลสอบสวนได้รวบรวมไว้มาเป็นแนวทางในการซักถามนั่นเอง³² การที่ศาลได้ศึกษาถึงสำนวนการสอบสวนมาก่อนพิจารณาคดี จึงทำให้การตรวจสอบค้นหาความจริง โดยวิธีการไต่สวนและซักถามจำเลยและพยานบุคคลมีประสิทธิภาพ ได้ความจริงแท้ทั้งในส่วนที่สนับสนุนจำเลยและเป็นผลร้ายแก่จำเลย อีกทั้งยังทำให้การสืบพยานแต่ละปากจึงเสร็จได้รวดเร็ว

แม้จะมีการส่งพยานหลักฐานต่างๆ ซึ่งทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษรไปให้แก่ศาลตัดสินพิจารณาพิพากษาก็ตาม ศาลตัดสินก็ไม่สามารถนำข้อเท็จจริงที่อยู่ในสำนวนการสอบสวนมาพิจารณาว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์ได้โดยทันที เพราะประเทศฝรั่งเศสได้บัญญัติหลักการพื้นฐานในการให้การคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการพิจารณาคดีอาญาในเรื่องหลักวาทะ และหลักในการให้คู่ความทั้งสองฝ่ายโต้แย้งกันไว้

การสอบสวนจะต้องนำมาเสนอต่อศาลอีกครั้งหนึ่งโดยทางวาจาในระหว่างการพิจารณา เพื่อให้จำเลยสามารถโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าวได้อีกครั้งหนึ่งในชั้นพิจารณา³³ โดยศาลลูกขุนกฎหมายบังคับให้พยานจะต้องมาให้การใหม่อีกครั้งหนึ่ง ส่วนศาลแขวงและศาลมัชฌิมโทษนั้นเพียงแต่ศาลอ่านคำให้การของพยานก็เป็นการเพียงพอแล้วไม่จำเป็นต้องนำพยานมาสืบ

³¹ Ibid.

³² สุธิชา ม่วงผล. เล่มเดิม. หน้า 64.

³³ The code of criminal procedure article 427.

ใหม่³⁴ ซึ่งจำเลยสามารถโต้แย้งพยานที่มาให้การในชั้นศาล หรือโต้แย้งคำให้การของพยานที่ศาลอ่านให้จำเลยฟัง ในชั้นพิจารณานี้ได้

นอกจากนี้ในการประชุมเพื่อคำพิพากษาของศาลลูกขุน จะประชุมปรึกษากันใช้วิธีการปากเปล่าไม่มีสำนวนอยู่ด้วย แต่ถ้าจำเป็นจะต้องตรวจเอกสารในสำนวน ประธานศาลสั่งให้เอาสำนวนมาในห้องประชุมได้ แต่จะต้องเปิดสำนวนนี้ต่อหน้าอัยการ ทนายจำเลย และผู้เสียหายทางแพ่ง³⁵

3.1.4 การรับฟังพยานบุคคลและการชั่งน้ำหนักพยาน

การรับฟังพยานหลักฐานต่างๆ ในชั้นพิจารณาคดีจะต้องกระทำด้วยวาจาต่อหน้าศาลในห้องพิจารณา คือ ข้อเท็จจริงที่ศาลจะรับฟังได้ต้องเป็นข้อเท็จจริงที่มีการนำสืบด้วยวาจาในศาลแล้วเท่านั้น³⁶ และวิธีการถามพยานของศาลฝรั่งเศสต่างกับศาลไทยเป็นอย่างมาก คือ ศาลไทย พยานของฝ่ายไหนก็ให้ฝ่ายนั้นถามก่อนแล้วอีกฝ่ายถามค้าน ศาลคอยจดคำพยาน แต่ของฝรั่งเศสเมื่อเริ่มสืบพยานผู้พิพากษาจะเป็นผู้ถามก่อนจนหมดข้อความที่พยานจะให้ การแล้วจึงให้ทนายหรืออัยการถาม คำพยานส่วนใหญ่ศาลเป็นผู้ถาม อัยการกับทนายถามไม่มากนัก บางทีก็ไม่ถามเลย เพราะศาลถามหมดแล้ว ผู้พิพากษาไม่จดคำพยาน จำศาลเป็นผู้จด

หลักวิชาสากล แยกออกเป็น 2 ประเภท คือ ถ้าเป็นประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย มักจะไม่มีบทคัดพยานบอกเล่า เพราะหลักการสำคัญของกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานในประเทศระบบประมวลกฎหมายใช้หลักให้ศาลประเมินคุณค่าของพยานหลักฐานเองโดยอิสระ จึงไม่ได้สร้างกฎเกณฑ์อะไรไปตัดพยานหลักฐานออกไปตั้งแต่ต้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจประเมินความน่าเชื่อถือ ประเมินน้ำหนัก เป็นรายๆ ไป ฉะนั้น กฎหมายลักษณะพยานหลักฐานของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายจึงให้รับฟังพยานบอกเล่าได้ ในทางตรงกันข้าม ประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ จะมีบทคัดพยานบอกเล่าเป็นหลักสำคัญหลักหนึ่งของกฎหมายพยานหลักฐาน วางหลักว่าพยานบอกเล่านั้น โดยหลักห้ามรับฟัง เหตุผลก็เพราะ แม้พยานบอกเล่าจะมีคุณสมบัติอยู่บ้าง แต่ความคลาดเคลื่อนสูงมาก และอาจชักนำให้ศาลตัดสินใจผิดพลาดไปจากความจริงได้ง่ายมาก ส่วนกรณีที่พยานบอกเล่าขึ้นใจ ประเภทใด มีน้ำหนักน่าเชื่อถือเพียงพอ ก็ไปสร้างข้อยกเว้นให้รับฟังได้เฉพาะกรณีๆ ไป³⁷

³⁴ ชีรพันธุ์ รัศมีทัต. (2541). เล่มเดิม หน้า 65.

³⁵ The code of criminal procedure article 347.

³⁶ อุดม รัฐอมฤต. (2533, มีนาคม). “การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย : หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.” *วารสารนิติศาสตร์*, 20(1). หน้า 70.

³⁷ จรัญ ภัคดีธนากุล. (2555). *กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน*. หน้า 325.

พยานหลักฐานที่นำมาเสนอนั้นเป็นไปตามหลักการเสนอพยานโดยอิสระ ส่วนศาลจะรับฟังหรือไม่เป็นไปตามหลักความเชื่อโดยสุจริตของผู้พิพากษาจากการรับฟังพยานต่างๆ ในศาลโดยวาจา และหลักความเชื่อโดยสุจริตใจนี้เองทำให้การรับฟังพยานหลักฐานต่างๆจึงมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องจิตวิทยาพยานหลักฐาน³⁸

3.1.5 องค์คณะผู้พิพากษาที่ทำการพิจารณาและพิพากษาคดี

ศาลแขวง มีอำนาจพิจารณาคดีลหุโทษ (Contraventions) คำพิพากษาทำโดยผู้พิพากษานายเดี่ยว³⁹ หรือ Polic Tribunal โดยไม่ต้องมีการนั่งพิจารณาคดี

ศาลมัชฌิมโทษ มีอำนาจพิจารณาคดีความผิดมัชฌิมโทษ มีผู้พิพากษา 3 นายเป็นองค์คณะ โดยมีผู้พิพากษา 1 นาย เป็นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ⁴⁰

ต่อมาปี ค.ศ. 1995 ได้แก้ไขกฎหมายโดยให้ผู้พิพากษานายเดี่ยวสามารถพิจารณาคดีอาญาบางประเภทได้ เช่น คดีบัตรเครดิต คดีเช็ค คดีการจราจร เป็นต้น⁴¹

ศาลลูกขุน มีอำนาจพิจารณาคดีมหันตโทษหรืออุกฤษฏ์โทษ คือ คดีอาญาความผิดร้ายแรง ศาลนี้ประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 นาย และลูกขุน 9 นาย ในอดีตคำพิพากษาของศาลลูกขุนในปัญหาข้อเท็จจริงถือเป็นอันที่สุดอุทธรณ์ไม่ได้ แต่ตั้งแต่มีการเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาโดยรัฐกฤษฎีกา ฉบับลงวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา คำพิพากษาของศาลลูกขุนจึงสามารถอุทธรณ์ได้ โดยอุทธรณ์ไปยังศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์⁴² ซึ่งเป็นศาลลูกขุนที่อยู่ในเขตจังหวัดอื่นที่ศาลฎีกาเป็นผู้เลือกการพิจารณาคดีของศาลลูกขุนชั้นอุทธรณ์ประกอบไปด้วยผู้พิพากษา 3 นาย และลูกขุนจำนวน 12 นาย

การรับฟังพยานหลักฐานต่างๆ ในชั้นพิจารณาคดีจะต้องกระทำโดยวาจาต่อหน้าศาลในห้องพิจารณา เป็นไปตามหลักการเสนอพยานหลักฐานโดยอิสระ ส่วนศาลจะรับฟังเพียงใดหรือไม่เป็นไปตามหลักความเชื่อโดยสุจริตใจของผู้พิพากษา โดยเหตุนี้เองจึงทำให้การรับฟังพยานหลักฐานต่างๆ มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องจิตวิทยาทำให้การพยาน การที่ผู้พิพากษาค้นเดี่ยวทำการนั่งพิจารณาคดี อาจทำให้การรับฟังพยานหลักฐานผิดพลาดได้ง่าย ดังนั้น โดยหลักทั่วไปแล้วการพิจารณาคดีต่างๆ ในศาลฝรั่งเศส จะดำเนินการตามหลักการพิจารณาคดีเป็นองค์คณะ ทั้งนี้เพื่อให้

³⁸ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ ข. (2540). *สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา*. หน้า 64

³⁹ Esin Orucu and David Nelken. (2007). *Comparative law : a handbook*. p. 97-98. (อ้างถึงในสุทธิชา ม่วงผล. (2552). ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. หน้า 50.)

⁴⁰ สมชัย เมธากวิน โสภณ. (2548). *ปัญหาองค์คณะในการพิจารณาคดีอาญาของไทย*. หน้า 56.

⁴¹ น้ำแท้ มีบุญส้าง. เล่มเดิม. หน้า 43.

⁴² อุทัย อาทิวา. เล่มเดิม. หน้า 6.

ผู้พิพากษาทั้งคณะช่วยกันรับฟังพยานหลักฐาน ซึ่งจะทำให้มีข้อผิดพลาดในการรับฟังพยานหลักฐานน้อยลง⁴³

นอกจากนี้ ในการพิจารณาพิพากษาความผิดมหันตโทษหรืออุกฤษฏ์โทษ ซึ่งประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 3 นาย และคณะลูกขุน 9 นายนั้น ก่อนที่จะเริ่มดำเนินกระบวนการพิจารณา จะมีการพิจารณาถึงระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินคดีและความสำคัญของคดีก่อน หากพิจารณาและเห็นว่าการพิจารณาคดีนั้นจะใช้เวลาานหรือเป็นคดีที่มีความสำคัญ ก็จะมีการเพิ่มผู้พิพากษาอาชีพเข้าไปในองค์คณะ ซึ่งผู้พิพากษาที่เพิ่มเข้าไปในองค์คณะนี้ จะทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษาสำรองรับฟังการพิจารณาคดีเท่านั้น โดยจะทำหน้าที่พิจารณาคดีในองค์คณะนั้นได้ต่อเมื่อผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะจริงไม่สามารถทำหน้าที่ต่อไปได้⁴⁴ ส่วนในกรณีระหว่างการพิจารณาคดีทั่วไปที่ไม่ใช่คดีที่ใช้เวลาในการพิจารณาที่นาน หรือไม่ใช่คดีที่มีความสำคัญ หากมีกรณีผู้พิพากษาขององค์คณะไม่สามารถทำหน้าที่ต่อไปได้ไม่ว่าด้วยเหตุใดแล้ว ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะของศาลลูกขุนจะมีคำสั่งให้เปลี่ยนตัวผู้พิพากษานั้นได้⁴⁵ โดยในการดังกล่าวประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสจึงได้บัญญัติให้อำนาจผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ใช้ดุลพินิจแต่งตั้งผู้พิพากษาสำรองเพิ่มเข้าไปในองค์คณะได้อีก 1 คน หรือมากกว่าได้เสมอ⁴⁶ แม้คดีจะเริ่มพิจารณาคดีไปแล้วก็ตาม ส่วนกรณีของคณะลูกขุนก็เช่นเดียวกัน อาจมีการเลือกลูกขุนสำรองไว้ร่วมพิจารณาในกรณีที่คาดการณ์ว่าการพิจารณาคดีจะใช้เวลาานด้วย⁴⁷ หลักการเพิ่มผู้พิพากษาสำรองไปในกรณีที่คาดการณ์ว่าการพิจารณาคดีดังกล่าวจะใช้เวลานานนั้นได้นำไปใช้ในศาลที่มีการพิจารณาความผิดมหันตโทษด้วย⁴⁸ โดยผู้พิพากษาสำรองเหล่านี้จะเข้าแทนที่ผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะในกรณีผู้พิพากษาขององค์คณะไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้เช่นเดียวกัน

นักกฎหมายฝรั่งเศสนั้นมักจะวิพากษ์วิจารณ์ ระบบกล่าวหา (the Accusation system) ถึงการไม่สนใจต่อกระบวนการสอบสวนก่อนการพิจารณา และที่สำคัญ คือ การให้การนำเสนอข้อเท็จจริงในคดีอยู่ในความควบคุมของกลุ่มความในคดี โดยเห็นว่าการทำเช่นนี้ จะส่งผลให้มีการอำพรางพยานหลักฐาน โดยกลุ่มความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ เนื่องจากพยานหลักฐานเหล่านี้จะไม่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อกลุ่มความฝ่ายนั้น หรือเห็นว่าไม่คุ้มค่ากับการดำเนินการ และทำให้มีการจัดการเกี่ยวกับ

⁴³ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ ข. เล่มเดิม. หน้า 64.

⁴⁴ The code of criminal procedure article 248.

⁴⁵ The code of criminal procedure article 251.

⁴⁶ The code of criminal procedure article 252.

⁴⁷ โทเมม กัทธกริมย์. หน้าเดิม.

⁴⁸ The code of criminal procedure article 398.

พยานหลักฐานและบิดเบือนความจริงในการนำเสนอพยานหลักฐานในชั้นศาลได้ จึงเห็นได้ว่าวิธีการของศาลฝรั่งเศสดังกล่าว ทำให้ความจริงที่ได้จากการดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งในชั้นสอบสวนและในชั้นพิจารณาเป็นความจริงแท้ส่งผลให้ผู้บริสุทธิ์ไม่ต้องถูกลงโทษ ส่วนผู้กระทำความผิดก็จะได้รับโทษหรือได้รับการเยียวยาแก้ไขก่อนที่จะกลับเข้าสู่สังคมต่อไป⁴⁹

ลักษณะเด่นของประเทศฝรั่งเศสที่ทำให้ศาลมีบทบาทเป็นผู้ค้นหาความจริงนั้น ไม่ได้มีแต่เฉพาะในคดีอาญาเท่านั้น นับแต่ปี ค.ศ. 1971 ได้มีการปรับปรุงกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของฝรั่งเศสและทำให้ระบบไต่สวนมีอิทธิพลเหนือระบบกล่าวหาในกระบวนการวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศสอย่างเด่นชัดที่สุดนับแต่นั้นเป็นต้นมาสิ่งที่แสดงถึงอิทธิพลของระบบไต่สวนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฉบับใหม่ของฝรั่งเศส ซึ่งผู้พิพากษามีบทบาทสำคัญในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ผู้พิพากษาจึงมีอำนาจสืบพยานเพิ่มเติม สั่งการสืบพยาน หรือมีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวาง ได้แก่ มีบทบัญญัติให้ผู้พิพากษาได้เตรียมความพร้อมของคดีสำหรับคดีที่ยังไม่สามารถส่งเข้าสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลในทันทีและบทบัญญัติในเรื่องมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงของศาลเพื่อแสวงหาพยานหลักฐานเพิ่มเติมในการพิจารณาพิพากษาคดีด้วย การที่ผู้พิพากษามีอำนาจสั่งมาตรการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีได้เองเมื่อเห็นชอบนั้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงความต้องการจะนำกระบวนการพิจารณาความแพ่งของฝรั่งเศสไปสู่ระบบไต่สวน ซึ่งผู้พิพากษาจะมีบทบาทที่เด่นชัดในการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับพยานหลักฐาน⁵⁰

3.2 ประเทศเยอรมัน

3.2.1 หลักทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาและระบบศาล

ประเภทความผิด

แต่เดิมประเทศเยอรมันเคยแบ่งประเภทความผิดอาญาออกเป็น 3 ประเภท ตามความหนักเบาของโทษตามแบบอย่างของประเทศฝรั่งเศส คือ แบ่งออกเป็น ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์ ความผิดอาญาโทษปานกลาง และความผิดอาญาโทษลหุโทษ แต่ต่อมาได้เห็นว่าโทษลหุโทษนั้นไม่สมควรเป็นความผิดอาญาทำให้ประมวลกฎหมายอาญาเยอรมันในปัจจุบันจึงแบ่งความผิดอาญาออกเป็น 2 ประเภท⁵¹ คือ

⁴⁹ สุธิชา ม่วงผล, เล่มเดิม, หน้า 77.

⁵⁰ ชนกร วรปรัชญากุล, (2546). “บทบาทของผู้พิพากษาฝรั่งเศสในการค้นหาความจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.” *บทบัญญัติ*, 59(3). หน้า 13-20.

⁵¹ คณิต ฒ นคร ค (2540). *รวมบทความด้านวิชาการของ ศาสตราจารย์ คณิต ฒ นคร อัยการสูงสุด*. หน้า 149.

ความผิดอาญาโทษอุกฉกรรจ์ ซึ่งได้แก่ ความผิดอาญาที่ระวางโทษจำคุกขั้นต่ำตั้งแต่หนึ่งปีขึ้นไป หรือความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษหนักกว่านั้น

ความผิดอาญาโทษปานกลาง ซึ่งได้แก่ ความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษจำคุกที่เบากว่านั้น หรือความผิดอาญาที่ต้องระวางโทษปรับ

การดำเนินคดีอาญาของประเทศเยอรมัน ได้แบ่งแยกหน้าที่ในการตรวจสอบความจริงออกเป็น หน้าที่ในการตรวจสอบความจริงและหน้าที่ชี้ขาดในชั้นต้น ซึ่งได้แก่ การสอบสวนฟ้องร้อง และหน้าที่ในการตรวจสอบความจริงเพื่อชี้ขาดในชั้นสุดท้าย อันได้แก่ หน้าที่ในการพิจารณาพิพากษา โดยในการตรวจสอบแต่ละขั้นนั้นได้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบความจริงแยกต่างหากจากกัน โดยเหตุนี้วิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน จึงแยกการดำเนินคดีอาญาออกเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ๆ และกำหนดองค์กรต่างๆ ที่จะเข้ามามีบทบาทที่แตกต่างกันในแต่ละขั้นตอน แต่แม้จะมีบทบาทที่แตกต่างกัน แต่ภาระขององค์กรทั้งหลายต่างก็เป็นอย่างเดียวกัน คือ การช่วยกันค้นหาความจริงในเรื่องที่มีการกล่าวหา โดยจะเป็นการค้นหาความจริงในเนื้อหา นั่นก็คือ ความจริงทั้งในส่วนที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ต้องโทษ นั่นเอง ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญา คือ การชี้ขาดเรื่องที่มีการกล่าวหาว่ามีการกระทำความผิดนั้นเอง ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาทั้ง 3 ขั้นตอน ได้แก่⁵²

การดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้อง หรือ ชั้นสืบสวนสอบสวน⁵³

กระบวนการในขั้นนี้ จะเป็นการสอบสวนเพื่อหาพยานหลักฐานเพื่อชี้ขาดว่ามีข้อเท็จจริงเพียงพอที่จะเอาผิดกับผู้ต้องหาหรือไม่ กระบวนการในขั้นนี้มีพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ⁵⁴ โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้ช่วยพนักงานอัยการในการสอบสวน กระบวนการในขั้นนี้เป็นกระบวนการในการค้นหาข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับการกระทำความผิด เพื่อยืนยันข้อกล่าวหา อันเป็นการชี้ขาดในเรื่องที่มีการกล่าวหาโดยพนักงานอัยการจะต้องสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงมาชี้ขาดว่าจะยื่นฟ้องผู้ต้องหาหรือไม่ซึ่งจะค้นหาความจริงทั้งที่เป็นการกล่าวหาผู้ต้องหาและทำให้ผู้ต้องหาพ้นผิด ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่จะพบการกระทำความผิดเมื่อคดีเข้าสู่ชั้นพิจารณา ประกอบกับข้อสงสัยในตัวจำเลยมีอย่างเพียงพอและได้รับการยืนยันแล้ว อัยการก็จะยื่นคำฟ้องต่อศาลซึ่งจะทำให้หน้าที่ของเขาสิ้นสุดลง แต่หากอัยการตรวจสอบความจริงแล้วเห็นว่า

⁵² สุธิชา ม่วงผล. เล่มเดิม. หน้า 81.

⁵³ แหล่งเดิม.

⁵⁴ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ ก (2541, มกราคม-เมษายน). “ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน.” *คูลพาท*, 55(1). หน้า 190.

มูลเหตุในการตั้งข้อหา ยังมีไม่เพียงพอ ก็ชี้ขาดให้ยุติกระบวนการสอบสวน ในกรณีเช่นนี้ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาสามารถอุทธรณ์คำชี้ขาดให้ยุติกระบวนการสอบสวนได้

ในประเทศเยอรมันมีลักษณะนิติสัมพันธ์ในทางวิธีพิจารณาของการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ที่การดำเนินคดีอาญาเป็นภารกิจของรัฐ เป็นการอำนวยความสะดวกที่รัฐเป็นผู้รับผิดชอบในข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน องค์การดำเนินคดีอาญาของรัฐทุกองค์การจึงมีหน้าที่ที่จะต้องตรวจสอบความจริงในเรื่องที่กล่าวหาและต้องตรวจสอบความจริงแท้ของเรื่อง ดังนั้น จึงไม่เป็นที่แปลกประหลาดอันใดที่จะพบว่าอัยการและตำรวจมีความเป็นภาวะวิสัยอย่างแท้จริง กล่าวคืออัยการและตำรวจมีหน้าที่ค้นหาความจริงแท้ของเรื่องหรือความจริงในเนื้อหา ทั้งนี้ โดยไม่ผูกมัดกับคำร้องหรือคำขอของผู้ใดทั้งสิ้น โดยเฉพาะในเยอรมันถึงกับกล่าวกันว่า “อัยการเยอรมันเป็นเจ้าหน้าที่ยุติธรรมที่มีความเป็นภาวะวิสัยที่สุดในโลก”

ผลของการตรวจสอบความจริงในชั้นสอบสวนนี้ จะถูกรวบรวมและบันทึกไว้ในแฟ้มสำนวนของตำรวจและอัยการที่เรียกว่า “dossier” โดยสำนวนการสอบสวนอันเป็นที่รวบรวมผลจากการตรวจสอบความจริงในชั้นสอบสวนฟ้องร้องนี้จะถูกส่งไปยังศาลพร้อมกับคำฟ้อง และเมื่อคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณา ทนายความของจำเลยมีสิทธิที่จะตรวจสอบสำนวนการสอบสวน “dossier” นี้ได้

การดำเนินคดีอาญาชั้นการประทับฟ้อง⁵⁵

กระบวนการชั้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมดุลพินิจในการสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการ โดยพนักงานอัยการต้องบรรยายข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวนรวมทั้งแสดงพยานหลักฐานต่างๆ มาในคำฟ้องพร้อมกับพนักงานอัยการจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนไปพร้อมกับคำฟ้องด้วย เพื่อประโยชน์ในการที่ศาลจะสั่งประทับฟ้อง โดยศาลอาจตั้งว่าคดีมีมูลหรือไม่มีมูลก็ได้ตามพยานหลักฐานที่นำมาแสดง

กระบวนการดำเนินคดีอาญาชั้นหลัก หรือชั้นพิจารณาพิพากษาคดี

การดำเนินคดีอาญาชั้นนี้ เป็นการชี้ขาดคดีโดยศาล ซึ่งก็คือ การพิจารณาโดยศาลนั่นเองระบบศาล⁵⁶

ประเทศเยอรมันนั้น แม้จะมีลักษณะของการปกครองเป็นแบบสหพันธรัฐแต่ทุกมลรัฐต่างก็ใช้ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากลางของสหพันธรัฐร่วมกัน⁵⁷ โดยศาลที่พิจารณาคดีนั้น มีทั้งศาลของสหพันธรัฐ และศาลของมลรัฐ ดังนี้

⁵⁵ สุริชา ม่วงผล. เล่มเดิม. หน้า 83.

⁵⁶ แหล่งเดิม.

⁵⁷ สมชัย เมธากวิน โสภณ. เล่มเดิม. หน้า 62.

ศาลของสหพันธรัฐ

ศาลของสหพันธรัฐที่พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญามีศาลเดียว คือ ศาลสูงสุดของศาลสหพันธรัฐซึ่งเป็นศาลชั้นฎีกา และจะพิจารณาเฉพาะคดีที่เป็นปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น

ศาลของมลรัฐ

(ก) ศาลแขวง

(ข) ศาลจังหวัด

(ค) ศาลสูงมลรัฐ

เขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอาญาแต่ละประเภทขึ้นอยู่กับความหนักเบาของโทษที่ฟ้องจำเลย สถานที่ที่ความผิดเกิดขึ้น ภูมิลำเนาของจำเลยก่อนการพิจารณา หรือสถานที่ที่จำเลยถูกจับกุม โดยมีได้มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีให้เป็นไปตามประเภทความผิดอาญา ดังเช่นการแบ่งประเภทและเขตอำนาจของศาลอาญาในประเทศฝรั่งเศสแต่อย่างใด

3.2.2 บทบาทของศาลชั้นต้นในการสืบพยานหลักฐาน

ในชั้นการประทับฟ้อง⁵⁸

บทบาทหลักของกระบวนการพิจารณาในชั้นนี้อยู่ในแง่ของการตรวจสอบว่าการที่จะดำเนินการฟ้องร้องในทางอาญาต่อไปนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นหรือไม่⁵⁹ โดยศาลจะตรวจสอบความจริงจากคำฟ้องและสำนวนการสอบสวนแล้ววินิจฉัยคดีมีมูลที่จะประทับฟ้องหรือไม่และศาลมีอำนาจที่จะสืบพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ กระบวนการพิจารณาในชั้นนี้อยู่ในความรับผิดชอบของผู้พิพากษาที่เป็นอิสระ⁶⁰ และจำกัดเฉพาะผู้พิพากษาอาชีพเท่านั้น

เดิมนั้น การตรวจสอบในชั้นประทับฟ้องนี้ มีองค์กรศาลที่ทำหน้าที่ตรวจสอบคดีต่างหากจากศาลที่พิจารณาคดี เมื่อศาลพิจารณาฟ้องของอัยการแล้วเห็นว่าคดีมีมูลพอที่ศาลจะพิจารณาคดีจะรับฟ้องได้ คดีจะถูกส่งให้ศาลที่มีอำนาจเพื่อพิจารณา กล่าวคือ มีผู้พิพากษาได้ส่วนคอยทำหน้าที่ตรวจสอบคดีแยกต่างหากออกจากศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาคดี แต่ปัจจุบันระบบ การตรวจสอบคดีก่อนการพิจารณาของประเทศเยอรมันมีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากอดีตอย่างมาก ระบบการตรวจสอบคดีโดยผู้พิพากษาได้ส่วนได้ถูกยกเลิก และใช้ผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่พิจารณาคดีเป็นผู้ดำเนินการดังกล่าว การตรวจสอบคดีก่อนการประทับฟ้องของเยอรมัน เป็นระบบที่ไม่มีศาลทำหน้าที่ตรวจสอบคดีไว้โดยเฉพาะ อย่างเช่นของประเทศฝรั่งเศส ดังนั้น การฟ้องคดีอาญาของประเทศเยอรมันจึงให้ความสำคัญกับคำฟ้องเป็นอย่างมากเพื่อผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ในการ

⁵⁸ สุริษา ม่วงผล. เล่มเดิม. หน้า 84-88.

⁵⁹ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ ก. เล่มเดิม. หน้า 191.

⁶⁰ แหล่งเดิม.

ตรวจสอบคดีจะได้พิจารณาคดีที่โจทก์นำมาฟ้องมีมูลหรือข้อเท็จจริงที่จะเชื่อได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ คำฟ้องจึงต้องมีรายละเอียดของข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายพอสมควรที่จะทำให้ศาลเกิดความมั่นใจที่จะประทับฟ้อง อีกทั้งจะต้องแนบสำนวนการสอบสวนของอัยการและตำรวจเป็นเอกสารประกอบคำฟ้องอีกด้วย

กระบวนการในชั้นนี้เริ่มต้นเมื่อพนักงานอัยการได้เริ่มฟ้องแผ่นดินและคำฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจชำระคดี ในการยื่นฟ้องพนักงานอัยการจะต้องแนบสำนวนการสอบสวน “dossier” ไปพร้อมกับคำฟ้องเพื่อส่งให้แก่ศาล ซึ่งศาลจะทำการเก็บสำนวนการสอบสวน “dossier” นี้ไว้ คำฟ้องซึ่งบรรจุไปด้วยรายละเอียดมากมายเกี่ยวกับคดี และสำนวนการสอบสวนจะเป็นเนื้อหาที่เป็นพื้นฐานสำคัญให้ศาลนำมาใช้พิจารณาว่าจะอนุญาตตามคำขอให้เปิดการพิจารณาของอัยการหรือไม่ และนอกจากศาลจะมีคำฟ้องและสำนวนการสอบสวน “dossier” เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการตรวจสอบความจริงในชั้นนี้แล้ว ศาลที่สามารถทำการไต่สวนเพิ่มเติมได้ ไม่ว่าจะทำการดังกล่าวโดยตามหน้าที่ หรือตามคำร้องของจำเลยก็ตาม และสามารถสั่งให้ทำการสืบพยานหลักฐานบางอย่างได้ โดยคำวินิจฉัยดังกล่าวถือเป็นที่สุด ศาลสามารถมอบหน้าที่ดังกล่าวให้พนักงานอัยการทำได้ด้วยการสืบพยานหลักฐานในกรณีนี้ใช้หลักกระบวนการสืบพยานหลักฐานโดยอิสระ

ในเนื้อหาของคำฟ้องของประเทศเยอรมัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 200 ได้บัญญัติว่าต้องประกอบไปด้วยการระบุถึงตัวจำเลย ข้อกล่าวหาว่ากระทำความผิดกฎหมาย สถานที่ องค์ประกอบของความผิดอาญา พยานหลักฐานต่างๆตามมาตรานี้ประมวลกฎหมายอาญาที่ถูกละเมิด และยังคงประกอบไปด้วยข้อสรุปการสอบสวนของพนักงานอัยการในชั้นสอบสวนด้วย คำฟ้องจะมีการเปิดเผยพยานอย่างสมบูรณ์ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่พยานและผู้เกี่ยวข้องกัพยาน การยกเว้นรวมไปถึงเอกสารที่ระบุถึงข้อมูลส่วนตัวของพยานผู้นั้น โดยให้เก็บเอกสารนั้นไว้ที่สำนักงานของอัยการจนกว่าเหตุแห่งอันตรายนั้นหมดไป

ในกระบวนการพิจารณาชั้นนี้ จะต้องมีการส่งสำเนาคำฟ้องไปยังผู้ถูกกล่าวหา เพื่อผู้ถูกกล่าวหาจะได้คัดค้านในการที่ศาลจะมีคำสั่งประทับฟ้องรวมตลอดทั้งการยื่นพยานหลักฐานเพื่อประกอบคำคัดค้านของตนเอง⁶¹ และอาจมีการแต่งตั้งทนายขอแรงให้แก่จำเลยในกรณีที่เป็น

คำวินิจฉัยของศาล

ศาลจะสั่งให้มีการเปิดการพิจารณา หากศาลได้พิจารณาแล้วเห็นว่าตามผลของการสอบสวนเบื้องต้นฟังได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาถูกต้องสงสัยอย่างเพียงพอว่าเป็นผู้กระทำความผิดอาญา⁶²

⁶¹ แหล่งเดิม.

⁶² John H. Langbein. (1977). *Comparative Criminal Procedure : Germany*. p. 8 (อ้างถึงใน สุธิชา ม่วงผล. (2552). ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา. หน้า 83.)

กล่าวคือ ผลจากการสืบสวนสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาที่มีความเป็นไปได้อย่างมากที่ศาลจะพิพากษา ลงโทษแล้ว ศาลจะสั่งว่าคดีมีมูล โดยจะมีคำสั่งประทับฟ้อง⁶³ ความสงสัยที่เพียงพอนี้เป็นความ สงสัยในปัญหาข้อเท็จจริงก็ถือว่าใช้ได้แล้ว นอกจากนี้ศาลจะต้องเชื่อว่าเงื่อนไขของการดำเนินคดีมี อยู่ครบและสามารถลงโทษการกระทำดังกล่าวของจำเลยได้ คำสั่งว่าคดีมีมูลทั้งจำเลยและพนักงาน อัยการไม่มีสิทธิอุทธรณ์คัดค้าน เพราะจะทำให้กระบวนการพิจารณายืดเยื้อไปอีก หลังจากที่ยึดเยื่อ มาแล้วในชั้นสืบสวนสอบสวนและในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ทั้งจำเลยและพนักงานอัยการมีสิทธิที่จะ แสดงความเห็นได้อยู่แล้วในชั้นพิจารณาคดี⁶⁴

แต่หากจากการที่ศาลได้ตรวจสอบผลของสอบสวนเบื้องต้นแล้วเห็นว่า มีเหตุผลไม่ว่า จะในแง่ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่คาดว่าจะนำไปสู่การยกฟ้อง กล่าวคือ ไม่มีข้อสงสัยว่าได้มี การกระทำความผิดที่เพียงพอ หรือเมื่อการกระทำความผิดของจำเลยไม่อาจถูกลงโทษได้ศาลจะมี คำสั่งไม่ประทับฟ้อง นอกจากนี้ยังมีเหตุผลอื่นๆที่ศาลจะมีคำสั่งไม่ประทับฟ้อง คือการที่ศาลยุติการ พิจารณาคดีโดยเด็ดขาดจากเหตุผลของฟ้องคดีตามดุลพินิจ โดยได้รับความยินยอมจากพนักงาน อัยการและจำเลย หรือกรณีที่ไม่มีความจำเป็นอยู่ หรือมีเหตุขัดขวางที่เป็นการชั่วคราวในกรณีอื่น เกี่ยวกับตัวจำเลยนั่นเอง ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่ประทับฟ้องนี้ พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ คำสั่งได้ทันที

ในชั้นพิจารณาพิพากษา

เมื่อศาลอนุญาตตามคำขอของอัยการที่ให้มีการเปิดการพิจารณาแล้ว ศาลจะเข้ามา ควบคุมคดีแทนที่พนักงานอัยการ⁶⁵ กระบวนการพิจารณาในชั้นนี้แยกออกได้เป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ กระบวนการพิจารณาในชั้นเตรียมคดีก่อนการพิจารณาพิพากษา อันประกอบไปด้วยการกำหนด วัน เวลา สถานที่ของการพิจารณาคดี การแจ้งให้มาศาลในวันนัดพิจารณา เป็นต้น และกระบวนการ พิจารณาพิพากษาคดี⁶⁶ ซึ่งถือเป็นขั้นที่สำคัญที่สุดในวิธีพิจารณาความอาญา ในประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความเยอรมันจะมีการบัญญัติขึ้นตอนและวิธีการอย่างละเอียด ทั้งนี้เพื่อให้ได้ความจริงมาก ที่สุดและในขณะที่เดียวกันก็มีลักษณะเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยอย่างเต็มที่อีกด้วย⁶⁷ เช่น การพิจารณาคดีจะต้องกระทำโดยเปิดเผยหากไม่มีการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยก็เป็นเหตุให้มีการ พิจารณาคดีใหม่ การพิจารณาคดีจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย หากไม่ได้พิจารณาคดีต่อหน้า

⁶³ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ ก. เล่มเดิม. หน้า 193.

⁶⁴ แหล่งเดิม.

⁶⁵ John H. Langbein. หน้าเดิม.

⁶⁶ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ ก. เล่มเดิม. หน้า 194.

⁶⁷ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ ข. เล่มเดิม. หน้า 107.

จำเลยก็เป็นเหตุให้พิจารณาคดีใหม่ได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติยกเว้นไว้ การพิจารณาคดีต้องกระทำอย่างรวดเร็ว และเมื่อพิจารณาคดีเสร็จแล้วศาลจะต้องมีคำพิพากษาที่มีการให้เหตุผลในคำพิพากษาและจะต้องอ่าน โดยเปิดเผย เป็นต้น

กระบวนการพิจารณาในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี โดยปกติแล้วจะทำโดยเปิดเผย ซึ่งจะได้มีการแจ้งวันนัดพิจารณาให้สาธารณชนทราบล่วงหน้าโดยปิดประกาศไว้ที่ศาล

การสืบพยาน (Beweisaufnahme) ตามที่ระบุไว้ในมาตรา 244-257a ในส่วนนี้ประกอบไปด้วยการสอบปากคำพยานบุคคลและพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษซึ่งกระทำโดยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ อย่างไรก็ตามผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะต้องให้โอกาสแก่พนักงานอัยการ จำเลย ทนายจำเลย ผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษาอาชีพหรือผู้พิพากษาสมทบที่จะสามารถถามคำถามใดๆ แก่พยานได้ด้วย หากพนักงานอัยการและทนายจำเลยต้องการจะให้โอกาสแก่บุคคลดังกล่าวที่จะแสดงความเห็น (ตามมาตรา 257) การสืบพยานรวมถึงการตรวจวัตถุพยานและการอ่านข้อความในเอกสาร ลำดับขั้นตอนของการสืบพยานหลักฐาน เช่น การสืบพยานบุคคลก่อนแล้วจึงสืบพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และปิดท้ายด้วยพยานเอกสาร ไม่ได้มีการกำหนดไว้ในกฎหมาย หากแต่เป็นสิ่งที่ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะเป็นผู้กำหนดในแต่ละคดีเป็นกรณีๆ ไป⁶⁸

ผู้ที่มีความสำคัญในกระบวนการพิจารณาของประเทศเยอรมัน คือ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ซึ่งจะเป็นผู้พิพากษาอาชีพคนเดียวในศาล Schöffengericht ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะมีบทบาทสำคัญในกระบวนการพิจารณาโดยบทบาทนี้ตรงกันข้ามกับทนายความในกระบวนการพิจารณาของอเมริกา ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะเป็นผู้มีหน้าที่ซักถามพยาน ดังที่ปรากฏในมาตรา 238 อนุมาตรา 1 ที่บัญญัติว่า ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะเป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาได้ส่วนจำเลยและผู้สืบพยานหลักฐาน⁶⁹

นอกจากในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมัน จะมีบทบัญญัติให้ศาลเป็นผู้มีหน้าที่นำสืบพยานในชั้นพิจารณาตามมาตรา 238 อนุมาตรา 1 ที่กล่าวข้างต้นแล้วก็ตาม ก็ยังมีการบัญญัติในเรื่องวิธี “การถามค้าน” ไว้ในบทบัญญัติตามมาตรา 239 อีกด้วย แต่เนื่องจากการถามค้านนั้นเป็นวิธีการค้นหาความจริงของการดำเนินคดีอาญาที่ทั้งผู้ฟ้องและผู้ถูกฟ้องต่างมีฐานะเท่าเทียมกันการดำเนินคดีมีลักษณะของการต่อสู้ระหว่างโจทก์และจำเลย โดยมีศาลเป็นคนกลางเป็นผู้ชี้ขาดอันเป็นหลักในการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ของประเทศอังกฤษดั้งเดิม ซึ่งต่างหากจากการดำเนินคดีอาญาของประเทศเยอรมันที่เห็นว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นภารกิจของรัฐ เป็นการ

⁶⁸ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ ก. เล่มเดิม. หน้า 195.

⁶⁹ John H. Langbein. เล่มเดิม. หน้า 62.

อำนาจความยุติธรรมที่รัฐเป็นผู้รับผิดชอบในข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน องค์การดำเนินคดีอาญาของรัฐทุกองค์กรจึงมีหน้าที่ที่จะตรวจสอบความจริงในเรื่องที่มีการกล่าวหาและต้องมีการตรวจสอบความจริงแท้ของเรื่อง ฉะนั้นการต่อสู้คดี การวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัดของศาลก็ดี จึงไม่สอดคล้องกับ “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” อย่างสิ้นเชิง ทำให้เรื่องวิธีการถามค้านดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ไร้ผลโดยสิ้นเชิงมาตั้งแต่ต้น เพราะไม่สอดคล้องกับหลักการดำเนินคดีอาญาของเยอรมันที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ” ที่ศาลมีบทบาทในการตรวจสอบความจริง⁷⁰ ในทางปฏิบัติจึงไม่มีการนำบทบัญญัตินี้ดังกล่าวมาใช้แต่อย่างใด ฉะนั้น คำกล่าวของ John H. Langbein ที่ว่า “This provision has been letter from the moment of its enactment” คำแปล “บทบัญญัตินี้จึงเป็นบทบัญญัติที่ไม่มีผลใช้บังคับตั้งแต่มีการประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้ว” นั่นคือสิ่งที่ถูกต้องที่สุด⁷¹

เนื่องจากผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะเป็นผู้ทำการสืบพยาน ดังนั้น พนักงานอัยการและทนายจำเลยจึงมีบทบาทที่ค่อนข้างจะวางตัวเป็นกลางโดยเคร่งครัดในชั้นพิจารณา การดำเนินการในชั้นนี้จะเริ่มด้วยการแจ้งให้คู่ความและสาธารณชนทราบว่า กระบวนพิจารณาคดีได้เริ่มขึ้นแล้ว จากนั้นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะแจ้งว่าจำเลย ทนายจำเลย รวมตลอดถึงพยานบุคคลและพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษได้ปรากฏตัวต่อหน้าศาลแล้ว พยานบุคคลจะได้รับการแจ้งให้ทราบถึงหน้าที่ที่จะต้องให้การเป็นพยานและออกจากห้องพิจารณาไปแล้วผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะทำการสอบถามจำเลยเกี่ยวกับประวัติส่วนบุคคลของจำเลย หลังจากนั้นพนักงานอัยการอ่านข้อกล่าวหาจากคำฟ้องตามมาตรา 243 อนุมาตรา 3 ทั้งนี้เพื่อเป็นการแจ้งให้จำเลยทราบว่ากระทำความผิดที่เขาถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด และการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดฐานใด เมื่ออ่านเสร็จแล้วผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะแจ้งให้จำเลยทราบว่า จำเลยมีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ และหากจำเลยพร้อมที่จะให้การก็จะมีการสอบปากคำจำเลยตามที่ระบุไว้ในมาตรา 243 อนุมาตรา 4 และมาตรา 136 อนุมาตรา 2

ในปัจจุบันเห็นว่าการสอบปากคำให้การของจำเลยนั้นมีวัตถุประสงค์สองประการ คือ นอกจากจะเป็นการค้นหาความจริงแล้ว ยังเป็นการให้สิทธิในการต่อสู้คดีในชั้นศาลอีกด้วย⁷² คำเบิกความของจำเลยและการปรากฏตัวของจำเลยในชั้นพิจารณาคดีนั้น มีผลอย่างมากต่อการทำคำ

⁷⁰ คณิต ฒ นคร. (2544, มกราคม-มิถุนายน). “บทบาทของศาลในคดีอาญา.” *วารสารกฎหมายธุรกิจ บัณฑิตย์*, 1(1). หน้า 53.

⁷¹ คณิต ฒ นคร ง. (2540). *รวมบทความด้านวิชาการ ของศาสตราจารย์ คณิต ฒ นคร อัยการสูงสุด*. หน้า 314.

⁷² สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ ข (2551, พฤษภาคม-สิงหาคม). “ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันลักษณะพยานหลักฐาน.” *ดุลพินิจ*, 55(2). หน้า 175.

วินิจฉัยของศาล และมีความเป็นไปได้ที่การทำคำพิพากษาศาลนั้นขึ้นอยู่กับคำเบิกความของจำเลย ประการเดียว เช่น ในกรณีที่จำเลยให้การรับสารภาพว่ากระทำความผิด เป็นต้น⁷³

กระบวนการพิจารณาคดีของเยอรมัน เป็นกระบวนการที่เป็นการลดบทบาทของ นักกฎหมาย Delawyerize ในการตรวจสอบความจริงอย่างเห็นได้ชัดหากเทียบกับอเมริกา ซึ่ง เหตุผลนั้นไม่เพียงแต่เนื่องมาจากในกระบวนการพิจารณาผู้พิพากษาเป็นผู้ทำหน้าที่ต่างๆ ซึ่งหน้าที่ เหล่านี้ในอเมริกานั้นเป็นหน้าที่ของทนายความ

3.2.3 การรับฟังพยานบุคคลและการชี้แจงน้ำหนักพยาน

พยานหลักฐานถือเป็นหัวใจสำคัญในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดี ตามกฎหมายของ ประเทศเยอรมัน หลักการสำคัญของกฎหมายลักษณะพยานหลักฐานในประเทศระบบประมวล กฎหมายใช้หลักให้ศาลประเมินคุณค่าของพยานหลักฐานเอาเองโดยอิสระ เพราะฉะนั้น จึงไม่ได้ สร้างกฎเกณฑ์อะไรไปตัดพยานหลักฐานออกไปตั้งแต่ต้น พยานหลักฐานจะดีจะเลวก็ยอมให้สืบ เข้ามาก่อน แล้วให้ศาลใช้ดุลพินิจประเมินความน่าเชื่อถือ ประเมินน้ำหนัก เป็นรายกรณีไป ใน ประเทศระบบประมวลจึงมักจะไม่มีบทตัดพยานบอกเล่า ฉะนั้น กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน ของประเทศที่ใช้ระบบประมวลจึงให้รับฟังพยานบอกเล่าได้ปัญหาไปอยู่ที่น้ำหนัก⁷⁴ พยานหลักฐาน รวมถึงคำให้การของจำเลย พยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ พยานเอกสาร และพยานวัตถุ โดยปกติ จะต้องมีการไต่สวนพยานสองครั้ง กล่าวคือ การไต่สวนพยานในชั้นสอบสวน และการไต่สวน พยานในชั้นพิจารณา ศาลจะพิพากษาโดยอาศัยพยานหลักฐานที่รับฟังได้ในชั้นสอบสวนเพียงอย่าง เดียวไม่ได้ ศาลจะต้องไต่สวนพยานหลักฐานที่น่าสืบในชั้นพิจารณาและพยานหลักฐานต่าง ๆ นั้น จะต้องเป็นพยานที่รู้เห็นเหตุการณ์โดยตรง กล่าวคือ ห้ามรับฟังพยานบอกเล่าหากมีประจักษ์พยาน

คำให้การของจำเลยเป็นพยานหลักฐานที่อาจรับฟังได้ประเภทหนึ่งกฎหมายให้จำเลยมี สิทธิฟังการสืบพยาน จำเลยไม่จำเป็นต้องสาบานตนว่าจะให้การตามความสัตย์จริง จำเลยจึงสามารถ กล่าวความเท็จได้ เว้นแต่คำให้การเท็จของจำเลยเข้าองค์ประกอบของความผิดตามกฎหมายบทอื่น เช่น ความผิดฐานแจ้งความเท็จ อย่างไรก็ตามถ้อยคำที่จำเลยให้ไว้หาอาจรับฟังเป็นพยานได้ทุก คำพูดไม่ ถ้าคำให้การนั้นมีลักษณะเป็นการปรักปรำตนเอง ถ้อยคำนั้นย่อมไม่อาจรับฟังเป็น พยานหลักฐานตามหลักที่ว่าบุคคลไม่สามารถให้การปรักปรำตนเองได้ พยานหลักฐานประเภทที่ สอง คือ พยานบุคคล ก่อนการพิจารณานั้นที่ถ้อยคำของพยานบุคคลถือเป็นส่วนหนึ่งของสำนวน แต่ในชั้นพิจารณาพยานบุคคลนั้นจะต้องมาศาลและตอบคำถามด้วยวาจาเท่านั้น

⁷³ แหล่งเดิม.

⁷⁴ จรัญ ภักดีธนากุล. เล่มเดิม. หน้า 325.

ปัญหาในเรื่องการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเพื่อหาว่าข้อความจริงที่คู่ความพิพาทกันเป็นอย่างไรนั้น ถือเป็นเรื่องที่อยู่ในดุลพินิจของศาลและเป็นปัญหาข้อเท็จจริง คำกล่าวเช่นนี้หรือทำนองเดียวกันนี้นับได้ว่าเป็นหลักการพื้นฐานในกฎหมายลักษณะพยานของเกือบจะทุกระบบกฎหมาย หลัก Free Appreciation of Evidence ในกฎหมายเยอรมันซึ่งให้อำนาจศาลอย่างกว้างขวางที่จะประเมินค่าพยานหลักฐานแต่ละชิ้นในคดีไปตามดุลพินิจอิสระและชอบด้วยเหตุผลโดยไม่ถูกผูกมัดอยู่กับกฎเกี่ยวกับ พยานยืนยันอิสระ หรือ บทคัดพยาน นั้นแสดงให้เห็นถึงหลักที่ว่า การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเป็นเรื่องที่อยู่ในดุลพินิจของศาลได้อย่างเด่นชัดที่สุด⁷⁵ กฎหมายเยอรมันก็ยังมีข้อจำกัดการใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาลไว้ว่า จะต้องเป็นการใช้ดุลพินิจที่ชอบด้วยเหตุผล

ข้อห้ามของการรับฟังพยานหลักฐาน ทำให้ผลที่ได้จากการพิสูจน์ข้อเท็จจริงอันใดอันหนึ่งไม่อาจนำมาพิจารณาได้ในการทำคำพิพากษา และถ้าพยานหลักฐานชิ้นใดต้องห้ามมิให้รับฟังแล้ว ก็ไม่อาจนำพยานหลักฐานชิ้นอื่นมานำสืบในข้อเท็จจริงเดียวกัน เช่น ถ้าคำพยานของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดที่ได้ให้การไว้ต่อเจ้าพนักงานตำรวจต้องห้ามมิให้รับฟังแล้ว ก็ไม่อาจนำคำเบิกความของตำรวจดังกล่าวมาใช้เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคำเบิกความของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด⁷⁶ กฎหมายของประเทศเยอรมันที่มีบทคัดพยานเช่นเดียวกับประเทศในกลุ่มคอมมอนลอว์เพื่อคัดพยานหลักฐานบางประเภทที่ต้องห้ามรับฟัง แต่ประเทศเยอรมันไม่ได้นำหลักเรื่องดอกผลของต้นไม้มีพิษมาใช้ หากมีการนำพยานหลักฐานมาสืบในการพิจารณาคดี หากศาลไม่รับฟังพยานหลักฐานดังกล่าว ศาลจะต้องบันทึกไว้ในคำพิพากษาเป็นลายลักษณ์อักษร กรณีดังกล่าวไม่ถือว่ากระทบต่อความชอบด้วยกฎหมายของคำพิพากษา แต่หากศาลรับฟังพยานที่ต้องห้ามดังกล่าวในการพิพากษาคดีคู่ความก็อาจอุทธรณ์ได้

3.2.4 องค์คณะผู้พิพากษาที่ทำการพิจารณาและพิพากษาคดี⁷⁷

ศาลแขวง

มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีในการกระทำความผิดอาญา ซึ่งมีโทษสูงสุดจำคุกไม่เกิน 4 ปี ศาลแขวงแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของความผิดคือ

(ก) ศาล Einzelrichter มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีโทษจำคุกสูงสุดไม่เกิน 2 ปี มีผู้พิพากษาอาชีพนายเดียวเป็นองค์คณะที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี

⁷⁵ จรัญ ภัคดีชนากุล. (2529, มิถุนายน). “พยานปากต่อปากยืนยันในคดีอาญา : ปัญหาหนึ่งในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน.” *วารสารนิติศาสตร์*, 16 (2). หน้า 132.

⁷⁶ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์ ข เล่มเดิม. หน้า 173-174.

⁷⁷ สมชัย เมธากวินโสภณ. เล่มเดิม. หน้า 64-68.

(๗) ศาล Schoffengericht มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่มีโทษจำคุกสูงสุดไม่เกิน 4 ปี มีผู้พิพากษาอาชีพ 1 คน และผู้พิพากษาสมทบ 2 คนเป็นองค์คณะ แต่หากคดีที่มีความสำคัญ ที่มีความจำเป็นจะต้องใช้ผู้พิพากษาอาชีพที่มีประสบการณ์มากกว่า 1 คน ก็อาจเพิ่มผู้พิพากษาอาชีพเข้าไปในองค์คณะเป็น 2 คนร่วมกับผู้พิพากษาสมทบอีก 2 คน กรณีจะเรียกว่า ศาล erweitertes Schoffengericht

ศาลจังหวัด

มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ไม่ได้อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง กล่าวคือ ทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นต้นสำหรับคดีที่มีอัตราโทษจำคุกขั้นต่ำนานกว่า 4 ปีขึ้นไป หรืออาจทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นอุทธรณ์ในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายในคำพิพากษาของศาลแขวง

ในกรณีที่ทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นต้น จะใช้องค์คณะผู้พิพากษาที่เรียกว่า Grobe Strafkammer อันประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 2 คน และผู้พิพากษาสมทบ 2 คน แต่หากเป็นกรณีที่ทำกรพิจารณาคดีที่มีอัตราโทษร้ายแรง กรณีที่การกระทำความผิดนั้นทำให้ผู้เสียหายถึงแก่ชีวิต เช่น ความผิดฐานทำร้ายผู้อื่นเป็นเหตุให้ถึงแก่ความตาย เป็นต้น จะใช้องค์คณะผู้พิพากษาชุดใหญ่ที่เรียกว่า Schwurgericht อันประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 3 คน และผู้พิพากษาสมทบ 2 คน

ศาลสูงมลรัฐ

ทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นต้น ศาลอาญาอุทธรณ์ หรือศาลสูงแล้วแต่กรณี ในกรณีที่ทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นต้น มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่มีความผิดที่กระทำต่อความมั่นคงของรัฐ หรือทำหน้าที่เป็นศาลอาญาอุทธรณ์ในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง หรือปัญหาข้อกฎหมายของคำพิพากษาของศาลจังหวัด และทำหน้าที่เป็นศาลสูงสุดในการวินิจฉัยคำฟ้องอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาของศาลแขวง เฉพาะอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น และคำวินิจฉัยในกรณีนี้จะเป็นที่สุด

องค์คณะในศาลสูงมลรัฐ จะมีเฉพาะผู้พิพากษาอาชีพเท่านั้น กรณีที่ทำหน้าที่เป็นศาลอาญาชั้นต้นจะมีองค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วย ผู้พิพากษาอาชีพจำนวน 5 คน

ประเทศเยอรมัน ได้มีการกำหนดจำนวนผู้พิพากษาในองค์คณะขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของความผิดที่ฟ้อง ในศาลที่ทำการพิจารณาคดีที่มีความร้ายแรงมากขึ้น ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะพิจารณาร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพคนอื่นๆ อีก 2 คน ที่เรียกว่าผู้พิพากษาขององค์คณะ การกำหนดให้มีองค์คณะผู้พิพากษานี้เองที่เป็นจุดที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่างกระบวนการพิจารณาของประเทศ

เยอรมัน และประเทศอเมริกา ในแง่ที่ว่าคณะผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นในประเทศเยอรมันนั้นถือว่าเป็นความรับผิดชอบร่วมกันในการตรวจสอบความจริง⁷⁸

และโดยที่ประเทศเยอรมันได้มีการนำเอาระบบลูกขุนของประเทศอังกฤษมาใช้ช่วงหนึ่ง แต่เนื่องจากระบบลูกขุนเป็นผลพวงของการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ระบบลูกขุนจึงถูกวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอและในที่สุดลูกขุนเยอรมันได้กลายเป็นผู้พิพากษาสมทบไป ผู้พิพากษาสมทบจะเข้าร่วมในองค์คณะในศาลอาญาด้วยดังเช่นการเข้าร่วมของคณะลูกขุนในศาลลูกขุนดังที่เป็นอยู่ในประเทศฝรั่งเศส ทำให้องค์คณะของผู้พิพากษาจึงอาจจะมีเฉพาะผู้พิพากษาอาชีพเท่านั้น หรือ อาจจะมีผู้พิพากษาสมทบ หรือที่เรียกว่า schoffen นั่งพิจารณาพิพากษาคดีร่วมกับผู้พิพากษาอาชีพด้วยก็ได้ โดยจุดประสงค์หลักของการมีผู้พิพากษาสมทบในประเทศเยอรมันนั้นคือเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยและถือเป็นการควบคุมการพิจารณาคดีของศาลโดยสาธารณชนด้วย โดยผู้พิพากษาสมทบไม่จำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานทางกฎหมายแต่อย่างใด⁷⁹

ผู้พิพากษาสมทบบมีสิทธิออกเสียงเท่ากับผู้พิพากษาอาชีพ และจะนั่งพิจารณาและปรึกษาร่วมกับองค์คณะผู้พิพากษามากกว่าที่จะแยกตัวออกไปจากองค์คณะผู้พิพากษาดังเช่นคณะลูกขุนในประเทศอเมริกา ผู้พิพากษาสมทบของเยอรมันนั้นจะร่วมตัดสินชี้ขาดปัญหาข้อเท็จจริงให้เป็นที่ยุติว่าจำเลยมีความผิดตามฟ้องจริงหรือไม่ หรือควรลงโทษเท่าใด โดยจะมีความต่างจากผู้พิพากษาอาชีพในส่วนที่ว่า ผู้พิพากษาสมทบจะไม่ได้รับอนุญาตให้ดูสำนวนคดีที่ตนพิจารณา โดยแหล่งข้อมูลเดียวที่ผู้พิพากษาสมทบได้รับ คือ การฟังคำเบิกความของพยานในชั้นพิจารณาคดี คำตัดสินของผู้พิพากษาสมทบนั้นจะไม่สั้นเพียงคำหรือสองคำ ดังเช่น คำตัดสินของคณะลูกขุนของประเทศอเมริกา เพราะกระบวนการพิจารณาของเยอรมันนั้น คำพิพากษาจะต้องให้เหตุผลในการตัดสิน และอยู่ภายใต้สิทธิการอุทธรณ์คำพิพากษาอย่างเสรีของพนักงานอัยการและจำเลย⁸⁰

ในการพิจารณาคดีอาญาในศาลเยอรมันจะให้ความสำคัญต่อการพิจารณาคดีที่ต่อเนื่องให้เสร็จในช่วงเวลาหนึ่ง หากมีการเลื่อนพิจารณาคดีออกไป จะเลื่อนคดีได้นานสุดไม่เกิน 10 วัน ทำให้การพิจารณาคดีไม่เนิ่นนานเกินควรจนเกิดการเปลี่ยนตัวผู้พิพากษาเสียก่อนการพิจารณาคดีจะเสร็จ นอกจากนั้นในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันยังกำหนดให้ผู้มีหน้าที่สำคัญในการพิจารณาคดี อาทิเช่น ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ จะต้องปรากฏตัวร่วมพิจารณาคดีดังกล่าวตลอดทั้งคดี และถ้าผู้พิพากษาคคนใดไม่สามารถร่วมพิจารณาคดีต่อไปได้จนจบและไม่สามารถจะ

⁷⁸ John H. langbein. เล่มเดิม. หน้า 62-63.

⁷⁹ สมชัย เมธากวิน โสภณ. หน้าเดิม.

⁸⁰ John H. langbein. หน้าเดิม.

หาผู้พิพากษาคนอื่นมาทดแทนได้ถือว่ากระบวนการพิจารณานั้นไม่ชอบด้วยกฎหมายเพราะผู้พิพากษาไม่ครบองค์คณะตามที่กฎหมายกำหนด ในกรณีดังกล่าวการวางแผนจัดการคดีก่อนการพิจารณาจึงเป็นเรื่องสำคัญ ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะจะต้องประเมินเวลาที่ต้องใช้ในการพิจารณาคดีให้ดีโดยใช้ประสบการณ์ของตนและกฎหมายเยอรมัน ได้มีบทบัญญัติสนับสนุนแนวทางดังกล่าว โดยหากผู้พิพากษาต้องใช้เวลาในการพิจารณาคดี เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการเปลี่ยนตัวผู้พิพากษาในระหว่างการพิจารณาคดี ก็อาจแต่งตั้งผู้พิพากษาสำรอง ร่วมรับฟังการพิจารณาแต่เริ่มแรก เพื่อทำการทดแทนผู้พิพากษาที่ไม่สามารถดำเนินการพิจารณาคดีต่อไปได้ ซึ่งการตั้งผู้พิพากษาสำรองนี้ใช้กับการตั้งผู้พิพากษาสมทบสำรองด้วย การแต่งตั้งผู้พิพากษาสมทบสำรองจะเรียกตัวมาจากบัญชีรายชื่อผู้พิพากษาสมทบสำรองที่ขึ้นบัญชีรายชื่อไว้ แม้กระนั้นหากในระหว่างการพิจารณาคดีที่ไม่ได้มีการแต่งตั้งผู้พิพากษาสำรอง แต่มีเหตุต้องเปลี่ยนตัวผู้พิพากษาก็สามารถเปลี่ยนตัวผู้พิพากษาและผู้พิพากษาสมทบได้

3.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

3.3.1 หลักทั่วไป⁸¹

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ปกครองแบบสหพันธรัฐ หรือเรียกว่าปกครองโดยรัฐบาลสหพันธ์ (federal government) กล่าวคือ มีระบบรัฐบาลคู่ ซึ่งอำนาจในการปกครองถูกแบ่งกันระหว่างรัฐบาลกลาง (ชาติ) กับรัฐบาลท้องถิ่น (มลรัฐ) ในระบบรัฐบาลคู่แต่ละมลรัฐจะมีอำนาจบริหารกิจการภายในมลรัฐ มีรัฐธรรมนูญ มีระบบกฎหมายรวมทั้งศาลของตนเอง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกมลรัฐ รัฐบาลกลางก็มีกฎหมายและระบบศาลของตนเองเช่นกัน โดยรัฐธรรมนูญและกฎหมายของมลรัฐหรือกฎหมายของรัฐบาลกลางนั้นจะขัดต่อรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาไม่ได้ โดยรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกานั้นได้ประกาศใช้เมื่อ (พ.ศ. 2330) ค.ศ. 1787 และมีบทแก้ไขเพิ่มเติมต่อมาเรื่อยๆ รวม 25 ฉบับซึ่งฉบับสุดท้ายเมื่อ พ.ศ. 2510 บทแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ถึงฉบับที่ 10 นั้น ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิต่างๆของบุคคล จึงมีชื่อเรียกว่า The Bill Of Rights

สิทธิต่างๆที่บัญญัติไว้ใน The Bill Of Rights มีอยู่หลายประการที่เกี่ยวข้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สิทธิเหล่านี้ได้บัญญัติไว้ในบทแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 4 ฉบับที่ 5 ฉบับที่ 6 และ ฉบับที่ 8 โดยบทแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 4 มีใจความว่า สิทธิของบุคคลจะได้รับความปลอดภัยในร่างกาย บ้านเรือน เอกสาร ทรัพย์สิน ให้พ้นจากการจับ ค้น หรือยึด โดยไม่มีเหตุอันสมควร มีอาจจะละเมิดได้ หมายเช่นนั้นจะออกได้ต่อเมื่อปรากฏเหตุอันน่าเชื่อถือประกอบกับได้มี

⁸¹ สุริชา ม่วงผล. เล่มเดิม. หน้า 116-118.

การสาบานให้ถ้อยคำรับรอง โดยจะต้องระบุสถานที่ที่จะต้องถูกค้นตัวบุคคล หรือสิ่งของที่จะจับหรือยึดด้วย

บทแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 5 ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิของบุคคล ดังนี้

(1) ในคดีอาญาที่มีระวางโทษประหารชีวิตหรือคดีอุกฉกรรจ์จะต้องได้รับการแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรให้พิจารณาคดีจากคณะลูกขุนใหญ่ก่อน

(2) ห้ามลงโทษบุคคลซ้ำในการกระทำความผิดครั้งเดียว

(3) ห้ามบังคับบุคคลในการให้การปรักปรำตนเอง

(4) ห้ามกระทำการใดๆ อันเป็นการจำกัดสิทธิในชีวิต และเสรีภาพ หรือทรัพย์สินของบุคคล โดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมาย

บทแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 6 ให้สิทธิผู้ต้องหา หรือจำเลยในคดีอาญาที่จะ

(1) ได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็ว เปิดเผย และโดยลูกขุน ที่ปราศจากความลำเอียงของรัฐ หรือท้องถิ่นซึ่งการกระทำผิดได้เกิดขึ้น

(2) ได้รับแจ้งถึงลักษณะ และเหตุแห่งข้อกล่าวหา

(3) เฝ้าดูหน้ากบฏยานที่เป็นปรักภัย (ได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย)

(4) เรียกพยานซึ่งเป็นประโยชน์แก่ตัวเองมาให้การ

(5) ได้รับความช่วยเหลือจากทนายความในการต่อสู้คดี

บทแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 8 บัญญัติว่าในคดีอาญาจะเรียกหลักประกัน หรือปรับเกินสมควรไม่ได้ และจะลงโทษจำเลยอย่างโหดร้ายทารุณไม่ได้

เดิมในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทั้งของรัฐบาลกลางและรัฐบาลมลรัฐนั้น ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยว่า The Bill Of Rights ใช้บังคับแก่รัฐบาลกลางเท่านั้นมิได้บังคับถึงมลรัฐด้วย แต่หลังจากทศวรรษ 1930 ศาลฎีกาก็ได้วางบรรทัดฐานว่าสิทธิหลายประการที่รับรองไว้ในบทแก้ไขรัฐธรรมนูญ 8 ฉบับแรก เป็นสิทธิมูลฐาน ที่บทแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 14 ให้การคุ้มครองทำให้นับแต่นั้นสิทธิส่วนใหญ่ใน The Bill Of Rights จึงใช้บังคับแก่มลรัฐโดยอาศัยบทบัญญัติเพิ่มเติม ฉบับที่ 14 นั้นเอง นอกจากนี้ศาลฎีกาก็ได้วินิจฉัยขยายขอบข่ายของสิทธิเหล่านี้ให้กว้างยิ่งขึ้นเมื่อนำไปใช้กับวิธีพิจารณาความอาญาของมลรัฐและรัฐบาลกลาง

ระบบการดำเนินคดีอาญาในสหรัฐอเมริกาจัดเป็นระบบกล่าวหา เนื่องจากอิงอยู่กับคู่ความที่เสนอข้อพิพาทต่อหน้าผู้ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เป็นกลาง ตามวัฒนธรรมของกฎหมายอเมริกันที่รับการสืบทอดมาจากคอมมอนลอว์ของอังกฤษ ยอมรับให้มีลูกขุนในการพิจารณาข้อเท็จจริงเพื่อตัดสินข้อพิพาท หน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อเสนอต่อศาลถือเป็นหน้าที่ของคู่ความและทนายความซึ่งโดยทั่วไปแล้วผู้พิพากษาจะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับหน้าที่สำคัญของผู้

พิพากษา ก็คือการควบคุมการยกประเด็นข้อพิพาทขึ้นกล่าวอ้าง และประกันว่ามีการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเป็นธรรมเท่านั้น

3.3.2 หลักการดำเนินคดีอาญาและระบบศาล⁸²

การตรวจสอบความจริงในชั้นพิจารณานั้น ศาลจะมีบทบาทน้อยมากในการตรวจสอบความจริงหรือการหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดของจำเลย แต่ก่อนที่คดีจะเข้าสู่การพิจารณาได้นั้น คดีได้ผ่านการตรวจสอบมาโดยองค์กรอื่นๆ หลายชั้น ทั้งการตรวจสอบความจริงของพนักงานอัยการในชั้นสอบสวน และการไต่สวนมูลฟ้องของศาลแขวง และของคณะลูกขุนใหญ่ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศอเมริกามีดังต่อไปนี้

ในชั้นสอบสวน

ในระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในระดับท้องถิ่นของประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อมีคดีอาญาเกิดขึ้นผู้เสียหายสามารถแจ้งหรือรายงานเหตุคดีโดยตรงต่อตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือเรียกว่าพนักงานสอบสวนจะดำเนินการสืบสวนสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน สอบคำให้การของพยานผู้อยู่ในเหตุการณ์เพื่อจัดทำรายงานการสอบสวน เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถติดต่อผู้ต้องสงสัยเพื่อมาให้ถ้อยคำ หากเจ้าหน้าที่ตำรวจพบว่าคดีมีมูลเพียงพอและผู้ต้องสงสัยไม่ให้ความร่วมมือในการให้ปากคำ เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถร้องขอเพื่อให้ได้มาซึ่งหมายจับก็ได้ ในการได้มาซึ่งหมายจับนี้ เจ้าหน้าที่ตำรวจจะนำรายงานแห่งคดีเพื่อเข้าพบอัยการ หากอัยการเห็นว่าคดีดังกล่าวมีมูลเหตุและพยานหลักฐานเพียงพอ อัยการจะทำการลงชื่อรับรองคำร้องขอออกหมายจับนั้น จากนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจจะนำหมายจับนั้น ไปยังสำนักงานเสมียน แห่งหน่วยงานปกครองท้องถิ่น เพื่อดำเนินการตามขั้นตอนด้านเอกสารเพื่อยื่นต่อศาลท้องถิ่น ในการอนุมัติออกหมายจับต่อไป เนื่องจากในระบบกระบวนการยุติธรรมของสหรัฐอเมริกา ทั้งสำนักงานอัยการและศาลจะมีที่ทำการตั้งรวมอยู่ภายในหน่วยงานปกครองท้องถิ่น จึงทำหน้าที่ดำเนินการด้านเอกสารดังกล่าว หลังจากได้รับหมายจับแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงดำเนินการจับกุมผู้ต้องหาตามหมายจับ เมื่อผู้ต้องหา มาพบพนักงานสอบสวนแต่ผู้ต้องหาไม่ประสงค์จะให้ถ้อยคำใดๆ แก่พนักงานสอบสวน ผู้ต้องหาจะมีสิทธิที่จะไม่กล่าวถ้อยคำใดๆ ในชั้นตอนนี้ผู้ต้องหาจะมีสิทธิในการร้องขอเพื่อได้รับการประกันตัว ในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ได้รับการประกันตัวในชั้นตอนของตำรวจ ผู้ต้องหาอาจร้องขอประกันตัวต่อศาลอีกก็ได้

เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการสืบสวนสอบสวน เจ้าหน้าที่ตำรวจจะรายงานการสอบสวนต่ออัยการแห่งท้องที่เกิดเหตุ ที่เรียกว่ารายงานการสอบสวนเนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจทำหน้าที่เพียงรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานและสรุปรายงานคดีโดยไม่มีหน้าที่ต้องทำ

⁸² แหล่งเดิม.

ความเห็นควรสั่งฟ้องหรือควรสั่งไม่ฟ้องเสนอต่ออัยการแต่อย่างใด การดำเนินคดีอาญาทั้งในระดับ Federation และระดับ state จะเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของอัยการเท่านั้น ประชาชนไม่สามารถนำคดีอาญาขึ้นฟ้องต่อศาลได้ด้วยตนเองโดยมีเหตุผลว่าการควบคุมการดำเนินคดีอาญาเป็นภารกิจของรัฐแต่เพียงผู้เดียว นอกจากนี้ยังเพื่อป้องกันเอกชนในการเอาคดีอาญามาแกล้งร้องฟ้องคดีเพื่อให้ร้ายกันหรือเพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของอีกฝ่ายหรือใช้คดีอาญาในการสร้างอำนาจต่อรองกับคู่กรณี

ในกรณีที่ดีไม่มีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสามารถเอาผิดต่อตัวผู้ต้องหาได้ อัยการผู้ตรวจสำนวนจะปฏิเสธการรับสำนวนตั้งแต่นั้น แม้ว่าอัยการผู้ตรวจสำนวนจะได้รับสำนวนนั้นแล้วและอัยการผู้เป็นหัวหน้าสำนักงานจะได้มีการมอบหมายสำนวนต่ออัยการเจ้าของสำนวนแล้ว แต่หากปรากฏในภายหลังว่าพยานหลักฐานในสำนวนไม่เพียงพอ อัยการเจ้าของสำนวนมีดุลพินิจที่จะปฏิเสธการฟ้องคดีต่อศาลได้โดยการไม่นำเข้าสู่การพิจารณาของคณะลูกขุนใหญ่⁸³

ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์นั้นมีความคิดว่าการสอบสวนในชั้นสอบสวนควรจะสั้นที่สุด เพียงเพื่อเป็นการหาข้อเท็จจริงเท่านั้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญก็เพื่อให้พนักงานอัยการวินิจฉัยว่าการกระทำของผู้ต้องหาควรถูกฟ้องร้องยังศาลยุติธรรมหรือไม่ และถ้าควรฟ้องจะตั้งข้อหาใด ผลของการสอบสวนชั้นต้นนี้จึงไม่ควรจะมุ่งหมายเพื่อนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาของศาล ทั้งนี้เนื่องจากว่าคำพิพากษาของศาลควรจะอาศัยพยานหลักฐานซึ่งพิสูจน์ได้โดยตรงในการพิจารณาคดี

ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

กระบวนการตรวจสอบความจริงในชั้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาว่า คดีที่โจทก์ฟ้องนั้นสมควรที่ศาลชั้นพิจารณาจะรับคดีดังกล่าวไว้พิจารณาหรือไม่ โดยจะวินิจฉัยว่าคดีนั้นจะต้องมีพยานหลักฐานสนับสนุนให้เห็นถึงมูลคดีพอสมควรว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น และผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดอาญาตามที่ถูกฟ้องหรือไม่ การตรวจสอบดังกล่าวจะมีผลทำให้ศาลเกิดความมั่นใจว่าคดีนั้นสมควรที่จะประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไป ประเทศสหรัฐอเมริกานั้นกระบวนการตรวจสอบในชั้นนี้มี 2 ประเภท คือ การตรวจสอบโดยคณะลูกขุนใหญ่ซึ่งถือเป็นการตรวจสอบโดยตัวแทนของประชาชนไม่ใช่องค์กรของศาล กับการตรวจสอบโดยศาลมาจิสเตรท

การตรวจสอบคดีโดยคณะลูกขุนใหญ่นั้น อัยการผู้ทำหน้าที่ตรวจรับสำนวนจะจัดการประชุมคณะลูกขุนใหญ่เพื่อขอออกคำฟ้อง ที่เรียกว่า Indictment โดยคำฟ้องจะถูกสร้างขึ้นจากอัยการเนื่องจากคณะลูกขุนใหญ่เป็นบุคคลธรรมดาไม่มีความรู้ในข้อกฎหมายดีเพียงพอ ยื่นต่อคณะลูกขุน

⁸³ น้ําแท้มิบุญส้าง. เล่มเดิม. หน้า 7-8.

ใหญ่เพื่อทำการไต่สวนมูลฟ้องก่อน คณะลูกขุนใหญ่จะทำหน้าที่กลั่นกรองคดีว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอหรือไม่ การที่คณะลูกขุนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไปพิจารณาพยานหลักฐานเพื่ออนุมัติคำฟ้องของอัยการเป็นหลักการเดียวกันกับการใช้บุคคลธรรมดาเป็นคณะลูกขุน เพื่อพิจารณาพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาคดีของศาล หากลูกขุนใหญ่เห็นว่าคดีมีมูลก็จะให้เสนอคำฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อทำการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นต่อไป เนื่องจากคณะลูกขุนใหญ่มาจากประชาชนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นเดียวกันกับลูกขุนจึงน่าจะมีความคิดความเห็นใกล้เคียงกัน ในการได้มาซึ่งคำฟ้องจากคณะลูกขุนใหญ่นั้นจะต้องได้คะแนนเสียงจำนวน 9 คน จาก 12 คน เพื่อลงคะแนนให้ฟ้องได้โดยเป็นอำนาจเด็ดขาดของคณะลูกขุนใหญ่ที่จะพิจารณาว่าข้อหาใดเหมาะสมที่สุดสำหรับคดี⁸⁴ คำฟ้อง Indictment นี้ โดยหลักแล้วจะต้องได้รับการไต่สวนมูลฟ้องครั้งแรกโดยศาลมาจิสเตรทเสียก่อน แล้วจึงได้รับการไต่สวนอีกครั้งโดยคณะลูกขุนใหญ่ แต่ก็มีบางมลรัฐให้คณะลูกขุนใหญ่นั้นพิจารณาได้จากบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 5 ได้บัญญัติว่า ในคดีอาญาประเภทร้ายแรง คำสั่งของพนักงานอัยการที่สั่งฟ้องจะต้องได้รับการตรวจสอบจากคณะลูกขุนใหญ่เพื่อพิจารณาถึงความเพียงพอของพยานหลักฐานก่อนแล้วจึงสั่งฟ้องต่อศาล การพิจารณาของคณะลูกขุนใหญ่นี้โดยทฤษฎีถือว่าเป็นหลักประกันอย่างหนึ่งของประชาชนที่จะให้ตัวแทนของประชาชนมีอำนาจเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจในการดำเนินคดีของรัฐได้ทางหนึ่ง และเนื่องจากได้มีกระบวนการตรวจสอบอำนาจฟ้องคดีอาญาโดยประชาชน แทนการตรวจสอบโดยอำนาจตุลาการแล้ว ศาลจึงรับฟ้องคดีอาญาไว้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้โดยไม่ต้องดำเนินการไต่สวนใดๆอีก⁸⁵ ในคดีความผิดเล็กน้อย อัยการไม่จำเป็นต้องได้รับอนุมัติคำฟ้องจากคณะลูกขุนใหญ่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะส่งคำฟ้องอย่างย่อมาที่สำนักงานอัยการ โดยคำฟ้องอย่างย่อนี้จะเป็นกระดาษแผ่นเดียวที่ระบุข้อหาและรายละเอียดเกี่ยวกับวันเวลาสถานที่ที่กระทำความผิดลงชื่อและยื่น โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ อัยการอาจใช้เวลาเพียงสองสามวันเพื่อพิจารณาคำฟ้องอย่างย่อนั้น หากเห็นด้วยก็สามารถใช้เป็นคำฟ้องยื่นต่อศาลได้เลย⁸⁶ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติมักมีข้อวิจารณ์อยู่เสมอว่าคณะลูกขุนใหญ่นั้นเป็นเพียงตรายางของอัยการ เพราะน้อยครั้งที่คณะลูกขุนใหญ่จะไม่อนุญาตให้อัยการได้ฟ้องคดีตามที่ขอให้พิจารณา⁸⁷

⁸⁴ น้ำแท้ มีบุญสล้าง, เล่มเดิม, หน้า 15.

⁸⁵ สุรินทร์ สฤษดิ์พงศ์. (2534). *เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐาน สำหรับรัฐศาสตร์ หน่วยที่ 1-5* หน้า 25.

⁸⁶ น้ำแท้ มีบุญสล้าง, เล่มเดิม, หน้า 16.

⁸⁷ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ ข. เล่มเดิม, หน้า 27.

ในชั้นไต่สวนฟ้องร้อง

เมื่อพนักงานอัยการยื่นคำฟ้องไม่ว่าในรูปของ Indictment หรือ Information แล้ว กระบวนการพิจารณาคดีอาญาของสหรัฐอเมริกามีลักษณะพิเศษ คือ การให้พนักงานอัยการ โจทก์กับ จำเลยมีอำนาจต่อรองเรื่องคำให้การ ที่เรียกว่า การต่อรองคำให้การของจำเลย คดีอาญาโดยมากจะ จบลงโดยไม่มีการพิจารณาคดี เนื่องจากคำให้การรับสารภาพ แต่หากจะต้องมีการพิจารณาคดี การ พิจารณาคดีจะพิจารณาและพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามที่โจทก์ฟ้องหรือไม่ แนวคิดในการใช้ คณะลูกขุนในการตัดสินคดีได้มีวิวัฒนาการมาจากประเทศอังกฤษกว่าร้อยปีก่อนการปฏิวัติ อเมริกา โดยรัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีจากลูกขุน ประเทศ สหรัฐอเมริกาให้ความไว้วางใจและเชื่อมั่นในการมอบอำนาจให้คณะลูกขุนเป็นผู้พิจารณาพิพากษา คดีเนื่องมาจากเหตุผลหลายประการ ประการสำคัญที่สุด คือ การตัดสินโดยมติเอกฉันท์ของคณะ ลูกขุนทำให้มีความน่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ยิ่งกว่าการตัดสินโดยผู้พิพากษานายเดียวมาก จำเลยใน กระบวนการยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกามีสิทธิที่จะปฏิเสธการถูกพิจารณาคดีจากคณะลูก ขุนและเลือกที่จะถูกพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษานายเดียวก็ได้ ลูกขุนเป็นประชาชนธรรมดาที่มาจาก ชุมชนเดียวกันกับจำเลยเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมที่จำเลยก่อขึ้นจึงสมควรที่จะมีส่วน ร่วมในการพิจารณาพิพากษาจำเลยโดยพิจารณาว่า จำเลยเป็นผู้ที่มีความประพฤติอันตรายเกินกว่าที่ จะให้อยู่ร่วมในชุมชนต่อไปหรือไม่ หากพิจารณาว่าเป็นอันตรายพอสมควรก็จะตัดสินจำคุกโดยไม่ มีการคุมประพฤติ⁸⁸

ความผิดอาญา⁸⁹

สภาองเกรซได้ออกกฎหมายแบ่งการกระทำความผิดอาญาออกเป็น 3 ประเภทตาม ความร้ายแรงของความผิดดังนี้

1. ความผิดร้ายแรง Felony Offenses ถือเป็นความผิดที่ร้ายแรงที่สุดผู้กระทำความผิด ต้องรับโทษจำคุกมากกว่า 1 ปี
2. ความผิดไม่ร้ายแรง Misdemeanor Offense ถือเป็นความผิดที่ร้ายแรงรองลงมา และ ผู้กระทำความผิดอาจต้องรับโทษจำคุกถึง 1 ปี
3. ความผิดเล็กๆ น้อยๆ Petty Offense โดยผู้กระทำความผิดอาจต้องรับโทษจำคุกถึง 6 เดือน อย่างไรก็ตามจะมีการใช้โทษปรับในความผิดประเภทที่สามนี้ยิ่งกว่าโทษจำคุก

⁸⁸ น้าแท้มิบุญส้าง. เล่มเดิม. หน้า 16-17.

⁸⁹ สุธิชา ม่วงผล. เล่มเดิม. หน้า 120.

ระบบศาล⁹⁰

ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้ระบบศาลคู่ ได้แก่ ศาลรัฐบาลกลาง และศาลมลรัฐ ทั้งสองศาลเป็นอิสระจากกันและมีเขตอำนาจเหลื่อมทับกัน ศาลรัฐบาลกลางมิได้ถูกจำกัดอำนาจให้พิจารณาคดีที่เกี่ยวกับกฎหมายของรัฐบาลกลาง และศาลมลรัฐก็มิได้ถูกจำกัดอำนาจให้พิจารณาคดีเฉพาะที่เกี่ยวกับกฎหมายมลรัฐเช่นกัน การที่จะฟ้องคดีใดขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ทางคดี ทั้งมลรัฐและรัฐบาลกลางแบ่งโครงสร้างระบบศาลเป็น 3 ชั้นเหมือนกัน คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา

ศาลชั้นต้น

ทำหน้าที่พิจารณาสืบพยานในคดี คือ รวบรวมวัตถุสืบต่างๆ ได้แก่ คำให้การพยานพยานเอกสาร พยานวัตถุ คำแถลงการณ์ของกลุ่มความ และพิพาทคดีตามหลักกฎหมายร่วมกันกับลูกขุน ศาลชั้นต้นแบ่งเป็น

(ก) ศาลจังหวัด ในระบบศาลรัฐบาลกลาง ศาลจังหวัดเป็นศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาสืบพยานบรรดาคดีที่มาสู่ศาล

(ข) ศาลแขวง ศาลแขวงเป็นส่วนหนึ่งของศาลจังหวัดมิได้จัดตั้งแยกเป็นส่วนต่างหากหน้าที่หลักของศาลแขวง คือ การไต่สวนเบื้องต้น และพิพาทคดีเล็กๆ น้อยๆ เฉพาะบางกรณี การไต่สวนเบื้องต้นของศาลแขวงเป็นการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อคว่า มีพยานหลักฐานเพียงพอหรือไม่ ที่จะควบคุมบุคคลไว้ระหว่างการดำเนินคดีอาญา นอกจากนั้นยังมีอำนาจพิจารณาให้ประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยมีหลักประกัน หรือพิจารณาออกหมายค้น การฝากขังผู้ต้องหา เป็นต้น

(ค) ศาลชั้นต้นพิเศษอื่นๆ ที่รัฐสภาได้จัดตั้งขึ้น เช่น ศาลศุลกากร ศาลสิทธิเรียกร้อง และศาลภาษีอากร เป็นต้น

ศาลอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์มีหน้าที่พิจารณาพิพาทคดีที่อุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาของศาลชั้นต้นภารกิจสำคัญของศาลอุทธรณ์ คือ การแก้ไขข้อผิดพลาดของศาลล่างทั้งในเรื่องข้อกฎหมายและการพิจารณาคดี โดยศาลอุทธรณ์ต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลล่างและคณะลูกขุนได้ตัดสินมาแล้ว

ศาลฎีกา

ในการอุทธรณ์นั้นถือเป็นสิทธิของกลุ่มความ แต่ในศาลฎีกา การฎีกาไม่ใช่เรื่องของสิทธิ แต่เป็นดุลพินิจของศาลฎีกาในการที่จะรับคดีไว้พิจารณาหรือไม่ ในทางปฏิบัติศาลฎีกาจะรับพิจารณาพิพาทเฉพาะคดีที่มีประเด็นข้อกฎหมายที่สำคัญเท่านั้น

⁹⁰ แหล่งเดิม.

3.3.3 บทบาทของศาลชั้นต้นในการสืบพยานหลักฐาน⁹¹

การไต่สวนมูลฟ้อง

การไต่สวนมูลฟ้องนี้กระทำโดยศาลมาจิสเตรท ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบว่าคดีที่โจทก์ไต่ฟ้องนั้นสมควรที่ศาลจะประทับฟ้องไว้พิจารณาหรือไม่ โดยศาลมาจิสเตรทจะวินิจฉัยว่าคดีมีเหตุน่าเชื่อถือว่ามีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นและผู้ต้องหาหรือจำเลยผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดอาญานั้นหรือไม่ ในการไต่สวนมูลฟ้องนี้พนักงานอัยการจะทำคำฟ้องที่เรียกว่า Information ขึ้นต่อผู้พิพากษาศาลมาจิสเตรท และหากผู้พิพากษาได้ทำการไต่สวนแล้วเห็นว่าคดีมีมูลที่จะฟ้องร้อง ศาลก็จะส่งสำนวนให้พนักงานอัยการเพื่อฟ้องร้องยังศาลที่มีเขตอำนาจต่อไปหรืออาจส่งให้กับคณะลูกขุนใหญ่ ในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ต้องฟ้องโดยวิธี Indictment เพื่อพิจารณาอีกครั้งหนึ่งก่อน แต่หากศาลมาจิสเตรทวินิจฉัยแล้วเห็นว่าคดีไม่มีมูล ศาลจะต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยไป ซึ่งหากต่อมาตำรวจได้พยานหลักฐานเพิ่มเติมว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดจริง ผู้ต้องหาที่อาจถูกนำตัวขึ้นศาลพิจารณาอีกได้

รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้รัฐต้องให้สิทธิแก่จำเลยในการได้รับการไต่สวนมูลฟ้องจากศาลมาจิสเตรทแต่อย่างใด ในบางมลรัฐอาจบัญญัติให้ต้องตรวจสอบความจริงโดยศาลมาจิสเตรทก่อน แล้วจึงส่งเรื่องให้คณะลูกขุนไต่สวนอีกครั้ง แต่ส่วนใหญ่แล้วมลรัฐต่างๆจะกำหนดให้มีการไต่สวนมูลฟ้องโดยศาลมาจิสเตรทเพื่อตรวจสอบว่าคดีมีมูลที่จะให้ศาลพิจารณาพิพากษาต่อไปหรือไม่โดยไม่ต้องผ่านการไต่สวนของคณะลูกขุนใหญ่อีก และในบางรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีในระดับสหพันธรัฐหากจำเลยได้รับการไต่สวนมูลฟ้องแล้วก็ไม้อาจใช้สิทธิให้คณะลูกขุนใหญ่พิจารณาได้อีก หรือหากใช้สิทธิให้คณะลูกขุนใหญ่พิจารณา ก็ไม่อาจจะขอใช้สิทธิให้ศาลไต่สวนมูลฟ้องอีก กล่าวคือ จะต้องเลือกเอาวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ซึ่งก็ถือว่าได้มีการตรวจสอบถึงความน่าเชื่อถือของคดีไปแล้ว

การไต่สวนมูลฟ้องโดยศาลมาจิสเตรทนี้ จะกระทำในระหว่างขั้นตอน Initial Appearance โดยหากเป็นคดีที่ร้ายแรง จะต้องเปิดโอกาสให้ศาลไต่สวนมูลฟ้องของโจทก์ว่าคดีมีมูลที่จะฟ้องหรือไม่ ตามปกติศาลจะถามผู้ต้องหาในคดีที่ร้ายแรงว่าผู้ต้องหาต้องการไต่สวนมูลฟ้องหรือไม่ หากผู้ต้องหาต้องการก็จะไต่สวนมูลฟ้อง โดยในทางปฏิบัติจะมีการเลื่อนการพิจารณาออกไปเพื่อให้ทั้งอัยการโจทก์และผู้ต้องหาได้เตรียมคดีในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

การไต่สวนมูลฟ้องนี้พนักงานอัยการจะต้องแสดงพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลเห็นว่าคดีนั้นมีมูลว่าผู้ต้องหากระทำความผิด ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะถามค้านพยานของอัยการ และสามารถที่จะเสนอพยานหลักฐานฝ่ายตนได้ด้วย ศาลจะรับฟังทั้งพยานที่โจทก์และจำเลยนำเสนอ

⁹¹ แหล่งเดิม.

กระบวนการในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง เป็นหลักในการประกันสิทธิของผู้ต้องหาอย่างหนึ่ง เพราะการถูกฟ้องคดีนั้น เป็นภาระหนักที่กระทบผู้ต้องหาเป็นอย่างมาก การที่ม็องส์กรศาลเข้ามาตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในการฟ้องคดีในชั้นแรกนี้ ก่อนที่จะมีการรับฟ้อง จึงมีประโยชน์อย่างมากสำหรับผู้ต้องหา นอกจากนี้การที่มีกระบวนการไต่สวนมูลฟ้อง ยังเป็นประโยชน์ในแง่ที่ทำให้ผู้ต้องหา และจำเลยในคดีได้มีโอกาสทราบคดีตนเองที่จะต่อสู้ในชั้นพิจารณาอีกด้วย

ในชั้นพิจารณา

สิทธิต่างๆ ใน The Bill Of Rights เกือบครึ่งจะเกี่ยวข้องกับวิธีพิจารณาคดีความอาญา โดยเฉพาะชั้นพิจารณาคดี สิทธิที่สำคัญได้แก่ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยลูกขุนการเปิดเผยคดีต่อสาธารณชน และสิทธิในการเผชิญหน้ากับพยานที่เป็นปรปักษ์ รัฐมีหน้าที่พิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีอาญาโดยจะต้องเสนอพยานให้ลูกขุนเห็นว่าจำเลยกระทำความผิด จำเลยไม่มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ความผิดของตนเอง การพิจารณาคดีในศาลจะพิจารณาสืบพยานติดต่อกันไป อาจใช้เวลาสองวันถึงสามวันติดต่อกัน โดยจะกำหนดวันนัดพิจารณากันในวันซึ่งสองสถาน จากนั้นก็จะระอลำดับการพิจารณาของศาล ระหว่างรอการพิจารณาก่อนที่จะมีการสืบพยานของกลุ่มความนั้นจะมีกระบวนการที่เรียกว่า Pre Trial Conference หรือ Pre Trial Discovery เป็นการประชุมพิจารณาพยานหลักฐาน โดยคู่ความจะต้องระบุพยานของตน และผู้พิพากษาจะให้คู่ความยอมรับในประเด็นที่ไม่อาจโต้เถียงกันได้กระบวนการ Trial Conference หรือ Pre Trial Discovery นี้มีผลให้ในการสืบพยานจะเป็นการสืบประเด็นแห่งคดีที่เป็นปัญหาจริงๆ เท่านั้น เพราะการตรวจสอบพยานเอกสารหรือพยานวัตถุ จะเสร็จสิ้นก่อนที่จะเริ่มสืบพยานบุคคล เมื่อถึงขั้นตอนการสืบพยานจึงเป็นเรื่องของการชี้หน้าหนักโดยแท้

การพิจารณาของศาลชั้นต้นจะทำโดยผู้พิพากษานายเดี่ยวขึ้นนั่งพิจารณาคดีเพียงลำพัง หรือมีคณะลูกขุนพิจารณาคดีด้วยโดยหากคดีนั้นจำเลยถูกลงโทษจำคุกเกินกว่า 6 เดือนขึ้นไป และสิทธินี้ใช้บังคับในศาลมลรัฐด้วย ซึ่งลูกขุนจะเป็นผู้พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง จึงทำให้มีกฎเกณฑ์ต่างๆ มากมายที่เคร่งครัดมากในการเสนอพยานหลักฐานและการรับฟังพยานหลักฐาน เช่น มีบทคัดพยานที่ได้มาโดยไม่ชอบ และบทคัดพยานบอกเล่า เป็นต้น สำหรับผู้พิพากษาที่เรียกว่า Trial Judge ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่วินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายในเรื่องการอนุญาตให้รับฟังหรือไม่รับฟังพยานหลักฐานปกติจะไม่มีคำสั่งในเรื่องข้อกฎหมาย หากคู่ความไม่คัดค้านขึ้นมา และในทางปฏิบัติข้อกฎหมายบางอย่างหากไม่กระทบถึงสาระสำคัญของคดี หากจะผิดพลาดไปบ้าง เช่น ถึงแม้กฎหมายห้ามใช้คำถามนำกับพยานฝ่ายของตน แต่ก็จะไม่มีการคัดค้านกันมากนัก เว้นเสียแต่ว่าเป็นการใช้คำถามนำในขั้นตอนอันเป็นประเด็นสำคัญในคดี และมุ่งเอาเปรียบอีกฝ่ายหนึ่ง

การพิจารณาคดีจะเริ่มขึ้นหลังจากคณะลูกขุนได้เข้าประจำที่นั่ง อัยการซึ่งเป็นผู้แทนรัฐ จะแถลงเปิดคดีต่อหน้าคณะลูกขุน โดยการให้ข้อเท็จจริงและข้อกล่าวหาแก่คณะลูกขุน หลังจากนั้น จะเป็นหน้าที่ของทนายจำเลยในการแถลงเปิดคดี อัยการจะนำพยานเข้าเบิกความต่อหน้าผู้พิพากษา และคณะลูกขุน โดยอัยการไม่จำเป็นที่จะต้องส่งมอบพยานหลักฐานใดๆกับศาลก่อนการพิจารณา โดยสามารถนำมาแสดงในวันพิจารณาคดีได้เลย ก่อนการแสดงผลพยานหลักฐาน ภาพถ่าย หรือ อุปกรณ์การนำเสนออย่างใดๆ อัยการจะต้องอนุญาตให้ทนายจำเลยทราบเกี่ยวกับพยานหลักฐาน เหล่านั้นเพื่อเปิดโอกาสให้ทนายจำเลยคัดค้านความถูกต้องแท้จริง เมื่ออัยการนำพยานเข้าเบิกความ และตั้งคำถามเพื่อให้พยานตอบอัยการไม่สามารถจะใช้คำถามชี้้นำคำตอบ เมื่ออัยการถามคำถาม เสร็จสิ้นอาจจะเปิดโอกาสให้ทนายจำเลยตั้งคำถามพยานได้เช่นกัน ทั้งอัยการและทนายจำเลย จะสามารถสลับเปลี่ยนกันตั้งคำถามแก่พยานได้ไม่จำกัดจำนวนครั้งจนกว่าจะหมดคำถาม กระบวนการ ซักถามเช่นนี้ทำให้ทนายจำเลยสามารถที่จะทำการถามค้านพยานได้ตลอดเวลาในขณะที่อัยการ กำลังทำการถามพยาน⁹²

การพิจารณาคดีของระบบศาลในอเมริกาคณะลูกขุนจะได้รับอนุญาตให้รับรู้ข้อเท็จจริงที่ เกี่ยวกับการกระทำความผิดของจำเลยตามที่ถูกกล่าวหาเท่านั้น หากข้อเท็จจริงใดเป็นข้อเท็จจริงที่ เกี่ยวกับพฤติกรรมหรือความประพฤติของจำเลยในอดีตที่ผ่านมาที่จะทำให้คณะลูกขุนเกิดอคติต่อ จำเลยและอาจเป็นอุปสรรคต่อการพิจารณาคดีอย่างเที่ยงธรรมข้อเท็จจริงดังกล่าวจะไม่อนุญาตให้ เข้าสู่การรับรู้ของลูกขุน

เมื่ออัยการนำพยานเข้าสืบจนหมดแล้วจึงเป็นหน้าที่ของจำเลยที่จะนำพยานของตนเข้า เบิกความในศาล จำเลยสามารถนำพยานเข้าเบิกความในศาล โดยมีต้องเปิดเผยรายชื่อพยานและ พยานหลักฐานใดๆ ก่อนเป็นการล่วงหน้าต่างจากฝ่ายอัยการ

เมื่อพยานบุคคลและพยานหลักฐานถูกนำเสนอโดยคู่ความจนหมดสิ้นแล้วทั้งอัยการ และทนายจำเลยจะแถลงปิดคดี อัยการจะแถลงปิดคดีต่อหน้าคณะลูกขุนก่อนหลังจากนั้นจึงเป็น หน้าที่ของทนายจำเลยในการปิดคดี และอัยการจะมีสิทธิในการแถลงปิดคดีในภายหลังทนายจำเลย อีกครั้งหนึ่ง ในขั้นตอนการแถลงปิดคดีนี้ทั้งอัยการและทนายจำเลยจะพยายามโน้มน้าวให้คณะ ลูกขุนเชื่อมั่นในพยานและหลักฐานของตนและชี้ให้เห็นถึงจุดอ่อนและความไม่น่าเชื่อถือของพยาน และหลักฐานของฝ่ายตรงกันข้าม⁹³

กระบวนการในชั้นพิจารณาโดยสรุปจะดำเนินการตามลำดับดังนี้ คือ การแถลงการณ์ เปิดคดีโดยคู่ความ การนำสืบพยานของฝ่ายโจทก์ การนำสืบพยานของฝ่ายจำเลย และการแถลงปิด

⁹² น้ำแท้ มีบุญส้าง. เล่มเดิม. หน้า 19.

⁹³ แหล่งเดิม.

คดี ทุกขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้นจะเป็นหน้าที่ของคู่ความเท่านั้น คู่ความจะเป็นผู้เลือกว่าจะนำพยานหลักฐานใดเข้าสู้ การซักถามและการนำเสนอพยานของฝ่ายโจทก์และจำเลยจะอยู่ในกฎเกณฑ์เดียวกัน คือ จะเป็นการซักถามพยานฝ่ายของตนก่อนแล้วอีกฝ่ายหนึ่งถามค้าน

หน้าที่ของลูกขุนระหว่างสืบพยาน คือ การฟังคำเบิกความของพยานไม่เข้าใจก็จะถามพยานไม่ได้ แต่อาจถามศาลได้ หากพยานพูดไม่ได้ยินหรือไม่รู้เรื่อง ลูกขุนสามารถบอกศาลได้ ส่วนผู้พิพากษาก็จะนั่งฟังคำเบิกความของพยานเช่นกัน หากมีปัญหาเกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานหรือการซักถามพยานที่ผิดกฎเกณฑ์ เช่น ใช้คำถามนำ เมื่อมีคู่ความคัดค้าน ศาลก็จะมีคำสั่งในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานนั้นๆ โดยจะต้องสั่งให้ลูกขุนได้ยินด้วย ถ้าเป็นการคัดค้านการนำเสนอพยานหลักฐานที่ต้องห้าม คู่ความก็จะเข้าไปใกล้ที่บัลลังก์และชี้แจงให้ศาลฟังเพื่อไม่ให้ลูกขุนได้ยินพยานหลักฐานต้องห้ามนั้นได้แล้วศาลก็จะมีคำสั่งในการสืบพยานโจทก์อาจนำเสนอพยานเอกสารหรือพยานวัตถุศาลจะสั่งให้ส่งให้ลูกขุนดูวัตถุพยานบางประเภทศาลจะไม่อ้างอิงเป็นพยานหลักฐานเพราะอาจเกิดอคติต่อลูกขุนได้ง่ายเมื่อสืบพยานโจทก์เสร็จแล้ว ปกติจะมีการสืบพยานจำเลยทันที เว้นแต่จะหมดเวลาทำการ ในบางคดีหากจำเลยเห็นว่าพยานหลักฐานโจทก์ที่นำสืบมาไม่มีมูลที่จะชี้ให้เห็นว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้อง จำเลยมีสิทธิที่จะขอให้ศาลพิพากษายกฟ้องได้โดยทันทีหลังสืบพยานโจทก์เสร็จเรียกว่า motion to a direct verdict ผู้พิพากษาแต่ผู้เดียวที่จะเป็นผู้ตัดสินว่าสมควรยกฟ้องโจทก์ในชั้นนี้หรือไม่ คดีเช่นนี้มีไม่มากนักและผู้พิพากษาส่วนใหญ่จะไม่นิยมยกฟ้อง โดยวิธีนี้ ส่วนการสืบพยานจำเลยนั้น เนื่องโจทก์มีการระงับการพิสูจน์ความผิดของจำเลย จำเลยไม่มีหน้าที่ที่จะต้องสืบพยาน ดังนั้นรัฐหรือโจทก์จะบังคับให้จำเลยเบิกความเป็นพยานไม่ได้ จำเลยจะเบิกความเป็นพยานหรือไม่ก็ได้ แต่ถ้าจำเลยเบิกความเป็นพยานมีผลเท่ากับว่าจำเลยสละสิทธิของตนเองที่จะไม่ให้การปรักปรำตนเอง เมื่อจำเลยสาบานตนเป็นพยานจำเลยจะไม่ยอมตอบคำถามค้านของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้และศาลย่อมมีอำนาจเต็มที่ในการซักถามพยานด้วยตนเองตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ การซักถามและนำเสนอพยานหลักฐานของฝ่ายจำเลยอยู่ในบังคับกฎเกณฑ์เดียวกันกับการซักถามและการนำเสนอพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ คือ เป็นการซักถามพยานของฝ่ายตนแล้วฝ่ายโจทก์ถามค้าน เมื่อโจทก์จำเลยสืบพยานเสร็จสิ้นแล้วจะมีการแถลงปิดคดี โดยพนักงานอัยการ โจทก์และจำเลย การแถลงการณ์นี้ไม่มีผลเป็นพยานหลักฐาน เป็นเพียงเครื่องชี้แนวทางให้ลูกขุนได้เห็นพยานหลักฐานที่น่าสืบมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่ตนนำสืบได้หรือไม่⁹⁴

⁹⁴ พรเพชร วิชิตชลชัย. (2538, เมษายน-มิถุนายน). “การพิจารณาคดีอาญาโดยลูกขุนตามกฎหมายอเมริกัน.” *ศุลพาท*, 422. หน้า 98-107.

คณะลูกขุนจะออกจากห้องพิจารณาและเข้าสู่การประชุมที่เรียกว่า Jury Deliberation ซึ่งระยะเวลาในการพิจารณาของคณะลูกขุนอาจจะใช้ระยะเวลาตั้งแต่ 20-30 นาที หรือเป็นเวลาหลาย ชั่วโมงคู่ความจะต้องรอผลการพิจารณาของคณะลูกขุน การพิจารณาของคณะลูกขุนในขั้นตอนนี้เป็นไปเพื่อให้ได้คำตอบว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ การพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด คณะลูกขุนจำเป็นต้องตัดสินด้วยคะแนนเอกฉันท์ ซึ่งหมายความว่า คณะลูกขุนทั้ง 12 คนจะต้องเห็นด้วยกับคำฟ้องของอัยการ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจจะมารอผลการพิจารณาของคณะลูกขุนเช่นกัน หากคณะลูกขุนพิจารณาพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด Sheriff ก็จะนำตัวจำเลยไปควบคุมทันที⁹⁵ คำวินิจฉัยของลูกขุนเป็นการวินิจฉัยผลของคดีและไม่ต้องแสดงเหตุผล ถือเป็นที่สุดและคู่ความไม่มีสิทธิอุทธรณ์⁹⁶

เมื่อคณะลูกขุนได้พิพากษาในข้อเท็จจริงและมีมติเป็นเอกฉันท์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดขั้นตอนต่อไปลูกขุนจะประชุมพิจารณาอัตราโทษที่จะลงแก่จำเลย ผู้พิพากษาจะแจ้งให้คณะลูกขุนทราบว่าความผิดที่จำเลยถูกพิพากษามีอัตราโทษขั้นต่ำและขั้นสูงเพียงใด คุณพินิจที่จะพิจารณาโทษที่จะลงแก่จำเลยนั้นเป็นสิทธิเด็ดขาดของคณะลูกขุนไม่เพียงแต่โทษที่จะลงเท่านั้น คณะลูกขุนยังมีอำนาจที่จะพิจารณาความเหมาะสมในการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดจำคุกด้วย ในการพิพากษากำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยนี้คณะลูกขุนจะต้องมีมติเป็นเอกฉันท์เช่นเดียวกันกับในขั้นตอนการพิจารณาความผิด⁹⁷

การที่ประเทศสหรัฐอเมริกา มีคณะลูกขุนหรือคณะประชาชนที่ได้รับคัดเลือกให้มาทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญานั้นมาจากแนวความคิดของการให้ประชาชนมีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งมีกำเนิดมาจากประเทศอังกฤษและเป็นตัวแปรอีกอย่างหนึ่งที่ส่งผลต่อบทบาทหน้าที่ในการตรวจสอบความจริงของศาลระบบนี้ เพราะ ระบบที่มีลูกขุนทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อเท็จจริงนี้ ศาลจะทำหน้าที่เพียงควบคุมให้การต่อสู้คดีกันนั้นเป็นไปตามกติกาเท่านั้น เมื่อคณะลูกขุนวินิจฉัยชี้ขาดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้องจริง ศาลก็จะทำหน้าที่เพียงปรับบทลงโทษว่าจะพิพากษาลงโทษจำเลยเท่าใด การที่ระบบนี้จำกัดขอบเขตของศาลไว้เป็นไปไม่ได้ที่ศาลจะแสดงบทบาทในการตรวจสอบค้นหาความจริงในคดี หากแต่ศาลจะต้องวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และเพียงแต่คอยระมัดระวังไม่ให้การต่อสู้คดีกันนั้นเป็นไปอย่างผิดกติกาเท่านั้น ในขณะที่ประเทศที่ไม่มีลูกขุนนั้น ศาลต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้วินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ดังนั้นการที่ศาลซึ่งประกอบด้วยองค์คณะเพียงไม่กี่คนจะวินิจฉัย

⁹⁵ น้าแท้มินูญสลัง, เล่มเดิม, หน้า 20-21.

⁹⁶ พรเพชร วิชิตชลชัย, หน้าเดิม.

⁹⁷ น้าแท้มินูญสลัง, เล่มเดิม, หน้า 21-22.

ปัญหาข้อเท็จจริงได้ถูกต้องตรงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงได้ ก็จำเป็นที่จะต้องตรวจสอบให้ได้ ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานอย่างแท้จริงเพื่อนำไปวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงนั้นได้ จึงส่งผลให้ศาลจะต้องแสดงบทบาทในการตรวจสอบค้นหาความจริงในคดีที่มีการฟ้องในศาลพิจารณานั้น

การที่ศาลของสหรัฐอเมริกาไม่มีหน้าที่หลักในการค้นหาพยานหลักฐานหรือซักถามคำให้การใดๆ ของคู่ความในระหว่างการพิจารณาดังเช่นในระบบกฎหมายชีวิตลอร์ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะศาลไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคดีที่จะสอบถามพยานได้เองดังเช่นศาลในประเทศฝรั่งเศสและเยอรมันที่มีสำนวนการสอบสวนขึ้นต้น อีกทั้งในระบบกฎหมายคอมมอนลอร์ นั้นมีแนวความคิดว่าการสอบสวนในชั้นสอบสวนควรจะสิ้นสุดที่สุด เพียงเพื่อเป็นการหาข้อเท็จจริงเท่านั้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญก็เพื่อให้พนักงานอัยการวินิจฉัยว่าการกระทำของผู้ต้องหาควรถูกฟ้องร้องยังศาลยุติธรรมหรือไม่ และถ้าควรฟ้องจะตั้งข้อหาใด ผลของการสอบสวนในชั้นต้นนี้ จึงไม่ควรจะมุ่งหมายเพื่อนำไปใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาของศาลเนื่องจากว่า คำพิพากษาของศาลควรจะอาศัยพยานหลักฐานซึ่งพิสูจน์ได้โดยตรงในการพิจารณาคดี ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

โดยที่การนำสืบพยานเป็นวิธีการส่วนใหญ่ของการนำข้อเท็จจริงเข้าสู่สำนวนของศาล สิ่งที่เป็นกลไกของการสืบพยานบุคคลของประเทศสหรัฐอเมริกา คือ การถามค้าน เพราะเชื่อว่าการเปิดโอกาสให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามกันถามค้านพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การพิสูจน์ความจริง และทำให้ลูกขุนวินิจฉัยคดีได้อย่างถูกต้อง⁹⁸

3.3.4 การรับฟังพยานบุคคลและการชี้หน้าหนักพยาน

พยานหลักฐานที่ต้องห้ามมิให้รับฟัง คือ พยานหลักฐานที่ต้องห้ามมิให้รับฟังตามลักษณะและคุณค่าของพยานหลักฐานนั้น อันมีที่มาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานตั้งแต่มี Bill of Rights อันเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และแมคนาคาตา ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของโลก หลักการต่างๆ ที่ปรากฏในหลักดังกล่าวถูกนำมาบัญญัติเป็นกฎหมาย โดยเฉพาะใน Due Process of Law ของประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นการคุ้มครองการตรวจค้น และการยึดของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือเป็นบทบัญญัติว่าจะไม่มีบุคคลใดถูกริบทรัพย์สิน ชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สิน โดยปราศจากกระบวนการอันควรแห่งกฎหมาย⁹⁹

ซึ่งต่อมาที่พัฒนาการเป็นหลัก ตัดพยาน หรือ Exclusionary Rule ตามหลักกฎหมายอเมริกาได้มีกฎหมายแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 ในปี ค.ศ. 1935 มี

⁹⁸ พรเพชร วิชิตชลชัย. เล่มเดิม. หน้า 6.

⁹⁹ ครรชิต จารุพันธุ์. (2553). การสืบพยานต่อหน้าจำเลย: ศึกษาเหตุยกเว้นกรณีการสืบพยานบุคคล ก่อนฟ้องคดีต่อศาล. หน้า 68.

บัญญัติเพิ่มเติมในข้อ 3 (d) ว่า เมื่อจำเลยเคยถูกพิจารณาคดีโดยคำฟ้องไม่ว่าจะโดย Indictment หรือ Information เกี่ยวกับความผิดในข้อหาอย่างเดียวกันมาก่อน คำให้การพยาน ในคดีก่อนอาจนำมาอ้างเป็นพยานในคดีหลังที่ถูกฟ้องอย่างเดียวกันได้ หากแสดงให้เห็นที่พอใจต่อศาลว่าพยานเช่นว่านั้นตาย วิกลจริต หรือไม่สามารถจะหาตัวได้ในรัฐนั้น อเมริกามีบทตัดพยานในกรณีที่เป็นพยานบอกเล่า โดยถือว่าเป็นพยานชั้นที่สอง ไม่ใช่พยานที่ดีที่สุด จึงไม่อาจนำเสนอเพื่อเข้าสู่การพิจารณาของคณะลูกขุน เพื่อวินิจฉัยข้อเท็จจริงว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่¹⁰⁰

ประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ จะมีบทตัดพยานบอกเล่าเป็นหลักฐานที่สำคัญที่สุดหลักหนึ่งของกฎหมายพยานหลักฐาน ไม่ว่าจะเป็กฎหมายอังกฤษ อเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ วางหลักว่าพยานบอกเล่า นั้น โดยหลักห้ามรับฟัง เหตุผลก็เพราะแม้พยานพยานบอกเล่าจะมีคุณสมบัติอยู่บ้าง แต่ความคลาดเคลื่อนสูงมาก และอาจชักนำให้ศาลตัดสินผิดพลาดไปจากความจริงได้ง่ายมาก โดยหลักจึงให้ตัดพยานบอกเล่าไว้ก่อนเลย ส่วนกรณีที่พยานบอกเล่าขึ้นไคประเภทใด มีน้ำหนักน่าเชื่อถือเพียงพอ ก็ไปสร้างข้อยกเว้นให้รับฟังได้เฉพาะกรณีๆ ไป อย่างเช่น ประเทศ อังกฤษ ข้อยกเว้นของบทตัดพยานบอกเล่าจะต้องมีเป็นเฉพาะเป็นเรื่องๆ ไป อาจจะสร้างโดยบทบัญญัติของกฎหมายลายลักษณ์อักษร เช่น บันทึกข้อมูลทางธุรกิจที่เราเรียกว่า business record หรือ trade record มีพระราชบัญญัติเฉพาะเรื่องออกมายกเว้นให้รับฟังได้แม้เป็นพยานบอกเล่า หากเป็นพยานบอกเล่าที่ผู้ปฏิบัติการงานในทางธุรกิจการค้าเขาบันทึกไว้ในเอกสารทางธุรกิจการค้าของเขาก็ให้รับฟังได้ หรือถ้าไม่มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติยกเว้นไว้โดยเฉพาะก็จะต้องมีแนวบรรทัดฐานคำพิพากษาของศาลสร้างข้อยกเว้นเฉพาะเป็นกรณีๆ ไว้¹⁰¹

ในสหรัฐอเมริกาและออสเตรเลียแม้จะมีบทตัดพยานบอกเล่าไว้อย่างแข็งขันแต่ก็มีข้อยกเว้นให้รับฟังพยานบอกเล่าได้ยืดหยุ่นกว่าในระบบกฎหมายอังกฤษ โดยยอมรับเอาข้อยกเว้นเฉพาะเรื่องๆ ตามกฎหมายอังกฤษมาบัญญัติไว้ในกฎหมายของตัวเองแล้วบวกเพิ่มด้วยข้อยกเว้นทั่วไปอีกบทหนึ่งว่า ถ้ามีพฤติการณ์อย่างอื่นที่สมควรจะให้รับฟังพยานบอกเล่า นั้นได้ เช่น ประจักษ์พยานตายไปแล้ว หรือสูญหายไปแล้ว หรือมีเหตุอื่นอย่างหนึ่งอย่างใดที่ไม่สามารถจะหาพยานหลักฐานอื่น ได้ดีกว่าพยานบอกเล่าแล้ว ก็ให้รับฟังพยานบอกเล่า นั้นได้ เป็นข้อยกเว้นที่กว้างกว่าและยืดหยุ่นกว่าที่เป็นอยู่ในกฎหมาย¹⁰²

การนำเสนอพยานหลักฐาน โดยเฉพาะเกี่ยวกับคำกล่าวครั้งก่อนของพยานบุคคลที่ไม่ตรงกัน พยานหลักฐาน โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับคำกล่าวของพยานบุคคลที่ไม่ตรงกับคำเบิกความคดีนี้

¹⁰⁰ ครรชิต จารุพันธุ์. เล่มเดิม. หน้า 68-69.

¹⁰¹ จรัญ ภัคดีธนากุล. เล่มเดิม. หน้า 325-327.

¹⁰² แหล่งเดิม.

ไม่อาจรับฟังได้ เว้นแต่พยานผู้นั้นได้มีโอกาสอธิบายหรือปฏิเสธ และคู่ความฝ่ายตรงข้ามนั้นได้มีโอกาสซักถามพยานนั้น หรือเป็นกรณีที่ต้องรับฟังเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

คดี California v. Green (พ.ศ. 2513) ศาลฎีกาได้วินิจฉัยถึงความสำคัญของสิทธิในการเผชิญหน้าที่มีต่อหลักการรับฟังพยานหลักฐานซึ่งอนุญาตให้นำสืบถึงคำให้การในอดีตของพยานซึ่งไม่สามารถเบิกความในชั้นศาลได้ Pointer ตัดสินว่าการรับฟังพยานชั้นไต่สวนมูลฟ้องซึ่งไม่ได้ตัวมาเบิกความในชั้นพิจารณาและในชั้นไต่สวนมูลฟ้องพยานก็ไม่ถูกถามค้านเพราะจำเลยไม่มีทนายนั้น เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ Barber ก็วินิจฉัยในทำนองเดียวกัน แต่ในคดี Green ศาลฎีกาชี้ว่าหากพยานไม่สามารถเบิกความได้จริงๆ และในชั้นไต่สวนมูลฟ้องทนายจำเลยก็มีโอกาสที่จะถามค้านพยานได้โดยเต็มที่แล้ว การรับฟังคำพยานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องในกรณีเช่นนี้ไม่ขัดต่อสิทธิใน Sixth Amendment¹⁰³

กฎหมายลักษณะพยานของประเทศคอมมอนลอว์ซึ่งมีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานและวิธีการยื่นพยานหลักฐานหยาบหยาบยิ่งกว่ากฎหมายลักษณะพยานของประเทศอื่นๆ ก็ยังยอมรับในส่วนของกรณีสั่งนำหน้าพยานหลักฐานปล่อยให้เป็นเรื่องที่อยู่ในดุลพินิจของผู้วินิจฉัยข้อเท็จจริง ซึ่งอาจจะเป็นคณะลูกขุนหรือศาลก็ได้สุดแล้วแต่ประเภทของคดีเป็นผู้พิจารณาเป็นเรื่องๆไป¹⁰⁴

3.3.5 องค์คณะผู้พิพากษาที่ทำการพิจารณาพิพากษาคดี¹⁰⁵

ศาลชั้นต้น ในระบบศาลของรัฐบาลกลางองค์คณะผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลจังหวัดในแต่ละคดีมีจำนวนเพียงคนเดียวเท่านั้น โดยอาจนั่งพิจารณาเพียงลำพังหรือนั่งพิจารณาร่วมกับคณะลูกขุนซึ่งทำหน้าที่รับฟังข้อเท็จจริงของคดีนั้น จำนวนผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีในศาลจังหวัดแห่งศาลสหรัฐอเมริกาได้ขึ้นอยู่กับจำนวนทุนทรัพย์หรืออัตราโทษของคดี ดังเช่นในระบบศาลของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์

คณะลูกขุนซึ่งเป็นผู้พิจารณาข้อเท็จจริงนั้น เดิมประกอบด้วยลูกขุน 12 คน ซึ่งต้องลงมติเป็นเอกฉันท์ว่า จำเลยมีความผิดจึงจะสามารถลงโทษจำเลยได้ ส่วนในศาลมลรัฐนั้นสามารถที่จะจัดรูปแบบคณะลูกขุนให้เป็นอย่างไรก็ได้ ตราบเท่าที่คณะลูกขุนยังสามารถรักษาประสิทธิภาพเอาไว้ได้ โดยศาลได้ให้แนวทางเอาไว้ว่า คณะลูกขุนนั้นจะต้องมีขนาดเพียงพอที่จะคงลักษณะของ

¹⁰³ ครรชิต จารุพันธุ์. เล่มเดิม. หน้า 70.

¹⁰⁴ จริญ ภัคดีชนากุล. (2529, มิถุนายน). “พยานปากต่อปากกันในคดีอาญา : ปัญหาหนึ่งในการซังนำหน้าพยานหลักฐาน.” *วารสารนิติศาสตร์*, 16(2). หน้า 132-133.

¹⁰⁵ สุธิชา ม่วงผล. เล่มเดิม. หน้า 120-121.

การตัดสินใจร่วมกัน โดยไม่มีใครถูกโน้มน้าวได้ง่ายเกินไป ต้องมีขนาดเพียงพอที่ไม่มีความอ่อนไหวจากการข่มขู่จากอิทธิพลภายนอก และสามารถเป็นตัวแทนชุมชนได้อย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามแนวคำพิพากษาได้กำหนดไว้ว่า คณะลูกขุนซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิก 5 คนนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ

การพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นจะทำโดยผู้พิพากษาคนเดียวขึ้นนั่งพิจารณาคดีโดยลำพัง หรือมีคณะลูกขุนร่วมนั่งพิจารณาด้วย โดยหากคดีนั้นจำเลยถูกลงโทษจำคุกเกินกว่า 6 เดือนขึ้นไป บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญตาม the Sixth Amendment ได้รับรองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยคณะลูกขุน และสิทธินี้ใช้บังคับในศาลมลรัฐด้วย และลูกขุนต้องอยู่พิจารณาและประหลุมวินิจฉัยคดีกันจนกว่าจะได้มติ

คณะลูกขุน ถือเป็นตัวแทนประชาชนในสังคมที่จะเข้าไปคานอำนาจรัฐที่จะลงโทษประชาชนในคดีอาญา คณะลูกขุนจะได้รับเลือกจากประชาชนโดยทั่วๆ ไปไม่มีส่วนได้เสียในคดีนั้น เพื่อให้เกิดความเป็นกลางอย่างแท้จริง ซึ่งลูกขุนจะเป็นผู้พิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริงและเป็นผู้รับข้อเท็จจริงที่ฟังเป็นยุติจากพยานหลักฐานเข้ากับหลักกฎหมายที่ผู้พิพากษาอธิบายด้วย จึงทำให้มีข้อวิพากษ์วิจารณ์กันว่า หลักกฎหมายในบางเรื่องนั้น นักศึกษากฎหมายเรียนกันมาเป็นปี แต่ลูกขุนมีเวลาเพียงไม่กี่นาทีในการฟังสรุปหลักกฎหมายจากผู้พิพากษา จะมีความเข้าใจหลักกฎหมายนั้นๆ ได้เพียงใด¹⁰⁶ นอกจากนี้การมีลูกขุนในการพิจารณานั้นจึงทำให้มีกฎเกณฑ์ต่างๆ มากมายที่เคร่งครัดมากในการนำเสนอพยานหลักฐานและการรับฟังพยานหลักฐาน เช่น มีบทตัดพยานที่ได้มาโดยไม่ชอบ และบทตัดพยานบอกเล่า เป็นต้น

การพิจารณาคดีโดยลูกขุนนั้นแม้จะมีข้อได้เปรียบอยู่บ้างในบางแง่ของประสิทธิภาพของคณะลูกขุนในการที่จะเข้าใจเนื้อหาของคดีและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งบางครั้งอาจมีการขู่ขากจับช้อนมาก แต่ก็เป็นที่ขึ้นพื้นฐานอย่างหนึ่งของประชาชนที่จะมีองค์กรของตนอย่างแท้จริงที่จะทำหน้าที่เปรียบเทียบเสมือนเป็น เสียงของวิญญาณ ซึ่งเป็นเครื่องมือถ่วงดุลอำนาจของรัฐ ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยลูกขุนนั้น เป็นระบบที่สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวที่จะให้อำนาจอันยิ่งใหญ่เหนือชีวิตและเสรีภาพของประชาชนอยู่ในมือผู้พิพากษานายเดี่ยว หรือคณะเดี่ยว และยังเป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับการใช้กฎหมายที่ไม่เป็นธรรมของรัฐในคดีอาญาที่สำคัญ อีกด้วย¹⁰⁷

¹⁰⁶ พรเพชร วิชิตชลชัย. หน้าเดิม.

¹⁰⁷ ณรงค์ ใจหาญ และคณะ ข. เล่มเดิม. หน้า 33.

บทที่ 4

วิเคราะห์บทบาทของศาลชั้นต้นต่อการสืบพยาน การรับฟังพยานบุคคล การล้มล้างพยานบุคคลกับการชั่งน้ำหนักพยานและองค์คณะ พิจารณาพิพากษาคดีของศาลไทย

การพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ตัวพยานบุคคลเป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณาวินิจฉัยคดี ผู้ที่จะวินิจฉัยตามพยานหลักฐานได้ต้องเป็นผู้ที่สัมผัสพยานหลักฐานต่างๆ มาด้วยตนเอง เพราะหากให้ผู้ที่มิได้สัมผัสกับพยานมาโดยตรงด้วยตนเองมาเป็นผู้พิจารณาชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานแล้วก็จะย่อมไม่สามารถที่จะอธิบายและให้เหตุผลด้วยศาสตร์ใดๆ ได้เลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานบุคคล เพราะความน่าเชื่อถือของพยานบุคคล ความสามารถในการจดจำของพยานบุคคล เหล่านี้ผู้ชั่งน้ำหนักพยานบุคคลต้องสัมผัสกับพยานบุคคล โดยตรงด้วยตนเอง

4.1 บทบาทของศาลชั้นต้นในการสืบพยาน¹

ไม่ว่าจะเป็นพยานเอกสาร พยานวัตถุ พยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ พยานวิทยาศาสตร์ พยานอิเล็กทรอนิกส์ พยานหลักฐานใดก็ตามที่คู่ความประสงค์จะนำเข้าสู่ คู่ความต้องนำพยานหลักฐานเข้าสู่ศาลเจ้าของคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความ และต้องเป็นไปตามวิธีการเฉพาะสำหรับการนำพยานหลักฐานแต่ละชนิด เช่น การนำสืบพยานบุคคล ต้องมีการสาบานตัวหรือปฏิญาณตัวก่อนที่จะเบิกความต่อศาล

หลักเกณฑ์ทั่วไปสำหรับการนำสืบพยานหลักฐานจะขอวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. การนำสืบพยานหลักฐานจะต้องนำสืบในศาลโดยเปิดเผยต่อหน้าสาธารณชนต่อหน้าคู่ความในคดีแพ่ง หรือต่อหน้าจำเลยในคดีอาญาโดยใช้ภาษาไทยและต้องทำตามขั้นตอนและกรอบเวลาที่กฎหมายหรือศาลกำหนดไว้ ทั้งนี้เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติยกเว้นไว้เป็นอย่างอื่น กรณีนี้เป็นหลักทั่วไปที่ใช้สำหรับการพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญา เพราะฉะนั้นการสืบพยานหลักฐานทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา จึงต้องอยู่ในบังคับของหลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิจารณาคดีนี้ด้วย

¹ จรรย์ ภักดีธนากุล. (2554). *วิชากฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน* (รวมคำบรรยายของสำนักฝึกอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ภาคสอง สมัยที่ 64 ปีการศึกษา 2554 เล่มที่ 14.) หน้า 266-276.

การสืบพยานหลักฐานจะต้องกระทำในศาลที่พิจารณาคดีเรื่องนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 36 ซึ่งอนุโลมไปใช้ในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ด้วย จะไปทำนอกศาลไม่ได้ คำว่า “ศาล” หมายถึงในอาคารที่ทำการของศาลที่รับผิดชอบสำนวนคดีเรื่องนั้น แต่ว่าหลักเกณฑ์เรื่องนี้มีข้อยกเว้นอยู่ 4 กรณี คือ

1. การเดินเผชิญสืบ หมายถึง การสืบพยานหลักฐานนอกอาคารที่ทำการของศาล โดยผู้พิพากษาในศาลนั้นออกไปทำการสืบพยานหลักฐานนั่นเอง ซึ่งบัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 102 วรรคหนึ่ง โดยให้เป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาใช้ข้อยกเว้นนี้ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นและสมควร ไม่สามารถจะนำพยานหลักฐานมาสืบที่อาคารที่ทำการของศาลได้ ไม่ว่าจะเป็นพยานสถานที่ พยานวัตถุ พยานบุคคลก็ตาม ศาลอาจจะใช้ดุลพินิจอนุญาตให้ออกไปทำการสืบพยานหลักฐานนอกศาลได้ ซึ่งใช้เฉพาะในกรณีที่พยานหลักฐานนั้นยังอยู่ในเขตอำนาจของศาลนั้นเท่านั้น และเมื่อศาลใช้ดุลพินิจอนุญาตให้เดินเผชิญสืบ

ในคดีแพ่งศาลอาจจะแต่งตั้งเจ้าพนักงานศาลหรือเจ้าพนักงานอื่น ซึ่งคู่ความเห็นชอบให้ทำการสืบพยานหลักฐานส่วนใดส่วนหนึ่งที่จะต้องกระทำนอกศาลนั้นแทนศาลได้ตาม มาตรา 103/1 บทบัญญัตินี้ นำแบบอย่างมาจากระบบคอมมอนลอว์ที่ให้ศาลมีอำนาจตั้งบุคคลใดไปสืบพยานหลักฐานแทนศาลได้ เรียกชื่อบุคคลนั้นว่า commissioner แต่ว่ามาตรการพิเศษเช่นนี้จะต้องได้รับความยินยอมหรือความตกลงกันของกลุ่มความทุกฝ่ายก่อน และเมื่อเข้าข้อยกเว้นนี้ให้ถือว่าเจ้าพนักงานศาลหรือเจ้าพนักงานอื่นซึ่งศาลแต่งตั้งให้สืบพยานหลักฐานนอกศาลแทนเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา แล้วดำเนินการสืบพยานไปตามหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 103 คือ ต้องให้โอกาสคู่ความทุกฝ่ายที่จะรักษาผลประโยชน์ต่อผู้คดีได้เต็มที่ ผลของพยานหลักฐานที่สืบมาถือเป็นพยานในสำนวนรับฟังประกอบพยานหลักฐานอื่นในคดีได้ ซึ่งกรณีที่จะใช้มาตรา 103/1 ได้แก่ กรณีพยานหลักฐานอยู่ต่างประเทศ ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าหน้าที่สถานทูตหรือกงสุลไทยทำหน้าที่สืบพยานหลักฐานในต่างประเทศแทน แล้วส่งรายงานกลับมาเป็นพยานหลักฐานในสำนวน แต่ถ้าเป็นการสืบพยานในศาลตามหลักทั่วไป ศาลจะมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ศาลหรือเจ้าพนักงานอื่นมาสืบแทนศาลไม่ได้ ศาลต้องทำการสืบพยานหลักฐานเอง

สำหรับคดีอาญา ข้อยกเว้นในเรื่องการเดินเผชิญสืบบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 229 และมาตรา 230 ซึ่งใช้หลักเกณฑ์เดียวกันกับในคดีแพ่ง คือ ให้ถือว่าเป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาว่ามีความจำเป็นและมีเหตุอันสมควรที่จะยกเว้นให้ออกไปเดินเผชิญสืบนอกศาลหรือไม่ก็ได้ ไม่ได้มีเงื่อนไขทางกฎหมายที่เคร่งครัดแต่อย่างใด ข้อที่แตกต่างกับในคดีแพ่ง คือ แต่เดิมในคดีอาญาศาลอาจจะมอบหมายให้เจ้าศาล ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า ผู้อำนวยการ

สำนักงานศาลออกทำการเดินเผชิญสืบแทนศาลได้ แต่ว่าในปี 2551 เห็นกันว่าคดีอาญาเป็นเรื่องสำคัญเพราะฉะนั้นถ้าศาลใช้ดุลพินิจให้ออกไปเดินเผชิญสืบนอกศาลแล้ว ศาลจะต้องไปทำการเดินเผชิญสืบเอง จะมอบหมายให้เจ้าพนักงานศาลหรือเจ้าพนักงานอื่นเดินเผชิญสืบแทนไม่ได้ แต่ในปัจจุบัน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 103/1 ให้ศาลในคดีแพ่งมอบหมายให้เจ้าพนักงานศาลหรือเจ้าพนักงานอื่นเดินเผชิญสืบพยานหลักฐานนอกศาลแทนได้ แต่ต้องได้รับความยินยอมหรือความตกลงของกลุ่มความ

2. การส่งประเด็นไปสืบพยานหลักฐานยังศาลอื่น เงื่อนไขที่ศาลจะใช้ข้อยกเว้นนี้เป็นกรณีที่จำเป็นไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาสืบที่ศาลเจ้าของคดีได้ และพยานหลักฐานนั้นไม่ได้อยู่ในเขตอำนาจศาลที่เป็นเจ้าของคดีเรื่องนั้น แต่อยู่ในเขตอำนาจของศาลอื่น ในกรณีเช่นนี้ศาลจะออกไปเดินเผชิญสืบเองไม่ได้เพราะมีหลักกฎหมายว่า ศาลแต่ละศาลใช้อำนาจได้ภายในเขตศาลของตนเท่านั้นจะออกไปใช้เขตอำนาจนอกศาลไม่ได้ ในทางปฏิบัติถ้าพยานหลักฐานอยู่นอกเขตของศาลเจ้าของคดีและมีความจำเป็นไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาสืบยังศาลเจ้าของคดีได้ศาลจะใช้ข้อยกเว้นข้อนี้ ขอให้ศาลที่มีเขตอำนาจเหนือพื้นที่ที่พยานหลักฐานขึ้นนั้นอยู่ทำการสืบพยานหลักฐานแทนเรียกว่าการส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบแทนหรือการสืบพยานประเด็น ศาลที่เป็นเจ้าของเรื่องจะเป็นศาลส่งประเด็น ศาลที่รับมอบหมายให้สืบพยานหลักฐานแทนเป็นศาลรับประเด็น

หลักเกณฑ์นี้ทำได้ทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา ในคดีแพ่งเป็นไปตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 102 วรรคสอง ซึ่งไม่ได้วางเงื่อนไขเคร่งครัดให้เป็นดุลพินิจของศาลเจ้าของเรื่อง ถ้าเห็นว่าจำเป็นและมีเหตุอันสมควรก็อนุญาตให้ส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบแทนได้ แต่ในคดีอาญาได้มีการปรับปรุงแก้ไขในปี 2551 ด้วยเหตุผลว่าในคดีอาญาคourt จะต้องให้โอกาสจำเลยต่อสู้คดีอย่างเต็มที่และการพิจารณาคดีจำเป็นต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ถ้าศาลส่งประเด็นไปสืบพยานหลักฐานที่ศาลอื่น จำเลยในคดีอาญาอาจจะมิมีข้อขัดข้องที่ไม่สามารถตามไปรักษาประโยชน์ของตนได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับส่วนใหญ่จำเลยมักจะแถลงขอไม่ตามประเด็นไปคงให้ทนายความของตนไปแทน เป็นผลให้เกิดการสืบพยานหลักฐานในคดีอาญาลับหลังจำเลยได้โดยวิธีการส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่น

ช่องว่างเช่นนี้ทำให้เกิดเหตุการณ์ในคดีเซอร์รี่แอน ซึ่งโจทก์ขอให้ส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่นเป็นส่วนใหญ่ และจำเลยซึ่งต้องขังอยู่ไม่มีโอกาสได้ตามประเด็นไปเพราะแถลงไม่ติดตามประเด็น ศาลที่รับประเด็นก็สืบพยานประเด็นลับหลังจำเลย แม้จะมีทนายจำเลยมารักษาผลประโยชน์ให้ก็ไม่ได้เป็นการพิจารณาคดีหรือสืบพยานต่อหน้าจำเลยซึ่งเป็นการผิดหลักการสำคัญในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยไป ปรากฏว่าในคดีนั้นศาลชั้นต้นตัดสิน

ผิดพลาดลงโทษผู้บริสุทธิ์ ศาลอุทธรณ์ศาลฎีกาตรวจพบข้อผิดพลาดแล้วพิพากษากลับยกฟ้องโจทก์ไปในภายหลัง ผลจากคดีนั้นทำให้เกิดข้อเสนอมานำว่า ควรยกเลิกข้อยกเว้นในการส่งประเด็นไปสืบพยานหลักฐานที่ศาลอื่นในคดีอาญาคงให้ทำได้แต่ในเฉพาะคดีแพ่ง ในคดีอาญาไม่น่าจะมีความจำเป็นต้องทำแล้ว เนื่องจากปัจจุบันการคมนาคมในประเทศไทยมีความสะดวกไม่ขัดข้องดังเช่นในอดีต

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230 วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า ในคดีอาญาศาลเจ้าของคดีจะส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบแทนไม่ได้ ถ้าจะขอยกเว้นให้ส่งประเด็นไปสืบพยานหลักฐานที่ศาลอื่นหรือให้ศาลอื่นสืบพยานหลักฐานแทนนั้นจะต้องเป็นกรณีที่มีเหตุจำเป็นไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาสืบที่ศาลเจ้าของคดีได้ ประกอบกับการสืบพยานหลักฐานดังกล่าวโดยวิธีอื่นไม่สามารถจะทำได้แล้ว การสืบพยานหลักฐานวิธีอื่น เช่น การสืบพยานหลักฐานทางการประชุมทางจอภาพ (Video conference) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 ซึ่งปัจจุบันกฎหมายเปิดช่องทางให้นำมาใช้ในการสืบพยานหลักฐานในศาลได้แล้ว การสืบพยานหลักฐานด้วยวิธีนี้มีคุณภาพดีกว่าการส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบแทน เพราะศาลเจ้าของคดีเป็นผู้สืบพยานหลักฐานและบันทึกคำเบิกความไว้ด้วยตนเอง หรือในกรณีที่ไม้อาจสืบพยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 ได้เมื่อคู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควรศาลอาจอนุญาตให้เสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศต่อศาลแทนการนำสืบพยานบุคคลมาเบิกความต่อศาลได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/2 วรรคหนึ่ง เพราะฉะนั้นถ้ามีช่องทางที่สามารถนำพยานหลักฐานมาสืบที่ศาลเจ้าของคดีได้ก็ไม่ควรยกเว้นให้ส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็นำพยานหลักฐานมาไม่ได้ แต่สามารถใช้วิธีการสืบพยานโดยวิธีอื่น ก็ไม่ควรยกเว้นให้ส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่น เงื่อนไขจะเคร่งครัดกว่าในคดีแพ่ง ซึ่งเป็นการยกเลิกกฎหมายเก่าที่ให้ดุลพินิจไว้อย่างกว้างขวางแก่ศาลเจ้าของคดี

การส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่นในคดีแพ่งเป็นดุลพินิจของศาลเจ้าของคดีเหมือนเดิม แต่ในคดีอาญามีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่จะยกเว้นให้ส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบแทนทำได้ยากขึ้น และเมื่อเข้าขอยกเว้นจนกระทั่งศาลเจ้าของคดีอนุญาตให้ส่งประเด็นไปสืบพยานหลักฐานที่ศาลอื่นแล้ววิธีการสืบพยานประเด็นก็มีการแก้ไขว่า ศาลที่รับประเด็นจะต้องสืบพยานประเด็นต่อหน้าจำเลยในคดีอาญาตามหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง เว้นแต่จะมีกฎหมายยกเว้น โดยเฉพาะให้สืบพยานหลักฐานลับหลังจำเลยได้ เช่น ไปเข้ากรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ เป็นต้น และถ้าจำเลยต้องขังอยู่ในระหว่างพิจารณาก็เป็นการห้ามไปโดยปริยายไม่ให้จำเลยแถลงไม่ติดใจตามประเด็น จำเลยจะต้องตาม

ประเด็นไปไม่เช่นนั้นการสืบพยานประเด็นก็ทำไม่ได้ เพราะจะต้องทำต่อหน้าจำเลย ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230 วรรคสอง บัญญัติว่า หากจำเลยต้องขังอยู่ในระหว่างพิจารณาให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ผู้คุมขังจัดการส่งตัวจำเลยโดยวิธีการทางราชทัณฑ์ไปยังศาลที่สืบพยานประเด็นแล้วให้สืบพยานประเด็นต่อหน้าจำเลย

ข้อยกเว้นที่สองเรื่องการส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่นในคดีอาญานี้ถือว่าเป็นประเด็นสำคัญยิ่งในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงจะขอวิเคราะห์อย่างละเอียดในลำดับต่อไป

ข้อยกเว้นที่หนึ่งและสอง คือในเรื่องการเดินเผชิญสืบและการส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น คือ ในคดีแพ่งยังใช้หลักเดิมว่าในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ไปเดินเผชิญสืบนอกศาลหรือส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบพยานหลักฐานแทนนั้นให้เป็นสิทธิของกลุ่มความที่จะตามเผชิญสืบหรือตามประเด็นไปรักษาผลประโยชน์ของตนในการสืบพยานหลักฐานดังกล่าวหรือไม่ก็ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 102 วรรคสาม ถ้าคู่ความสละสิทธิไม่ตามประเด็นไม่ตามเผชิญสืบไป ศาลที่สืบพยานประเด็นหรือศาลที่ออกเผชิญสืบก็สืบพยานประเด็นหรือเผชิญสืบลับหลังคู่ความนั้นได้ และถ้าการสืบพยานประเด็นในคดีนั้นเป็นการสืบพยานนัดแรกไม่ถือว่าคู่ความที่ไม่ตามประเด็นไปขาดนัดพิจารณาตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 200 วรรคหนึ่ง เพราะเป็นสิทธิของกลุ่มความที่จะตามประเด็นไปหรือไม่ก็ได้ เพียงแต่เสียประโยชน์สำหรับการสืบพยานประเด็นครั้งนั้น ในคดีอาญา การสืบพยานหลักฐานจะต้องกระทำต่อหน้าจำเลยในคดีอาญา จำเลยไม่สามารถสละสิทธิได้

3. การสืบพยานหลักฐานโดยการประชุมทางจอภาพ (Video Conference System) ในกรณีที่สืบพยานหลักฐานนอกศาลโดยอาศัยเทคโนโลยีการประชุมทางจอภาพหรือ video conference ที่สามารถทำให้มีการสื่อสารกันระหว่างผู้ที่อยู่ต่างถิ่นต่างแดนได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติให้สามารถนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการสืบพยานหลักฐานได้ โดยวางหลักว่าถ้าพยานหลักฐานอยู่นอกเขตศาลไม่สามารถที่จะนำมาสืบที่ศาลได้โดยสะดวกตามหลักทั่วไป และไม่เป็นการเหมาะสมที่จะส่งประเด็นไปสืบสามารถขออนุญาตศาลสืบพยานหลักฐานนั้นนอกศาลได้โดยอาศัยเทคโนโลยีการประชุมทางจอภาพได้ ในคดีแพ่งทำได้ค่อนข้างที่จะยืดหยุ่นโดยบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 120/4 ซึ่งในปัจจุบันยังไม่ค่อยได้ใช้หรือยังไม่ได้ใช้กันอย่างแพร่หลาย เพราะอย่างยิ่งจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีการข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาที่ออกโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 103/3

ในคดีอาญามีปัญหาเกี่ยวกับหลักสำคัญในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งต้องสืบพยานหลักฐานต่อหน้าจำเลยในคดีอาญา เพราะฉะนั้นถ้าใช้วิธีการสืบพยานโดยการประชุมทางจอภาพก็

เสมือนหนึ่งพยานบุคคลคนนั้นไม่ได้เบิกความต่อหน้าจำเลยจริง ฉะนั้นควรจะยกเว้นให้หรือไม่ เห็นกันว่ามีเหตุผลสมควรที่จะยกเว้นให้ในกรณีที่จำเป็นไม่สะดวกไม่สามารถที่จะนำพยานนั้นมาเบิกความต่อหน้าจำเลยในศาลได้ อาจขอใช้ข้อยกเว้น โดยการสืบพยานทางการประชุมทางจอภาพได้ตามที่บัญญัติเพิ่มเติมไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1

ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น เจื่อนใจแรกต้องจำเป็นจริงๆ เช่น พยานป่วยหนักชนิดที่ไม่สามารถเดินทางมาที่ศาลเจ้าของคดีได้ ไม่ว่าจะพยานจะอยู่ในเขตศาลหรือนอกเขตศาลหากมีความจำเป็นเช่นนั้นถ้าคู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควรอาจจะอนุญาตให้พยานคนดังกล่าวเบิกความที่ศาลอื่นหรือสถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่แห่งอื่นนอกศาลนั้นโดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้ทำนองเดียวกับวิธีการทางในคดีแพ่ง แต่เพิ่มหลักเกณฑ์พิเศษขึ้นมาอีกข้อหนึ่งว่า ในคดีอาญา เมื่อใช้วิธีการสืบพยานโดยการประชุมทางจอภาพนี้ การเบิกความและการถามพยานคนดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของศาลที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่นั้น ตามหลักเกณฑ์และวิธีการในข้อบังคับของประธานศาลฎีกาที่ออกโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ในคดีอาญามีลักษณะแตกต่างจากคดีแพ่ง 3 ประการ

1. ศาลจะอนุญาตได้ต้องเป็นกรณีที่มีเหตุจำเป็นไม่อาจนำพยานมาเบิกความที่ศาลได้ ศาลจะอนุญาตให้นำพยานดังกล่าวมาเบิกความที่ศาลอื่นที่มีเขตอำนาจเหนือพื้นที่ที่พยานอยู่โดยใช้การประชุมทางจอภาพเป็นลำดับแรกก่อน ถ้าศาลดังกล่าวไม่มีระบบการประชุมทางจอภาพให้ใช้สถานที่ทำการของทางราชการแห่งอื่นที่ที่ระบบการประชุมทางจอภาพเป็นลำดับต่อมา หากไม่มีอีกให้สถานที่ของเอกชนแห่งอื่นเป็นลำดับสุดท้าย ซึ่งต่างจากคดีแพ่ง ซึ่งจะทำให้ใดที่สะดวกก็ได้

2. เมื่ออนุญาตให้ใช้วิธีการนี้จะต้องให้ศาลหรือผู้พิพากษาของศาลที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่ที่พยานเบิกความอยู่เข้าควบคุมการเบิกความการถามพยานตามหลักเกณฑ์วิธีการที่กำหนดในข้อบังคับประธานศาลฎีกา เพราะเกรงว่าอาจจะมีการกระทำอื่นที่ไม่ชอบ เช่น การสอนพยานโดยที่ศาลที่เป็นเจ้าของคดีไม่ทราบเพราะว่าถ่ายทอดมาให้ศาลเห็นแต่ตัวพยานที่กำลังเบิกความ

หลักเกณฑ์นี้สามารถนำไปใช้กับผู้ต้องหาซึ่งถูกกักขังอยู่ในระหว่างการสอบสวนโดยหมายจับของศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 ได้ โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87/1 วางหลักให้สามารถนำวิธีการถ่ายทอดภาพและเสียงลักษณะการประชุมทางจอภาพมาใช้ในชั้นฝากขังได้ เพราะฉะนั้นศาลจึงสามารถใช้วิธีการสอบถามผู้ต้องขังโดยการประชุมทางจอภาพได้

3. สำหรับคดีอาญา ศาลจะสั่งเองโดยที่คู่ความไม่ได้ร้องขอก็ได้ ข้อจำกัดของการประชุมทางจอภาพนี้ใช้ได้กับพยานบุคคลเท่านั้น เว้นแต่ข้อกำหนดประธานศาลฎีกาจะวางไว้เป็น

อย่างอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 หรือคู่ความจะตกลงให้ทำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 103/2

สรุปหลักข้อนี้ คือ โดยหลักการสืบพยานหลักฐานจะต้องกระทำในศาลเจ้าของคดีเรื่องนั้น เว้นแต่กรณีศาลอนุญาตให้เดินเผชิญสืบหรือส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบแทน หรืออนุญาตให้สืบพยานบุคคลโดยการประชุมทางจอภาพ (Video Conference)

4. การสืบพยานหลักฐานโดยเสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำ ในบางสถานการณ์มีข้อขัดข้องถึงขนาดไม่สามารถนำตัวพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความโดยตรงต่อศาลได้ คู่ความอาจจะขออนุญาตให้นำบันทึกยืนยันข้อเท็จจริงในกรณีพยานบุคคล หรือบันทึกแสดงความเห็นหรือยืนยันความเห็นในกรณีพยานผู้เชี่ยวชาญเป็นลายลักษณ์อักษรลงลายมือชื่อรับรองไว้ให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์วิธีการ เป็นส่วนหนึ่งของคำเบิกความของพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญคนนั้นประกอบพยานหลักฐานอื่นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 120/1 วรรคสาม ที่บัญญัติว่า ให้พยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญที่ทำบันทึกถ้อยคำที่ยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นมาศาลเพื่อเบิกความตอบคำซักถามเพิ่มเติมตอบคำถามค้านและคำถามดึงของคู่ความ

หากพยานไม่มาศาลให้ศาลปฏิเสธที่จะรับฟังบันทึกยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นนั้นเป็นพยานหลักฐานในคดี แต่ถ้าศาลเห็นว่าเป็นกรณีจำเป็นหรือมีเหตุสุดวิสัยที่ผู้ให้ถ้อยคำไม่สามารถมาศาลได้และเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลจะรับฟังบันทึกถ้อยคำนั้นประกอบพยานหลักฐานอื่นก็ได้ หรือในกรณีที่คู่ความตกลงกันว่าผู้ให้ถ้อยคำไม่ต้องมาศาล หรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยินยอมหรือไม่ติดใจถามค้าน ให้ศาลรับฟังบันทึกถ้อยคำดังกล่าวเป็นพยานหลักฐานในคดีได้โดยไม่ต้องนำตัวผู้ให้ถ้อยคำมาเบิกความเพิ่มเติมต่อศาล แต่น้ำหนักจะไม่มั่นคงตามมาตรา 104 วรรคสอง ทั้งนี้รวมถึงกรณีตามมาตรา 120/2 ด้วย บทบัญญัตินี้ไม่อนุโลมไปใช้ในคดีอาญา

เพราะฉะนั้นในคดีอาญาถ้าพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญอยู่ในประเทศไทยใช้วิธีนี้ได้ ต้องไปใช้วิธีการเดินเผชิญสืบหรือการประชุมทางจอภาพ หรือส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่น แต่ในกรณีที่พยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญอยู่ต่างประเทศประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/2 บัญญัติว่า ในกรณีที่ไม้อาจสืบพยานโดยวิธีการประชุมทางจอภาพได้ เมื่อคู่ความร้องขอหรือศาลเห็นสมควร ศาลอาจจะอนุญาตให้เสนอบันทึกถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงหรือความเห็นของผู้ให้ถ้อยคำซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในต่างประเทศต่อศาลแทนการนำพยานบุคคลหรือผู้เชี่ยวชาญนั้นมาเบิกความต่อหน้าศาลได้ แต่ก็ไม่ตัดสิทธิที่จะนำพยานดังกล่าวมาเบิกความเพิ่มเติมในภายหลังแนวทางเหมือนคดีแพ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 120/2

2. การสืบพยานหลักฐานต้องกระทำโดยเปิดเผย หมายความว่า การสืบพยานหลักฐานของศาลโดยหลักต้องทำโดยเปิดเผยต่อสาธารณะจะกระทำเป็นการลับไม่ได้ เพราะฉะนั้น ถึงแม้จะเข้าข้อยกเว้นให้สืบพยานหลักฐานลับหลังคู่ความหรือลับหลังจำเลยได้ก็ต้องสืบพยานหลักฐานโดยเปิดเผยต่อสาธารณะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 36 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ต่างจากการทำงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือพนักงานสอบสวนซึ่งไม่จำเป็นต้องทำโดยเปิดเผยต่อสาธารณะ การเปิดเผยมี 2 ลักษณะ

ลักษณะที่ 1 สาธารณชนใครก็ตามจะเข้ามาฟังการสืบพยานหลักฐานในศาลได้ทั้งสิ้น ศาลจะต้องจัดให้มีที่นั่งของประชาชนเอาไว้ในห้องพิจารณาตามสมควร

ลักษณะที่ 2 ถ้าประชาชนมาฟังการสืบพยานหลักฐานแล้วจะนำเอาการสืบพยานหลักฐานนั้น ไปรายงานเผยแพร่ทางสื่อสาธารณะยอมทำได้เพื่อให้สาธารณชนได้รับรู้การดำเนินการพิจารณาคดีของศาล เมื่อคดีในชั้นสืบพยานหลักฐานจึงมีสิทธิที่จะเข้าไปทำข่าวและรายงานข่าวการสืบพยานหลักฐานในคดีต่างๆ ได้ แต่ว่าหลักการนี้มีข้อยกเว้นอยู่ 2 ข้อ และค่อนข้างจะสอดคล้องกันทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญาว่า

1. การเปิดเผยต่อสาธารณะจะกระทบต่อความมั่นคงหรือผลประโยชน์ของประเทศไทยโดยรวม
2. มีผลกระทบต่อความเสื่อมเสียของกลุ่มความในคดีบางประเภทที่ไม่เกี่ยวกับสาธารณชนคนอื่น

ศาลอาจจะสั่งจะยกเว้นให้สืบพยานหลักฐานในคดีนั้นเป็นการลับ เรียกว่าสั่งให้พิจารณาคดีลับได้ เมื่อศาลสั่งให้พิจารณาคดีลับแล้วสาธารณชนคนทั่วไปจะเข้ามาฟังการสืบพยานไม่ได้ ให้มีแต่ศาล คู่ความ ทนายความ พยาน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเท่าที่จำเป็นเท่านั้น คนนอกห้ามเข้า และจะนำการสืบพยานหลักฐานนั้นไปรายงานต่อสื่อมวลชนไม่ได้ เช่น คดีข่มขืน คดีกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ หรือคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ นอกจากนี้ ถ้าความจำเป็นที่จะยกเว้นไม่ให้สาธารณชนเข้ามารับทราบไม่มากถึงขนาดจะต้องให้พิจารณาลับ ศาลอาจจะสั่งยกเว้นเพียงแค่นี้ให้เปิดเผยต่อสาธารณชนที่สนใจมาฟังได้ แต่ห้ามไม่ให้ นำข้อมูลไปรายงานทางสื่อสาธารณะ

3. การพิจารณาคดีหรือการสืบพยานหลักฐานในคดีแพ่งต้องกระทำต่อหน้าคู่ความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 36 ประกอบมาตรา 103 ในคดีอาญาต้องทำต่อหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ในคดีอาญาต้องสืบพยานหลักฐานต่อหน้าจำเลย เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติยกเว้นไว้ให้ทำลับหลังจำเลยได้ แต่ถ้าเป็นคดีแพ่ง ไม่ได้ให้สิทธิพิเศษแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะ ในคดีแพ่งนั้นได้วางหลักเกณฑ์ไว้ว่าให้สืบพยานหลักฐานต่อหน้าคู่ความทุกฝ่ายในคดีนั้น โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา

130 บัญญัติ ให้คู่ความทุกฝ่ายมีโอกาสเต็มที่ในอันที่จะมาฟังการพิจารณาและใช้สิทธิเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาเช่นว่านั้น โดยศาลต้องแจ้งวันนัดสืบพยานแต่ละนัดให้คู่ความทราบล่วงหน้าอย่างถูกต้องก่อน เมื่อได้แจ้งวันนัดสืบพยานให้คู่ความทุกฝ่ายแล้วเท่ากับให้โอกาสคู่ความทุกฝ่ายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 103 แล้ว จึงไปพิจารณาหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 36 วรรคหนึ่ง ที่ศาลต้องสืบพยานหลักฐานต่อหน้าคู่ความที่มาศาล หากคู่ความฝ่ายใดทราบนัดโดยชอบแล้วไม่มาศาล ศาลก็ไม่จำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานต่อหน้าคู่ความฝ่ายนั้น ซึ่งหลักความแตกต่างกันนี้ศาลฎีกาไว้วางบรรทัดฐานไว้อย่างชัดเจนในคำพิพากษาฎีกาที่ 208/2551

4.1.1 บทบาทของศาลชั้นต้นในการรับฟังพยานบุคคล

การตรวจสอบความจริงของเรื่องเพื่อที่จะชี้ขาดว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์หรือเป็นผู้กระทำความผิดนั้น จะต้องอาศัยความจริง และต้องเป็นความจริงที่เป็นความจริงแท้ของเรื่อง และได้มาโดยชอบด้วยกระบวนการความ เครื่องมือที่ใช้ในการพิสูจน์ความจริงดังกล่าวได้แก่พยานหลักฐานนั่นเอง และโดยที่คดีอาญานั้นใช้หลักการตรวจสอบ ดังนั้นคดีอาญาจึงต้องพิสูจน์ความจริงกันด้วยพยานหลักฐานเสมอและจะต้องตัดสินกันด้วยพยานหลักฐานเสมอ² ดังนั้นในระหว่างการตรวจสอบความจริงในคดีอาญาทั้งในชั้นเจ้าพนักงานและในชั้นศาล การค้นหาพยานหลักฐานเพื่อนำมาพิสูจน์ความจริงในเรื่องที่มีการกล่าวหาจึงมีความสำคัญ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่การดำเนินคดีอาญาเป็นการนำตัวผู้กระทำความผิดไปลงโทษหรือปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามกฎหมายอันกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล จึงจำเป็นที่จะต้องมีการค้นหาให้ได้ความจริงเกี่ยวกับรายละเอียดของการกระทำความผิด และตัวบุคคลผู้กระทำความผิด โดยหากการค้นหาความจริงมีประสิทธิภาพก็ย่อมทำให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดแท้จริงมาลงโทษหรือปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ซึ่งมีผลโดยตรงในการปราบปรามอาชญากรรม การอำนวยความยุติธรรม และการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ในทางกลับกันหากการค้นหาความจริงขาดประสิทธิภาพย่อมทำให้การดำเนินคดีอาญาเกิดความผิดพลาดได้อันมีผลทำให้ผู้กระทำความผิดที่แท้จริงหลุดรอดจากการดำเนินคดี หรือมีการดำเนินคดีแล้วแต่ไม่สามารถที่จะลงโทษอย่างถูกต้องเหมาะสมได้ ตลอดจนอาจลงโทษเอาแก่ผู้บริสุทธิ์ที่ถูกปรักปรำ หรือถูกดำเนินคดีในความผิดนั้น³

² คณิต ฌ นคร ก. เล่มเดิม. หน้า 206.

³ ซาติ ชัยเดชสุริยะ และ ณัฐวสา ฉัตรไพฑูริย์. (2541). “ระบบค้นหาความจริงในคดีอาญา: ข้อพิจารณาสำหรับการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย.” *อัยการนิเทศ*, 60(1-4). หน้า 56.

การรับฟังพยานชั้นสอบสวน

การสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) บัญญัติว่า หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ

การสอบสวนมีขึ้นเมื่อเกิดความผิดอาญาขึ้นแล้ว และเป็นการกระทำโดยพนักงานสอบสวนอันเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานซึ่งอาจเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือ พยานวัตถุ และจัดการให้ได้มาซึ่งพยานเหล่านั้น การดำเนินการอื่นๆ เช่น การควบคุมผู้ต้องหา การนำตัวผู้ต้องหาไปฝากขังต่อศาล การทำบันทึกในกรณีที่ผู้ต้องหาไม่ยอมให้การ เป็นต้น คำให้การของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนซึ่งพนักงานสอบสวนเบิกความถึงนั้นศาลมองว่าเป็นเพียงแต่พยานบอกเล่า และเป็นพยานชั้นที่สอง น้าหนักแห่งคำให้การนี้จึงสู้ประจักษ์พยานไม่ได้ ลำพังเพียงคำให้การในชั้นสอบสวนของผู้ต้องหาเท่านั้นจะฟังลงโทษจำเลยไม่ได้ โจทก์จะต้องมีพยานหลักฐานอื่นประกอบ

กฎหมายที่เกี่ยวกับเรื่องพยานบอกเล่า (Hearsay) นี้ไม่มีปัญหามากนักสำหรับประเทศที่มีระบบกฎหมายเป็นแบบประมวลกฎหมาย เช่น ประเทศฝรั่งเศสและเยอรมันนี่ เป็นต้น เพราะประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายนี้มีกว้างรูปแบบการพิจารณาคดีเป็นแบบไต่สวน (Inquisitorial system) ให้ศาลมีหน้าที่ค้นหาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานเท่าที่จะฟังปรากฏ โดยไม่มีกฎหมายกำหนดบทตัดพยาน (Exclusionary rules) เอาไว้ว่าพยานหลักฐานแบบนี้หรือแบบนี้รับฟังหรือเป็นพยานไม่ได้ ดังนั้นตามปกติศาลจึงรับฟังพยานบอกเล่าเป็นพยานหลักฐานได้เสมอ ปัญหาจะไปอยู่ที่ตอนซึ่งน้าหนักคำพยานเท่านั้นว่าพยานหลักฐานชั้นใดควรจะมน้าหนักน่าเชื่อถือมากกว่ากันอย่างไร ส่วนในประเทศกลุ่ม คอมมอนลอว์ เช่น อังกฤษและสหรัฐอเมริกา นั้น วางรูปการพิจารณาคดีเป็นแบบ กล่าวหา (Accusatorial system) ให้ศาลวางตัวเป็นกลางคล้ายกรรมการคอยพิจารณาพยานหลักฐานที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอเข้าสู่สำนวนศาลเพื่อสนับสนุนข้อต่อสู้ของตน ซึ่งรูปแบบการพิจารณาคดีดังกล่าวทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีกฎเกณฑ์กำหนดคุณลักษณะพยานหลักฐานที่คู่ความจะนำสืบขึ้น ว่าพยานหลักฐานชนิดใดบ้างที่คู่ความจะอ้างเป็นพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงของตนไม่ได้ นั่นก็คือ บทตัดพยาน (The Exclusionary rules) และบทตัดพยานนี้มีอยู่บทหนึ่งที่ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่าเป็นพยานหลักฐานในคดีเลย เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นที่กฎหมายอนุญาตไว้ ซึ่งประเทศไทยของเรามีรูปแบบกฎหมายเป็นแบบประมวล

กฎหมาย แต่กลับมีระบบการพิจารณาคดีก่อนไปในทางระบบกล่าวหา⁴ บ้านเราเข้าใจกันว่าในคดีอาญา พยานบอกเล่ารับฟังไม่ได้ แต่จริงๆแล้วในคดีอาญาพยานบอกเล่าสามารถรับฟังได้ตามมาตรา 226 ที่บัญญัติว่า “พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้...” ส่วนที่มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 226/3 นั้นเป็นเพียงคำอธิบายเรื่องพยานบอกเล่าในทางตำราเท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 456/2538 คำเบิกความของเจ้าพนักงานตำรวจ ผู้จับกุม และพนักงานสอบสวนที่ว่าจำเลยได้ให้การรับสารภาพในชั้นจับกุมและชั้นสอบสวนว่าได้ร่วมกับพวกลักทรัพย์ของผู้เสียหายเป็นเพียงพยานบอกเล่า ไม่มีน้ำหนักให้รับฟังได้โดยลำพัง เมื่อจำเลยให้การปฏิเสธในชั้นพิจารณาว่ามีได้กระทำความผิดและ โจทก์ไม่มีพยานหลักฐานอื่น พยานหลักฐานของโจทก์จึงไม่มีน้ำหนักให้ฟังว่าจำเลยได้ร่วมกับพวกลักทรัพย์ของผู้เสียหายไป ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95 จะบัญญัติไว้ชัดเจนว่ามีให้ยอมรับฟังพยานบุคคลใด เว้นแต่บุคคลนั้นเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วยตนเองโดยตรง แต่มีข้อยกเว้นไว้ว่า ความในข้อนี้ให้ใช้ได้เมื่อไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายโดยชัดแจ้งหรือคำสั่งศาลว่าไว้เป็นอย่างอื่น แต่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่มีบทบัญญัติที่ห้ามมิให้รับฟังพยานบอกเล่าเหมือนกรณีวิธีพิจารณาความแพ่ง แม้จะมีบทบัญญัติมาตรา 226/3 บัญญัติว่าข้อความซึ่งเป็นการบอกเล่าที่พยานบุคคลใดนำมาเบิกความต่อศาลหรือที่บันทึกไว้ในเอกสารหรือวัตถุอื่นใดซึ่งอ้างเป็นพยานหลักฐานต่อศาล หากนำเสนอเพื่อพิสูจน์ความจริงแห่งข้อความนั้น ให้ถือเป็นพยานบอกเล่า

ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่า เว้นแต่

(1) ตามสภาพ ลักษณะ แหล่งที่มา และข้อเท็จจริงแวดล้อมของพยานบอกเล่าที่น่าเชื่อว่าจะพิสูจน์ความจริงได้ หรือ

(2) มีเหตุจำเป็น เนื่องจากไม่อาจนำบุคคล ซึ่งเป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรงมาเป็นพยานได้ และมีเหตุผลสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมที่จะรับฟังพยานบอกเล่านั้น

บทบัญญัติแห่งวรรคหนึ่งนี้เป็นแต่เพียงคำอธิบายเรื่องพยานบอกเล่า ในทางตำราเท่านั้น ซึ่งในคดีอาญา พยานบอกเล่าก็สามารถรับฟังได้ ส่วนกรณีวรรคสองก็ไม่มีอะไรใหม่ เพราะกรณีเป็นไปตามนัยของมาตรา 226 อยู่แล้ว ที่ว่าพยานหลักฐานทุกชนิดรับฟังได้ เพียงแต่ต้องเป็น

⁴ จรัญ ภักดีธนากุล. (ม.ป.ป.). บทคัดพยานบอกเล่าในกฎหมายไทย. สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2556, จาก <http://www.library.coj.go.th>

⁵ ครรชิต จารุพันธุ์. เล่มเดิม. หน้า 38-40.

พยานหลักฐานที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ฉะนั้นจากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวที่ศาลท่านไม่ยอมรับฟังคำเบิกความของเจ้าพนักงานตำรวจและพนักงานสอบสวน เพราะเป็นพยานบอกเล่า นั้น ด้วยความเคารพข้าพเจ้าคิดว่าในกรณีนี้ตัวตำรวจก็ดี พนักงานสอบสวนก็ดี ได้สัมผัสกับตัวจำเลยโดยการสอบปากคำมาด้วยตนเอง คำเบิกความของเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานสอบสวน ไม่น่าจะใช้พยานบอกเล่า ควรที่จะรับฟังเข้าไปก่อน เพียงแต่เป็นเรื่องของการชั่งน้ำหนักกว่าจะรับฟังได้หรือไม่เท่านั้น การรับฟังพยานกับการชั่งน้ำหนักพยานเป็นคนละเรื่องกัน

การรับฟังพยานชั้นศาล

คดีอาญามีข้อสันนิษฐานว่า จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าโจทก์จะพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิด ซึ่งมีหลักกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 บัญญัติว่า ให้ศาลใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย คดีอาญานั้น ถ้าจำเลยไม่ให้การรับข้อหาของโจทก์ในข้อหาใด หรือไม่ให้การเลย ก็ต้องถือว่าจำเลยปฏิเสธในข้อหาที่ไม่ได้ให้การรับ โดยถือหลักว่า ไม่รับถือว่าปฏิเสธ อันเป็นการตรงข้ามกับคดีแพ่ง

กฎหมายวิธีพิจารณาของไทยเรามีหลักเกณฑ์ห้ามรับฟังพยานหลักฐานไว้มาก ในระบบกล่าวหาที่ใช้คณะลูกขุนเป็นผู้วินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงอาจจะจำเป็นต้องมีบทตัดพยานหลักฐานที่คุณค่าในเชิงพิสูจน์น้อยแต่ผลกระทบที่จะก่อให้เกิดอคติหรือความสับสนในจิตใจของคณะลูกขุน ซึ่งเป็นชาวบ้านทั่วไป ที่ไม่มีความเชี่ยวชาญในงานคดีนี้เกิดขึ้นได้สูงมากจึงจำเป็นต้องมีกฎหมายตัดพยานหลักฐาน ในปัจจุบันกฎหมายเรากลับเอาบทตัดพยานหลักฐานมาใช้โดยบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร ประเทศไทยมีบทตัดพยานบอกเล่าที่เข้มงวด และในทางปฏิบัติโดยเฉพาะศาลยุติธรรมก็ใช้บทตัดพยานบอกเล่ากันอย่างเคร่งครัดตามตัวบทกฎหมาย⁶

4.1.2 วิเคราะห์ประเด็นปัญหาเรื่องการส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบพยานหลักฐานแทน

ในต่างประเทศไม่มีการส่งประเด็นไปสืบพยานยังศาลอื่นเช่นเดียวกับระบบของศาลไทย ทำให้ไม่มีการบัญญัติไว้เป็นกฎหมาย แต่สำหรับประเทศไทยเรานั้นได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230 การส่งประเด็นนั้นเป็นวิธีพิจารณาของศาลไทย ที่ศาลซึ่งพิจารณาคดีดังกล่าวมิได้สืบพยานในคดีนั้นเองหากแต่ส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบพยานแทน และเมื่อศาลที่รับประเด็นสืบพยานเสร็จก็จะส่งประเด็นกลับมายังศาลเดิม เป็นวิธีการ

⁶ สถาบันวิจัยและพัฒนาคดีสำนักงานศาลยุติธรรม. (2555, มกราคม- เมษายน). “การนำระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนไปใช้ในศาล : แนวคิดและวิธีปฏิบัติของศาลต่างประเทศและศาลไทย.” *คู่มือ*, 59, 1. หน้า 19.

ช่วยอำนวยความสะดวกให้ศาล ศาลไม่ต้องเดินทางไปสืบพยานที่อื่นซึ่งห่างไกล แต่ก็สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาได้โดยอ่านจากเอกสารในส่วนที่ศาลอื่นสืบพยานแทนแล้วสรุปสำนวนเขียนคำพิพากษา ศาลเขียนคำพิพากษาโดยไม่ได้เป็นผู้สืบพยานเองทั้งหมด ย่อมทำให้การวินิจฉัยของศาลไม่ดีเท่ากับการที่ศาลนั้นจะเป็นผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาเองทั้งหมด นอกจากนี้ขั้นตอนการส่งประเด็นนั้นล่าช้า อีกทั้งกฎหมายยังให้อำนาจแก่ศาลที่รับประเด็นสามารถส่งประเด็นนั้นไปยังศาลอื่นอีกต่อหนึ่งได้ ยิ่งทำให้การพิจารณาคดีของศาลยิ่งล่าช้า หากจำเลยไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างพิจารณา จำเลยก็จะถูกควบคุมตัวนานขึ้น การสูญเสียเหล่านี้ย่อมเป็นผลร้ายต่อจำเลย เพราะการที่จำเลยต้องถูกควบคุมตัวนานเท่าใด อิสรภาพของจำเลยต้องถูกระงับไปด้วย ซึ่งไม่อาจคำนวณนับหรือตีราคาได้ตลอดจนจะต้องควบคุมตัวจำเลยจากเรือนจำไปยังศาลที่รับประเด็นเสี่ยงต่อความปลอดภัยและการคุมตัวจำเลยเดินทางไปยังสถานที่ไกลๆ จะต้องใช้เจ้าหน้าที่และพาหนะอันจะเป็นการสิ้นเปลืองมาก⁷

การพิจารณาคดีอาญาของไทย โดยปกติ พยานบุคคลจะต้องมาศาลเพื่อเบิกความถึงข้อเท็จจริงที่ตนได้รู้ได้เห็นมาให้ศาลทราบเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในคดี ในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์หรือความผิดของจำเลย โดยต้องเบิกความต่อหน้าศาลและจำเลย พยานบุคคลถือว่ามี ความสำคัญในคดีอาญาเป็นอย่างมาก ศาลควรมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักจิตวิทยาทำให้การพยานหลักฐาน

การที่จะฟังว่าข้อเท็จจริงใดจะจริงหรือเท็จนั้น นอกจากจะอาศัยเหตุผลสามัญและเหตุผลที่พิสูจน์ทางวิชาการแล้ว ยังมีเหตุผลสำคัญอีกอย่างที่จะอาศัยเป็นหลักในการฟังข้อเท็จจริงได้ คือเหตุผลในทางจิตวิทยาและถ้าได้อาศัยเหตุผลในทางจิตวิทยาเข้าประกอบการวินิจฉัยข้ออ้างด้วยแล้ว จะทำให้การวินิจฉัยถูกต้องตรงกับความจริงเป็นอันมาก จิตวิทยามีส่วนเกี่ยวข้องกับอย่างสำคัญในการวินิจฉัย คำพยานบุคคลในทางกฎหมาย และจิตวิทยานั้นอาจแยกออกพิจารณาได้ในทางผู้พิพากษาและพยานสำหรับผู้พิพากษามีความสำคัญอยู่ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังที่จะหลีกเลี่ยงความพลั้งพลาดในความรู้สึกของตน ในเมื่อจะรับฟังคำพยาน และในการที่จะวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงโดยอาศัยคำพยานนั้น

การเก็บความรู้สึกของผู้พิพากษาเมื่อได้ฟังคำพยานมีความสำคัญไม่น้อยกว่าการเก็บความรู้สึกของพยาน เมื่อได้ไปเห็นหรือได้ยินสิ่งหนึ่งสิ่งใดมา ผู้พิพากษาจะต้องพยายามวาดภาพขึ้นในความคิดด้วยความระมัดระวังไม่พลั้งพลาดไปจากความรู้สึกโดยปราศจากเหตุผล นอกจากนี้การซึ่งนำนักคำพยานผู้พิพากษาจะต้องใช้ความสังเกตอย่างถี่ถ้วนในรูปลักษณะของพยาน เช่น สังเกต

⁷ พนิดา เสวตสุนทร. (2539). การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยใช้สื่อภาพและเสียงเชิงปฏิสัมพันธ์. หน้า 108-109.

ความรู้สึกของพยาน เมื่อมายืนให้การต่อหน้าศาล มีสีหน้าท่วงทีและเสียงที่พูดเป็นประการใดสิ่งเหล่านี้อาจช่วยให้ผู้พิพากษาค้นหาความจริงจากพยานได้

ในคดีอาญาพยานบุคคลมีบทบาทอย่างยิ่งในการที่ศาลจะใช้ซึ่งน้ำหนักคำพยานเพื่อพิจารณาและพิพากษาคดี ศาลซึ่งเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีก็สมควรที่จะต้องได้เป็นผู้สังเกตอาการปฏิกิริยาของพยานบุคคลดังกล่าวด้วยตนเองตั้งแต่แรกเริ่มกระบวนการจนถึงสิ้นสุด เพราะการส่งประเด็น ไปสืบทำให้ศาลที่เป็นเจ้าของเรื่องไม่ได้สังเกตเห็นอาการปฏิกิริยาของพยานด้วยตนเอง เพียงแต่อ่านจากสำนวนของศาลผู้รับประเด็นที่ได้บันทึกไว้แทนซึ่งขัดต่อหลักวิธีพิจารณาความอาญาที่ดี

การส่งประเด็น ไปให้ศาลอื่นสืบพยานนี้ มีปรากฏอยู่ในมาตรา 230 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา “เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอหรือเมื่อศาลเห็นเป็นการสมควร ศาลอาจเดินเผชิญสืบได้ ศาลมีอำนาจส่งประเด็นให้ศาลอื่นสืบพยานหลักฐานแทนให้ศาลที่รับประเด็นมีอำนาจและหน้าที่ดังศาลเดิม รวมทั้งมีอำนาจส่งประเด็นต่อไปยังศาลอื่นได้

ภายใต้บังคับมาตรา 172 และมาตรา 172 ทวิ ให้ส่งสำนวนหรือสำเนาฟ้อง สำเนาคำให้การ และเอกสารหรือของกลางเท่าที่จำเป็นให้แก่ศาลที่รับประเด็นเพื่อสืบพยานหลักฐาน หากจำเลยต้องขังอยู่ในระหว่างพิจารณาให้ผู้คุมขังส่งตัวจำเลยไปยังศาลที่รับประเด็นแต่ถ้าจำเลยในกรณีตามมาตรา 172 ทวิ ไม่ตั้งใจไปฟังการพิจารณาจะยื่นคำถามพยานหรือคำแถลงขอให้ตรวจพยานหลักฐานก็ได้ ให้ศาลสืบพยานไปตามนั้น

เมื่อสืบพยานหลักฐานตามที่ได้รับมอบหมายเสร็จสิ้นแล้ว ให้ส่งถ้อยคำสำนวนพร้อมทั้งเอกสารหรือของกลางคืนศาลเดิม”

โดยปกติ การดำเนินการพิจารณาและสืบพยานนั้นจะทำในศาลที่รับฟ้องไว้ แต่บางกรณีการสืบพยานอาจมีความจำเป็นต้องทำนอกศาลถ้าเป็นการทำนอกที่ทำการของศาล แต่ยังคงอยู่ในเขตอำนาจศาลนั้นๆ เรียกว่า “การเดินเผชิญสืบ” แต่ถ้าอยู่นอกเขตอำนาจศาลนั้น เรียกว่า “การส่งประเด็น” ซึ่งในทั้ง 2 กรณี ผู้เดินเผชิญสืบ และศาลที่รับประเด็นจะมีอำนาจหน้าที่ดังศาลเดิม⁸

บทบัญญัติมาตรา 230 วรรคหนึ่ง (เดิม) นั้นบัญญัติว่า “เมื่อจำเป็นศาลมีอำนาจไปเองหรือให้จำศาลไปเดินเผชิญสืบพยาน หรือส่งประเด็นให้ศาลอื่นสืบพยาน...” ส่วนมาตรา 230 วรรคสอง และวรรคสาม (เดิม) ก็ให้อำนาจผู้เดินเผชิญสืบหรือศาลที่รับประเด็นมีอำนาจเผชิญสืบหรือสืบพยานประเด็นลับหลังคู่ความได้ โดยมาตรา 230 วรรคสาม (เดิม) บัญญัติว่า “ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่ตั้งใจไปฟังการพิจารณาจะยื่นคำถามคำซักเป็นหนังสือก็ได้ ให้ศาลหรือผู้เดินเผชิญสืบสืบพยาน

⁸ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2555). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง*. หน้า 396-397.

ตามนั้น” ซึ่งหลักการของบทบัญญัติ มาตรา 230 วรรคสาม (เดิม) เช่นว่านี้เป็น การเปิดช่องให้ศาล หรือศาลที่เดินเผชิญสืบหรือศาลที่รับประเด็นมีอำนาจสืบพยานลับหลังจำเลยได้ หากจำเลยแถลง ไม่ตั้งใจไปฟังการพิจารณาอันเป็นหลักการที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์กันตลอดมาว่า เป็นบทบัญญัติบน พื้นฐานของกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ใช้ “หลักความตกลง” (Negotiation Principle) หรือ “หลักความประสงค์ของคู่ความ” (Principle of party disposition) ซึ่งไม่ตรงกับหลักกฎหมายวิธี พิจารณาความอาญาที่ใช้ “หลักการตรวจสอบ” (Examination Principle) หรือหลักการใต้สวนโดย ศาล (Principle of officiality)

ดังนั้น มาตรา 230 ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 28) พ.ศ. 2551 จึงเปลี่ยนหลักการใหม่เป็นว่าแม้เป็นการสืบพยาน ประเด็นแทนศาลอื่น ศาลที่รับประเด็นก็อยู่ในบังคับที่จะต้องปฏิบัติตาม มาตรา 172 และมาตรา 172 ทวิ อย่างเคร่งครัด เพราะตามมาตรา 230 วรรคสอง ที่แก้ไขใหม่บัญญัติวางหลักเกณฑ์การสืบพยาน ประเด็นว่าต้องกระทำ “ภายใต้บังคับมาตรา 172 และมาตรา 172 ทวิ...” ด้วย แม้ปัจจุบันมีการ แก้ไขไม่ว่าจะเป็นการเดินเผชิญสืบหรือส่งประเด็นไปให้ศาลอื่นสืบพยานให้แทนก็ตามผู้เดินเผชิญ สืบหรือศาลที่รับประเด็นก็ต้องอยู่ภายใต้บังคับ มาตรา 172 และมาตรา 172 ทวิ อย่างเคร่งครัด ศาล จะเดินเผชิญสืบหรือจะสืบพยานประเด็นลับหลังจำเลยโดยอาศัยความยินยอมของจำเลยที่แถลงไม่ ตั้งใจไปฟังการพิจารณาดังเดิมอีกต่อไปไม่ได้

สำหรับผลของการไม่ปฏิบัติตามมาตรา 230 นั้นจะต้องถือว่าเป็นการดำเนินกระบวน พิจารณาที่ไม่ถูกต้องซึ่งเป็นการพิจารณาที่ผิดระเบียบตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 27 ประกอบ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ซึ่งศาลชั้นต้นเองหรือ คู่ความฝ่ายที่ต้องเสียหายชอบที่จะยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้เพิกถอนการพิจารณาที่ผิด ระเบียบนั้นเสียแล้วดำเนินการเดินเผชิญสืบหรือส่งประเด็นใหม่ให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของ มาตรา 230 ที่แก้ไขใหม่ได้⁹

ข้าพเจ้าคิดว่า การแก้ไขครั้งนี้ยังไม่เป็นการรักษาไว้ซึ่งการคุ้มครองสิทธิของจำเลย เนื่องจากข้าพเจ้าคิดว่าปัญหาในเรื่องการส่งประเด็นไปสืบนั้นยังคงมีอยู่ แม้เป็นกรณีที่มีเหตุจำเป็น ไม่อาจนำพยานหลักฐานมาสืบที่ศาลและการสืบพยานด้วยวิธีอื่นไม่สามารถกระทำได้ ศาลจึงส่ง ประเด็นให้ศาลอื่นสืบพยานหลักฐานแทน โดยกำหนดให้ศาลที่รับประเด็นมีอำนาจหน้าที่ดังศาล เดิม รวมถึงมีอำนาจส่งประเด็นต่อไปยังศาลอื่น ซึ่งการส่งประเด็นไปสืบยังศาลแห่งอื่นดังกล่าวอาจ

⁹ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2552). หลักการสำคัญของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงใหม่ พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2551. หน้า 45.

¹⁰ สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. เล่มเดิม. หน้า 397-398.

ใช้ระยะเวลาานาน ซึ่งถือเป็นการขัดต่อสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยเร็ว อันก่อให้เกิดปัญหาหลายประการดังนี้

การส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่นอาจใช้ระยะเวลาานานกว่าศาลที่รับประเด็นจะทำการสืบพยานและส่งสำนวนกลับ เพราะการส่งประเด็นไปสืบที่ศาลอื่นนี้ กฎหมายได้กำหนดให้ส่งสำนวนหรือสำเนาคำฟ้อง สำเนาคำให้การ และเอกสารหรือของกลางเท่าที่จำเป็นแก่ศาลที่รับประเด็นเพื่อสืบพยานหลักฐาน การใช้ระยะเวลาานานในการส่งประเด็นดังกล่าว ทำให้ไม่มีความต่อเนื่องในการฟังข้อเท็จจริงของศาลเพื่อพิจารณาและพิพากษาคดี ซึ่งอาจส่งผลให้ศาลที่พิจารณาคดีไม่สามารถใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่ส่งประเด็นไปสืบนั้นได้เป็นอย่างดี

ศาลที่เป็นผู้ส่งประเด็นไปสืบไม่สามารถสังเกตพยานหลักฐานและอากัปกริยาหรือท่าทางของพยานบุคคลที่ได้ส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่นได้ด้วยตนเอง ศาลที่เป็นผู้ส่งประเด็นเพียงแต่อ่านจากสำนวนจากศาลที่รับประเด็น ได้จดบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่ได้ส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่นและเตือนความจำโดยการอ่านจากสำนวน เป็นเหตุให้การใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาล เพื่อพิพากษาคดีลงโทษแก่จำเลย อาจเกิดความคลาดเคลื่อนและไม่น่าเชื่อถือ จนอาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่กรณี

การส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น ทำให้องค์คณะผู้พิพากษาที่รับประเด็นกับองค์คณะผู้พิพากษาที่พิจารณาพิพากษาคดีเป็นคนละองค์คณะกัน และทำให้องค์คณะที่พิจารณาพิพากษาคดีไม่อาจใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่ส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่นได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากองค์คณะที่พิจารณาพิพากษาคดีไม่ได้เป็นผู้ที่ทำการสืบพยานหลักฐานดังกล่าว แต่ได้ทำการพิพากษาคดีนั้น โดยนำพยานหลักฐานที่ได้มาจากการส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น ซึ่งผู้พิพากษาที่เป็นผู้ส่งประเด็นจะนำพยานหลักฐานที่ได้จากองค์คณะผู้พิพากษาที่รับประเด็นเพื่อสืบพยานหลักฐานมาประกอบการตัดสินใจเพื่อลงโทษจำเลย การพิจารณาพิพากษาคดีในกรณีนี้ จึงทำให้ศาลไม่อาจใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่ส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น เพื่อวินิจฉัยคดีได้อย่างถูกต้องและน่าเชื่อถือ ทั้งนี้เพราะศาลไม่ได้เห็นอากัปกริยาของพยาน เพียงแต่ตรวจดูจากสำนวนซึ่งศาลจะจดเฉพาะประเด็นที่สำคัญ ซึ่งขัดต่อหลักการรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

และอีกปัญหาหนึ่งที่เป็นผลมาจากการแก้ไขมาตรา 230 นั่นก็คือ กรณีที่จำเลยต้องขังอยู่ในระหว่างพิจารณาก็เป็นการห้ามไปโดยปริยายไม่ให้จำเลยแถลงไม่คิดใจตามประเด็น จำเลยจะต้องตามประเด็นไปไม่เช่นนั้นการสืบพยานประเด็นก็จะทำไม่ได้ เพราะจะต้องทำต่อหน้าจำเลยซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230 วรรคสองบัญญัติว่า “...ภายใต้บังคับมาตรา 172 และมาตรา 172 ทวิ ให้ส่งสำนวนหรือสำเนาฟ้อง สำเนาคำให้การ และเอกสารหรือของกลางเท่าที่จำเป็นให้แก่ศาลที่รับประเด็นเพื่อสืบพยานหลักฐาน หากจำเลยต้องขังอยู่ในระหว่างพิจารณา

ให้ผู้คุมขังส่งตัวจำเลยไปยังศาลที่รับประเด็นแต่ถ้าจำเลยในกรณีตามมาตรา 172 ทวิ ไม่ตั้งใจไปฟัง การพิจารณาจะยื่นคำถามพยานหรือคำแถลงขอให้ตรวจพยานหลักฐานก็ได้ ให้ศาลสืบพยานไป ตามนั้น...”

ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ผู้คุมขังจะต้องจัดการส่งตัวจำเลยโดยวิธีการทาง ราชทัณฑ์ไปยังศาลที่สืบพยานประเด็นนั้นแล้วให้สืบพยานประเด็นต่อหน้าจำเลย เป็นปัญหาอย่าง มากต่อเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการที่จะต้องจัดส่งตัวผู้ต้องขังจากเรือนจำแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งจะต้องมีค่าใช้จ่ายมีบุคลากรและที่สำคัญจะต้องเสี่ยงต่อการหลบหนีหรืออุกฉกริษตัวในระหว่าง โยกย้ายที่คุมขังอีกด้วย

4.1.3 วิเคราะห์ปัญหาเรื่องการสืบพยานบุคคลก่อนฟ้องคดีอาญา

การสืบพยานหลักฐานโดยปกติจะทำได้เมื่อมีการฟ้องคดีกันแล้ว การสืบพยานเป็นไป ตามลำดับก่อนหลังที่ศาลกำหนด แต่ในบางกรณีมีความจำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานบางอย่างไว้ ก่อนแม้จะยังไม่ได้ฟ้องคดี หรือยังไม่ถึงลำดับที่ต้องสืบพยานหลักฐานนั้น เพราะหากรอเข้าไป พยานหลักฐานอาจสูญหายหรือยากแก่การนำมาในกรณีเช่นนี้จึงอาจมีการสืบพยานไว้ล่วงหน้าได้

แต่เดิมบทบัญญัติในเรื่องการสืบพยานก่อนฟ้องมีอยู่แต่เฉพาะตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่ง มาตรา 101 เท่านั้น ซึ่งวางหลักไว้ว่า ผู้ที่จะขอสืบพยานล่วงหน้าได้ อาจ เป็น บุคคลใด หรือ คู่ความ ก็ได้ ซึ่งหมายความว่า อาจจะมีการขอสืบพยานก่อนหรือหลังฟ้องคดีแล้วก็ได้ แต่มาตรา 237 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติไว้ชัดว่าเป็นกรณีก่อน ฟ้องคดีต่อศาลเท่านั้น เพิ่งมีบัญญัติขึ้นในปี พ.ศ. 2527 ก่อนหน้านั้นจึงต้องนำมาตรา 101 แห่งวิธี พิจารณาความแพ่งมาใช้โคโนอนุโลมตามมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹¹

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ ตามพระราชบัญญัติแก้ไข เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2527

“มาตรา 237 ทวิ ก่อนฟ้องคดีต่อศาล เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า พยานบุคคลซึ่งจะต้อง นำมาสืบในภายหน้าจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักรยากแก่การนำมาสืบ พนักงานอัยการโดย ตนเองหรือได้รับคำร้องขอจากพนักงานสอบสวน จะนำผู้ต้องหามาศาล และยื่นคำร้องต่อศาลโดย ระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานนั้นไว้ทันที ก็ได้

เมื่อศาลได้รับคำร้องเช่นนั้น ให้ศาลสืบพยานนั้นทันที ในการนี้ผู้ต้องหาจะซักค้าน หรือ ตั้งทนายซักค้านพยานนั้นด้วยก็ได้ และในกรณีที่ผู้ต้องหานั้นถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่ง หากมีการฟ้องคดี จะเป็นคดีซึ่งจำเลยมีสิทธิขอให้ศาลตั้งทนายให้ตาม มาตรา 173 ก่อนเริ่มสืบพยาน

¹¹ วรรณคดี เล่มเดิม. เล่มเดิม. หน้า 71.

ดังกล่าว ให้ศาลถามผู้ต้องหาว่ามีทนายหรือไม่ ถ้าไม่มีและผู้ต้องหาต้องการ หากศาลเห็นว่าศาลตั้งทนายให้ทัน ก็ให้ศาลตั้งทนายให้และดำเนินการสืบพยานนั้นทันที แต่หากศาลเห็นว่าไม่สามารถตั้งทนายหรือผู้ต้องหาไม่อาจตั้งทนายได้ทัน ก็ให้ศาลซักถามพยานนั้นให้แทนคำเบิกความของพยานดังกล่าวให้ศาลอ่านให้พยานฟังต่อหน้าผู้ต้องหา

ถ้าต่อมาผู้ต้องหานั้นถูกฟ้องเป็นจำเลยในการกระทำความผิดอาญานั้น ก็ให้รับฟังคำพยานดังกล่าวในการพิจารณาคดีนั้นได้

ในกรณีที่ผู้ต้องหาเห็นว่าหากตนถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้ว บุคคลซึ่งจำเป็นจะต้องนำมาสืบเป็นพยานของตนจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักรอันทำให้เป็นการยากแก่การที่จะนำบุคคลนั้นมาสืบในภายหน้าผู้ต้องหาดังกล่าวจะยื่นคำร้องต่อศาล โดยแสดงเหตุผล ความจำเป็นเพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลนั้นไว้ทันทีก็ได้

เมื่อศาลพิจารณาเห็นสมควร ก็ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานนั้นและให้แจ้งให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องทราบในการสืบพยานดังกล่าว พนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี มีสิทธิที่จะซักค้านพยานนั้นได้ และให้นำความในวรรคสาม และวรรคสี่มาใช้บังคับ”

ที่มาของมาตรานี้เกิดจากการที่นักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางมาในประเทศไทย ถูกคนร้ายวิ่งราวทรัพย์หรือข่มขืน เมื่อให้การแก่พนักงานสอบสวนแล้ว ก็เดินทางกลับประเทศของตน ต่อมาเมื่อพนักงานอัยการฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล พนักงานอัยการก็ไม่สามารถนำผู้เสียหายมาเบิกความต่อหน้าศาลได้ ศาลจึงยกฟ้องโดยถือหลักตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ว่า การสืบพยานต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยเพื่อให้จำเลยมีสิทธิซักค้านพยานได้ ส่วนหากแต่ถ้าจะให้ส่งประเด็นไปสืบใช้ในต่างประเทศ กระทรวงการคลังได้วางระเบียบว่าต้องเป็นกรณีที่สืบแล้วจะชนะคดี มิฉะนั้นจะต้องออกค่าใช้จ่ายเองทั้งหมด ซึ่งระเบียบนี้เป็นปัญหาในทางปฏิบัติมากเพราะจะทราบว่าจะชนะคดีได้อย่างไร ในที่สุดจึงต้องแก้ปัญหาโดยบัญญัติ มาตรา 237 ทวิ ขึ้น¹²

หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติให้เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2527 ซึ่งได้เพิ่มมาตรา 237 ทวิ ว่า โดยที่บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน มิได้ให้อำนาจศาลสืบพยานบุคคลซึ่งจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร อันยากแก่การนำพยานมาสืบในภายหน้าไว้ทันทีก่อนฟ้องคดีต่อศาล ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดี

¹² ณรงค์ ใจหาญ. (2529, มิถุนายน). “รายงานการสรุปการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ผลกระทบของการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในปี พ.ศ. 2527.” *วารสารนิติศาสตร์*, 16(2). หน้า 79-80.

เหตุที่ต้องบัญญัติมาตรา 237 ทวิ ไว้โดยเฉพาะในเรื่องการสืบพยานไว้ก่อนที่จะฟ้องนั้น เพราะเดิมศาลเคยสืบพยานไว้ล่วงหน้าโดยไม่มีบทบัญญัติดังกล่าว แต่อาศัยบทบัญญัติในมาตรา 101 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประกอบกับมาตรา 15 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่เมื่อสืบพยานไปแล้วศาลไม่รับฟังพยานดังกล่าวเพราะขัดต่อหลักที่ว่า การสืบพยานต้องกระทำต่อหน้าจำเลยตามมาตรา 172 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงต้องบัญญัติมาตรา 237 ทวิ เพื่อให้มีการสืบพยานล่วงหน้าได้ในคดีอาญาและเป็นข้อยกเว้นของการสืบพยานต่อหน้าจำเลย

การเพิ่มมาตรานี้เกิดจากความเข้าใจผิดในเรื่องพยานหลักฐานบางประการ กล่าวคือ เห็นกันว่าพยานบอกเล่ารับฟังไม่ได้ แท้จริงแล้วตามมาตรา 226 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พยานหลักฐานทุกชนิดรับฟังได้รวมทั้งพยานบอกเล่าด้วย แต่ต้องเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยชอบเท่านั้น การเพิ่มมาตรานี้แท้ที่จริงก็ไม่ได้ทำให้คำพยานพื้นสภาพของการเป็นพยานบอกเล่าไปได้ หากจะมีประโยชน์ก็คงจะเพียงในแง่การชี้แจงนำหน้าพยานเท่านั้น¹³ และปัญหาอีกประการหนึ่งคือ การสืบพยานไว้ก่อนฟ้องคดี ผู้ต้องหาสิทธิที่จะมีทนายช่วยเหลือแต่เมื่อเสร็จการสืบพยานผู้ต้องหาซึ่งไม่ได้ถูกฟ้องกลับ ไม่มีสิทธิมีทนายช่วยเหลือเพราะยังไม่มีฐานะเป็นจำเลย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542

“มาตรา 237ทวิ ก่อนฟ้องคดีต่อศาล เมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าพยานบุคคล จะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกล จากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานนั้น ไม่ว่าโดยทางตรง หรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอันเป็นการยากแก่การนำพยานนั้นมาสืบ ในภายหน้าพนักงานอัยการโดยตนเอง หรือ โดยได้รับคำร้องขอจากผู้เสียหายหรือจากพนักงานสอบสวน จะยื่นคำร้องโดยกระบวนการกระทำทั้งหลาย ที่อ้างว่าผู้ต้องหาได้กระทำผิดต่อศาลเพื่อให้ศาล มีคำสั่งให้สืบพยานนั้นไว้ทันทีก็ได้ ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิด และผู้นั้นถูกควบคุมอยู่ในอำนาจ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ให้พนักงานอัยการนำตัวผู้นั้นมาศาล หากถูกควบคุม อยู่ในอำนาจของศาล ให้ศาลเบิกตัวผู้นั้นมาพิจารณาต่อไป

เมื่อศาลได้รับคำร้องเช่นนั้น ให้ศาลสืบพยานนั้นทันที ในการนี้ผู้ต้องหาจะซักค้านหรือตั้งทนายความซักค้านพยานนั้นด้วยก็ได้

¹³ คณิต ฒ นกร. (2528, ธันวาคม). “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2527. *วารสารนิติศาสตร์*, 15(4). หน้า 81.

ในกรณีตามวรรคสอง ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ต้องหา^๑นั้นถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ซึ่งหากมีการฟ้องคดีจะเป็นคดีซึ่งศาลจะต้องตั้งทนายความให้หรือจำเลยมีสิทธิขอให้ศาลตั้งทนายความให้ตามมาตรา 173 ก่อนเริ่มสืบพยานดังกล่าว ให้ศาลถามผู้ต้องหาว่า มีทนายความหรือไม่ ในกรณีที่ศาลต้องตั้งทนายความให้ ถ้าศาลเห็นว่าตั้งทนายความให้ทัน ก็ให้ตั้งทนายความให้และดำเนินการสืบพยานนั้นทันที แต่ถ้าศาลเห็นว่าไม่สามารถตั้งทนายความได้ทันหรือผู้ต้องหาไม่อาจตั้งทนายความได้ทัน ก็ให้ศาลซักถามพยานนั้นให้แทน

ถ้าเบิกความของพยานดังกล่าวให้ศาลอ่านให้พยานฟัง หากมีตัวผู้ต้องหา อยู่ในศาลด้วยแล้ว ก็ให้ศาลอ่านคำเบิกความดังกล่าวต่อหน้าผู้ต้องหา

ถ้าต่อมาผู้ต้องหา^๑นั้นถูกฟ้องเป็นจำเลยในการกระทำความผิดอาญานั้น ก็ให้รับฟัง คำพยานดังกล่าวในการพิจารณาคดีนั้นได้

ในกรณีที่ผู้ต้องหาเห็นว่า หากตนถูกฟ้องเป็นจำเลยแล้ว บุคคลซึ่งจำเป็น จะต้องนำมาสืบเป็นพยานของตนจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง หรือเป็นบุคคลมีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาลที่พิจารณาคดี หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการ ยุ่งเหยิงกับพยานนั้นไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่ การนำพยานนั้นมาสืบในภายหน้า ผู้ต้องหา^๑นั้นจะยื่นคำร้องต่อศาลโดยแสดงเหตุผลความจำเป็น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานบุคคลนั้นไว้ทันทีก็ได้

เมื่อศาลเห็นสมควร ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้สืบพยานนั้นและแจ้งให้พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการที่เกี่ยวข้องทราบ ในการสืบพยานดังกล่าว พนักงานอัยการมีสิทธิที่จะซักค้านพยานนั้นได้ และให้นำความในวรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า มาใช้บังคับ โดยอนุโลม

ให้นำบทบัญญัติใน มาตรา 172 ตรี มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การสืบพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี"

เหตุผลในการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542 ซึ่งได้ยกเลิกความตามมาตรา 237 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2527 และให้ใช้มาตรา 237 ทวิ ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542 คือ โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงเหตุและวิธีการเกี่ยวกับการสืบพยานไว้ก่อนฟ้องคดีต่อศาล

มาตรา 237 ทวิ ซึ่งมีการแก้ไขในกฎหมายฉบับใหม่นี้ เป็นปัญหาของพยานบุคคลทั้งระบบ บางครั้งจำเป็นต้องสืบก่อนที่ไม่ได้อนุญาตให้ทำได้เฉพาะกรณีพยานจะเดินทางไป

ต่างประเทศเท่านั้น ถ้ามีเหตุที่พยานใดไม่สามารถเบิกความในชั้นตอนปกติได้ ไม่สะดวกหรือยากแก่การนำมาในภายหน้า อัยการอาจร้องขอต่อศาลให้มีการสืบพยานนั้นไว้ก่อนฟ้องได้ และให้ใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีนั้นได้เลยไม่ใช่เป็นเพียงพยานประกอบ นอกจากนี้ยังให้สิทธิผู้เสียหายในการร้องขอต่ออัยการให้ร้องขอต่อศาลให้สืบพยานไว้ก่อนได้ และอีกประเด็นคือกฎหมายเดิมจะสืบพยานไว้ก่อนได้ต้องจับตัวผู้ต้องหาได้แล้วและนำตัวมาพร้อมกับพยานเพื่อประโยชน์ในการเผชิญหน้า และการถามค้าน อย่างไรก็ตามประเด็นนี้ก็ไม่ได้ระบุไว้ในกฎหมายปัจจุบันอย่างชัดเจน แต่ซ่อนอยู่ใน วรรคสี่ ซึ่งบัญญัติว่า “คำเบิกความของพยานดังกล่าวให้ศาลอ่านให้พยานฟัง หากมีตัวผู้ต้องหาอยู่ในศาลด้วยแล้วก็ให้อ่านคำเบิกความดังกล่าวต่อหน้าผู้ต้องหา”¹⁴

สาเหตุที่มีการแก้ไขมาตรา 237 ทวิ เพราะในทางปฏิบัติมีการใช้มาตรานี้น้อย ซึ่งศาลยกขึ้นใช้เองไม่ได้ต้องให้อัยการเป็นผู้ร้องขอ ในปี 2542 ได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ ให้คลุมถึงกรณีอื่นๆ อันเป็นการยกแก่การนำพยานมาสืบในภายหน้าด้วย ซึ่งที่มาของการแก้ไขมาตรานี้ และเพิ่มเหตุที่จะขอมากขึ้น เพราะคดีเกี่ยวกับการค้าหญิงและเด็กมีจำนวนสูงมากขึ้น และผู้เสียหายที่ถูกล่อลวงเป็นเด็กหรือสตรีที่เป็นชาวต่างชาติ เช่น พม่า จีน เป็นต้น หรือเป็นชาวเขา หรือชาวไทยบนพื้นที่สูง ซึ่งหลังจากที่สอบปากคำในชั้นสอบสวนแล้วผู้เสียหายเหล่านี้ก็จะกลับภูมิลำเนา และยากแก่การนำมาสืบในภายหลัง เพราะเหตุออกไปนอกราชอาณาจักร มีที่อยู่ห่างไกลจากศาล หรือต้องเดินทางเป็นเวลานาน แล้วจึงมาขึ้นรถประจำทางมายังศาลเนื่องจากไม่มีทางรถเข้าถึงหมู่บ้าน หรือถูกพวกของผู้กระทำผิดใช้อิทธิพลต่างๆ เพื่อข่มขู่หรือจูงใจไม่ให้มาให้อัยการ ดังนั้นจึงได้กำหนดเหตุที่จะขอสืบพยานไว้ก่อนมากขึ้นกว่าบทมาตราดเดิม¹⁵

หลักการของมาตรา 237 ทวิ เป็นการสืบพยานบุคคลไว้ก่อนฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งกฎหมายเปิดโอกาสให้ทั้งพนักงานอัยการและผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะร้องขอต่อศาลให้กระทำได้ หากมีเหตุจำเป็นตามที่ระบุไว้ แม้ว่าจะเป็นการสืบพยานบุคคลไว้ก่อนฟ้องคดีต่อศาลก็ตาม แต่เนื่องจากมาตรา 237 ทวิ วรรคห้า กฎหมายบัญญัติว่า “ถ้าต่อมาผู้ต้องหานั้นถูกฟ้องเป็นจำเลยในการกระทำผิดอาญานั้นก็ให้รับฟังคำพยานดังกล่าวในการพิจารณาคดีนั้นได้” ดังนั้นกระบวนการสืบพยานบุคคลตาม มาตรา 237 ทวิ กฎหมายจึงพยายามบังคับให้ต้องนำหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาตามบทบัญญัติแห่งลักษณะ 2 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามมาตรา 172 172 ตรี 173 มาใช้บังคับแก่การสืบพยานบุคคลไว้ก่อนฟ้องคดี ต่อศาลมากที่สุดเท่าที่ความเป็นเรื่องด่วนใน

¹⁴ จริฎุ ภักดิชนากุล. (2543, กันยายน). “ความรู้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ว่าด้วยการสืบพยานเด็ก.” *บทบัญญัติ*, 56(3). หน้า 220-221.

¹⁵ ครรชิต จารุพันธุ์. เล่มเดิม. หน้า 75-76.

ขณะนั้นจะเปิดโอกาสให้กระทำได้ กล่าวคือ ถ้ารู้ตัวผู้กระทำความผิดก็ต้องเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดมีทนายแก้ต่าง ตามมาตรา 173 และต้องสืบพยานบุคคลต่อหน้าผู้กระทำความผิดตามหลักการของมาตรา 172 วรรคหนึ่งด้วย แต่ถ้าไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิด หรือรู้ตัวแต่ไม่อาจนำตัวผู้กระทำความผิดมาศาลได้ กฎหมายจึงอนุญาตให้ศาลทำการสืบพยานบุคคลลับหลังผู้กระทำความผิดได้¹⁶

ในส่วนเรื่องคำร้องขอสืบพยานที่ยื่นต่อศาลนั้น พนักงานอัยการจะต้องแสดงเหตุผลความจำเป็นที่ต้องขอสืบพยานไว้ก่อนฟ้องแล้ว ยังต้องระบุการกระทำทั้งหลายที่อ้างว่าผู้ต้องหากระทำผิดต่อศาล เป็นหลักการที่ให้โอกาสผู้ต้องหาได้ทราบข้อกล่าวหา เพื่อจะได้ซักค้านต่อผู้คดีของตนได้อย่างเต็มที่

ในทางปฏิบัติของศาลกรณีการสืบพยานไว้ก่อนฟ้องตามมาตรา 237 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น หากมีการฟ้องคดีนั้นในเวลาต่อมาและผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่สืบพยานไว้ก่อนฟ้องยังคงปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่ศาลที่ได้มีการสืบพยานดังกล่าวก็จะให้ผู้พิพากษานั้นเป็นเจ้าของสำนวนในชั้นพิจารณาด้วย ซึ่งสำนวนที่มีการสืบพยานไว้ก่อนฟ้องจะใช้หมายเลขคดีพิเศษที่เป็นตัวอักษรย่อตามประเภทคดีในศาลอาญาว่า “อส.” และมีได้มีกรณีที่จะต้องติดตามตัวผู้พิพากษาที่เคยเป็นผู้สืบพยานไว้ก่อนฟ้องมาให้ข้อเท็จจริงในชั้นพิจารณาด้วยแต่อย่างไร สำหรับกรณีการสืบพยานล่วงหน้าตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 55/1 และมาตรา 173/2 นั้น เมื่อมีการฟ้องคดีแล้วแต่ยังมีได้จ่ายสำนวนให้แก่ องค์คณะผู้พิพากษา การสืบพยานไว้ล่วงหน้ากรณีนี้ในทางปฏิบัติก็จะให้องค์คณะที่สืบพยานล่วงหน้าเป็นเจ้าของสำนวนด้วย¹⁷

การสืบพยานบุคคลในคดีอาญานั้นมีหลักสำคัญประการหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law เช่น ประเทศเยอรมนี และฝรั่งเศส รวมทั้งประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา คือ การพิจารณาคดีอาญานั้นจะต้องทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย การสืบพยานโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยนั้น ยังเป็นไปตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ซึ่งมีข้อความที่เป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นหลายประการ ซึ่งสรุปความได้ว่า

¹⁶ แหล่งเดิม.

¹⁷ แหล่งเดิม.

“...บุคคลทุกคนพึงได้รับความเป็นธรรมและความเสมอภาคจากการพิจารณาคดีที่ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาพึงมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีโดยเป็นธรรมและเปิดเผย...” ผู้ที่ถูกดำเนินคดีอาญาพึงได้รับการคุ้มครองอย่างดีที่สุด มีสิทธิไม่ต่ำกว่ามาตรฐานดังต่อไปนี้¹⁸

(1) จะต้องได้รับการแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะและเหตุแห่งข้อกล่าวหาที่มีต่อผู้นั้นด้วยภาษาที่ผู้นั้นสามารถเข้าใจได้

(2) จะต้องได้รับความสะดวกและเวลาพอสมควรในการที่จะเตรียมตัวต่อสู้คดีหรือแก้ข้อกล่าวหาตลอดจนติดต่อกับที่ปรึกษาตามความประสงค์ของผู้นั้น

(3) จะต้องได้รับการพิจารณาคดีโดยไม่ชักช้า

(4) จะต้องได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าผู้นั้น และมีสิทธิที่จะต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ด้วยตนเองหรือด้วยความช่วยเหลือทางกฎหมายของทนายความ ในกรณีที่ผู้นั้นไม่มีทนายความก็พึงได้รับการจัดทนายความให้ตามความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมโดยที่ผู้นั้นไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายหากว่าไม่มีเงินพอที่จะเสียได้

(5) จะต้องมีสิทธิตรวจสอบหรือซักค้านพยานบุคคลที่ให้การเป็นพยานกับมีสิทธินำสืบพยานหลักฐานแก้ข้อกล่าวหาผู้นั้นด้วย

(6) จะต้องได้รับการจัดให้มีล่ามโดยที่ผู้นั้นไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในกรณีที่ผู้นั้นไม่สามารถเข้าใจหรือไม่สามารถพูดในภาษาที่ใช้ในศาลของประเทศนั้นได้

(7) จะต้องไม่ถูกบังคับให้ต้องให้การในทางที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองและจะต้องไม่ถูกบังคับให้ต้องให้การรับสารภาพ...”

การสืบพยานก่อนฟ้องคดีอาญากับการรับฟังพยานหลักฐาน¹⁹

โดยทั่วไปศาลจะรับฟังข้อเท็จจริงตามคำเบิกความที่ได้กระทำในศาล เพราะศาลสามารถสังเกตอาการปรีชาและมีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องโดยการถามค้าน หรือถามถึงของโจทก์และจำเลย หรือแม้กระทั่งคำถามของศาลเอง ดังนั้นพยานที่ให้การในชั้นสอบสวนหรือในชั้นได้สวนมูลฟ้อง แต่มิได้มาเบิกความในชั้นพิจารณา ศาลก็จะรับฟังแต่ให้น้ำหนักของความน่าเชื่อถือน้อยกว่าที่ได้เบิกความต่อหน้าศาลในชั้นพิจารณา โดยปกติการสืบพยานบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการสืบพยานโจทก์หรือพยานจำเลยก็ตามเป็นกระบวนการในชั้นพิจารณาคดี ซึ่งต้องกระทำภายหลังที่มีการยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้ว แต่หากมีเหตุผลความจำเป็นที่จะต้องมีการสืบพยานบุคคลไว้

¹⁸ ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2549). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. หน้า 15-16.

¹⁹ กรกฎิต จารุพันธุ์. เล่มเดิม. หน้า 97-100.

ก่อนฟ้องคดีต่อศาล ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา มาตรา 237 ทวิ มีหลักการยอมรับให้มีการสืบพยานบุคคลไว้ก่อนได้ ทั้งกรณีที่พนักงานอัยการร้องขอและผู้ต้องหาเป็นฝ่ายร้องขอให้สืบ สำหรับผลของการสืบพยานบุคคลไว้ก่อนฟ้องคดีต่อศาลนั้น มาตรา 237 ทวิ วรรคห้า บัญญัติว่า ถ้าผู้ต้องหานั้นถูกฟ้องเป็นจำเลยในการกระทำผิดอาญานั้น ก็ให้รับฟังคำพยานดังกล่าวในการพิจารณาคดีนั้นได้

การสืบพยานก่อนฟ้องคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ เป็นการสืบพยานโดยศาล ซึ่งเมื่อมีการดำเนินคดีชั้นพิจารณาในศาลหลังจากศาลสั่งประทับฟ้องแล้ว ศาลที่หมายความถึงผู้พิพากษาซึ่งมีอำนาจทำการเกี่ยวกับคดีอาญา อาจจะมีใช้ผู้พิพากษาที่เป็นผู้สืบพยานไว้ก่อนฟ้องตามมาตรา 237 ทวิ ในทางปฏิบัติของศาลกรณีการสืบพยานไว้ก่อนฟ้องนั้น หากมีการฟ้องคดีนั้นในเวลาต่อมาและผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่สืบพยานไว้ก่อนฟ้องยังคงปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่ศาลที่ได้มีการสืบพยานดังกล่าว ก็จะทำให้ผู้พิพากษานั้นเป็นเจ้าของสำนวนในชั้นพิจารณาด้วย สำหรับคำพยานที่เบิกความล่วงหน้านั้นถ้าต่อมาผู้ต้องหาถูกฟ้องเป็นจำเลยในการกระทำผิดอาญานั้นก็นำมารับฟังได้ตามมาตรา 237 ทวิ วรรคห้า โดยไม่ต้องติดตามตัวพยานบุคคลนั้นมาเบิกความในชั้นพิจารณาอีก การสืบพยานบุคคลก่อนฟ้องคดีต่อศาลจึงเป็นขั้นตอนการค้นหาความจริงก่อนชั้นพิจารณาเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษต่อไป และการนำคำพยานบุคคลที่สืบไว้ก่อนฟ้องคดีต่อศาลมารับฟังในชั้นพิจารณานั้น สามารถที่จะถือได้ว่าเป็นการนำคำพยานบุคคลชั้นสอบสวนมารับฟังในชั้นศาล

การนำคำพยานที่เบิกความไว้ก่อนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 237 ทวิ มารับฟังตาม วรรคห้า เป็นการนำคำเบิกความที่ได้มีการจดบันทึกไว้นอกศาลที่พิจารณาคดีมารับฟังในชั้นพิจารณาในศาล โดยไม่ต้องมีการติดตามตัวพยานที่เคยเบิกความไว้ก่อนชั้นพิจารณา มาเบิกความในชั้นพิจารณาของศาลอีก คำเบิกความดังกล่าวได้มีการจดบันทึกไว้ก่อนชั้นพิจารณาเมื่อนำมารับฟังในชั้นพิจารณาจึงเป็นเพียงข้อความที่ศาลอ่านตรวจดูจากลายลักษณ์อักษรที่จดบันทึกคำเบิกความของพยานไว้ ซึ่งสามารถเปรียบเทียบกับ พยานเอกสาร ได้ดังนี้ “พยานเอกสาร” คือสิ่งที่จารึกด้วยลายลักษณ์อักษรไม่ว่าจะเป็นลักษณะใดๆ ที่มีเนื้อหาของความคิด กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นการแสดงออกซึ่งเจตนาที่มีรูปร่างโดยตัวอักษร ทั้งนี้ไม่ว่าจะกระทำลงในวัตถุชนิดใด²⁰

²⁰ คณิต ฌ นคร. ก. เล่มเดิม. หน้า 249.

4.2 วิเคราะห์ปัญหาเรื่องการส่งประเด็นไปสืบกับการสืบพยานก่อนฟ้องคดีอาญาตามหลักพยานโดยตรง

พยานโดยตรง หมายความว่า ศาลต้องวินิจฉัยคดีตามเหตุผลที่ได้มาจากการสืบพยาน ศาลจะรับฟังคำให้การพยานที่จดไว้ในชั้นสอบสวน หรือ ใต่สวนมูลฟ้องว่าเป็นคำให้การของพยานผู้นั้นแทนการมาเบิกความข่มไม่ได้ แม้พยานที่เป็นบุคคลที่เป็นผู้ชำนาญการพิเศษ ก็ต้องมาเบิกความในศาล ทั้งนี้เพราะความน่าเชื่อถือของพยานที่เป็นบุคคลเป็นสาระสำคัญของเรื่องด้วย และความน่าเชื่อถือนั้นจะได้มากต่อเมื่อได้เห็นตัวและจากการสังเกตการให้การเท่านั้น พยานโดยตรง คือ การพิสูจน์ข้อเท็จจริงจากบุคคลที่รู้ข้อเท็จจริงนั้น จากประสาทของเขารเอง เช่น ได้ยินเองหรือได้เห็นมาเอง พยานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยแท้จริง จากหลักพยานโดยตรงนี้มีปัญหาคิดว่า การพิจารณาคดีอาญาของผู้พิพากษาซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีนั้นโดยตรง เพียงแต่อ่านสำนวนที่บันทึกและลงชื่อเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา หรือการพิจารณาคดีที่ยึดเยื้อจนผู้พิพากษาคดีนั้นเปลี่ยนไป เพราะได้รับคำสั่งให้ย้ายไปประจำที่ศาลอื่น หรือเสียชีวิตก่อนการตัดสิน ทำให้ผู้พิพากษาที่พิจารณามีได้เป็นบุคคลคนเดียวกันตลอดคดี การพิจารณาคดีจะเสียไปหรือไม่ ทางวิชาการเห็นว่า น่าจะเสียไปเพราะผู้พิพากษาคดีไม่ได้ซึ่งน้ำหนักพยานนั้นด้วยตนเอง จึงไม่อาจทราบพยานหลักฐานตามที่ปรากฏในสำนวนนั้นมีความน่าเชื่อถือเพียงใด²¹

หลักกวาง หมายความว่า ในการดำเนินการในศาลต้องมีการสอบวาจากันในทุกๆ เรื่อง ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยคดีหนึ่งว่า ในคดีอาญา การที่จำเลยยื่นคำให้การเป็นลายลักษณ์อักษร ศาลมิได้สอบถามอีกครั้งหนึ่ง ถ้าแม้ไม่มีเหตุอันพึงสงสัยแล้วก็เป็นอันใช้ได้ คำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวเป็นคำพิพากษาศาลฎีกาแก้ที่ขัดต่อ หลักกวาง จะนำมาใช้เป็นแบบอย่างไม่ได้ ฉะนั้น หากกรณีนี้เกิดขึ้นดังเช่นคดีดังกล่าวนี้อีกในปัจจุบัน ศาลที่พบเหตุดังกล่าวต้องสั่งยกเลิกกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ และให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ ทั้งนี้ตามมาตรา 27 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประกอบมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²²

การพิจารณาคดีต้องกระทำด้วยวาจา จำเลยต้องให้การด้วยวาจา แม้จำเลยจะให้การเป็นหนังสือได้แต่ก็ต้องมีการสอบวาจาอีก การสืบพยานก็ต้องทำด้วยวาจาและเฉพาะสิ่งที่ได้กระทำด้วยวาจาเท่านั้นที่จะยกมาวินิจฉัยคดีได้ ความรู้ที่ได้มานอกจากการพิจารณาของศาลนั้น ศาลจะหยิบยกขึ้นมาวินิจฉัยคดีนั้นไม่ได้ นอกจากนั้นศาลอาจจะหยิบยกเอาสิ่งอื่นใดนอกสำนวนมาเป็นข้อวินิจฉัยคดีก็ไม่ได้คู่กัน แม้สิ่งนั้นจะเป็นที่ทราบกันอยู่แก่ทุกคนในคดี และแม้จำเลยเองจะ

²¹ ณรงค์ ใจหาญ, ก. เล่มเดิม, หน้า 39.

²² คณิต ณ นคร, ก. เล่มเดิม, หน้า 71.

ได้ยินยอมเห็นชอบที่จะยกให้หยิบยกขึ้นวินิจฉัยก็ตาม²³ การพิจารณาคดีในศาลต้องกระทำด้วยวาจา หมายความว่า พยานที่นำมาสืบในศาลต้องมาเบิกความต่อศาล หรือข้อเท็จจริงบางอย่างที่มีอยู่ใน พยานเอกสารต้องนำมาอ่านหรือแถลงในศาลเพื่อให้เข้าใจกันทุกฝ่าย หลักนี้ตรงกันข้ามกับหลักลายลักษณ์อักษร ซึ่งศาลจะพิจารณาข้อความที่เขียนไว้ในสำนวนเท่านั้น หลักวาจาในศาลจะรับฟัง พยานหลักฐานที่ปรากฏในสำนวนคดีเท่านั้น และจะนำข้อเท็จจริงนอกสำนวนมาวินิจฉัยไม่ได้ แม้ว่าข้อเท็จจริงนั้นจำเลยจะยอมให้นำมาเป็นพยานก็ตาม²⁴

จากหลักทั้งสองข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นหลักพยานโดยตรงก็ดี หลักวาจาก็ดี สามารถนำมา วิเคราะห์ในกรณีที่ศาลส่งประเด็นไปสืบกับกรณีการนำคำพยานบุคคลที่สืบไว้ก่อนฟ้องคดีมารับฟัง ในชั้นพิจารณาได้ คือ การที่มาตรา 230 แห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติให้ศาลมีอำนาจ ส่งประเด็นไปสืบได้นั้นทำให้เกิดปัญหาในกรณีที่เมื่อศาลผู้ส่งประเด็นไปสืบไม่ได้เป็นผู้สืบพยาน บุคคลด้วยตนเอง ไม่ได้เห็นพยานบุคคลด้วยตนเอง ไม่ได้ฟังคำพยานด้วยตนเอง เพียงแต่อ่านจาก สำนวนคดีที่ส่งมาในรูปของลายลักษณ์อักษรจากศาลผู้รับประเด็น

และอีกกรณีคือ มาตรา 237 ทวิ ที่ศาลในชั้นพิจารณาเมื่อได้มีการฟ้องคดีแล้วสามารถ นำคำพยานดังกล่าวมารับฟังได้โดยไม่ต้องติดตามตัวพยานนั้นมาเบิกความอีก โดยผลของกฎหมาย ทำให้ศาลในชั้นพิจารณาไม่ได้รับฟังคำเบิกความของพยานด้วยตนเอง เว้นแต่กรณีที่ให้ผู้พิพากษาที่ เคยสืบพยานบุคคลนั้นไว้ก่อนฟ้องและยังคงปฏิบัติหน้าที่อยู่ที่ศาลที่ได้มีการสืบพยานดังกล่าว เป็น เจ้าของสำนวนในชั้นพิจารณาด้วยหากมีการฟ้องคดีนั้นในเวลาต่อมา ผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาซึ่ง มิใช่ผู้พิพากษาที่เคยสืบพยานไว้ก่อนฟ้องนั้นจะไม่ได้เห็นตัวพยาน ไม่สามารถที่จะสังเกตเห็น อากัปกริยาของพยานที่เคยเบิกความไว้ก่อนฟ้อง ไม่สามารถที่จะรับรู้ข้อเท็จจริงจากประสาทของ ตนเอง เนื่องจากไม่ได้นั่งพิจารณาคดีและสืบพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรง²⁵ ทั้งสองกรณีที่กล่าวมา ข้างต้นย่อมฟังคาดหมายได้ว่าศาลในชั้นพิจารณาไม่สามารถที่จะชั่งน้ำหนักพยานบุคคลในกรณีที่ ส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น ไม่สามารถที่จะชั่งน้ำหนักพยานบุคคลที่เคยเบิกความไว้ก่อนฟ้องคดี ด้วยตนเองว่ามีความน่าเชื่อถือเพียงใด การนำคำพยานที่ศาลได้จัดบันทึกไว้มารับฟังในคดีจึงไม่ เป็นไปตามหลักพยานโดยตรง และไม่เป็นไปตามหลักวาจา เพราะ กรณีการนำคำพยานบุคคลมารับ ฟังทั้ง เรื่องการส่งประเด็น ศาลผู้ส่งประเด็นไม่ได้ทำการสืบพยานด้วยตนเอง และการสืบพยาน บุคคลไว้ก่อนฟ้องคดี จะไม่มีการเบิกความด้วยวาจาต่อศาลในชั้นพิจารณาอีก

²³ แหล่งเดิม.

²⁴ ณรงค์ ใจหาญ, ก. เล่มเดิม, หน้า 38.

²⁵ ครรชิต จารุพันธุ์, เล่มเดิม, หน้า 102.

4.3 วิเคราะห์การซึ่งนำนักพยานในคดีอาญา

ข้อเท็จจริง ได้แก่ข้ออ้างที่บุคคลอ้างถึง ซึ่งอาจเป็นความจริงหรือความเท็จเท็จก็ได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 บัญญัติว่า “ในชั้นพิจารณา ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่คดีที่มีข้อหาในความผิด ซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้น กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุก ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป หรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานโจทก์จนกว่าจะพอใจว่า จำเลยได้กระทำความผิดจริง”

คำว่า “ข้อเท็จจริง” นั้นเป็นศัพท์ทางกฎหมาย แต่เข้าใจง่ายไม่ยากนัก เพราะเป็นถ้อยคำที่มีความชัดเจนอยู่ในตัว โดยเอาคำสองคำมารวมกันคือ “เท็จ” คำหนึ่ง กับ “จริง” อีกคำหนึ่ง คำสองคำนี้โดยปกติแยกกันใช้ เพราะมีความหมายแตกต่างกัน คำว่า “เท็จ” มีความหมายว่าเป็นของไม่แท้หรือไม่จริง แต่คำว่า “จริง” มีความหมายว่าเป็นของแท้หรือเป็นความจริง แต่ในการพิจารณาคดีนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องใช้รวมกันอยู่เสมอ ในระหว่างพิจารณาคดีเพราะเป็นเวลาที่ศาลยังไม่ได้วินิจฉัยชี้ขาดว่าเป็นจริงหรือเป็นเท็จ เป็นเวลาที่อยู่ในระหว่างการทู่เถียงกันอยู่ เป็นเวลาที่มีปัญหาอยู่ว่าเป็นความจริงหรือเป็นความเท็จ

ในคดีอาญาจำเป็นต้องมีพยานบุคคลมาสืบข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อยืนยันข้อเท็จจริงที่ผู้อ้างหรือผู้ให้ถ้อยคำหรือพยานได้รู้ได้เห็นมา แต่เท่าที่สังเกต การที่บุคคลหนึ่งได้ไปรู้เห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดมา และนำมาเล่าในทันทีทันใดก็ดีหรือถูกซักถามในภายหลังก็ดีมักจะให้การไม่ตรงกับความจริง เนื่องจากคำพยานมีสิ่งคลาดเคลื่อนหลายประการที่เกิดขึ้น แต่บุคคลซึ่งเกือบจะหาความถูกต้องเทียบแท้ไม่ได้เลย ตามหลักจิตวิทยาสมัยใหม่เป็นที่ยอมรับว่าคำพยานนั้นมีความไม่ครบถ้วนสมบูรณ์และมีความไม่ถูกต้องปนอยู่ด้วย แม้พยานบุคคลที่ให้ถ้อยคำนั้นต้องการจะให้การด้วยความเป็นจริงก็ตาม บางครั้งมีการกล่าวกันว่าไม่มีการให้การของพยานบุคคลใดที่ถูกต้องสมบูรณ์และบางทีก็ถึงกับมีการกล่าวกันว่าคำพยานที่ตรงต่อความเป็นจริงจัดเป็นข้อยกเว้น²⁶ ในการที่จะค้นหาความจริงฝ่ายนิติศาสตร์ก็พยายามที่จะวางหลักเกณฑ์ให้กวัดจันยิ่งขึ้น ในทางคดีอาญาก็มีการวางหลักเกณฑ์ว่าจะต้องมีพยานบุคคลอย่างน้อยสองคนมาให้ถ้อยคำยืนยันข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้าง แต่ก็อาจมีคำให้การของพยานเพียงคนเดียวเป็นความจริง แต่คำให้การของพยานสองคนกลับเป็นความเท็จ แต่อย่างไรก็ดีการที่จะงดการใช้พยานบุคคลเสียทีเดียวนั้น ย่อมเป็นการพันวิสัย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีอาญาแล้วต้องอาศัยพยานบุคคลเป็นหลักเสมอไป

ในทางจิตวิทยา พยานบุคคลเมื่อได้ไปรู้เห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดมาย่อมผ่านขั้นตอนทั้งสามดังต่อไปนี้ คือ พยานเก็บความรู้สึก พยานมีความมั่นใจในความรู้สึก และพยานแสดงความรู้สึกในส่วนนั้นออกมา

²⁶ แอล ดูปลาตส์ และ วิจิตร ลุติตานนท์. (2477). *กฎหมายลักษณะพยานและจิตวิทยา*. หน้า 84.

เช่น เด็กหนุ่มคนหนึ่งรูปร่างสูงใหญ่ สีเนื้อค่อนข้างขาว สวมเสื้อเขียว เดินมาตามทาง
 เท้าถึงหน้าร้านขายผลไม้เด็กหนุ่มเอื้อมมือหยิบส้มผลหนึ่งใส่ลงในกระเป๋าแล้วเดินต่อไป ขณะนั้นมี
 คนอีกคนหนึ่งเดินผ่านมาเห็นเช่นนั้น เขาจึงไปแจ้งความต่อตำรวจในทันทีที่ทันใจนั่นเอง ในทาง
 จิตวิทยาอาจสันนิษฐานได้ว่า การเก็บความรู้สึก ความมั่นใจในความรู้สึกและการแสดงออกข่อม
 ยากที่จะคลาดเคลื่อนได้ เพราะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย ง่ายต่อการเก็บความรู้สึกและมั่นใจ
 ในความรู้สึก ส่วนการแสดงออกซึ่งความรู้สึกก็ไม่ยากลำบากแต่อย่างใด แต่มีข้อที่ควรระวังคือ
 คำให้การของพยานที่จัดขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรนั้น จะตรงกับภาพที่ถ่ายมาจากนัยน์ตาค่อยๆ ไม่ได้
 แม้คำให้การที่จัดบันทึกไว้นั้นย่อมจะมีทางที่จะคลาดเคลื่อนได้เสมอ ซึ่งอาจเป็นเพราะความเข้าใจ
 ผิดของผู้จัดบันทึกหรือภาษาหนังสือที่ใช้ อาจมีความหมายต่างไปจากความคิดของผู้จัดบันทึกก็ได้
 หรืออาจเกิดจากการจดจำของพยานก็ได้ เพราะเหตุการณ์เช่นนี้ไม่ใช่เป็นของที่พบกันบ่อยๆ ผู้พบ
 เห็นอาจมีความตื่นเต้นหรือตกตะลึงมิได้ใช้ความสังเกตให้ถี่ถ้วน เก็บความรู้สึกผิดพลาดมาก็ได้เมื่อ
 มาถูกถามให้แสดงออกซึ่งความรู้สึก แม้เพียงถามถึงรูปร่างหรือเครื่องแต่งกาย พยานอาจให้การ
 ผิดพลาดไปก็ได้ เพราะไม่ได้ใช้ความสังเกตของตนโดยละเอียดถี่ถ้วน และเป็นนิสัยของบุคคลที่รู้
 เห็นอะไรมาเพียงบางส่วนบางตอนก็มักจะมาให้ถ้อยคำหรือแสดงว่าตนได้รู้เห็นมาโดยตลอด²⁷

คดีตัวอย่างต่อไปนี้เป็นเรื่องเดือนสติผู้จัดการทางคดีอาญาได้เป็นอย่างดี

(1) มีชายฝรั่งเศสคนหนึ่ง ได้ติดตามไปแต่งงานกับหญิงอเมริกันถึงประเทศอเมริกา
 ได้เข้าทำงานในโรงสวดหลายปี แต่ไม่มีทางจะก้าวหน้าจึงลาออก และเดินทางไปหางานใหม่ใน
 จังหวัดอื่น ก่อนหน้าวันที่ชายฝรั่งเศสจะออกจากโรงสวดไป ได้มีผู้ร้ายลักบุตรเศรษฐี และภายหลัง
 จากที่เขาออกจากโรงสวดไปเพียงวันเดียว ตำรวจได้ค้นพบศพบุตรเศรษฐีในตู้ซึ่งอยู่ในโรงสวดนั้น
 เพราะเหตุที่ชายฝรั่งเศสผู้นั้นออกจากโรงสวดไปโดยกะทันหัน ตำรวจจึงติดตามจับชายฝรั่งเศสได้
 และนำส่งศาล ศาลตัดสินจำคุกตลอดชีวิต

เมื่อเขาถูกจำคุกมาได้ 25 ปี ทางกรมแห่งตำรวจอเมริกา จึงได้หลักฐานแน่นอนว่าความ
 จริงชายฝรั่งเศสผู้นั้นไม่ได้ทำร้ายบุตรเศรษฐี ศาลจึงได้ปล่อยตัวพร้อมด้วยเงินค่าทำขวัญ 160,000
 เหรียญ และเมื่อเขากลับมาถึงประเทศฝรั่งเศสแล้วเขายังมีหนังสือไปขอจากรัฐบาลอเมริกันได้อีก
 40,000 เหรียญ

(2) ชายหนุ่มญี่ปุ่น 2 คนพี่น้อง บิดามารดาถึงแก่กรรมตั้งแต่เด็ก เขาอยากจนมาก เมื่อเขา
 โตขึ้นมาจึงพากันไปเข้าบ้านอยู่ ต่อมาน้องล้มเจ็บลง ไม่สามารถจะไปทำงานได้ วันหนึ่งเมื่อพี่กลับ
 จากที่ทำงาน ได้นำอาหารเข้าไปจะให้น้องในห้อง พอเข้าไปถึงก็แลเห็นน้องนอนจมกองเลือดอยู่
 และพยายามลุกขึ้นนั่งเมื่อได้เห็นพี่ชายเข้ามา พลังพูดว่า “ฉันได้เชือดคอตนเอง จะให้ตายแต่ยังไม่

²⁷ บรรณานุกรม เรื่องตระกูล. เล่มเดิม. หน้า 188-189.

ตายมีดขังคาแผลอยู่ ขอให้พี่เอาปืนยิงเสียให้ตายโดยเร็ว เพื่อให้พ้นจากการทรมาน” ขณะนั้นเขากำลังเอามือกุมคอไว้ และร้องครวญครางด้วยความเจ็บปวด จะเชื่ออีกต่อไปด้วยมือของตนเองก็ไม่ไหว เมื่อพี่ชายเห็นเช่นนั้นจึงคุกเข่าลงจึงมีดออกจากคอน้องพอมิดคอน้องก็หมดลมหายใจล้มลงในขณะที่กำลังดึงมีดออกจากคอน้อง มีหญิงแก่เพื่อบ้านมาเห็น เข้าใจว่าพี่เชือดคอน้องตาย จึงไปแจ้งความแก่ตำรวจ ในที่สุดศาลญี่ปุ่นตัดสินจำคุกตลอดชีวิตฐานฆ่าคนตาย

เท่าที่นำตัวอย่างมากกล่าวไว้นี้ เพื่อจะชี้ให้เห็นว่า คดีที่ศาลตัดสินผิดจากความจริงที่ดี พนักงานสอบสวน สอบสวนผิดจากความจริงที่ดี พนักงานอัยการฟ้องคดีผิดจากความจริงที่ดี เป็นการเสียหายแก่บุคคลที่หาความผิดมิได้เป็นการเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ผู้ถูกลงโทษ และครอบครัวของเขา ผู้ที่เกี่ยวข้องในการรวบรวมพยานหลักฐาน หรือจดบันทึกถ้อยคำของผู้ที่กล่าวอ้างควรจะได้ระมัดระวังให้จงหนัก จะสักแต่ว่าเขาให้การมาอย่างไรก็จดไปตามนั้น ปราศจากการซักถามโดยทางจิตวิทยา เพื่อจะชั่งน้ำหนักแห่งพยานหลักฐานว่าควรเชื่อฟังได้สักเพียงใด เชื่อว่าประเทศไทยของเราจะมีจำนวนอยู่มากเหมือนกันที่เขาถูกฟ้องหรือถูกลงโทษ โดยฟังพยานหลักฐานผิดจากความจริง เพราะภูมิประเทศ และกาลเวลา ตลอดทั้งผู้ให้ถ้อยคำและผู้ถามผู้จดผู้แปลคำให้การ มีอคติหรือโง่เขลาเบาปัญญา ผู้พิพากษาเองก็ต้องระมัดระวังในการตัดสินให้มาก จะตัดสินคดีไปโดยผลการไม่ตรวจสอบพยานหลักฐานให้แน่นอนไม่ได้ เพราะความจริงอาจเกิดขึ้นภายหลังว่า คำพิพากษานั้นผิดจากความจริงแล้วผู้พิพากษาที่ตัดสินคดีนั้น จะเสียเกียรติมิใช่น้อย อย่างน้อยที่สุดก็เป็นการป้องกันมิให้ผู้พิพากษามีอคติได้²⁸

การพิสูจน์ความจริงในคดีมีสองระดับ คือ การพิสูจน์จนสิ้นสงสัย และการพิสูจน์ว่ามีมูล “การพิสูจน์จนสิ้นสงสัย” คือการแสดงให้เห็นด้วยพยานหลักฐานถึงการมีอยู่ของข้อเท็จจริง โดยปราศจากความสงสัย “การพิสูจน์จนสิ้นสงสัย” เป็นหลักที่อยู่ในบทบัญญัติมาตรา 226 ที่บัญญัติว่า มาตรา 226 พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่นใด และให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการสืบพยาน คำว่า “ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้” นั้นหมายความว่า พยานหลักฐานทุกชนิดรับฟังได้ แต่การที่จะเชื่อพยานหลักฐานนั้นได้เพียงใดเป็นเรื่องของการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานซึ่งเป็นเรื่องของศาสตร์อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเรื่องของตรรกศาสตร์²⁹

²⁸ แหล่งเดิม.

²⁹ คณิต ฅ นคร. ก. เล่มเดิม. หน้า 208-209.

หลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญาฯ ไม่มีกฎหมายบัญญัติ เป็นแต่เพียงวางหลักเกณฑ์ไว้อย่างกว้างๆ ที่จะให้อำนาจศาลเต็มที่ที่จะสามารถใช้ดุลพินิจชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานโดยอิสระตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 แต่การใช้ดุลพินิจจะต้องสมเหตุสมผลด้วย ดังนั้นหลักการวินิจฉัยในคดีอาญาฯ ก็คือ ศาลจะต้องมีความแน่ใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ศาลจึงจะลงโทษจำเลย หากศาลมีความสงสัย ศาลต้องปล่อยตัวจำเลยไป ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลย

การชั่งน้ำหนักคำพยานบุคคลที่กระทำกัน โดยไม่เห็นตัวพยานบุคคลขณะให้การเป็นพยานย่อมจะไม่อาจเป็นที่คาดหมายได้เลยว่าจะถูกอย่างแท้จริง ตามหลักกฎหมายนั้น การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษานั่งครบองค์คณะและผู้พิพากษาซึ่งมิได้นั่งพิจารณาคดีใดจะทำคำพิพากษาหรือวินิจฉัยคดีนั้นไม่ได้ หลักกฎหมายดังกล่าวตรงกับหลักการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานคือ ผู้ที่จะชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานได้ต้องเป็นผู้ที่สัมผัสพยานหลักฐานต่างๆ มาด้วยตนเอง เพราะหากให้ผู้ที่มีได้สัมผัสกับพยานมาโดยตรงด้วยตนเองมาเป็นผู้ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานแล้วก็ย่อมไม่สามารถที่จะอธิบายและให้เหตุผลด้วยศาสตร์ใดๆ ได้เลย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานบุคคล เพราะความน่าเชื่อถือของพยานบุคคลก็ดี ความสามารถในการจดจำของพยานบุคคลก็ดี เหล่านี้ผู้ชั่งน้ำหนักพยานบุคคลต้องสัมผัสกับพยานบุคคลโดยตรงด้วยตนเอง ในการใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาล ผู้พิพากษาที่พิพากษาคดีจะต้องเป็นผู้ทำการสืบพยานตั้งแต่ต้น ทั้งนี้เพื่อให้การใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาลเป็นไปอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสืบพยานบุคคล ผู้พิพากษาที่จะวินิจฉัยคดีจะต้องได้เห็นอากัปกริยาของพยานที่มาสืบในศาลโดยตลอดตั้งแต่ต้นจนจบการพิจารณาคดี ส่งผลให้ผู้พิพากษารายว่าพยานที่นำมาสืบในศาลเป็นพยานที่เห็นเหตุการณ์จริงหรือเป็นพยานเท็จซึ่งถือเป็นหลักจิตวิทยาพยานหลักฐานที่จะสามารถรับฟังและชั่งน้ำหนักพยานได้อย่างถูกต้อง เพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมและทำให้การค้นหาความจริงมีประสิทธิภาพ

และจะขอยกอีกตัวอย่างหนึ่งในการดำเนินคดีอาญาที่มักเกิดขึ้นอยู่บ่อยๆ ในทางปฏิบัติของเรา คือ คดีนายวิลเลียม ชาร์ล ซินแคลร์ ฝรั่งเศสชาวออสเตรเลียถูกอัยการฟ้องเป็นจำเลยว่ากระทำความผิดฐานร่วมกับพวกมิยาเสพติดเฮโรอีนไว้เพื่อจำหน่าย หลังจากสืบพยานเสร็จสิ้นแล้วศาลอาญาพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดในฐานดังกล่าวจริงให้จำคุกจำเลยมีกำหนด 33 ปี 8 เดือน จำเลยอุทธรณ์ต่อมา ศาลอุทธรณ์ตรวจสำนวนคดีนี้แล้วพิพากษาให้ยกฟ้องโจทก์ โดยศาลอุทธรณ์ไม่เชื่อว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้อง โจทก์ฎีกา ศาลฎีกาพิพากษาให้ยกฟ้อง โจทก์ ยืนตามศาลอุทธรณ์ คดีถึงที่สุด

การวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีโดยสรุป ก็คือว่า พยานหลักฐานในคดีอย่างเดียวกัน ศาลชั้นต้นซึ่งทำการสืบพยานเองเชื่ออย่างหนึ่ง แต่ศาลสูงซึ่งตรวจสำนวนของศาลชั้นต้นเชื่ออีกอย่างหนึ่ง

เหตุการณ์ทำนองนี้เกิดขึ้นเสมอๆ ในการดำเนินคดีอาญาตามทางปฏิบัติของเรา และดูเหมือนจะเชื่อกันว่าชอบด้วยหลักการแล้ว อย่างไรก็ตามหากพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานแล้ว ยังมีข้อน่าคิดอยู่ไม่น้อย ดังจะได้กล่าวต่อไปนี้

พยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ความจริง พยานหลักฐานโดยตรง คือ สิ่งใดๆ ที่โดยตัวของมันเองแสดงให้เห็นว่าจำเลยผิดหรือไม่ผิด เช่น ประจักษ์พยานที่เห็นการกระทำผิดของจำเลย หรือ ประจักษ์พยานที่เห็นการกระทำอันเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายของจำเลย เป็นต้น ข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐาน คือ ข้อเท็จจริงที่ทำให้เห็นแจ้งถึงน้ำหนักของพยานหลักฐานชนิดต่างๆ เป็นต้นว่าความน่าเชื่อถือหรือความสามารถในการจดจำของพยานบุคคล

ดังนี้จะเห็นได้ว่า ข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐาน นั้นเป็นสาระสำคัญในการพิสูจน์ความจริงที่เดียว ฉะนั้นการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน เป็นต้นว่า การชั่งน้ำหนักคำพยานบุคคลที่กระทำกัน โดยไม่เห็นตัวพยานบุคคลขณะให้การเป็นพยาน ย่อมจะไม่อาจเป็นที่คาดหมายได้เลยว่าจะถูกต้องอย่างแท้จริงเพราะความน่าเชื่อถือของพยานบุคคลและความสามารถในการจดจำของพยานบุคคล จะได้มาก็ด้วยการสังเกตการให้การของพยานบุคคลคนนั้นเท่านั้น ศาลพิจารณาซึ่งเป็นศาลฟังข้อเท็จจริงจึงต้องคำนึงถึงข้อนี้เสมอแม้ในต่างประเทศที่มีการพิจารณาคดีโดยลูกขุน ในการสืบพยานทุกอย่างทุกชนิดลูกขุนทุกคนจะต้องอยู่พร้อมหน้ากันเสมอ ข้อนี้แท้จริงก็เป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้เห็นเองควรจะต้องรู้ดีกว่าผู้ที่ฟังเขาว่า³⁰

การที่ระบบตามกฎหมายไทยไม่มีคณะลูกขุน หากแต่กำหนดให้ศาลมีหน้าที่วินิจฉัยทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ศาลไทยจึงควรจะต้องดำเนินบทบาทในการค้นหาให้ได้ความจริงในคดีอาญาเพื่อจะได้ตรวจสอบและวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงพร้อมแสดงผลแห่งคำวินิจฉัยได้อย่างถูกต้องตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งศาลอาจกระทำได้โดยซักถามข้อเท็จจริงจากพยานให้ได้ความชัดเจนยิ่งขึ้นในรายละเอียด หรืออาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเอง เพื่อให้ได้ความจริงกระจ่างชัด

แต่กลับปรากฏว่าในทางปฏิบัติของศาลไทยได้รับอิทธิพลทางแนวความคิดจากระบบการดำเนินคดีอาญาในประเทศอังกฤษอันทำให้ศาลไทยดูเหมือนกำหนดบทบาทตนเองให้วางเฉยศาลมักจะวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด โดยถือว่าตนมีหน้าที่ในการตัดสินคดีและจะฟังความ

³⁰ คณิต ฒ นคร. (2539). “กฏเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมกับการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา.” *วารสารอัยการ*, 19(215). หน้า 26-27.

เฉพาะที่โจทก์ จำเลย นำสืบเข้ามา หากยังไม่เป็นที่พอใจ ศาลก็จะละไว้และพิจารณาพิพากษาไปตามนั้น ซึ่งศาลเองก็มีหน้าที่ที่จะต้องอำนวยความสะดวก และในเมื่อเป็นที่ฟังสุดท้ายของประชาชน ศาลควรจะละความวางเฉยและการวางตัวที่เคร่งครัดนี้ลงไปบ้าง โดยการรับฟังและช่วยค้นหาความจริงจนเป็นที่พอใจ ทั้งจากที่ฟังจากที่คู่ความนำสืบพยานและหากมีข้อสงสัยอะไร ศาลควรจะเข้าไปค้นหาโดยการถามพยานเอง นอกจากการถามพยานเองแล้ว หากมีการพาดพิงไปถึงพยานหลักฐานใดๆ ที่ปรากฏว่าไม่มีผู้ใดอ้างถึง ศาลก็ควรที่จะเรียกพยานเหล่านั้นมาสืบไม่ว่าจะเป็นพยานบุคคล พยานวัตถุ พยานเอกสาร โดยไม่จำเป็นที่จะต้องให้ผู้ร้องขอเข้ามา การค้นหาความจริงในชั้นศาลจึงจะเป็นไปโดยสมบูรณ์ครบถ้วน³¹ ในการค้นหาความจริงโดยเพียงแต่บันทึกคำพยานที่คู่ความนำสืบแล้วรวมเข้ากับสำนวนเพื่อนำไปตัดสิน การค้นหาความจริงในทางปฏิบัติจึงกลายเป็นภาระของคู่ความที่จะต่อสู้คดีกันและหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์กันเองต่อหน้าศาล และอาศัยวิธีการให้คู่ความถามค้านพยานฝ่ายตรงข้ามเป็นวิธีการอันสำคัญในการพิสูจน์ความจริง ซึ่งเป็นเรื่องของวิธีปฏิบัติที่สืบทอดกันมาโดยมิได้สอดคล้องกับโครงสร้างของระบบตามกฎหมายที่ไม่มีลักษณะถูกขุ่น³²

ความบกพร่องในการพิสูจน์ความจริง ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐานมีความสำคัญมากในการพิสูจน์ความจริง แต่ในทางปฏิบัติเราให้ความสำคัญในเรื่องนี้น้อยมากและถ้าจะวิเคราะห์ทางปฏิบัติของเราแล้ว เราจะพบข้อบกพร่องในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานของศาลเรา อย่างน้อย 2 ประการ คือ ความบกพร่องในเรื่ององค์คณะของศาล และความบกพร่องในเรื่องวิธีการพิสูจน์ความจริงของศาลสูง

องค์คณะของศาล ความมุ่งหมายของการมีองค์คณะของศาลมิใช่อยู่ที่จำนวนผู้พิพากษาที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาแต่เพียงอย่างเดียว แต่ผู้พิพากษาผู้ประกอบเป็นองค์คณะนั้นจะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ครบและร่วมดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ตลอดในชั้นพิจารณาพิพากษาด้วย เพราะการฟังพยานหลักฐานนั้นจะพิจารณาเฉพาะตามลายลักษณ์อักษรที่ได้จดไว้อย่างเดียวหาได้ไม่ พยานหลักฐานจะรับฟังได้เพียงใดหรือไม่ย่อมจะต้องพิจารณาควบคู่กันกับการสังเกตลักษณะการให้การของพยานบุคคล และได้จากการได้เห็นที่เกิดเหตุหรือพยานวัตถุด้วยการฟังพยานหลักฐานโดยพิเคราะห์ถึงจึงไม่เป็นหลักประกันที่มั่นคงพอสำหรับการอำนวยความสะดวกไม่ว่าจะมองในแง่ของรัฐหรือเอกชนผู้ตกเป็นจำเลย

³¹ สำนักงานอัยการสูงสุด. (2539, มีนาคม). “กระบวนการยุติธรรม จะร่วมมือกันค้นหาความจริงในคดีอาญาได้อย่างไร?” *บทบัญญัติ*, 52(1). หน้า 98-99.

³² ชาดิ ชัยเดชสุริยะ และ ณัฐวสา นัตรไพฑูริย์. เล่มเดิม. หน้า 64-65.

วิธีการพิสูจน์ความจริงในศาลสูง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเราอนุญาตให้อุทธรณ์ฎีกาในข้อเท็จจริงได้และในการพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาหาได้มีลักษณะเป็นศาลพิจารณาไม่ เพราะไม่มีการพิจารณาคดีสืบพยานในศาลทั้งสองนี้ ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา จึงมีลักษณะเป็นกรรมการที่ฟังเฉพาะรายงานมากกว่า ทางปฏิบัตินี้จึงผิดหลักการพิสูจน์ความจริงเพราะเป็นการมองข้ามความสำคัญของข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐานไปโดยสิ้นเชิง³³

การฟังข้อเท็จจริงในศาลชั้นต้นในสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันที่ไม่เน้นการค้นหาคำความจริงจากพยานหลักฐานด้วยตนเอง คล้ายกับว่ากระทำกันไปโดยมีความหวังว่า ศาลสูงอาจแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมได้ แต่โดยเนื้อหาแล้วศาลสูงหาได้อยู่ในสถานะที่จะแก้ไขความผิดพลาดได้อย่างแท้จริงไม่ เพราะศาลสูงวินิจฉัยคดีจากพยานบอกเล่า ซึ่งอาจจะซ้ำร้ายเสียอีก เราได้ปฏิบัติผิดหลักเกณฑ์กันมาเป็นเวลานานแล้ว ถึงเวลาแล้วที่จะแก้ไขให้ถูกต้อง การแก้ไขปรับปรุงศาลชั้นต้นให้ถูกหลักเกณฑ์ย่อมจะทำให้ศาลชั้นต้นมีประสิทธิภาพสูงในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงและเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วความจำเป็นที่จะให้อุทธรณ์ฎีกาข้อเท็จจริงย่อมจะไม่มี หรืออย่างน้อยก็ควรให้ข้อเท็จจริงยุติเพียงแก่ชั้นศาลอุทธรณ์เท่านั้น ซึ่งจะทำได้ก็ด้วยความเสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็วยิ่งขึ้นด้วยและเมื่อถึงตอนนั้น จำนวนผู้พิพากษาศาลสูงย่อมจะต้องลดน้อยลง โดยเฉพาะจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาอาจลดลงได้ถึงครึ่งและเหลือจำนวนมากพอๆกับจำนวนผู้พิพากษาศาลฎีกาของประเทศที่เจริญแล้วทั้งหลาย

กฎหมายเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งย่อมมีหลักเกณฑ์ที่พิสูจน์ได้เช่นเดียวกับศาสตร์อื่นๆ และกฎหมายเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์อื่นๆอีกมาก การซึ่งนำนักพยานหลักฐานเกี่ยวข้องกับตรรกวิทยาและจิตวิทยาด้วย หากเราวิเคราะห์จะเห็นได้ว่าความเป็นศาสตร์ของกฎหมายไทยเรามีอยู่อย่างสมบูรณ์ตลอดมา การศึกษากฎหมายของเราที่ไม่ค่อยจะเป็นศาสตร์เท่าที่ควร และอิทธิพลของนักกฎหมายฝ่ายปฏิบัติต่างหากที่เป็นปัจจัยทำให้สภาพความเป็นศาสตร์ของกฎหมายแปรเปลี่ยนไปเป็นความเชื่อ³⁴

4.4 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับองค์คณะที่ทำการพิจารณาและพิพากษาคดี

การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องเป็นสิ่งที่ดีเพราะจะช่วยให้การพิจารณาคดีมีประสิทธิภาพ เนื่องจากผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะจะสามารถรับฟังพยานหลักฐานได้อย่างมีสมาธิต่อเนื่อง และสามารถสังเกตอากัปกริยาของพยานเพื่อประโยชน์ในการซึ่งนำนักพยานหลักฐานตามหลัก

³³ คณิต ฒ นคร. เล่มเดิม. หน้า 27-28.

³⁴ แหล่งเดิม.

จิตวิทยาพยานบุคคล รวมทั้งมีการกล่าวกันว่า การพิจารณาคดีต่อเนื่องจะทำให้การพิจารณาเสร็จเร็ว เพราะมีการนัดพิจารณาคดีไว้แน่นอนล่วงหน้าแล้ว เมื่อคดีเสร็จการพิจารณาเร็วของคณะผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีมาตั้งแต่ต้นก็มีโอกาสนั่งพิจารณาจนเสร็จคดีและเป็นผู้ทำคำพิพากษาดำเนินคดีด้วยตนเอง ซึ่งน่าจะทำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพราะผู้พิพากษาที่ทำคำพิพากษาจะเป็นผู้พิพากษาที่รับฟังพยานหลักฐานมาตั้งแต่ต้นด้วยตนเอง

4.4.1 สิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะได้รับการพิจารณาที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม

โดยที่การพิจารณาคดีอาญานั้นกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนดังนั้นจึงมีหลักว่าการพิจารณาคดีอาญาดำเนินการด้วยความถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม เนื่องจากการพิจารณาคดีเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการดำเนินคดีอาญาเพื่อจะพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ เพราะการพิจารณาคดีนั้นอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของจำเลย กระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ ชีวิต และทรัพย์สิน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีหลักกฎหมายที่สันนิษฐานว่าในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยยังไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด³⁵ จึงทำให้ต้องพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว และเป็นธรรม เพื่อให้การค้นหาความจริงในคดีสามารถพิสูจน์ความผิดของจำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาได้เร็ว

ตามหลักการดำเนินคดีอาญาที่จำเป็นต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่เหมาะสมหรือรวดเร็ว เพื่อประโยชน์ 2 ประการคือ³⁶

(1) กรณีลงโทษ คำพิพากษาก็จะสนองวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่สามารถป้องกันหรือป้องปรามมิให้ผู้อื่นเอาเป็นเยี่ยงอย่าง

(2) กรณียกฟ้อง ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาจะเสียหายน้อยที่สุด โดยเฉพาะผู้ที่ถูกดำเนินคดีอาญาไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด

สิทธินี้เป็นสิทธิที่มาจากหลักการดำเนินกระบวนการยุติธรรมโดยเร็ว อันเป็นหลักที่คุ้มครองความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมให้เสร็จสิ้น โดยปราศจากความล่าช้าที่ไม่มีเหตุผลสอดคล้องกับหลักนิติธรรมและลดความยุติธรรมที่ล่าช้าคือการปฏิเสธความยุติธรรม การพิจารณาคดีจึงต้องกระทำโดยเร็ว เพื่อที่จะทำให้ผู้บริสุทธิ์ได้พ้นจากสภาพที่ต้องตกเป็นจำเลยภายในเวลาอันรวดเร็วซึ่งเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยไม่ให้ตกอยู่ในสภาวะการถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพต่างๆอันเนื่องมาจากการตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นระยะเวลาอันยาวนานและให้ได้รับการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนโดยเร็ว รวมทั้งก่อให้เกิดผลดีแก่ผู้ถูกกล่าวหาที่จะได้รับการพิสูจน์

³⁵ มาตรา 39 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.

³⁶ จักร ปิติฤกษ์. (2548). ปัญหาการพิจารณาพิพากษาคดีโดยองค์คณะเดียวกันจนเสร็จในคดีอาญา.

ความผิดอย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากความล่าช้าของการพิจารณาหรือการพิจารณาที่ไม่ต่อเนื่อง มีผลกระทบต่อความทรงจำของพยานบุคคลหรือความชัดเจนของพยานวัตถุซึ่งอาจเสื่อมสลายหรือถูกทำลายไปตามสภาพหรือด้วยการกระทำของผู้เสียหายประโยชน์หากปล่อยระยะเวลาให้นานออกไป อีกทั้งผู้พิพากษาหรือพนักงานอัยการที่รับผิดชอบคดีอาจได้รับคำสั่งให้ย้ายไปปฏิบัติหน้าที่ยังศาลอื่น จึงทำให้ผู้ที่มาทำหน้าที่แทนซึ่งต้องมาทบทวนหรือศึกษาความเป็นมาของคดี และอาจทำให้คดีไม่ต่อเนื่องได้ เพราะผู้พิพากษาที่มามีหน้าที่แทนไม่ได้สังเกตเห็นอากัปกริยาของพยานที่ได้ให้การไว้ก่อนหน้านั้น

สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมนี้ได้ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 (7) ซึ่งบัญญัติว่า ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร การได้รับความช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

ในเรื่องของความรวดเร็ว ตามอนุสัญญาสภายุโรปเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (European Convention For The Protection Of Human Right And Fundamental Freedoms) ข้อ 6 กำหนดสิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการดำเนินคดีว่า การดำเนินคดีอาญาควรเป็นไปในเวลาอันสมควร ศาลสิทธิมนุษยชนของยุโรป ได้วินิจฉัยไว้หลายคดีว่า ภายในเวลาอันสมควรนั้นหมายถึง ต้องดำเนินการโดยไม่ชักช้า นับตั้งแต่วินิจฉัยว่า ถูกจับกุม หรือถูกเริ่มต้นการดำเนินคดี ที่จะส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้นั้น³⁷ ในเรื่องความเป็นธรรม มีข้อพิจารณา 2 ประการ คือ³⁸

ประการแรก ในคดีอาญามีหลักกฎหมายสำคัญประการหนึ่งว่า บุคคลจะได้รับความเดือดร้อนหลายครั้งในกรณีความผิดเรื่องเดียวกันมิได้ ซึ่งกำหนดไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Convention Civil And Political Rights) ข้อ 14 ซึ่งถือเป็นหลักสากล

ประการที่สอง ปัญหาว่าพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานในทางที่เป็นคุณแก่ผู้ต้องหาด้วยหรือไม่ หรือมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานที่จะเอาผิดกับผู้ต้องหาเท่านั้น ตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติฉบับที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยทั่วไปแม้ไม่ได้กล่าวถึงไว้ชัดเจนแต่อาจเทียบเคียงได้กับประมวลระเบียบปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย ข้อ 2 กำหนดว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่

³⁷ วินัย หนูโท. (2553). *สิทธิของประชาชนในทางอาญาตามรัฐธรรมนูญ*. หน้า 52-53.

³⁸ แหล่งเดิม.

บังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องกระทำโดยเคารพและมุ่งคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตลอดจนพิทักษ์รักษาสีทิมมนุษยชนของบุคคลทุกคน ซึ่งความหมายครอบคลุมถึงการให้ความเป็นธรรมแก่ทุกคนซึ่งเกี่ยวข้องซึ่งรวมถึงผู้ต้องหาด้วย

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาจากตัวบทกฎหมายที่มีอยู่จะเห็นได้ชัดว่าในอดีตได้มีการยอมรับหลักการพิจารณาคดีต่อเนื่องไว้ด้วยตั้งแต่เริ่มใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ. 2478 มาตรา 179 วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า ภายใต้บังคับแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ศาลจะดำเนินการพิจารณาคดีต่อไปจนเสร็จโดยไม่ต้องเลื่อนก็ได้ และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 241 นอกจากนี้ยังมีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 15 ที่ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 37 บัญญัติไว้ว่า “ให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้โดยไม่ต้องเลื่อนจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดี” ซึ่งจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 (7) ได้บัญญัติไว้ให้ผู้ต้องหา จำเลยและบุคคลอื่นตามที่บัญญัติไว้มีสิทธิได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม พึงสังเกตว่าแตกต่างกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 241 ซึ่งบัญญัติว่า “ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม” ตามมาตรา 40 (7) ได้มีการตัดข้อความว่า “ต่อเนื่อง” ออกไป แล้วเพิ่มคำว่า “ถูกต้อง” มาแทน แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิได้รับการสอบสวนที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม การสอบสวนนั้นไม่จำเป็นต้องต่อเนื่องก็ได้

ซึ่งข้าพเจ้าคิดว่า หากสามารถพิจารณาคดีโดยต่อเนื่องไม่เลื่อนคดีได้ ก็จะสามารถเร่งรัดการพิจารณาคดีให้เสร็จสิ้นโดยเร็วเพราะคดีจะได้รับการพิจารณาคดีติดต่อกันไปจนกว่าจะเสร็จ แต่มิได้หมายความว่าจะต้องนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่องแบบหามรุ่งหามค่ำจนมิได้พักผ่อนแม้ในวันหยุดราชการเพราะในทางปฏิบัติย่อมเป็นการยากที่จะกระทำได้นี้เนื่องจากคดีของศาลแต่ละศาลมีจำนวนมากทำให้ต้องนัดความไว้ล่วงหน้าและจะเว้นวันว่างไว้สำหรับคดีใดคดีหนึ่งโดยเฉพาะให้เพียงพอที่จะกระทำไม่ได้โดยง่ายนัก เพราะในการพิจารณาคดีของศาลมีการดำเนินกระบวนการพิจารณามากมาย เช่น การซักถามพยาน ถามค้าน ถามติง ตลอดจนการเลื่อนคดีเพราะเหตุจำเป็นต่างๆ นอกจากนี้การดำเนินคดีแบบหามรุ่งหามค่ำแบบติดต่อกันก็จะทำให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องเกิดความเหนื่อยล้าซึ่งจะส่งผลต่อการพิจารณาคดี เช่น การที่พยานรีบเบิกความให้จบเพื่อที่จะได้กลับบ้านไปพักผ่อน คำพยานที่ได้จึงอาจไม่มีคุณภาพ

ดังนั้น การพิจารณาคดีต่อเนื่องควรจะกระทำด้วยความเหมาะสมแก่รูปคดีเพื่อให้คดีเสร็จสิ้นในระยะเวลาอันสั้น ซึ่งจะมีผลทำให้การพิจารณาและพิพากษาทำโดยองค์คณะผู้พิพากษาเดียวที่ทำการพิจารณาคดีมาตั้งแต่ต้น ซึ่งเป็นผู้ที่มีโอกาสได้เห็นพยานมาแต่แรกจึงส่งผลให้

ผู้พิพากษาสามารถใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัยคดีได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรมตามหลักการแห่งรัฐธรรมนูญ และได้ทำคำพิพากษาก่อนที่จะถูกโยกย้ายหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้

4.4.2 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาคณะและพิพากษาคดีโดยผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดี

สอดคล้องกับปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Right) ข้อ 10 “บุคคลชอบที่จะเท่าเทียมกันอย่างบริบูรณ์ในอันที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระและไร้อคติ ในการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนข้อที่ตนถูกกล่าวหาใดๆ ในทางอาญา และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 ข้อ 14 “บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคในการพิจารณาของศาลและตุลาการ ในการพิจารณาคดีอาญาอันบุคคลต้องหาว่ากระทำผิดหรือการพิจารณาข้อพิพาททางสิทธิ และหน้าที่ของตนทุกคนย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยในศาลที่มีอำนาจ มีอิสระและเป็นกลางซึ่งจัดขึ้นตามกฎหมาย หนังสือพิมพ์และสาธารณชนอาจถูกห้ามรับฟังการพิจารณาคดีทั้งหมดหรือบางส่วน ได้ก็ด้วยเหตุผลทางศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยหรือความมั่นคงของชาติในสังคมประชาธิปไตย หรือด้วยเหตุผลด้านความเป็นอยู่ส่วนตัวของกลุ่ม หรือในกรณีศาลเห็นความจำเป็นอย่างยิ่งว่าเป็นพฤติการณ์พิเศษซึ่งการเป็นข่าวอาจทำให้กระทบต่อความยุติธรรม แต่คำพิพากษาในคดีอาญาหรือข้อพิพาททางแพ่งย่อมเป็นที่เปิดเผยเว้นแต่จำเป็นเพื่อผลประโยชน์ของเด็กและเยาวชนหรือเป็นกระบวนการพิจารณาคดีเกี่ยวกับข้อพิพาทเรื่องทรัพย์สินของกลุ่มสมรสหรือการเป็นผู้ปกครองเด็ก³⁹

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่สอดคล้องกับหลักสากล พ.ศ. 2540 มาตรา 236 ได้บัญญัติหลักการถึงสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาคณะและ ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีใดจะทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยคดีนั้นไม่ได้ การนั่งพิจารณาคดีคณะมุ่งหมายให้ผู้พิพากษาที่ได้รับมอบหมายให้เป็นองค์คณะผู้พิพากษาในคดีใด มีหน้าที่ต้องสืบพยานคดีนั้นตั้งแต่เริ่มต้นไปจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดีเพื่อจะเสริมสร้างประสิทธิภาพในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล มิใช่เพียงการจัดให้มีผู้พิพากษาที่นั่งสืบพยานครบตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น เมื่อมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ก็ได้มีการบัญญัติรองรับหลักการดังกล่าวไว้ในมาตรา 40 (2) การนั่งพิจารณาคดีของผู้พิพากษาศาลอาญาต้องครบองค์คณะตามกฎหมาย หากนั่งพิจารณาคดีโดยไม่ครบองค์คณะถือว่าเป็นการปฏิบัติที่ผิดรัฐธรรมนูญซึ่งสอดคล้องกับหลักสากลที่กล่าวไว้ข้างต้น

³⁹ แหล่งเดิม.

การพิจารณาคดีจะต้องกระทำโดยผู้พิพากษานั่งพิจารณาคดีของคณะตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ว่าอย่างน้อยในศาลชั้นต้นไม่ต่ำกว่าสองคน เพราะฉะนั้นผู้พิพากษาต้องนั่งพิจารณาให้เป็นองค์คณะ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้พิพากษาช่วยกันวินิจฉัยและชี้แจงนำพยานหลักฐาน ซึ่งส่งผลให้ข้อผิดพลาดในการรับฟังพยานหลักฐานในการตัดสินคดีลดน้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานบุคคล ซึ่งศาลจะต้องใช้ดุลพินิจในการสังเกตหรือพิจารณาอาการปฏิกิริยาของพยานที่เบิกความว่ามีความน่าเชื่อถือเพียงใด เพราะการรับฟังว่าถ้อยคำที่พยานเบิกความอาจมีความน่าเชื่อถือแตกต่างกัน และการที่พยานดังกล่าวมาเบิกความต่อหน้าศาล ศาลก็สามารถพิจารณาได้ว่าพยานที่มาเบิกความนั้นให้การด้วยความจริงใจ และมีข้อพิรุณเมื่อถูกซักค้านอย่างไร

ในองค์คณะนี้เองตัวบทกฎหมายเราไม่ได้แยกแยะว่าจะเป็คดีโทษประหารชีวิต หรือคดีเล็กน้อยๆ ที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลจังหวัดองค์คณะเท่ากัน ลักทรัพย์กับคดีที่มีโทษประหารชีวิต องค์คณะเท่ากัน แต่ในระบบของกระบวนการยุติธรรมต่างประเทศ ถ้าเป็คดีที่สำคัญมากๆ องค์คณะจะมากกว่า ถ้าคดีเล็กน้อยๆ องค์คณะจะลดน้อยลง

ผู้พิพากษาจะต้องมีการร่วมกันปรึกษาหารือคดี การที่ศาลพิจารณาคดีเสร็จสิ้นนั้น ในการทำคำพิพากษาควรจะปรึกษาหารือกันก่อนว่าผิดหรือไม่ผิดและลงโทษเท่าใด ในต่างประเทศ เช่น ประเทศเยอรมัน คดีอาญานั้น ถ้าก่อนจะเสร็จการพิจารณาองค์คณะในการพิจารณาคดีของคณะในบั๊งลังก์ ผู้พิพากษาจะต้องปรึกษาหารือคดีนั้นกันในพื้นที่ เพราะว่อาศัยหลักความเห็นพ้อง ไม่ใช่ทิ้งร้างไว้ เพราะฉะนั้น องค์คณะเมื่อนั่งครบก็ควรจะปรึกษากันก่อนวินิจฉัย สำหรับประเด็นถัดไป ความเป็นเจ้าของสำนวนไม่ได้บอกว่าเขาเป็นเจ้าของแล้วองค์คณะไม่ใช่เจ้าของ เราจำเป็นต้องสร้างความรับผิดชอบในสำนวนร่วมกัน ปรึกษาคดีก่อนวินิจฉัย องค์คณะที่พิจารณาตั้งแต่ต้นจนจบนั้น อาจเป็นไปได้ยากที่จะให้ความต่อเนื่องหากคดีนั้นยาวนาน แต่ก็ต้องมีนโยบายสนับสนุนให้้องค์คณะที่เข้ารับการพิจารณาตั้งแต่ต้นจนจบเป็นองค์คณะเดียวกัน ถ้าไม่ใช่้องค์คณะเดียวกัน สำนวนส่งต่อไปที่ใครคนสุดท้ายคนนั้นตัดสิน การค้นหาความจริงนั้นคงเป็นไปได้ยาก เพราะการตัดสินนั้น ไม่ได้เคยเห็นหน้าพยานที่ไปเบิกความ ไม่เคยเห็นหน้าพยานโจทก์ ไม่เคยเห็นหน้าพยานจำเลย เพียงแต่รับสำนวน เพราะนัดฟังประเด็นถือว่าเป็นการนั่งพิจารณาแล้วมีอำนาจเต็มที่ทางกฎหมายที่จะตัดสินคดี ถ้าเป็นไปได้ควรให้้องค์คณะที่พิจารณาตั้งแต่ต้นจนจบเป็นองค์คณะเดียวกันให้มากที่สุด สำนวนส่งต่อน้อยลง คือประเด็นในเรื่องของการมีความเห็นพ้องและความต่อเนื่องกันในการพิจารณาคดี จะช่วยให้การค้นหาความจริงในคดีอาญาในชั้นพิจารณาของศาล มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น⁴⁰

⁴⁰ สำนักงานอัยการสูงสุด. (2539, มีนาคม). “กระบวนการยุติธรรม จะร่วมมือกันค้นหาความจริงในคดีอาญาได้อย่างไร?” *บทสัมภาษณ์*, 52(1). หน้า 106-107.

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การค้นหาคำความจริงในการดำเนินคดีอาญา คือ กระบวนการหรือวิธีการเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมาพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทต่างๆ โดยเฉพาะในคดีอาญา คือ เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำ ความผิดมาลงโทษ ถ้ากระบวนการนี้ไม่ประสบผลสำเร็จ กฎหมายสารบัญญัติที่มีอยู่ก็ไม่มีประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่ง หรือคดีอาญา กระบวนการสืบพยานเพื่อให้ได้พยานหลักฐานนั้นยึดหลักการค้นหาคำความจริงทั้งสิ้น เพียงแต่ว่าคดีที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความจริงหรือข้อเท็จจริงนั้นวิธีพิจารณาก็อ่อนผ่อนตามคู่ความ ให้คู่ความสามารถที่จะตกลงกันยุติข้อเท็จจริงในคดีได้ นั่นก็คือ ถ้าเป็นในคดีแพ่งคู่ความสามารถตกลงกันได้ แต่ถ้าเป็นคดีอาญาแล้วคู่ความหาอำนาจที่จะตกลงกันเองได้ไม่เพราะคดีอาญาใช้หลักตรวจสอบหาใช่หลักตกลงอย่างในคดีแพ่งไม่ หลักการพิสูจน์ความจริงเป็นหลักที่อยู่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความ

ในการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยนั้นเราใช้ระบบกล่าวหาเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อหน้าคู่ความ โดยเปิดเผย การซักถามพยาน และการเบิกความของพยานจึงจำเป็นต้องกระทำด้วยวาจา เพื่อให้คู่ความ ศาล และประชาชนที่เข้าร่วมฟังการพิจารณาได้ทราบถึงข้อเท็จจริงหรือข้อความในคดีอย่างถูกต้องตรงกัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 เว้นแต่อาจเป็นกรณีที่ต้องพิจารณาเป็นความลับ ซึ่งเป็นข้อยกเว้นของกฎหมาย การดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา ผู้ถูกกล่าวหาในฐานะเป็นประธานในคดี หากเป็นกรรมในคดีอีกต่อไปไม่ ดังนั้นผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับหลักประกันสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ซึ่งสิทธิดังกล่าว ได้แก่ สิทธิในการเผชิญหน้า และสิทธิในการถามค้าน สิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้า หมายถึง การที่จำเลยได้เห็นหน้าพยาน ได้รับฟังการสืบพยาน และถามค้านพยาน การที่จำเลยเผชิญหน้ากับพยานที่ให้การเป็นประจักษ์ในศาลเป็นประกันว่าพยานจะได้รับความกดดันต้องให้การตามความเป็นจริง และพยานฝ่ายตรงข้ามจะถูกถามค้านโดยฝ่ายจำเลยในระหว่างการพิจารณา ในขณะที่เดียวกัน ศาลก็สามารถค้นหาคำความจริงจากการที่คู่ความเผชิญหน้ากันอยู่ ซึ่งถือเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการค้นหาคำความจริงในศาล จึงจำเป็นที่จะต้องมีส่วนร่วมด้วยในทุกขั้นตอนของการพิจารณาคดี เพื่อจำเลยจะได้เผชิญหน้ากับพยานในขณะที่เบิกความ เพราะสิทธิดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้จำเลยต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยการตรวจสอบและทำลายน้ำหนักพยานด้วยตัวของจำเลยเอง

การพิจารณาคดีอาญาของไทย โดยปกติ พยานบุคคลจะต้องมาศาลเพื่อเบิกความถึงข้อเท็จจริงที่ตนได้รู้ได้เห็นมาให้ศาลทราบเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในคดี ในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์หรือความผิดของจำเลย ในคดีอาญาพยานบุคคลมีความสำคัญยิ่งในการที่ศาลจะใช้ชี้แจงนำนักคำพยานเพื่อพิจารณาและพิพากษา ศาลซึ่งเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีจึงสมควรที่จะต้องได้เป็นผู้สังเกตอากัปกริยาของพยานบุคคลดังกล่าวด้วยตนเองตั้งแต่แรกเริ่มกระบวนการจนถึงสิ้นสุด เพราะกรณีการส่งประเด็นไปสืบตามมาตรา 230 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ทำให้ศาลที่เป็นเจ้าของเรื่องไม่ได้สืบพยานด้วยตนเอง ไม่ได้มีโอกาสสังเกตพยานหลักฐานและอากัปกริยาหรือท่าทางของพยานบุคคลที่ได้ส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่นด้วยตนเอง เพียงแต่อ่านจากสำนวนของศาลผู้รับประเด็นที่ได้บันทึกไว้แทนซึ่งขัดต่อหลักพยานโดยตรงและหลักทวงถาม เป็นเหตุให้การใช้ดุลพินิจในการวินิจฉัยชี้แจงนำนักพยานหลักฐานของศาล เมื่อพิพากษาคดีลงโทษแก่จำเลย อาจเกิดความคลาดเคลื่อนและไม่น่าเชื่อถือ จนอาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่กรณี และนอกจากนี้การส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่นทำให้องค์คณะผู้พิพากษาที่รับประเด็นกับองค์คณะผู้พิพากษาที่พิจารณาพิพากษาคดีเป็นคนละองค์คณะกัน และทำให้องค์คณะที่พิจารณาพิพากษาคดีไม่อาจใช้ดุลพินิจในการชี้แจงนำนักพยานหลักฐานที่ส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่นได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากองค์คณะที่พิจารณาพิพากษาคดีไม่ได้เป็นผู้ทำการสืบพยาน แต่ได้ทำการพิพากษาคดี และอีกปัญหาหนึ่งก็ตามมาก็คือ กรณีที่จำเลยต้องขังอยู่ในระหว่างพิจารณากฎหมายบังคับให้จำเลยต้องตามประเด็นไปไม่เช่นนั้นการสืบพยานประเด็นก็จะทำไม่ได้ เพราะต้องกระทำต่อหน้าจำเลย ซึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ผู้คุมซึ่งจะต้องจัดการส่งจำเลยโดยวิธีการทางราชทัณฑ์ไปยังศาลสืบพยานประเด็นซึ่งเสี่ยงแก่การที่จำเลยจะหลบหนีหรือถูกชิงตัวเป็นอย่างมาก

เมื่อมีหลักกึ่งยอมมีข้อยกเว้น ในกรณีของการสืบพยานในศาลมีบทบัญญัติในมาตรา 237 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติให้มีการสืบพยานก่อนฟ้องคดีอาญาเป็นข้อยกเว้นของการสืบพยานต่อหน้าจำเลย การสืบพยานไว้ก่อนฟ้องถึงแม้ว่าจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและผู้นั้นจะถูกควบคุมตัวอยู่หรือไม่ก็ตาม ในกรณีที่ศาลได้เบิกตัวมาพิจารณาก็เป็นเพียงการสืบพยานต่อหน้าผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหา การนำคำพยานที่เบิกความไว้ก่อนมารับฟังตามมาตรา 237 ทวิ วรรคห้า สามารถที่จะวิเคราะห์ได้ว่าเป็นการค้นหาคำความจริงก่อนชั้นพิจารณา โดยการนำพยานหลักฐานที่เป็นพยานบอกเล่าในชั้นสอบสวนมารับฟังในชั้นพิจารณา ผู้พิพากษาในชั้นพิจารณาซึ่งมิได้เป็นผู้พิพากษาที่เคยสืบพยานไว้ก่อนฟ้องนั้น ไม่ได้นั่งพิจารณาคดีและสืบพยานนั้นด้วยตนเองโดยตรง การนำคำพยานที่ศาลได้จดบันทึกไว้ก่อนชั้นพิจารณารับฟังในคดีชั้นพิจารณาจึงไม่เป็นไปตามหลักพยานโดยตรงและหลักทวงถาม เพราะการนำคำพยานบุคคลมารับฟังไม่ใช่เป็นเพียงพยานประกอบแต่ให้รับฟังได้โดยผลของกฎหมายและไม่มีการติดตามตัวพยานมาเบิกความต่อศาลในชั้นพิจารณาอีก

ดังนั้น ศาลเองควรต้องเป็นผู้ที่ได้สัมผัสกับพยานในคดีนั้นๆ ด้วยตนเองตั้งแต่เริ่มต้นคดี จนถึงการศึกษาพิพาทคดี เพื่อสังเกตอากัปกิริยาของพยาน เพราะพยานบุคคลมีบทบาทในการที่จะพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย อันเป็นการค้นหาความจริงเพื่อประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรม ซึ่งสิ่งที่พยานบุคคลจะใช้เป็นพยานหลักฐานนั้นก็คือ ถ้อยคำของบุคคลที่มาให้การต่อหน้าศาล และศาลได้จดบันทึกเป็นถ้อยคำไว้ในสำนวนความ โดยศาลรับรู้ข้อเท็จจริงจากพยานบุคคลโดยการที่พยานเล่าเรื่องหรือตอบคำถามของศาลหรือคู่ความที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่พยานได้เห็นหรือได้รู้มา พยานบุคคลจึงเป็นพยานที่มีความสำคัญในการชี้หน้าหน้าพยานหลักฐานในคดีอาญา เนื่องจากความผิดอาญาส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการกระทำของบุคคลต่อบุคคล จึงจำเป็นต้องหาผู้เห็นเหตุการณ์มาให้การหรือเบิกความเกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้น โดยเฉพาะประจักษ์พยานที่เห็นเหตุการณ์มาตลอดนั้น ถือว่าเป็นพยานบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับการกระทำ ความผิดมากที่สุด พยานประเภทนี้จึงมีน้ำหนักในการรับฟังข้อเท็จจริง เพื่อพิสูจน์ความผิดในคดีที่น่าเชื่อมากที่สุด

และอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญ คือ สิทธิได้รับการพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่ นั่งพิจารณาครบองค์คณะและเป็นองค์คณะเดียวกันซึ่งสอดคล้องกับการชี้หน้าหน้าพยานหลักฐานในคดี ซึ่งสอดคล้องกับปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 10 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ 14 องค์คณะผู้พิพากษา หมายถึง จำนวนผู้พิพากษาซึ่งกฎหมายอันได้แก่ พระธรรมนูญศาลยุติธรรมหรือกฎหมายอื่นกำหนดไว้สำหรับทำการพิจารณาหรือพิพากษาคดี โดยจะมีผู้พิพากษานั่งพิจารณาหรือพิพากษาคดีน้อยกว่าจำนวนที่กฎหมายกำหนดไม่ได้ มิฉะนั้นการพิจารณาหรือพิพากษานั้นเป็นการมิชอบ

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 กำหนดองค์คณะพิจารณาและพิพากษาของศาลยุติธรรมแต่ละชั้นไว้ดังนี้

- (1) ศาลชั้นต้น มีองค์คณะอย่างน้อย 2 คน เว้นแต่เป็นกรณีและผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจ
- (2) ศาลอุทธรณ์ มีองค์คณะอย่างน้อย 3 คน
- (3) ศาลฎีกา มีองค์คณะอย่างน้อย 3 คน

องค์คณะผู้พิพากษามีขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนในการพิจารณาคดีจึงจำเป็นต้องมีผู้พิพากษาพิจารณาหรือพิพากษาครบองค์คณะตามที่กฎหมายกำหนด แต่อย่างไรก็ตามก่อนที่จะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ในทางปฏิบัติการพิจารณาคดีมักมีผู้พิพากษานั่งพิจารณาไม่ครบองค์คณะ ซึ่งโดยหลักแล้วย่อมไม่ถูกต้อง แต่ทั้งนี้ศาลถือว่าคู่ความจะต้องเป็นผู้คัดค้าน แต่เดิมการคัดค้านว่าผู้พิพากษานั่งพิจารณาไม่ครบองค์คณะนั้น ต้องคัดค้านเสียในขณะนั้น จะมาร้องคัดค้านในภายหลังไม่ได้ จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าเท่ากับยอมรับให้มี

การนั่งพิจารณาไม่ครบองค์คณะได้ซึ่งย่อมกระทบต่อสิทธิของคู่ความในคดี ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 236 จึงได้บัญญัติถึงสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยผู้พิพากษาครบองค์คณะไว้ เพื่อยกฐานะให้สิทธิในรัฐธรรมนูญและเมื่อมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ก็ได้มีการบัญญัติรองรับหลักการดังกล่าวไว้ในมาตรา 40 (2) เพื่อให้ผู้พิพากษาช่วยกันวินิจฉัยและชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐาน ซึ่งส่งผลให้ข้อผิดพลาดในการรับฟังพยานหลักฐานในการตัดสินคดีลดน้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพยานบุคคล ซึ่งศาลจะต้องใช้ดุลพินิจในการสังเกตหรือพิจารณาอาทิกับปฏิกิริยาของพยานที่เบิกความว่ามีความน่าเชื่อถือเพียงใด เพราะการรับฟังว่าถ้อยคำที่พยานเบิกความอาจมีความน่าเชื่อถือแตกต่างกัน และการที่พยานดังกล่าวมาเบิกความต่อหน้าศาล ศาลก็สามารถพิจารณาได้ว่าพยานที่มาเบิกความนั้นให้การด้วยความจริงใจ และมีข้อพิรุธเมื่อถูกซักค้านอย่างไร ฉะนั้นนับแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีผลใช้บังคับเป็นต้นมา การนั่งพิจารณาคดีของผู้พิพากษาคตุการต้องครบองค์คณะตามกฎหมาย หากนั่งพิจารณาคดีโดยไม่ครบองค์คณะถือว่าเป็นการปฏิบัติที่ผิดรัฐธรรมนูญ แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดโต้แย้งคัดค้าน ก็ถือว่าการนั่งพิจารณาคดีดังกล่าว ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 236 บัญญัติว่า การนั่งพิจารณาคดีของศาลต้องมีผู้พิพากษาหรือตุลาการครบองค์คณะ และผู้พิพากษาหรือตุลาการที่มีได้นั่งพิจารณาคดีใดจะทำคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยคดีนั้นมิได้ เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอื่นอันมิอาจก้าวล่วงได้ และมาตรา 241 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ในคดีอาญาจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม ซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะให้ผู้พิพากษาที่เป็นองค์คณะผู้พิพากษาในคดีใดได้รับผิดชอบสืบพยานคดีนั้น ตั้งแต่เริ่มต้นไปจนเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดี เพื่อสร้างความเข้มแข็งของระบบองค์คณะและเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล โดยเฉพาะในการรับฟังและชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐาน ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 40 ได้บัญญัติรองรับเรื่องการพิจารณาคดีต้องครบองค์คณะไว้ แต่ได้ตัดเรื่องการพิจารณาคดีโดยต่อเนื่องออกไป

ซึ่งจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญปี 2540 ได้มุ่งคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาให้ได้รับการพิจารณาโดยครบองค์คณะและรวดเร็ว ต่อเนื่อง เป็นธรรม ทำให้ประสาทความยุติธรรมให้แก่จำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาได้เป็นอย่างดี แต่ปัจจุบันรัฐธรรมนูญปี 2550 ไม่ได้บัญญัติรองรับในเรื่องของการพิจารณาคดีโดยต่อเนื่องไว้ ปัญหาการส่งประเด็นไปสืบ กับ กรณีการสืบพยานก่อนฟ้อง ทำให้องค์คณะผู้พิพากษาเป็นคนละองค์คณะกัน เป็นการขัดต่อหลักทราจา หลักพยานโดยตรง และทำ

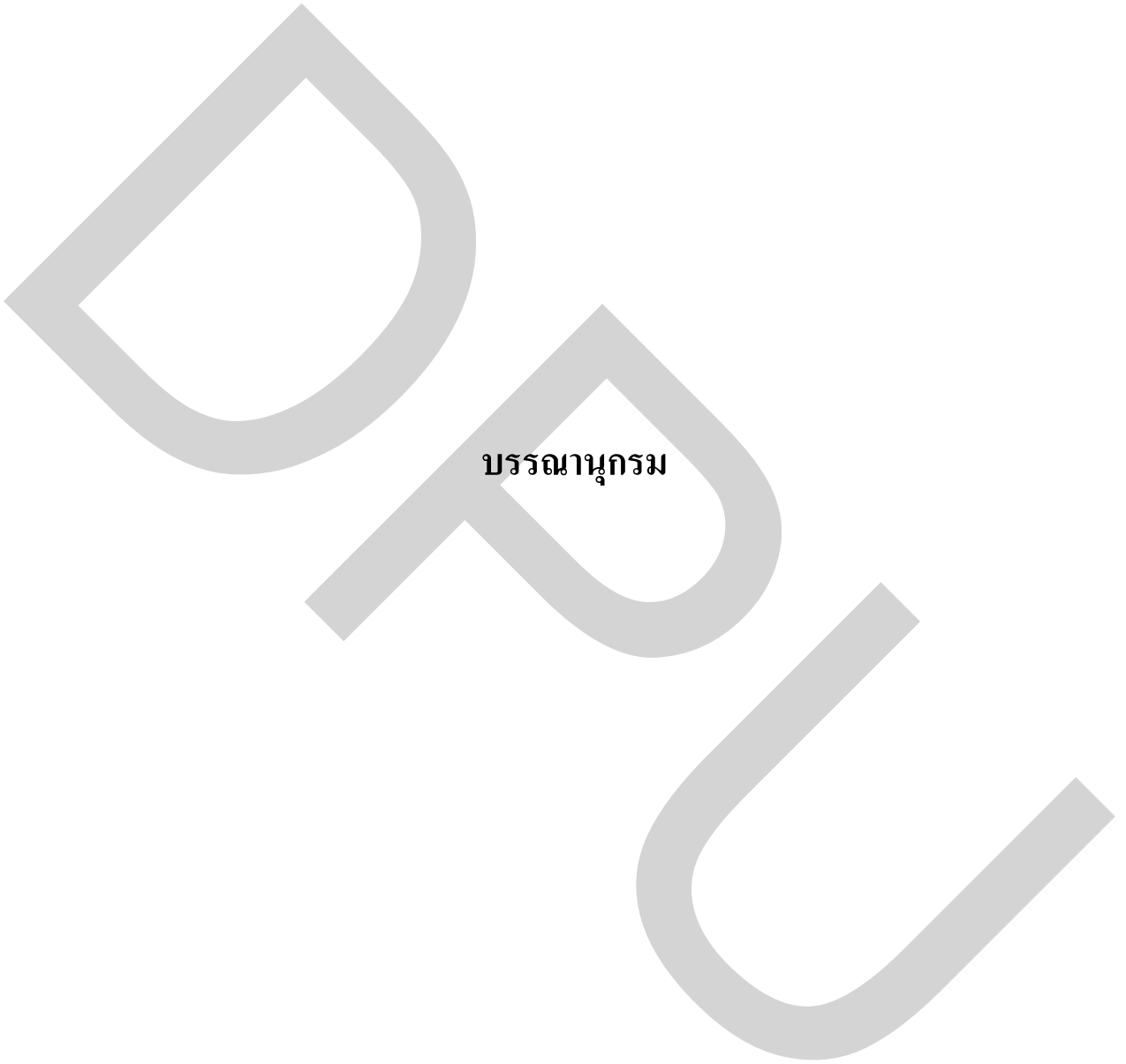
ให้ศาลผู้ส่งประเด็นไปสืบ กับกรณีการสืบพยานก่อนฟ้อง ไม่ได้เห็นอากัปกิริยาของพยานนั้นๆ ส่งผลต่อการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานโดยตรง อาจส่งผลต่อการตัดสินหรือวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้

5.2 ข้อเสนอแนะ

การตรวจสอบค้นหาความจริงเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้การดำเนินคดีอาญามีความถูกต้องและเป็นธรรม ไม่ว่าจะในชั้นที่สั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องและการพิพากษาคดีว่าจะลงโทษจำเลย หรือยกฟ้องล้วนต้องอาศัยการรู้รายละเอียดและพฤติการณ์แห่งคดีอย่างแท้จริงทั้งสิ้น แต่ระบบการ ค้นหาความจริงในคดีอาญาตามระบบของไทยกลับมีความคลาดเคลื่อนไปด้วยเหตุที่ศาลไทยวาง เฉยในการค้นหาความจริงต่างๆ ที่เป็นระบบที่ไม่มีคณะลูกขุน องค์กระที่ทำการพิจารณาพิพากษา คดี การส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น การสืบพยานก่อนฟ้องคดี จึงจำเป็นต้องปรับปรุงตัวระบบและ แนวปฏิบัติที่เป็นปัญหาดังกล่าว โดยข้าพเจ้าจะขอเสนอแนะแนวทางดังต่อไปนี้

(1) เมื่อมีกรณีจำเป็นจริงๆ ซึ่งพยานไม่อาจเดินทางมาให้การที่ศาลพิจารณาได้ ศาลต้อง ไปเดินเผชิญสืบเป็นกรณีๆ ไป แม้ในทางหลักทั่วไปการเดินทางเผชิญสืบจะกระทำในเฉพาะเขตศาล เท่านั้น ทั้งนี้อยู่ในบังคับของหลักทั่วไป ป.วิ.พ. มาตรา 15 จะไม่ไปเดินเผชิญสืบนอกเขตศาล แต่ คดีอาญาใช้หลักตรวจสอบซึ่งต่างกับคดีแพ่งที่ใช้หลักความตกลง ฉะนั้นในวิธีพิจารณาความอาญา ควรใช้หลักการไต่สวนเพื่อค้นหาความจริงโดยการเดินเผชิญสืบ จะเหมาะสมกว่าการนำวิธีพิจารณา ความแพ่งมาปรับใช้ เมื่อมีกรณีจำเป็นจริงๆเกิดขึ้น ศาลต้องออกไปเดินเผชิญสืบ เพื่อให้ได้มาซึ่ง ความจริง และเป็นไปตามหลักพยานโดยตรง

(2) เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีได้พัฒนาไปมาก ทำให้คนที่อยู่กันคนละท้องถิ่น คนละ ทวีปสามารถมองเห็นหน้ากันได้โดยผ่าน Video Conference การส่งประเด็นไปสืบจึงไม่น่าที่จะมี อยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230 เพราะ Video Conference หรือ การ ถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพ สามารถนำมาใช้ได้ทั้งกรณีที่ทำให้ศาล ผู้ส่งประเด็นได้มีโอกาสตรวจสอบพยานด้วยตนเองตามหลักการพิจารณาคดีโดยต่อเนื่องและ นำมาใช้ได้โดยไม่ต้องสืบพยานบุคคลไว้ก่อนฟ้องคดีต่อศาล หรือนำมาใช้เพื่อให้พยานบุคคลที่เคย เบิกความไว้ก่อนฟ้องคดีนั้นยืนยันข้อเท็จจริงหรือคำเบิกความเดิมในชั้นพิจารณา ซึ่งจำเลยสามารถ ที่จะปฏิสัมพันธ์กับพยานบุคคลได้ในขณะที่มีการสืบพยานมิใช่เป็นเพียงการนำบันทึกคำเบิก ความของพยานบุคคลที่เป็นลายลักษณ์อักษรมารับฟังในชั้นพิจารณาของศาลเท่านั้น แต่การ สืบพยานโดยใช้ระบบสื่อสารทางไกลผ่านทางจอภาพ จะมีปัญหาในเรื่องค่าใช้จ่ายในด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ ค่าบริการ ค่าใช้จ่ายในด้านบุคลากร และข้อเสียอีกประการที่สำคัญ คือ การสืบพยานที่มีผล ต่อสิทธิของจำเลย ตามหลักการสืบพยานต่อหน้าจำเลย ตาม ป.วิ.อ มาตรา 172

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- กุลพล พลวัน. (2544). *การบริหารกระบวนการยุติธรรม*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- คณิต ณ นคร. (2540). *รวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์ คณิต ณ นคร อัยการสูงสุด*.
กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร.
- _____. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____. (2552). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ*.
กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- จรัญ ภักดีธนากุล. (2555). *กฎหมายลักษณะพยาน (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษา
กฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ. (2549). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนการ
ยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพฯ: เตือนตุลา.
- ณรงค์ ใจหาญ. (2540). *สิทธิผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญา (รายงานการวิจัย)*.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- _____. (2555). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 11)*. กรุงเทพฯ:
วิญญูชน.
- ธีรพันธ์ รัศมีทัต. (2541). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส*. กรุงเทพฯ: อนุสรณ์
งานพระราชทานเพลิงศพ ดร. ธีรพันธ์ รัศมีทัต.
- น้ำแท้ มีบุญสถิตย์. (2554). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบ (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพฯ:
สูตรไพศาล
- บันลือ เรื่องตระกูล. (2534). *จิตวิทยาในการซักถาม*. กรุงเทพฯ: อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ
พลตำรวจโท บันลือ เรื่องตระกูล.
- วินัย หนูโท. (2553). *สิทธิของประชาชนในทางอาญาตามรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพฯ:
สูตรไพศาล.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2555). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง
(พิมพ์ครั้งที่ 12)*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

- โสภณ รัตนากร. (2553). *คำอธิบายพยาน* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: นิติบรรณาการ.
- อุดม รัฐอมฤต. (2555). *กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุทัย อาทิวา. (2554). *คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ. พรินติ้ง.
- _____. (2554). *คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญา*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.เจ. พรินติ้ง.
- แอล คูปลาตร์ และ วิจิตร ลุติตานนท์. (2477). *กฎหมายลักษณะพยานและจิตวิทยา*. คำสอนปริญาตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง.
- โอสถ โกสิน. (2538). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: หอรัตนชัยการพิมพ์.

บทความ

- โกเมน ภัทรภิรมย์. (2534, กันยายน). “ลูกขุนฝรั่งเศส.” *วารสารอัยการ*, 14(163). หน้า 207-212.
- คณิต ฒ นคร. (2528, ธันวาคม). “พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2527.” *วารสารนิติศาสตร์*, 15(4). หน้า 81.
- _____. (2539). “กฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมกับการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา.” *วารสารอัยการ*, 19(215). หน้า 26-27.
- _____. (2544, มกราคม-มิถุนายน). “บทบาทของศาลในคดีอาญา.” *วารสารกฎหมายธุรกิจบัณฑิตย์*, 1(1). หน้า 49.
- _____. (2544, มิถุนายน). “วิธีพิจารณาความอาญากับความคิดตามหลักกฎหมายแพ่ง.” *วารสารอัยการ*. หน้า 52.
- จรัญ ภักดีชนากุล. (2529, มิถุนายน). “พยานปากต่อปากกันกันในคดีอาญา: ปัญหาหนึ่งในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน.” *วารสารนิติศาสตร์*, 16(2). หน้า 132.
- _____. (2543, กันยายน). “ความรู้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ว่าด้วยการสืบพยานเด็ก.” *บทบัณฑิตย์*, 56(3). หน้า 220-221.
- ชาติ ชัยเดชสุริยะ และ ณิชวสา ฉัตรไพฑูริย์. (2541). “ระบบค้นหาความจริงในคดีอาญา: ข้อพิจารณาสำหรับการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย.” *อัยการนิเทศ*, 60(1-4). หน้า 56.

- ณรงค์ ใจหาญ. (2529, มิถุนายน). “รายงานสรุปการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ผลกระทบของการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในปี พ.ศ. 2527.” *วารสารนิติศาสตร์*, 16(2). หน้า 79-80.
- ชนกร วรปรัชญากุล. (2546). “บทบาทของผู้พิพากษาฝรั่งเศสในด้านการค้นหาความจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.” *บทบัญญัติ*, 59 (3). หน้า 9-22.
- ชานินทร์ กรัยวิเชียร. (2537, มิถุนายน). “ศาลกับพยานบุคคล.” *วารสารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 24(2). หน้า 45-51.
- ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2535, ตุลาคม-ธันวาคม). “สิทธิที่เหยื่ออาชญากรรมพึงได้รับจากกระบวนการยุติธรรม.” *วารสารสถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์*, 32(4). หน้า 65-72.
- พรเพชร วิชิตชลชัย. (2538, เมษายน-มิถุนายน). “การพิจารณาคดีอาญาโดยลูกขุนตามกฎหมายอเมริกัน.” *ตุลพาห*, 42, 2. หน้า 98-107.
- สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์. (2541, มกราคม- เมษายน). “ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน.” *ตุลพาห*, 55, 1. หน้า 189-196.
- _____. (2551, พฤษภาคม- สิงหาคม). “ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาลักษณะพยานหลักฐาน.” *ตุลพาห*, 55(2). หน้า 175.
- สถาบันวิจัยและพัฒนาสคดี สำนักงานศาลยุติธรรม. “การนำระบบการพิจารณาคดีแบบไต่สวนไปใช้ในศาล: แนวคิดและวิธีปฏิบัติของศาลต่างประเทศและศาลไทย.” *ตุลพาห*, 59(1). หน้า 8-19.
- สำนักงานอัยการสูงสุด. (2539, มีนาคม). “กระบวนการยุติธรรมจะร่วมมือกันค้นหาความจริงในคดีอาญาได้อย่างไร.” *บทบัญญัติ*, 52(1). หน้า 98-99.
- อุดม รัฐอมฤต. (2533, มีนาคม). “การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย : หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.” *วารสารนิติศาสตร์*, 20(1). หน้า 70.
- อุทัย อาทิวา. (2550, ตุลาคม). “พนักงานอัยการในวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (Le ministere public dans la procedure penale francaise).” *ข่าวเนติบัณฑิตยสภา*, 20(219). หน้า 4-9.

วิทยานิพนธ์

- กุลธิดา คันธวิวัฒน์. (2552). *การปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพยาน: ศึกษากรณีการสืบพยานในชั้นศาล* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ครรชิต จารุพันธุ์. (2553). *การสืบพยานต่อหน้าจำเลย : ศึกษากรณีเหตุยกเว้นการสืบพยานบุคคล ก่อนฟ้องคดีต่อศาล* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- รัตนภรณ์ จิระวัฒน์ชัย. (2550). *การคุ้มครองพยานในคดีอาญา: ศึกษากรณีการนำระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ในการสืบพยาน* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมชาย วิมลสุข. (2549). *บทบาทของศาลชั้นต้นในการค้นหาความจริง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สุริษา ม่วงผล. (2552). *ศาลชั้นต้นกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

- จรัญ ภักดีชนากุล. (ม.ป.ป.). *บทคัดพยานบอกเล่าในกฎหมายไทย*. สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2556, จาก <http://www.library.coj.go.th>

ภาษาต่างประเทศ

BOOKS

- A.V. Sheehan. (1975). *Criminal Procedure in Scotland and France*. Edinburgh: Her Majesty's Stationery Office.
- Christian Dadomo and Susan Farran. (1996). *The French Legal System*. London: Sweet and Maxwell.
- Esin Orucu and David Nelken. (2007). *Comparative law: a handbook*.
- John Bell Sophie Boyron and Simon Whittaker. (1998). *Principles of French law*. Oxford: Oxford University Press.
- John H. Langbein. (1977). *Comparative Criminal Procedure: Germany*. New York: West Publishing Co.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นางสาวสุภาวดี ชีระวงศ์ภิญโญ

ประวัติการศึกษา

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ปีการศึกษา 2551

เนติบัณฑิต สมัยที่ 62 สำนักอบรมศึกษากฎหมาย

แห่งเนติบัณฑิตยสภา

ตัวทนาย รุ่น 34 สำนักฝึกอบรมวิชาว่าความ